

Öfver Anderssons ansökning hafva yttranden infordrats från vederbörande universitetsmyndigheter i Uppsala. Den filosofiska fakultetens humanistiska sektion har förordat nådigt bifall till Anderssons begäran, och kanslersämbetet har instämt häri under förordande af enahanda villkor för anslaget åtnjutande, som hittills varit föreskrifvet.

Jag torde få nämna, att från professorn vid universitetet i Genève Edouard Naville till mig ingått en skrifvelse i nu ifrågavarande ämne. Naville säger sig däri vilja lägga ett godt ord till förmån för statsunderstödet fortsatta utgående, utan hvilket tidskriften, enligt hans tanke, sannolikt icke skulle kunna fortleva, och anför vidare, hurusom, då Sfinx bevisat den egyptologiska vetenskapen verkliga tjänster, denna tidskrifts upphörande vore i hög grad att beklaga. Professor Piehl hade ägt en djup insikt i det egyptiska språket och mycket gedigna kunskaper, och han hade låtit sina medbröder i rikt mått draga nytta däraf. Han hade förvärfvat medarbetare inom flera länder. Sfinx vore för närvarande den enda egyptologiska tidskrift, som toge in kritiska öfversikter och ingående granskningar af nyutkomna arbeten. Dessa uppsatser, som, därest tidskriften upphörde, ej skulle kunna bringas till offentligheten, vore ofta af stort gagn genom de spörsmål, de uppkastade, och de meningsutbyten, hvartill de gäfvade väckelse. Naville vore öfvertygad, att tidskriften under ledning af Andersson, som Piehl utsett till sin efterträdare, skulle fortföra att besitta det vetenskapliga värde, som den haft hittills, och på grund däraf blifva ännu mer allmänt uppskattad. Naville tillägger, att Sfinx syntes honom vara ett synnerligen verksamt hjälpmedel för den unga egyptologskola, som i Sverige skapats af Piehl och hvilken man ej kunde annat än tillönska en snabb utveckling.

På grund af hvad sålunda förekommit får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 1,200 kronor till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften Sfinx, med villkor att dess utgifvare till universitetsbiblioteket i Uppsala öfverlämnar 40 exemplar af tidskriften för att användas för bibliotekets bytesverksamhet med utlandet.

För år 1885 ställde Riksdagen till Eders Kungl. Maj:ts förfogande [118.] under vissa villkor ett extra anslag af 15,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordnade *föreläsningskurser för arbetsklassen*. År efter år hafva sedermera anslag för nämnda ändamål af Eders Kungl. Maj:t åskats och af Riksdagen beviljats. För

Föreläsnings-
kurser för
arbetsklassen.

[118.] hvart och ett af åren 1895 och 1896 har anslagsbeloppet bestämts till 25,000 kronor, för år 1897 till 30,000 kronor, för år 1898 till 35,000 kronor, för år 1899 till 45,000 kronor, för år 1900 till 55,000 kronor, för hvart och ett af åren 1901 och 1902 till 65,000 kronor samt för hvart och ett af åren 1903 och 1904 till 100,000 kronor. För år 1905 beviljades ett extra anslag af 125,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar under följande villkor:

att understödsbelopp, som utgäfves till hvarje anstalt eller förening, endast finge afse föreläsningsskurser af nämnda slag och icke finge öfverstiga 3,000 kronor, för år räknadt;

att kommuner eller enskilda för anordnande af sådana föreläsningsskurser tillsköte minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdades af en styrelse, som antog föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnades regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser, dock att, hvad beträffade anstalt, som hade sin verksamhet å landsbygden eller dels i stad dels å landet, Eders Kungl. Maj:t ägde att härutinnan göra de eftergifter, som omständigheterna kunde påkalla;

att anstalten förfogade öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriell;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blefve förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skulle vara skyldig att underkasta sig de villkor och kontroller, som i öfrigt af Eders Kungl. Maj:t pröfvades nödiga och lämpliga.

Ansökningar om understöd från berörda, för år 1905 anvisade anslag å 125,000 kronor hafva inkommit från 372 särskilda anstalter eller föreningar, däribland 134, hvilka icke förut åtnjutit understöd för ifrågavarande ändamål. De af alla dessa anstalter och föreningar begärda understödsbelopp uppgingo till sammanlagdt 179,979 kronor 55 öre, hvadan många af de begärda beloppen icke kunnat i sin helhet eller ens till någon del beviljas. Enär det sålunda visat sig, att intresset för anordnande af sådana föreläsningsskurser, hvarom här är fråga, så ökats, att ej heller det till 125,000 kronor förhöjda anslaget varit för det afsedda ändamålet tillräckligt, och då anledning icke förekommer till antagande, att detta intresse skall under den närmaste framtiden minskas, synes ett ökad anslag för år 1906 vara af behovet påkalladt.

I nära samband med denna anslagsfråga står en annan angelägenhet, [118.] hvilken jag i detta sammanhang får för Eders Kungl. Maj:t i underdånighet anmäla.

I ändamål att främja folkupplysningsarbetet hafva på senare tid i olika delar af landet bildats förbund eller byråer, hvilkas verksamhet afsett bland annat att förmedla populärt vetenskapliga föreläsningar. Förutom i Uppsala och Lund, där populära föreläsningar för allmänheten under de senare åren anordnats från eller vid universiteten, förekomma dylika sammanslutningar i Stockholm, Göteborg och Norrköping, nämligen det s. k. Folkbildningsförbundet i Stockholm, Västra Sveriges folkbildningsförbund i Göteborg och Sydöstra Sveriges folkbildningsförbund i Norrköping. Genom att sätta sig i förbindelse med å ena sidan föreläsningsföreningarna och å den andra sådana personer, som kunna vara hågade att tjänstgöra såsom föreläsare, samt genom utgifvande af tryckta förteckningar öfver föreläsarne och ämnena för de föreläsningar, som af förbundet förmedlas, hafva dessa förbund på ett enkelt och praktiskt sätt satt föreläsningsföreningarna i tillfälle att träffa sitt val i afseende å föreläsare och ämnen för föreläsningarna samt bidragit att utveckla föreläsningsverksamheten och att däråt gifva en fastare organisation, hvarjämte de stått föreläsningsföreningarna till tjänst med anskaffande af åskådningsmaterieell m. m. På sätt jag vid föredragning af det i protokollet öfver ecklesiastikärenden den 31 december 1904 omförmälda ärende rörande statsunderstöd åt folkbibliotek haft tillfälle att för Eders Kungl. Maj:t omförmäla, hafva förutnämnda tre förbund, hvilka jämväl hafva till ändamål att verka för upprättande och kringvändande af s. k. vandringsbibliotek samt för öfrigt främja folkbildningsarbetet, till Eders Kungl. Maj:t inkommit med särskilda framställningar om statsanslag för understödjande eller utvecklande af förbundens verksamhet. Folkbildningsförbundet och Västra Sveriges folkbildningsförbund, hvilka redan under år 1903 hvar för sig gjort framställning om statsanslag, hafva i sina nu upprepade ansökningar redogjort för sin organisation och verksamhet; och då hvad härom blifvit af förbunden anfördt torde i sin mån bidraga till att belysa frågan om beviljande af anslag för ändamålet, anhåller jag att här få lämna en kort redogörelse för dessa framställningar i nu ifrågakvarande delar.

Folkbildningsförbundet anför, bland annat, följande: Förbundet, som uppkommit genom sammanslutning af »Föreningen för folkbibliotek och läsestugor» med »Centralföreningen i Stockholm för populärvetenskapliga föreläsningar», hade sin verksamhet fördelad på tre afdelningar, däraf en för föreläsningsverksamheten, samt upprätthölle helt och hållet med egna inedel två särskilda byråer, en för bokförmedling och en för föreläsningar.

[118.] Denna sistnämnda byrå förmedlade föreläsningar, tillhandahölle kostnadsfritt en årligen utkommande förteckning öfver föreläsare och deras ämnen samt uthyrde skioptikonbildserier jämte texter, ordnade och författade af fackmän. Genom föreläsningsbyråns verksamhet öfvervunnes till stor del de svårigheter, som uppkomme dels därigenom, att föreläsningsföreningarnas föreståndare ej ägde kännedom om hvilka föreläsare, som stode att erhålla, och ännu mindre hvilka ämnen dessa behandlade, dels ock därigenom, att anordnandet af en enstaka föreläsning på många orter ställde sig särdeles dyrt på grund af de stora resekostnaderna. Föreningarna hade endast att bland de i byråns förteckning upptagna föreläsare och deras ämnen göra sitt val samt till byrån insända rekvisition å önskade föreläsningar. Sedan underhandlade byrån med vederbörande föreläsare, fastställde efter öfverenskommelse med bägge parterna dag och klockslag för föreläsningarna och biträdde lokalföreningarna vid uppgörande af föreläsningsprogram. Härigenom möjliggjordes dels ett systematiskt ordnande af lokalföreningarnas verksamhet och dels minskning i kostnaderna, i det föreläsarnes resor kunde ordnas så, att samma föreläsare under en och samma resa kunde besöka ett flertal platser, hvarigenom resekostnaden fördelades å flera föreningar. Genom en sådan anordning hade det för byrån varit möjligt att under de senare åren förmedla föreläsningar ända upp till de nordligaste trakterna af Sverige. Genom den samverkan, som byrån åstadkommit mellan föreläsningsföreningarna, vunnes äfven andra resultat. Så hade det lyckats byrån att utverka nedsättning i biljettpriset för föreläsarne å en del enskilda järnvägar. Vidare påginge underhandlingar om utarbetande af »grundlinjer» till föreläsningar, hvilka grundlinjer kunde af lokalföreningarna inköpas och tillhandahållas åhörarne. Byrån hade till betydande omfattning tagits i anspråk: under år 1902, det första verksamhetsåret, hade förmedlats 364 föreläsningar, år 1903 steg antalet till 809, och under år 1904 till den 28 september uppginge antalet till 518, hvarjämte 480 föreläsningar rekvirerats för höstterminen 1904. Antalet föreläsningsföreningar, som anlitade byrån, uppginge till 126. Medan byråns första föreläsningsförteckning upptagit allenast 41 föreläsare med 242 ämnen, hade den sista, hvilken utsändts under våren 1904, att uppvisa 117 föreläsare och 855 ämnen.

Vid sidan af förmedlingen af föreläsningar hade byrån öppnat en afdelning för ljusbilder med tillhörande texter, afsedda att uthyras. Härigenom bereddes möjlighet att å de talrika orter, där föreläsare af en eller annan anledning ej kunde anlitas, anordna föredrag till upplysning och förströelse. Byrån hade hittills anskaffat 40 dylika bildserier med tillhörande, af fackmän skrifna texter, hvilka senare kunde af rekvisenten

uppläsas eller tjäna som underlag för föredrag. På detta sätt finge de i [118.] kulturellt afseende mest vanlottade trakter i vårt land åtminstone i någon mån sitt bildningsbehof tillfredsställdt. Att dessa bildningsmedel fått en stor utbredning, framginge däraf, att nämnda bildserier under år 1903 varit uthyrda nära 500 gånger, däraf upprepade gånger för värnpliktiges räkning, till folkskolor och allmänna läroverk, fabrikssamhällen, sanatorier o. s. v. Under år 1904 till och med den 31 augusti hade 289 bildserier varit uthyrda, hvaraf 51 till regementen. Förbundet erinrade äfven där-om, att Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt beslut den 10 juni 1904 anvisat ett anslag af 1,000 kronor till förbundets disposition för anskaffande af 10 serier ljusbilder rörande det mindre jordbruket med till bilderna lämpade texter af fackmän på detta område.

Uti västra Sveriges folkbildningsförbunds ansökning yttras, bland annat, följande: Förbundet, som under höstterminen 1901 under namn af »Centralbyrån i Göteborg för populärvetenskapliga föreläsningar» påbörjat sin verksamhet, hvilken då uteslutande omfattat förmedling af föreläsningar jämte anskaffande af för sådana nödig åskådningsmateriell, hade haft glädjen att se sin föreläsningsbyrå allt mer och mer anlita för förmedling af föreläsningar. Under det att endast ett jämförelsevis ringa fåtal föreläsningar förmedlats under de första verksamhetsåren, komme enligt erhållen uppgift antalet förmedlade föreläsningar att under år 1904 med säkerhet öfverstiga 300. Då inom förbundets verksamhetsområde funnes en mängd smärre isolerade samhällen, såsom fiskelägen, hvarest de dåliga kommunikationerna, den svaga ekonomiska bärkraften hos befolkningen och den nödvändiga tidsutdräkten för föreläsarne vid besök å platserna ställde öfverstigliga hinder i vägen för en regelbunden föreläsningsverksamhet, hade förbundet ansett sig böra genom affattande af lämpliga föreläsningar, afsedda att uppläsas af därtill passande person på platsen och illustrerade af skioptikonbilder, söka väcka och tillgodose bildningsintresset därstädes. Förbundet hade hittills upprättat ett tiotal dylika bildserier och hade, att döma af redan ingångna beställningar, all anledning vänta, det dessa komme att flitigt begagnas. Då afgifterna för deras användande vore låga, nämligen 5 kronor för hvarje gång med betydlig rabatt vid återupprepning på samma plats, torde dessa ej kunna betäcka mer än utgifterna för bildseriernas vidmakthållande, hvarför upprättande af nya serier vore med förbundets nuvarande inkomster hart när en omöjlighet.

Slutligen har af Sydöstra Sveriges folkbildningsförbund anförts, att förbundet, som bildats den 18 september 1904 af ombud från flertalet

- [118.] föreläsningsföreningar i Östergötland jämte åtskilliga sådana i södra Södermanland och norra Småland äfvensom ett antal enskilda personer inom samma område, upprättat en centralbyrå i Norrköping för populärvetenskapliga föreläsningars förmedling åt anstalter och föreningar, hvilken förmedling afsåges att helst vara afgiftsfri, samt att förbundet hade för afsikt att jämväl i öfrigt främja folkbildningsarbetet inom nämnda del af landet, hvilken på grund af sitt läge icke bekvämligen kunde tillgodoses genom någon af de förut inrättade likartade byråerna och folkbildningsförbunden.

I fråga om de nu omförmälda folkbildningsförbundens behof af anslag innehålla de gjorda ansökningarna följande. Folkbildningsförbundet i Stockholm vore för utfölvande af sin byråverksamhet till största delen hänvisadt till frivilliga arbetskrafter och enskilda gåfvor, hvarjämte ett lån upptagits för anskaffande af ljusbildserier med texter. De löpande utgifterna hade visat sig allt svårare att bestrida; förbundet måste hålla lokaler för sina byråer, aflöna byråföreståndare och skrifbiträden samt trycka cirkulär och förteckningar, hvartill komme rätt betydliga utgifter för skrifmaterialier samt post- och telegramporto. Förbundets inkomster hade enligt en i ansökningen intagen förteckning under år 1903 uppgått till 3,000 kronor, däri dock inginge vissa i samband med förbundets verksamhet med förmedling af bokinköp samt med utlämnande af vandringsbibliotek stående inkomster. Förbundets utgifter under år 1904 beräknades däremot uppgå till sammanlagdt 6,500 kronor och komme alltså sannolikt att med omkring 3,500 kronor öfverstiga de någorlunda säkert påräkneliga inkomsterna. Förbundet hyste väl den förhoppningen, att enskilda, för folkbildningsarbetet intresserade personer fortfarande skulle finnas villiga att kraftigt understödja dess verksamhet för grundande af bibliotek, anordnande af biblioteks- och föreläsningsföreningar m. m.; men det låge i sakens natur, att man ej med fullt samna framgång kunde vädja till den personliga offervilligheten för bestridande af de egentliga byråkostnaderna. För tackande af kostnaderna för båda byråernas verksamhet hemställde förbundet om ett statsbidrag af 2,500 kronor.

Västra Sveriges folkbildningsförbund hade, då det började sin verksamhet, till sitt förfogande ett genom frivilliga gåfvor åstadkommet belopp af 500 kronor. Förbundet hade sedan för nu ifrågavarande gren af sin verksamhet haft att räkna som inkomster dels föreläsarnes förmedlingsavgifter, en krona för hvarje föreläsning, dels ock föreläsningsanstalternas afgift till materiellkassan, utgörande under de första åren fem procent af vederbörande anstalters statsbidrag intill 25 kronor eller, om de ej åtnjöte statsbidrag, 10 kronor, hvilken sistnämnda afgift berättigade till afgiftsfritt

användande af förbundets föreläsningsbyrås åskådningsmateriell. Denna [118.] senare inkomst vore sedan början af höstterminen 1904 på anhållan af ombud för ett antal föreläsningsanstalter minskad, så att den numera endast utgjorde tre procent af vederbörande anstalters statsbidrag, dock minst 5 och högst 20 kronor eller, om de ej åtnjöte statsbidrag, 5 kronor. En ytterligare inkomst hade förbundet under sin första verksamhetstid haft däri, att äfven föreläsningsanstalter erlagt en afgift af en krona för hvarje förmedlad föreläsning, men denna afgift hade befunnits så betungande för särskildt de mindre föreläsningsanstalterna, att den sedan två år tillbaka icke mera upptoges. Förbundet hade alltså, i samma mån dess verksamhet och samtidigt dess utgifter ökats, sett sina inkomster proportionsvis minskas. hvarför dessa numera visade sig otillräckliga till bestridandet af de utgifter, som verksamheten kräfde, såsom till tryckning af de hvarje termin utsända förteckningarna öfver tillgängliga föreläsningar, till korrespondens, till arvode åt föreståndaren för föreläsningsbyrån och framför allt till anskaffande af åskådningsmateriell. Det vore af särskild vikt, att denna sistnämnda utgift icke tilltoges allt för knappt; utan åskådningsmateriell i form af skioptikonbilder m. m. vore en stor del föreläsningar så godt som värdelösa, och största antalet af de föreläsningsanstalter, som anlitade förbundet, saknade för egen del dylik materiell. Förbundet anhölle om ett anslag af 2,000 kronor, däraf 500 kronor för bestridande till någon del af utgifterna för förbundets verksamhet med förmedling af föreläsningar och anskaffande af för sådana nödig åskådningsmateriell, samt 500 kronor för anskaffande af skriftligt affattade föreläsningar, afsedda att utlånas till aflägsnare orter och där uppläsas af lämplig person, jämte tillhörande skioptikonbilder.

Af en Sydöstra Sveriges folkbildningsförbunds ansökning bilagd tablå öfver förbundets tillgängliga medel och behöfliga utgifter framgår, att förbundets inkomster beräknats till sammanlagdt 528 kronor, däraf 210 kronor i frivilliga gåfvor, hvaremot utgifterna antagits komma att uppgå till 1,200 kronor. Förbundet har anhållit om ett statsanslag till belopp af 1,000 kronor eller, därest detta ej kunde beviljas, det mindre belopp Eders Kungl. Maj:t kunde finna skäligt.

Då jag håller före, att de s. k. folkbildningsförbundens verksamhet är af stor betydelse och till stort gagn för de föreläsningskurser för arbetsklassen, till hvilkas uppehållande, såsom förut är nämnt, anslag blifvit under en följd af år beviljade, anser jag, att möjlighet bör beredas dessa förbund att af allmänna medel erhålla understöd för bekostande af deras

utgifter, särskildt sådana, som stå i samband med förmedling af föreläsningar samt med anskaffande af åskådningsmateriell åt lokala föreläsninganstalter. För sådant ändamål synes det böra få tillkomma Eders Kungl. Maj:t att, på de villkor som kunna finnas lämpliga, använda viss del, som torde kunna bestämmas till högst 4,000 kronor, af anslaget till föreläsningkurser för arbetsklassen. För år 1906 torde detta anslag böra höjas till 155,000 kronor. Hvad angår de villkor, som böra stadgas för erhållande af understöd från anslaget, i hvad det ej kommer att utgå såsom understöd åt sådana folkbildningsförbund, som nyss nämnts, synas enahanda bestämmelser kunna meddelas, som af Riksdagen under de senare åren beslutits vid beviljande af anslag till föreläsningkurser för arbetsklassen.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att till understöd under förut angifna villkor åt sådana anstalter och föreningar, som anordna föreläsningkurser för arbetsklassen, på extra stat för år 1906 bevilja ett anslag af 155,000 kronor, af hvilket anslag dock högst 4,000 kronor må kunna, på de villkor Eders Kungl. Maj:t bestämmer, användas till understöd åt sådana centrala anstalter, som förmedla föreläsningar af ifrågavarande slag och åt lokala anstalter för sådana föreläsningar tillhandahålla passande åskådningsmateriell.

[119.] På Eders Kungl. Maj:ts proposition beviljade 1904 års riksdag på extra stat för år 1905, i hufvudsaklig enlighet med hvad för hvart och ett af åren 1903 och 1904 ägt rum, såsom bidrag till betäckande af kostnaderna för de *föreläsningkurser*, som från universiteten i Uppsala och Lund blefve på begäran vare sig af institution, som ej åtnjöte särskildt till föreläsningkurser för arbetsklassen beviljadt statsunderstöd, eller af viss kommun eller enskild person anordnade att under år 1905 eller senare hållas *utom universitetsstäderna*, ett belopp af 6,000 kronor, däraf 3,000 kronor till hvartera universitetet, att utgå under villkor att den, som föreläsning begärt, för betäckande af föreläsarens resekostnad och arfvode tillsköt minst lika mycket som staten.

Anslaget har ställts till förfogande af rektorerna vid universiteten i Uppsala och Lund mot redovisning till kammarrätten och med skyldighet att före den 1 april 1906 till ecklesiastikdepartementet insända kortfattade redogörelser för användningen af de för de olika universiteten anvisade belopp.

Särskilda underdåniga framställningar hafva nu från de båda universiteten inkommit om beredande af enahanda anslagsbelopp för år 1906.

I fråga om universitetet i Uppsala har extra ordinarie professorn J. A. Lundell, å styrelsens för föreläsningsbyrån vid universitetet vägnar, i underdånig skrifvelse den 28 september 1904 anført följande: Första året, då den vid universitetet upprättade byrån för anordnande af föreläsningar utom universitetet åtnjuttit understöd af allmänna medel, eller år 1903, då understödsbeloppet likaledes utgjort 3,000 kronor, hade i följd af sakens nyhet blott en del af detta anslag kommit till användning, och ett belopp af 1,644 kronor 5 öre hade af byrån blifvit till statskontoret återburet. Andra året, eller år 1904, komme, efter hvad styrelsen redan vore i tillfälle att se, hela beloppet att användas. I öfverensstämmelse med styrelsens redan förut inför Eders Kungl. Maj:t uttalade åsikter rörande lämpligaste sättet att använda ifrågavarande understöd hade byrån under år 1904 anordnat tre sammanhängande föreläsningskurser, hvardera på en vecka, nämligen i Matarengi i Norrbottens län i juni, i Håla i Västernorrlands län i augusti och i Molkom i Värmlands län i juli och augusti. Alla tre kurserna hade varit talrikt besökta och syntes hafva väl fyllt sitt ändamål. Därförutom lämnades understöd till af byrån anordnade föreläsningar inom några nybildade föreläsningsföreningar, som ännu icke på annat sätt fått statsunderstöd. Ehuru det redan under år 1904 visat sig, att det hittills utgående anslaget icke vore fullt tillräckligt för det afsedda ändamålet, vågade dock styrelsen icke föreslå ändring i beloppet, förrän någon längre tids erfarenhet vunnits.

Öfver denna framställning har kanslern för rikets universitet afgifvit infordradt underdånigt utlåtande och därvid tillstyrkt aflåtande af nådig proposition till Riksdagen om beviljande af det begärda anslaget å 3,000 kronor.

Beträffande universitetet i Lund har underdånig framställning i ämnet blifvit gjord af professorerna S. Ribbing och J. C. V. Thyren, extra ordinarie professorn G. M. Pfannenstill, docenterna A. G. H. Stille och P. A. S. Herrlin samt folkskoleläraren N. Lundahl, i egenskap af medlemmar af centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar.

Kanslern, hvilkens utlåtande infordrats jämväl angående denna framställning, har tillstyrkt bifall till densamma.

På grund af hvad sålunda förekommit torde anslag för ifrågavarande ändamål böra äskas jämväl för år 1906, och hemställer jag fördenskull, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, såsom bidrag till betäckande af kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund varda på begäran vare sig af institution, som ej åt-

njuter särskildt till föreläsningskurser för arbetsklassen beviljadt statsunderstöd, eller af viss kommun eller enskild person anordnade att under år 1906 eller senare hållas utom universitetsstäderna, på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 6,000 kronor, hvaraf 3,000 kronor till hvarterdera universitetet, att utgå under villkor att den, som föreläsning begärt, för betäckande af föreläsarens resekostnad och arfvode tillskjuter minst lika mycket som staten.

[120.] För att låta äfven personer, som icke äro i tillfälle att begagna sig af den regelbundna akademiska undervisningen, i någon mån blifva delaktiga af den vetenskapliga bildning, som universitetet hafva att meddela, hafva år 1893 vid universitetet i Uppsala samt åren 1895—1904, alternerande hvarannat år, vid universitetet i Uppsala och Lund, under somrarna anordnats föreläsningskurser under ledning af universitetslärare.

Till bestridande af kostnaden för tryck och undervisningsmateriell för dessa så kallade *sommarkurser* äfvensom till ersättning åt föreläsare vid kurserna har Eders Kungl. Maj:t under flera år af tillgängliga medel anvisat anslag, som för sommarkurserna i Uppsala år 1901 och i Lund år 1902 vid hvarterdera universitetet utgått med ett belopp af 1,000 kronor.

Med anledning af en vid 1902 års riksdag väckt motion om anvisande af anslag till främjande af universitetens för allmänheten afsedda föreläsningskurser anförde Riksdagen i skrifvelse den 15 maj 1902 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, punkten 121, bland annat: Riksdagen hölle före, att de så kallade sommarkurserna vore af sådan betydelse för spridande af nyttiga kunskaper, att desamma vore förtjänta att från statens sida uppmuntras med penninganslag. Därigenom att universitetslärarne åtog sig ledningen för ifrågavarande gren af folkbildningsarbetet, syntes det Riksdagen kunna påräknas, att detta arbete komme att utveckla sig i sund och fosterländsk riktning. Riksdagen hade fördenskull, till främjande af de för allmänheten afsedda föreläsningskurserna vid universitetet, på extra stat anvisat till de föreläsningskurser, som vore afsedda att under år 1903 vid Uppsala universitet för allmänheten anordnas, ett belopp af 4,000 kronor.

Sedermåra har, med anledning af särskilda utaf Eders Kungl. Maj:t gjorda framställningar, Riksdagen såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för dylika föreläsningskurser, afsedda att anordnas under sommaren 1904 vid universitetet i Lund och under sommaren 1905 vid universitetet i Uppsala, beviljat anslag af respektive 3,000 och 5,000 kronor.

Nu hafva professorn Seved Ribbing och folkskoleläraren Nils Lundahl i uppgifven egenskap af organisationskommitterade för sommarkurser vid

universitetet i Lund, med bifogande af program för sommarkurserna därstädes år 1904, förteckning öfver deltagarne däri och redogörelse för samma sommarkurser, i underdånighet anhållit, att Eders Kungl. Maj:t tacktes hos näst instundande riksdag begära ett anslag af 4,000 kronor såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för föreläsarearfvoden, trycksaker och undervisningsmateriell vid de sommarkurser, som vore afsedda att hållas vid universitetet i Lund under 14 dagar af augusti månad år 1906.

På grund af nådig remiss har kanslern för rikets universitet den 29 oktober 1904 afgifvit underdånigt utlåtande öfver den sålunda gjorda framställningen och därvid tillstyrkt aflåtande af nådig proposition om beviljande på extra stat för år 1906 af det begärda anslaget å 4,000 kronor.

Mot den nu gjorda framställningen har jag intet att erinra och får alltså tillstyrka, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen att såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för de föreläsningskurser, som äro afsedda att under sommaren 1906 vid universitetet i Lund för allmänheten anordnas, på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 4,000 kronor.

Såsom jag under punkten 120 erinrat, beviljade 1902 års riksdag, på [121.] enskild motion, till främjande af de för allmänheten afsedda föreläsningskurserna vid universiteten, på extra stat till de *föreläsningskurser, som vore afsedda att under 1903 vid universitetet i Uppsala för allmänheten anordnas*, ett belopp af 4,000 kronor.

Betäckande af
brist å anslaget
till 1903 års
sommarkurser
vid universi-
tetet i Uppsala.

Det af för saken intresserade akademiska lärare valda »föreläsningsutskott», som anordnat nämnda föreläsningskurser sommaren år 1903, har nu genom sin ordförande, extra ordinarie professorn J. A. Lundell, i underdånig skrifvelse den 1 december 1904 anhållit om anvisande af medel till tackande af en brist å 2,144 kronor 31 öre, som uppstått vid kursernas anordnande. I skrifvelsen anföres följande

Med år 1903 hade sommarkurserna vid universitetet i Uppsala väsentligen utvidgats utöfver den omfattning, de förut haft. För att detta bildningstillfälle måtte blifva till gagn för allt flera klasser af vårt folk, hade särskilda grupper af föreläsningar anordnats för vissa kategorier af deltagare. Så hade till vårt prästerskaps tjänst anordnats en särskild grupp af teologiska föreläsningar, hvilka till kurserna samlat ett femtiotal prästmän. Likaså hade anordnats en grupp af föreläsningar, särskildt lämpade för lärare och lärarinnor i moderna språk vid de högre läroverken, och för dessa föreläsningar hade från Paris inkallats två framstående franska före-

[121.] läsare. Öfningskurser för svenskar i norska språket under ledning af en norsk skolman och likaledes öfningskurser för danska och norska deltagare i svenska språket hade inrättats för främjande af de skandinaviska folkens ömsesidiga bekantskap med hvarandras språk, och dessa öfningskurser hade varit så talrikt besökta, att flera parallellkurser måst inrättas. Äfven åt andra öfningar — i välläsning, anatomi, kemi m. m. — hade ägnats mera utrymme än förut. I det hela hade antalet föreläsningar uppgått till 248, de praktiska öfningarna hade upptagit omkring 150 timmar, och därjämte hade vetenskapliga samlingar förevisats ett tjugutal timmar. Tack vare tillmötesgående af engelska och amerikanska förläggare hade med kurserna kunnat förenas en rikhaltig och lärorik utställning af sådan litteratur på engelska språket, som särskildt vore ägnad intressera svenska lärare och lärarinnor, medan i svenska boklådor och offentliga boksamlingar engelsk och amerikansk litteratur vore blott sparsamt representerad. Att det rikhaltiga program, som kurserna hade att bjuda på, motsvarade allmänt kända bildningsbehof, därom vittnade såväl det stora antalet deltagare, hvilket uppgått till 786, däribland 25 norrmän och öfver 80 danskar, som ock dessas på många sätt uttryckta tillfredsställelse med kurserna. Denna kursernas ökade omfattning i afseende på såväl föreläsningar som åhörare hade emellertid medfört den stora olägenheten, att den organisationskommitté, som träffat de särskilda anordningarna för kurserna, vid uppgörandet af de ekonomiska beräkningarna ej ägt tillräcklig ledning i erfarenheten från föregående kurser, och den af kommittén för 1903 års kurser uppgjorda staten, som stödt sig på denna erfarenhet, hade i många punkter ej visat sig tillämplig, då nu ungefär dubbelt så många deltagare infunnit sig, som i medeltal besökt föregående fem sommarkurser i Uppsala. Flera öfningskurser hade måst upprepas, hvilket vållat opåräknade kostnader. Kostnaderna för porton och tryck hade stigit, och det utöfver hvad man haft anledning att vänta. Det ökade antalet föreläsningar och lokaler hade stegrat utgifterna för betjäning och biträde mer, än man kunnat förutse. Föreläsningsutskottet hade på förhand bestämt, att hvarje föreläsning skulle honoreras med 25 kronor, en åtgärd som motiverats af öfvertygelsen om, att sommarkurserna ej i längden kunde hållas uppe på en universitetet värdig och deras viktiga bildningssyfte motsvarande nivå, om ej vid dem fungerande lärare tillförsäkrades ett visst, om ock anspråkslöst arfvode. Organisationskommittén hade därför träffat sina aftal med de enskilda föreläsarne under förutsättning, att de skulle i hvad fall som helst få minst nämnda belopp som arfvode.

Dessa samverkande omständigheter hade ledt till det resultat, att enligt de räkenskaper, som efter granskning af utsedda revisorer genom univer-

sitetets rektor blifvit till kammarrätten öfverlämnade, utgifterna för 1903 [121.] års sommarkurser öfverstigit inkomsterna med 2,144 kronor 31 öre.

Då man saknat föregående erfarenhet af kurser med sådan omfattning, torde nämnda utgång ej kunna läggas organisationskommittén till last. Sedan gjorda försök att af enskilda mecenater få hjälp till bestridande af de öfverskjutande utgifterna strandat, hade bristen tills vidare måst täckas genom sammanskott af de enskilda ledamöterna i organisationskommittén, men det syntes icke vara billigt att låta därvid bero och sålunda låta dessa så dyrt med sina privata medel betala det uppoftande intresse, de ägnat kurserna. Att åter låta bristen betäckas genom fördelning på några följande kurser vore en nödfallsutväg, som ej kunde tillgripas utan fara att lägga hinder i vägen för dessa kursers önskvärda framtida utveckling.

Måhända kunde i detta sammanhang påpekas, att af 3,000 kronor, som för år 1903 af statsmedel anslagits till föreläsningar utom universitetet — sålunda till ett med sommarkurserna nära besläktadt syfte — och hvilka medel disponerades af en under föreläsningsutskottet lydande byrå, en del blifvit statsverket besparad, i ty att däraf 1,644 kronor 5 öre återburits till statskontoret, då de icke under detta byråns första verksamhetsår kommit till användning. Skillnaden mellan det belopp, som tarfvades till betäckande af sommarkursernas brist, och det återburna beloppet inskränkte sig sålunda till 500 kronor 26 öre.

Vid den underdåniga framställningen hafva fogats, bland annat, program för ifrågavarande sommarkurser och sammandrag af deras räkenskaper, utvisande att utgifterna uppgått till sammanlagdt 14,735 kronor 23 öre, under det att inkomsterna utgjort allenast 12,590 kronor 92 öre.

Uti ärendet har kanslersämbetet för universitetet i Uppsala afgifvit inforordadt underdånigt utlåtande och därvid hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes så bereda, att för betäckande af ifrågavarande brist måtte af allmänna medel utgå ett belopp af 2,144 kronor 31 öre.

På grund af hvad sålunda förekommit får jag i underdånighet tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att till täckande af brist, som uppstått vid de under år 1903 vid universitetet i Uppsala anordnade föreläsningskurser för allmänheten, på extra stat för år 1906 bevilja ett belopp af 2,145 kronor.

Vid bifall härtill läser hinder ej förefinnas för Eders Kungl. Maj:t att redan under år 1905 af tillgängliga medel utanordna ifrågavarande belopp.

[122.] Med bifall till en af Eders Kungl. Maj:t i ämnet gjord framställning beviljade 1903 års riksdag för bearbetning och utgifning af de vetenskapliga resultaten af filosofie doktorn *Sven Hedins resa i Centralasien* under åren 1899—1902 ett anslag af 75,000 kronor, att fördelas på åren 1904, 1905 och 1906 med 25,000 kronor hvarje år samt utgå under vissa i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 12 januari 1903, punkten 112, angifna villkor och förbehåll, och har Riksdagen af det sålunda beviljade anslaget för hvarterdera af åren 1904 och 1905 anvisat på extra stat ett belopp af 25,000 kronor.

Med erinran härom hemställer jag nu, det Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att af omförmälda, redan beviljade anslag på extra stat för år 1906 uppföra återstoden, 25,000 kronor.

[123.] På grund af Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1904 års riksdag för bearbetning och utgifning af de viktigaste vetenskapliga resultaten af docenten *Otto Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet* under åren 1902 och 1903 ett anslag af 55,000 kronor, att fördelas på åren 1905, 1906, 1907, 1908 och 1909 med 15,000 kronor för det första året och 10,000 kronor för hvar och ett af de följande samt utgå under vissa i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 8 april 1904 angifna villkor och förbehåll, hvarjämte Riksdagen af det sålunda beviljade anslaget på extra stat för år 1905 anvisade ett belopp af 15,000 kronor.

Jag hemställer nu, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att af omförmälda, redan beviljade anslag på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 10,000 kronor.

[124.] Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådiga bref den 30 juni 1899 och den 26 januari 1900 tilldelat docenten Axel Hamberg hvardera gången ett understöd af 1,000 kronor för anställande af vetenskaplig undersökning af en del utaf *Lule lappmarks fjällområde*, beslöt, på Eders Kungl. Maj:ts framställning, 1902 års riksdag att såsom understöd till Hamberg för fullbordande af nämnda undersökning på extra stat för år 1903 anvisa ett belopp af 6,000 kronor.

I en den 23 november 1903 till ecklesiastikdepartementet inkommen underdånig skrift anförde Hamberg, att berörda undersökning då blifvit bragt till den afslutning, som varit afsedd, samt att dåmera återstode hufvudsakligen endast det insamlade materialets bearbetning och utgifvande af trycket, och anhöll Hamberg i underdånighet, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå 1904 års riksdag att för utgifning af ifrågavarande publika-

tion bevilja ett understöd af 27,000 kronor att utgå med 7,000 kronor under år 1905 och med 10,000 kronor under hvart och ett af åren 1906 och 1907, med skyldighet för Hamberg att till hvart och ett af rikets högre allmänna läroverks bibliotek öfverlämna ett exemplar af arbetet samt dessutom till statsverket 40 exemplar. [124.]

I berörda skrift yttrade Hamberg angående den af honom utförda undersökningens omfattning och betydelse följande.

Efter att hafva studerat glaciärer i de arktiska trakterna, Norge och Schweiz, hade Hamberg under sommaren 1895 besökt Sarekfjälltrakten mellan Kvickjock och Stora Sjöfallet i Lule lappmark för att någon tid ägna sig åt studiet af svenska glaciärer. Han hade därvid i denna fjälltrakt funnit ett arbetsfält, som i hög grad tilltalat honom, såväl därför att det vore i det närmaste outforskadt, som äfven emedan det tillhörde vårt eget land. Till sommaren 1896 hade han därför uppgjort en plan till denna trakts undersökning i de afseenden hans egna under arktiska expeditioner, andra resor och studier förvärfvade kunskaper och erfarenheter tillåtit. Såsom Hamberg då tänkt sig undersökningen, skulle den omfatta studier öfver traktens glaciärer, en utredning af dess geologiska förhållanden samt upprättandet af en ny topografisk karta, emedan den förhandenvarande beträffande denna svårtillgängliga och ekonomiskt oviktiga trakt vore synnerligen otillfredsställande. På denna basis hade undersökningarna fortsatts det följande året, 1897. Sommaren 1898 hade Hamberg icke besökt trakten.

Studiet af glaciärerna, hvilkas verkningar till stor del tillhörde de geologiska företeelserna, men hvilkas uppkomst berodde af topografien och de meteorologiska faktorerna, hade föranlett Hamberg att år 1899 komplettera undersökningarna med meteorologiska observationer. Dessa å sin sida hade gifvit uppslaget till en biologisk undersökning af trakten, ty växtlifvet vore i hög grad beroende af klimatet och djurlifvet af växtlifvet. Genom att göra undersökningen mera mångsidig hade Hamberg trott sig af flera iakttagelser och rön kunna göra en mångsidigare tillämpning, då ej endast olika delar af samma vetenskap utan äfven skilda vetenskaper hade beröringspunkter. Arbetena hade sålunda svällt ut till en nära fullständig naturvetenskaplig undersökning af vårt förut nästan okända viktigaste högfjällsområde.

Hvilket betydande arbete, som på denna undersökning nedlagts, framginge däraf, att Hamberg offrat sammanlagdt sju somrar på företaget, nämligen 1896, 1897, 1899—1903 och dessutom utfört två korta vinterresor för att studera naturförhållandena på platsen äfven under den kalla årstiden, att utom Hamberg själf nio yngre vetenskapsmän deltagit i arbetet

[124.] samt att utgifterna för undersökningen uppgått till ett sammanlagdt belopp af 48,778 kronor, af hvilken summa Hamberg själf måst tillsläppa 31,000 kronor.

Efter en utförlig framställning af fortgången och resultatet af arbetena, hvilka omfattat topografiska undersökningar, triangelmätning, fotogrammetrisk fotografering, nivelleringsarbeten, glaciografiska och meteorologiska observationer, äfvensom profil- och strömhastighetsmätningar i Rapaälven jämte analyser af tagna vattenprof, hvarförutom af fackutbildade deltagare i expeditionerna utförts ingående botaniska och zoologiska undersökningar, anförde Hamberg vidare, att genom alla dessa arbeten den förut nästan okända vidsträckt högfjällstrakten blifvit underkastad en naturvetenskaplig undersökning, som åtminstone med afseende på fullständighet näppeligen torde öfverträffas af något annat i en följd utfördt företag af jämförbar beskaffenhet. Det vore visserligen Hambergs afsikt att låta de meteorologiska registreringarna och de kontinuerliga observationerna på glaciärerna och öfver vattenståndet fortgå ännu några år, men några nya arbeten vore ej afsedda att företagas. Bearbetningen af det ditills insamlade materialet hade beträffande flertalet undersökningar redan börjat. Denna utfördes, så vidt möjligt, af samma personer, som deltagit i resorna, något som dock på grund af materialets mångsidighet ej i full utsträckning låte sig genomföras. Därför hade för bearbetningen äfven måst tagas i anspråk bistånd af andra af Hamberg närmare angifna vetenskapsmän.

Beträffande sättet för publiceringen, anförde Hamberg vidare, torde detta lämpligen böra ske genom en särskild publikation. Visserligen skulle väl en eller annan af de gjorda undersökningarna kunna ägna sig för publicering i en periodisk skrift, men därigenom skulle den åsyftade fullständigheten och inbördes samhörigheten mellan de olika undersökningarna utplånas. Då åtskilliga delar af arbetet, såsom de meteorologiska tabellerna, den topografiska kartan m. m. väl näppeligen skulle mottagas af någon tidskrift, så måste i alla händelser en stor del af undersökningarna utgifvas såsom själfständigt verk, men det vore i så fall fördelaktigare, att hela arbetet utkomme såsom en särskild publikation, ty en sådan af större omfattning skulle lättare göra sig bemärkt och komma vetenskapen till godo än de enstaka delar, som ej lämpade sig för intagande i tidskrifter och väl ensamma svårligen skulle kunna göra sig gällande bland mängden af naturvetenskaplig litteratur. Det syntes Hamberg sålunda, att, om denna med så mycket besvär och stora kostnader utförda undersökning skulle bringas till det resultat, som den torde förtjäna, den måste utgifvas såsom en särskild publikation. En dylik kunde dock åstadkommas endast där-

igenom, att staten beviljade de härför nödiga penningmedlen. Hamberg [124.] hade nämligen på själfva undersökningen offrat mycket, och ytterligare utgifter vore för de meteorologiska och glaciografiska observationernas vidmakthållande nödvändiga, hvadan af Hambergs egna tillgångar för publiceringen intet återstode. Det vore därför Hambergs förhoppning, att staten åtog sig kostnaderna för publikationen.

Arbetet skulle utgifvas på tyska språket och hafva till titel: »Eine naturwissenschaftliche Untersuchung der Sarekgebirge im schwedischen Lappland» samt utgifvas i fyra band, hvilka skulle omfatta, det första topografi och geologi samt glaciärer, det andra meteorologi, det tredje botanik och det fjärde zoologi. Det första bandet skulle åtföljas bland annat af en topografisk karta öfver trakten i skalan 1 : 50,000.

Beträffande publikationens omfång mötte svårighet att uppgifva det-samma, men förmodade Hamberg, att de två första banden komme att omfatta omkring 600 sidor, de två sista omkring 450 sidor hvarterda. Textupplagans storlek borde vara 700 exemplar, inberäknadt 100 författar-exemplar i form af separater. Af den topografiska kartan borde tryckas en något större upplaga, exempelvis 1,000 exemplar.

På dessa beräkningsgrunder skulle omkostnaderna för detta verk kunna anslås till följande belopp:

sättning och tryckning af text jämte extra kostnader för korrektur,	
upplappning af klichéer och dyrare sättning	kronor 15,000
renritning och tryckning af den topografiska kartan ... »	3,800
diverse illustrationer, ritningar af apparater, en geolo-	
gisk karta m. m. »	5,000
korrekturläsning- och öfversättningskostnader	» 3,200

Summa kronor 27,000

Denna slutsumma vore dock att betrakta såsom helt approximativ, då en noggrann beräkning af arbetets omfång på förhand ej vore möjlig.

Genom nådig remiss anbefalldes Eders Kungl. Maj:t vetenskapsakade-mien att öfver Hambergs berörda ansökning afgifva underdånigt yttrande; och afgaf akademien den 13 januari 1904 sådant utlåtande, däri akade-mien, under åberopande af ett bifogadt, af akademiens sakkunniga leda-möter professorerna P. G. Rosén, G. De Geer och H. E. Hamberg på akademiens uppdrag afgifvet yttrande i frågan samt under påpekande af den stora betydelse, som Hambergs arbete skulle komma att få för känne- domen om naturförhållandena i vårt lands nordligaste del, på det var-maste förordade bifall till den gjorda ansökningen.

[124.] Professorerna Rosén, De Geer och Hamberg hade i sitt nyssberörda yttrande, bland annat, anfört följande.

I afseende på Sveriges högfjällstrakter hade man allt för länge saknat en någorlunda mångsidig och planmässig undersökning af de skilda företeelser, som betingade högfjällens egenartade naturförhållanden, ehuru kännedom om desamma ur flera olika synpunkter vore af största vikt för en närmare kunskap om vårt lands natur. Framför allt utgjorde Sarektrakten, som dock omfattade landets mest betydande fjällmassor, ett i de flesta afseenden nära nog okänt område ännu år 1896, då Hamberg därstädes påbörjade de omfattande undersökningar, åt hvilka han sedan dess, trots alla svårigheter, som mötte vetenskapliga forskningar i sådana aflägsna vildmarker, med sällsynt ihärdighet och hängifvenhet för sitt syfte ägnat, förutom några kortare, men säkerligen ganska mödosamma vinterbesök, ej mindre än sju somrar af träget arbete. Detta arbete hade från början i främsta rummet afsett att från svensk sida åstadkomma en insats i den internationella undersökning af glaciärerna och deras växlingar, hvilken påbörjats inom andra länder, samt tillika att utreda traktens allmänna geologi och att till underlag för dessa arbeten åstadkomma en ny topografisk karta, enär den, som hittills utgifvits öfver dessa svårtillgängliga och ödsliga nejder, vore synnerligen otillfredsställande. Efter hand hade emellertid arbetet kommit att omfatta jämväl traktens klimatiska förhållanden äfvensom områdets djur- och växtvärld, och hade Hamberg vid dessa arbeten måst anlita biträde af flera vetenskapsmän. Arbetet hade sålunda efter hand vuxit ut till den på samma gång mest omfattande och mest genomförda undersökning, som ur fysisk-geografisk synpunkt blifvit anordnad af någon enskild person inom Sverige. Härigenom hade också ifrågavarande förut nästan okända stora fjällområde numera blifvit fullständigare genomforskad än något annat därmed jämförbart. Redan uppmätningen af en noggrann, med 25-meters-kurvor försedd karta i skalan 1:50,000 öfver ett högfjällsområde, ungefär så stort som tre fjärdedelar af hela Gottland, vore ur flera synpunkter af synnerligen stort värde och komme bland annat, då de topografiska kartorna öfver våra fjälltrakter en gång måste underkastas revision, att därvid inbespara statsverket ej obetydliga utgifter.

Efter att hafva omnämnt de arbeten, som utförts för åstadkommandet af denna karta, samt framhållit, hurusom Hamberg för de fotogrammetriska arbetena själf konstruerat och efter hand allt mera fullkomnat en för ändamålet afpassad fotogrammetrisk kamera, hvilken sedan kommit till användning på flera andra håll, såsom vid generalstabens topografiska kartarbeten inom Jämtland och vid den af staten anordnade gradmätningsexpeditionen,

framhöllo de sakkunnige, hurusom jämväl områdets geologiska byggnad [124.] blifvit noga genomforskad, hvarigenom öfversikten öfver våra naturliga tillgångar inom Norrland påskyndats och därmed ett icke obetydligt arbete för statens geologiska kartverk inbesparats.

Af mycket stort intresse vore vidare de talrika iakttagelserna rörande såväl istidens som nutidens geologiska och fysisk-geografiska företeelser. Af dessa iakttagelser hade bland annat dragits viktiga slutsatser angående det under istiden rådande klimatet, ur hvilket det nuvarande efter hand utvecklats.

Bland de förnämsta vetenskapliga resultaten af undersökningarna måste vidare framhållas de synnerligen värdefulla studierna rörande områdets glaciärer, af hvilka kartlagts ett hundratal, som till stor del varit oriktigt eller alls icke utsatt på förutvarande kartor. För studiet af glaciärernas hela hushållning hade Hamberg uttänkt och användt flera nya instrument och undersökningsmetoder, som utan tvifvel komme att i hög grad befrämja den glaciografiska vetenskapen.

Detta gällde också de stora själfregistrerande meteorologiska apparater, som Hamberg konstruerat och som han efter många fåfänga och kostsamma försök slutligen lyckats bringa till den fulländning, att de kunnat utan tillsyn hållas i gång ett helt år. Därmed hade uppnåtts ett länge för-gäfvets eftersträfvadt önskemål att genom sådana meteorografer kunna erhålla klimatologiska iakttagelser från svårtillgängliga trakter, där anläggandet af vanliga observationsstationer skulle ställa sig alltför dyrbart, och Hamberg hade därigenom gjort sig synnerligen väl förtjänt om såväl glaciografien som klimatologien öfver hufvud. Bland annat hade han, som det ville synas för första gången i vårt land, samtidigt å tre skilda punkter på fotografisk väg registrerat solskenets varaktighet, hvilket gifvet-vis vore en meteorologisk faktor af stor betydelse.

Af synnerligen stort intresse vore den upptäckt, som Hamberg genom sina iakttagelser gjort rörande nederbördsmängden uppe på högfjällen, hvilken visat sig vara flera gånger större, än man förmodat.

Till kontroll på observationerna öfver nederbörd och afdunstning hade Hamberg vidare anordnat omfattande iakttagelser öfver den genom traktens största vattendrag under årets skilda tider framrinnande vattenmängden och hade därvid användt särskildt för traktens förhållanden omsorgsfullt afpassade metoder. Gifvet vore, att alla dessa bidrag till kunskapen om de klimatiska förhållandena inom våra hittills också ur denna synpunkt nästan okända högfjällstrakter vore af största intresse, och detta så mycket mera, som det här gällde källområdena för våra största vatten-

[124.] drag, hvilkas närmare hydrografiska kännedom ej minst af praktiska skäl vore af största vikt.

I afseende på de biologiska undersökningarna vore det gifvetvis svårare att uttala något omdöme, innan någon närmare redogörelse för dessamma föreläge, men namnen på Hambergs medarbetare inom detta arbetsfält borgade för, att resultaten äfven här skulle blifva fullt värdiga undersökningens öfriga delar, och de borde just genom sitt nära samband med de topografiska, geologiska och klimatologiska förhållandena erhålla ett särskildt värde genom att publiceras i samband med dessa. Att äfven praktiska synpunkter härigenom kunde tillgodoses, framginge af den otillräckliga kännedom vi ännu ägde angående såväl skyddsskogar och fjällbeten som orsakerna till lämlarnas periodiska härjningar.

Beträffande vikten af, att undersökningarnas resultat publicerades i ett enhetligt verk, och den af Hamberg uttalade farhågan, att en splittring af arbetets skilda delar i hög grad skulle minska detsammes värde, vore de sakkunnige af samma mening som Hamberg själf. Det skulle vara en verklig förlust för det allmänna, om ett så ovanligt gediget och värdefullt arbete, som oaktadt de mest svåra och pröfvande förhållanden omsider blifvit lyckligt slutfördt, af brist på medel ej skulle kunna på ett tillfredsställande sätt utgifvas.

Hambergs arbete utgjorde en värdig fortsättning på Göran Wahlenbergs vidt bekanta, för sin tid grundläggande, numera inemot 100 år gamla arbeten rörande naturförhållandena i Sveriges fjälltrakter och skulle utan tvifvel, om det i enlighet med Hambergs plan utgåfves, blifva en god vägledning för dem, som undervisade i Sveriges fysiska geografi, samt säkerligen också sporra flera forskare till fortsatta undersökningar af vårt eget lands naturtillgångar.

Beträffande den af Hamberg uppgjorda kostnadsberäkningen hade de sakkunnige intet att anmärka, då grunderna för densamma syntes riktiga, och då den syntes vara utförd så omsorgsfullt, som för tillfället gärna kunde erfordras.

På grund af hvad sålunda anförts, ville de sakkunnige i underdånighet på det varmaste förorda bifall till den gjorda ansökningen på de villkor, som af docenten Hamberg själf föreslagits.

Enligt nådigt beslut den 26 februari 1904 fann Eders Kungl. Maj:t emellertid den af Hamberg gjorda underdåniga ansökningen ej föranleda någon Eders Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Nu har Hamberg i en den 29 september 1904 till ecklesiastikdeparte-

mentet inlämnad skrift ånyo anhållit om understöd af statsmedel för utgifvande af oftanämnda publikation. Hamberg har därvid anført, bland annat, att han fortfarande vore öfvertygad om, att de af honom och hans medhjälpare i de ifrågavarande svårtillgängliga trakterna utförda mödosamma undersökningarna hade ett stort värde samt att den enda lämpliga formen för deras publicerande vore såsom ett samlat själfständigt verk. I tanke att den af honom förut begärda summan syntes Eders Kungl. Maj:t för stor att af staten ensam utgifvas, hade Hamberg sökt att från annat håll anskaffa bidrag till ändamålet. På detta sätt hade slutligen erhållits 7,500 kronor, som skulle inbetalas med 2,500 kronor hvartera af åren 1905, 1906 och 1907, under förutsättning att de felande medlen af staten beviljades. Härigenom kunde sålunda det för publikationens realiserande nödvändiga understödet af statsmedel nedsättas till 19,500 kronor. Hamberg vågade därför hoppas, att den så minskade summan ej måtte finnas för stor att af statsmedel lämnas till ändamålet. Visserligen hade Riksdagen år 1902 såsom sin mening uttalat, att något ytterligare understöd af statsmedel åt de af Hamberg anordnade undersökningarna i Sarektrakten utöfver det, som af Riksdagen då beviljades, ej borde ifrågakomma, men till själfva undersökningarna hade han ej heller ifrågasatt något ytterligare understöd af statsmedel, ehuru åtskilliga kompletteringsarbeten samt omkostnader för observationer, som varit afsedda att pågå längre tid, äfven under åren 1903 och 1904 förekommit och föranlett utgifter, uppgående till 4,174 kronor under det förra och nära 3,000 kronor under det senare året. Emedan de utgifter, som nu vore ifrågasatta och gällde arbetets publicering, väl finge anses såsom omkostnader för annat ändamål än för undersökningarna i fältet, hade Hamberg vågat komma med sin nuvarande underdåniga hemställan, så mycket mera, som han hört samma tydning af Riksdagens beslut gillas af flera riksdagsmän.

Under hänvisning till sin förut inlämnade ansökning ville Hamberg sålunda i underdånighet hemställa, att af statsmedel måtte för det ifrågavarande ändamålet beviljas ett understöd af 19,500 kronor att utbetalas helst under loppet af åren 1905, 1906 och 1907 med 6,500 kronor under hvar och ett af dessa år, eller, om så befunnes nödigt, på annat sätt fördelade.

Efter nådig remiss har vetenskapsakademien den 12 oktober 1904 i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande, däri åberopats ett bifogadt, af professorerna Rosén och De Geer på akademiens uppdrag afgifvet yttrande, hvaruti dessa, under hänvisning till hvad de i sitt förut i ärendet afgifna yttrande anført, tillstyrkt nådigt bifall till ansökningen. Med fram-

- [124.] hållande af det berättigade däri att understöd af allmänna medel i främsta rummet lämnades för utredandet af vårt eget lands naturförhållanden, har vetenskapsakademien på det varmaste tillstyrkt, att docenten Hamberg för den nämnda publikationen måtte af statsmedel erhålla 19,500 kronor, att utbetalas med en tredjedel under hvart och ett af åren 1905, 1906 och 1907, mot skyldighet för Hamberg att, sedan publikationen blifvit färdig, dels lämna redovisning för medlens användning och till statsverket återbära möjligen uppkommande öfverskott, dels öfverlämna till hvart och ett af rikets högre allmänna läroverks bibliotek ett exemplar samt till statsverket 40 exemplar af arbetet.

De skäl, som nu anförts för att staten skulle understödja utgifvandet af en publikation öfver resultaten af docenten Hambergs och hans medarbetares mångåriga studier öfver högfjällsområdet mellan Kvickjock och Stora Sjöfallet i Lule lappmark, synas mig så talande, att jag ej tvekar att tillstyrka aflåtande af proposition till Riksdagen om anslag för ändamålet. De förhållanden, som i detta fall påkalla statens medverkan till det åsyftade företaget, äro tämligen likartade med dem, som åren 1903 och 1904 föranledde Riksdagen att, med bifall till Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, bevilja anslag af respektive 75,000 kronor och 55,000 kronor för bearbetning och utgifning af de viktigaste vetenskapliga resultaten af filosofie doktorn Sven Hedins resa i Centralasien under åren 1899—1902 och docenten Otto Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet under åren 1902 och 1903. Här tillkommer, såsom vetenskapsakademien påpekat, att understödet afser utredande af naturförhållanden inom Sverige.

Det nu begärda beloppet, 19,500 kronor, torde med hänsyn till den i ärendet förebragta utredning rörande de med det ifrågasatta verkets utgifning förenade kostnader ej vara för högt tilltaget. För beviljande af det äskade anslaget, hvilket torde kunna fördelas på åren 1906, 1907 och 1908, anser jag, i likhet med vetenskapsakademien och såsom äfven Hamberg själf ifrågasatt, böra uppställas vissa villkor och förbehåll. I sådant afseende synes böra föreskrifvas, att till svenska staten och rikets högre allmänna läroverks bibliotek kostnadsfritt öfverlämnas det af Hamberg erbjudna antal exemplar af verket, att 1908 års andel af anslaget icke må utbetalas, förr än verket i sin helhet utkommit, samt att den inkomst, som, efter det alla utgifter för verket blifvit ersatta, inflyter genom arbetets försäljning, med afdrag af $33\frac{1}{3}$ procent distributionsprovision skall tillfalla statsverket.

På grund af hvad jag sålunda yttrat hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att dels, för bearbetning och utgifning af de viktigaste vetenskapliga resultaten af docenten Axel Hambergs och hans medarbetares undersökningar rörande högfjällsområdet mellan Kvickjock och Stora Sjöfallet i Lule lappmark, bevilja ett anslag af 19,500 kronor, att fördelas på åren 1906, 1907 och 1908 med 6,500 kronor hvarje år samt utgå under de af mig nyss angifna villkor och förbehåll, dels ock af omförmälda anslag på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 6,500 kronor.

Styrelsen för nautisk-meteorologiska byrån har i skrifvelse den 6 [125.] oktober 1904 anført, att den summa, 2,800 kronor, som på Eders Kungl. Maj:ts nädiga framställning för år 1905 af Riksdagen beviljats för *underhåll och tillsyn af de i riket inrättade vattenhöjdmätningstationerna m. m.* Vattenhöjdmätningstationer m. m. vore behöflig äfven för år 1906, och har styrelsen tillika anhållit, att hos Riksdagen måtte göras framställning om att till fortsatt sammanställning och bearbetande af anteckningarna öfver registrerade vattenhöjder måtte för år 1906 beviljas ett anslag af 1,300 kronor. För sistnämnda ändamål har Riksdagen sedan år 1891 hvarjt annat år beviljat medel, sista gången till belopp af 1,300 kronor.

I enlighet med styrelsens hemställan tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 4,100 kronor, däraf 2,800 kronor för underhåll och tillsyn af de i riket inrättade vattenhöjdmätningstationerna m. m. samt 1,300 kronor till fortsatt sammanställning och bearbetande af anteckningar öfver registrerade vattenhöjder.

För hvarjt och ett af åren 1895—1903 har Riksdagen på extra stat [126.] beviljat ett anslag af 4,000 kronor för utgifning och spridning af nykterhets-skrifter. Dessa anslag hafva ställts till förfogande af svenska nykterhets-sällskapet eller, såsom detsamma, sedan Eders Kungl. Maj:t den 7 februari 1902 för sällskapet fastställt nya stadgar, benämnas, *svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran, det år 1837 stiftade svenska nykterhets-sällskapet.* Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran, det år 1837 stiftade svenska nykterhets-sällskapet.

Med anledning af Eders Kungl. Maj:ts framställningar har Riksdagen för hvarjtdera af åren 1904 och 1905 på extra stat anvisat enahanda belopp för befrämjande af den verksamhet, som enligt fastställda stadgar åläge nämnda sällskap.

I underdånig skrifvelse den 29 september 1904 har sällskapets styrelse hemställt om utverkande för år 1906 af samma anslag, som beviljats för år 1905. Styrelsen framhåller, att sällskapet, trots enskilda gifvares offer-

villighet, icke såge sig i stånd att utan hjälp af ett årligen återkommande anslag af allmänna medel fullfölja sin maktpåliggande verksamhet.

Till närmare upplysning om hvad under år 1903 uträttats har styrelsen inlämnat och åberopat årsberättelse, afgifven vid allmän sammankomst den 21 maj 1904, äfvensom meddelat, att genom sällskapets byrå under sagda tid utsändts tillsammans 15 vandringsbibliotek i olika delar af riket samt att sällskapet, som i följd af den utaf läkare vitsordade olyckliga inflytelse, husmödrarnas okunnighet i matlagning visat sig äga å männens nykterhet, beslutat inrikta sin verksamhet jämväl å den kvinnliga ungdomens bättre uppfostran i hithörande afseenden, gått i författning om utsändande af så kallade vandrande skolkök. Styrelsen har vidare anfört, att under år 1904 undervisningskurser vid sådana skolkök anordnats på fem orter inom riket samt att behovet af och intresset för denna undervisning, att döma af inkomna framställningar från skilda håll, visat sig synnerligen stort.

Därjämte har styrelsen meddelat, att under oktober 1904 komme att af sällskapet till alla kommuner i riket kostnadsfritt för mottagarne utsändas en af svenska sällskapet i förening med sällskapet för nyttiga kunskapers spridande och patriotiska sällskapet utarbetad bokkatalog till ledning vid bildande och fullföljd af folkbibliotek.

På grund af hvad sålunda förekommit hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för befrämjande af den verksamhet, som enligt fastställda stadgar åligger svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran, det år 1837 stiftade svenska nykterhetssällskapet, på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 4,000 kronor.

[127.] Med anledning af en inom riksdagens Andra Kammare år 1904 väckt motion (n:o 160) beviljade Riksdagen till främjande af *centralförbundets för nykterhetsundervisning* verksamhet på extra stat för år 1905 ett belopp af 4,000 kronor att af förbundet användas under de villkor, Eders Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva.

Enligt nådigt beslut den 7 oktober 1904 ställdes det beviljade beloppet till disposition af förbundets verkställande utskott, under villkor att förbundet från nykterhetskorporationer, kommuner eller enskilda erhöile tillskott, som tillsammans för år 1905 uppginge till minst lika mycket som statsanslaget, att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid förbundets föreläsningar eller undervisningsarbete förbjödes, att förbundet till ecklesiastikdepartementet före den 1 mars 1906 afgåfve redogörelse för sin verksamhet under år 1905, samt att förbundet före den 1 april 1906

till kamrarrätten ingåfve för granskning den del af sina räkenskaper, som [127.] innefattade redogörelse för statsanslagets användning.

Uti en den 12 september 1904 till ecklesiastikdepartementet inkommen underdånig ansökning hafva centralförbundets ledare, filosofie kandidaten August Ljunggren samt öfriga ledamöter i förbundets verkställande utskott, kassören Carl Ekman och disponenten M. F. Klinge, å centralförbundets vägnar, med bifogande af två tryckta häften, innehållande bland annat stadgar för centralförbundet och meddelanden angående dess verksamhet, anhållit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till 1905 års riksdag göra framställning om ett anslag af 4,000 kronor för centralförbundets arbete att utgå under de villkor, Eders Kungl. Maj:t i nåder bestämde.

Öfver denna framställning har svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran, det år 1837 stiftade svenska nykterhetssällskapet, afgifvit infordradt underdånigt utlåtande.

I detta utlåtande erinrar svenska sällskapet till en början om, att i Eders Kungl. Maj:ts nådiga cirkulär den 4 november 1892 stadgats, att i rikets allmänna läroverk, i seminarierna för bildande af lärare vid folkskolor och småskolor samt i folkskolorna skulle, vid undervisningen i naturkunnighet, om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar meddelas en efter lärjungarnas uppfattningsförmåga lämpad undervisning, samt att frågan jämväl borde från etisk och ekonomisk synpunkt med allvar och kraft vid bibringandet af kunskap i kristendom och historia behandlas. Detta Eders Kungl. Maj:ts bestämmande visade, hvilken vikt Eders Kungl. Maj:t redan länge fäst vid nykterhetsundervisningen för ungdomen. Men likasom de af ålder vid religionsförkunnelsen i våra kyrkor och skolor förekommande maningarna mot dryckenskapslasten icke öfverflödiggjort en frivillig verksamhet i samma syfte, syntes ock vara obestridligt, att en sådan verksamhet måste vara behöflig äfven på ifrågavarande område, då ju det onda, som här bekämpades, ej blott vore så inrotadt och motståndskraftigt utan ock för sitt verkningsfulla bekämpande gärna kräfde ett särskildt intresse, en nitälskan, som väl allra säkrast borde vara att påräkna just bland de frivilliga krafterna. Man hade ock i olika länder, i England, i Nordamerikas förenta stater och annorstädes, funnit den frivilliga nykterhetsundervisningen bland de unga vara en högst beaktansvärd insats i det pågående arbetet mot rusdryckernas härjningar. Utan att i minsta mån underskatta betydelsen af den i nådiga cirkuläret anbefallda nykterhetsundervisningen, hvilken tvärtom vore af den allra största vikt, ansåge svenska sällskapet det understöd, densamma kunde af frivilliga, för ändamålet särskildt nitälskande krafter erhålla, vara för framgången af det afsedda samhällsviktiga ändamålet af synnerligt gagn.

[127.] Genom den verksamhet, centralförbundet för nykterhetsundervisning redan under några år utöfvat, hade det visat sig väl skickadt för den uppgift det ålagt sig. Konstitueradt i augusti 1901 efter engelskt mönster, leddes det af en representantförsamling, som valts af de nykterhetskorporationer, hvilka lämnade medel för bekostande af dess verksamhet, och denna bestämdes närmast af en af representantförsamlingen utsedd ledare, som jämte ett af samma församling valdt verkställande utskott ordnade och fullföljde arbetet i enlighet med de stadgar förbundet godkänt. På grund af dessa vore förbundets uteslutande syftemål att verka för nykterhetsundervisning bland ungdomen; det hade att anskaffa och till möjligast billiga pris tillhandahålla för sådan undervisning lämplig åskådningsmaterie-
 riell och litteratur, utbilda dugliga föreläsare, instruktörer och undervisare samt förmedla dessas utsändande till skolor och ungdomsföreningar för att där undervisa om rusdryckernas natur och verkningar. Då förbundet ville i lika mån gagna all nykterhetsverksamhet, ägde dess föreläsare icke rätt att organisera särskilda föreningar eller eljest uppträda till förmån för något särskildt sällskap.

De nykterhetskorporationer, som bildat förbundet, vore goodtemplarorden, Sveriges blåbandsförening, templarorden, nationalgoodtemplarorden, nykterhetsorden Verdandi och Hvita bandet; och de kostnader, förbundets verksamhet medfört, hade betäckts genom ganska afsevärda anslag från samma föreningar likasom ock genom gåfvor af enskilda personer.

Vid pröfningen af förbundets föreliggande underdåniga ansökan syntes emellertid särskild uppmärksamhet böra fästas vid de föreläsnings- och instruktionskurser, hvilka förbundet under de senaste åren anordnat i olika delar af riket. Genom dem hade nämligen förbundet i hög grad påskyndat möjligheten af att vinna snar verkställighet af de önskemål, som det nådiga cirkuläret den 4 november 1892 afsåge att befordra. Så länge ännu undervisarne själfva saknade närmare kännedom om hvad i detta cirkulär ålades dem meddela sina lärjungar, vore tydligt, att deras undervisning skulle komma att visa sig bristfällig och ej vara i stånd att på ett tillfylllestgörande sätt bibringa ungdomen den kunskap, som i cirkuläret åsyftades. Snabbt uppfattande denna olägenhet, hade förbundet på det ändamålsenligaste sätt mot densamma inskridit genom att anordna ifrågavarande kurser. Till dessa hade stora skaror af redan i skolornas tjänst varande lärare och lärarinnor samlat sig för att genom åhörande af framstående sakkunniges föredrag i hithörande ämnen vinna den insikt i nykterhetsspörsmålet, de ditills saknat. Då förbundet lagt sig vinn om att för dessa kurser tillgodogöra sig förträffliga undervisare, kunde värdet af förbundets verksamhet i detta afseende knappast för högt uppskattas — ett omdöme,

som till sitt berättigande syntes tillräckligt styrkas genom det förhållandet, att vid den senast hållna kursen, för hvilken kostnaden skulle uppgått till omkring 5,000 kronor, deltagarnes antal bestigit sig till icke mindre än 1,300 personer, af hvilka 881 tillhört allmänna läroverken, seminariernas eller folkskolornas styrelser eller lärarepersonal.

På sålunda anförda grunder ansåge svenska sällskapet, att centralförbundet för nykterhetsundervisning redan inlagt stor förtjänst i sitt arbete, hvars frukter ock borde blifva till verkligt gagn för fosterlandet, och funne förty sällskapet sig böra i underdånighet tillstyrka bifall till förbundets ansökan om framställning till Riksdagen om ett extra anslag å 1906 års stat af 4,000 kronor för främjande af förbundets verksamhet.

Med svenska sällskapets underdåniga utlåtande följde dels en redogörelse för centralförbundets organisation och hittillsvarande verksamhet af hufvudsakligen samma innehåll, som berörda vid 1904 års riksdag väckta motion, dels ock afskrifter af de såsom bilaga 1 vid samma motion fogade intyg. I nämnda redogörelse hafva intagits de under bilaga 2 vid motionen meddelade uppgifter om föreläsare och ämnen vid centralförbundets fem första kurser, äfvensom motsvarande uppgifter för en af centralförbundet under tiden den 25—28 september 1904 anordnad sjätte kurs i Malmö, vid hvilken kurs föreläsningar om nykterhetsfrågan berörande ämnen hållits af 15 olika föreläsare. I redogörelsen har vidare meddelats, att centralförbundet ämnade anordna en sjunde kurs i Jönköping under tiden den 13—18 december 1904 samt en åttonde kurs i Stockholm under tiden den 2—8 januari 1905. Redogörelsen innehåller därjämte förteckning å ledamöter i centralförbundets representantförsamling och verkställande utskott m. m.

På grund af hvad sålunda förekommit hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att till främjande af centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 4,000 kronor att af förbundet användas under de villkor, Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva.

Hos Eders Kungl. Maj:t hafva medicine licentiaten A. E. Lidström, borgmästaren J. Pettersson och lektorn J. Bergman i underdånighet anhållit om ett anslag af 1,500 kronor eller, om detta icke kunde beviljas, det mindre belopp, Eders Kungl. Maj:t kunde pröfva skäligt, såsom understöd för fortsatt utgifvande under år 1905 af tidskriften *Mimer*, svensk tidskrift för studium af alkoholfrågan och nykterhetssträfvandet.

[128.]
Tidskriften
Mimer.

[128.] I ansökningsen anføres, att tidskriften, hvilken hade den viktiga uppgiften att på vetenskaplig grund främja ett sakligt och opartiskt studium af den i Sverige såväl som i andra kulturländer med hvarje år allt aktuellare alkoholfrågan, åtnjöt medverkan af vårt lands bästa vetenskapliga krafter på detta område och af kritiken både inom och utom Sverige erhållit det mest oförbehållsamma erkännande såsom en af samtidens förnämsta tidskrifter i sitt fack. Ehuru nykterhetsrörelsen numera omfattades med sympati och intresse af en ganska stor allmänhet — förhållandevis större i Sverige än i de flesta andra länder — vore dock den publik, som ägde förutsättningar att tillgodogöra sig vetenskapliga undersökningar i frågan, icke tillräckligt stor för att möjliggöra tidskriftens existens utan subvention. Hela antalet prenumeranter uppginge för år 1904 till ej fullt 500. Utom de medel, som influtit genom prenumeration, hade tidskriften åtnjutit ett anslag af Sveriges största nykterhetsförening, goodtemplarorden. Detta anslag, som för år 1903 utgått med 2,000 kronor, utgjorde år 1904 1,000 kronor och vore ytterligare för år 1905 beviljadt likaledes med 1,000 kronor. Tack vare detta understöd hade tidskriften kunnat fortgå, dock under år 1904 endast genom tillsats af utgifvarens egna medel och båda åren 1903 och 1904 utan någon ersättning för redaktionsarbetet. Ett mindre statsunderstöd skulle vara tillräckligt att ersätta den direkta förlusten, hvilken för år 1904 kunde beräknas till omkring 800 kronor; och blefve understödets belopp det begärda, 1,500 kronor, komme äfven det arbete, som nedlades på tidskriftens redigering, att i någon mån vinna en anspråkslös ersättning. Enligt hvad ansökningsen åtföljande, dittills utgifna häften af tidskriften utvisade, vore dess uppgift såsom ett vetenskapligt och vägledande organ för de pågående sträfvandena till motverkan af alkoholismens samhällsfara så viktig och betydelsefull, att det för dessa sträfvanden skulle vara ödesdigert, om tidskriften, af brist på ekonomiskt stöd, skulle få nedläggas. Då staten understödde flera andra facktidskrifter och då den samhällsfråga, denna tidskrift ville ägna ett grundligt och samvetsgrannt studium, för visso hörde till de viktigaste af alla, som kunde göras till föremål för studier, syntes det vara i sin ordning, att den enda facktidskrift, vårt land ägde på detta område, äfven uppmuntrades af staten, så mycket mer, som de medel, hvilka genom spirituosa- och maltdrycksbeskattningen tillflöte statskassan, af en allt mera stadgad folkmening, utan tvifvel med rätta, ansåges böra i långt vidsträcktare mån än hittills skett användas till nykterhetssakens främjande.

Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran, det år 1837 stiftade svenska nykterhetssällskapet har, på grund af nådig remiss, i ämnet

afgifvit underdånigt utlåtande, däri sällskapet anför, bland annat: Af en ansökningen bifogad tablå öfver tidskriftens inkomster och utgifter hade sällskapet funnit framgå att, om än för år 1903 en behållning till år 1904 uppstått af 428 kronor 17 öre, detta berott dels därpå, att utgifvaren icke tillgodofört sig någon ersättning för sitt redaktionsarbete, dels ock därpå att Sveriges storloge af I. O. G. T. lämnat tidskriften för år 1903 ett anslag af 2,000 kronor. Då emellertid detta anslag för år 1904 nedsatts till 1,000 kronor samt prenumerationssiffran för sagda år jämväl uppgåves hafva nedgått, torde det vara fullt otvifvelaktigt, att ett fortsatt utgifvande af ifrågavarande tidskrift måste visa sig omöjligt, därest icke utväg finnes för betäckande af därvid uppstående förluster. Sökandena hade själfva i sagda tablå upplyst, att prenumerationssiffrans anmärkta nedgående föranledts särskildt däraf, att en del nykterhetsvänner prenumererat å tidskriften under dess första år i tanke, att den skulle erbjuda dem den lättare läsning, som de vant sig vid att finna i de folkliga nykterhetsorganisationernas organ, men att, då de funnit dess vetenskapliga hållning icke motsvara sagda förväntningar, de också vid det nya årets ingång upphört med sin prenumeration. Denna sökandenas förklaring förefölle svenska sällskapet i hög grad sannolik. Deras tillika gjorda uttalande, att en sänkning af tidskriftens vetenskapliga nivå, äfven om den skulle vara ekonomiskt nyttig, dock omöjligen kunde ifrågakomma, måste jämväl vara synnerligen välgrundadt, då tidskriftens väsentliga betydelse just berodde på dess vetenskapliga karaktär. Sällskapet kunde ock så mycket mindre betvifla behöfligheten af det begärda anslaget för tidskriftens fortsatta utgifning, som ju sällskapet under den långa följd af år, det sökt att genom utgifning och spridning af skrifter i nykterhetsfrågan bidraga till allmänhetens vägledning i detta maktpåliggande ämne, nogsamst erfarit hela svårigheten af att med något afsevärdt ekonomiskt vederlag bedrifva ifrågavarande verksamhet. Den åsyftade ju att åvägabringa ett nytt åskådningssätt med hänsyn till ett njutningsmedel, hvars förbrukning sedan långt tillbaka införlifvats med allmänt omfattade vanor; och man vore gemenligen ömtålig, där det gällde angrepp på ens vanor, helst där dessa i yttre afseende tedde sig oförvitliga. Att man ålade sig någon utgift för att förskaffa sig en litteratur, som angrepe dessa och ville åstadkomma en mer eller mindre genomgripande ändring af dem, inträffade blott undantagsvis. Huru väl en tidskrift af ifrågavarande slag än vore redigerad, torde därför knappast kunna påräknas, att den skulle kunna bära sig, där den icke understöddes af dem, som, inseende vikten af det uppställda målet, ville offra något för dettas uppnående. Då nu det anslag, goodtemplarorden lämnade tidskriften, i följd af dess mindre popu-

[128.] lära hållning nedsatts, kunde ju frågas, om icke vid sådant förhållande staten skulle finna skäl att stödjande träda till. Sällskapet kunde icke förbise den utomordentliga vikten af att en möjlighet för den bildade allmänheten fortfarande förefunnnes att vinna kunskap om de alltjämt pågående undersökningarna i alkoholfrågan, både in- och utrikes, och att vinna den kunskapen äfven från det håll, där man i sina kraf på allmänhetens vanor ansåge sig böra gå längst. Skulle än tidskriftens allmänna ståndpunkt vara att finna något utanför den gräns, den vetenskapliga teorien ännu funnit sig kunna med full säkerhet i hygieniskt afseende i frågan uppdraga, ägde den dock för sitt val af ståndpunkt det stöd, praktiska erfarenheter i otaliga fall och en varm människokärlek beredvilligt erbjöde; och då Eders Kungl. Maj:t vid beviljandet af understöd för en litterär verksamhet af hithörande slag icke torde ingå i pröfning af, i hvad mån eller huru långt en i öfrigt erkännansvärd afhållsamhetsprincip på etiska, pedagogiska eller vetenskapliga grunder tillämpades, utan fasthellre torde fästa afseende vid det sätt, på hvilket de framställda åsikterna förfäktades, funne sig sällskapet, som ansåge, att ifrågavarande periodiska skrift hade en särskild uppgift att fylla och att den hittills ock fyllt den på ett värdigt och för nykterhetsarbetet gagnande sätt, böra i underdånighet tillstyrka, det Eders Kungl. Maj:t täcktes med bifall till ansökningen genom ett anslag af 1,500 kronor eller det mindre belopp, som kunde befinnas skäligt, understödja det fortsatta utgifvandet under år 1905 af tidskriften Mimer.

Sedermera hafva förenämnde sökande jämte godsägaren friherre J. Hermelin och e. o. professorn C. Wallis i en den 28 november 1904 till ecklesiastikdepartementet inkommen underdånig ansökning, med förmälan att tidskriften vore afsedd att äfven under år 1906 utgifvas efter oförändrad plan och under samma ledning, äfvensom att någon väsentlig ändring i dess ekonomiska förhållanden icke torde kunna beräknas, hemställt om åtgärders vidtagande för beredande af ett understöd å 1,500 kronor till tidskriftens fortsatta utgifvande under år 1906.

Med hänsyn till hvad i detta ärende förekommit anser jag skal förfinnas att hos Riksdagen göra framställning om anslag för ifrågavarande tidskrifts fortsatta utgifvande såväl under år 1905 som under år 1906, dock torde understödet för hvarterdera året skäligen kunna begränsas till 1,000 kronor. Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att till understöd för fortsatt utgifvande under åren

1905 och 1906 af tidskriften *Miner* på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 2,000 kronor.

Vid bifall härtill läser hinder ej förefinnas för Eders Kungl. Maj:t att redan under år 1905 af tillgängliga medel anvisa det för detta år afsedda belopp, 1,000 kronor.

På Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har Riksdagen [129.] till det af Stockholms läraresällskap grundade *pedagogiska biblioteket i Stockholm* på extra stat för hvar och ett af åren 1900, 1901 och 1902 anvisat ett anslag af 2,500 kronor. För år 1903 höjde Riksdagen anslaget till biblioteket till 6,000 kronor, däraf 2,000 kronor voro afsedda för bestridande af vissa utgifter för biblioteket under år 1902. Ett belopp af 4,000 kronor stod således till bibliotekets förfogande för år 1903; och enahanda belopp har Riksdagen, i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts förslag, anvisat för hvartera af åren 1904 och 1905. Pedagogiska biblioteket i Stockholm.

Med anledning af en utaf bibliotekets styrelse gjord underdånig ansökning får jag nu tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att till pedagogiska biblioteket i Stockholm på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 4,000 kronor.

Hos Eders Kungl. Maj:t har utgifvaren af tidskriften *Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif*, extra ordinarie professorn J. A. Lundell, i underdånighet anhållit, att ett statsunderstöd af 3,650 kronor måtte beredas honom för tidskriftens fortsatta utgifvande. Tidskrift för landsmål m.m. [130.]

Med anledning här af hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad för hvar och ett af åren 1898—1905 ägt rum, till understöd, på de villkor Eders Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma, för fortsatt utgifvande af nämnda tidskrift på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 3,650 kronor.

Med anledning af Eders Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar beviljade Riksdagen för hvar och ett af åren 1897—1900 ett belopp af 5,000 kronor till understöd, under de villkor Eders Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, åt de vid Uppsala enskilda läroverk och Ateneum för flickor i Stockholm samt af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse anordnade *undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi*. Af dessa anslag anvisade Eders Kungl. Maj:t för hvarje Undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi. [131.]

[131.] år till Uppsala enskilda läroverk 2,200 kronor, till Ateneum för flickor 1,500 kronor och till omförmälda folkskolestyrelse 1,300 kronor.

Med bifall till Eders Kungl. Maj:ts propositioner beviljades för enahanda ändamål af Riksdagen för hvart och ett af åren 1901—1904 ett anslag till förhöjdt belopp af 6,300 kronor. Häraf tilldelade Eders Kungl. Maj:t Uppsala enskilda läroverk 3,200 kronor, Ateneum för flickor 1,500 kronor och folkskolestyrelsen 1,600 kronor.

Vid 1903 års riksdag hade emellertid genom motion inom Första Kammaren af landshöfdingen F. Boström förslag väckts om beviljande för år 1904 af ett statsunderstöd till belopp af 7,000 kronor till den med Uppsala enskilda läroverk förenade fackskolan för huslig ekonomi. Denna motion afstyrktes af statsutskottet, och blef äfven af Riksdagen afslagen.

Sedan underdåniga ansökningar om statsunderstöd för ifrågavarande ändamål jämväl för år 1905 till Eders Kungl. Maj:t inkommit, därvid styrelsen för Uppsala enskilda läroverk, under återopande af bland annat hvad som anförts i nyssnämnda motion, hemställt om nådig proposition till Riksdagen dels om ett statsanslag å 3,800 kronor att utgå redan år 1904 till den med läroverket förenade fackskolan för huslig ekonomi utöfver det läroanstalten af 1904 års anslag tilldelade belopp af 3,200 kronor, dels ock om ett understöd af allmänna medel till skolan för år 1905 å 7,000 kronor, täcktes Eders Kungl. Maj:t i enlighet med min härutiinnan gjorda hemställan uti särskilda punkter i statsverkspropositionen till 1904 års riksdag föreslå Riksdagen dels att till understöd, under de villkor Eders Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, åt de vid Ateneum för flickor i Stockholm samt af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse anordnade undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 3,100 kronor, dels ock att för uppehållande under åren 1904 och 1905 af undervisningen vid den med Uppsala enskilda läroverk förenade fackskolan för huslig ekonomi på extra stat för år 1905 bevilja ett anslag af 6,800 kronor att utgå under de villkor, Eders Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma. Af sistnämnda belopp voro 1,800 kronor afsedda för år 1904.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion föreslogs, att Riksdagen för uppehållande under åren 1904 och 1905 af undervisningen vid nyssnämnda fackskola måtte på extra stat för år 1905 bevilja ett anslag af 10,800 kronor samt medgifva, att däraf finge för år 1904 utgå 3,800 kronor. Denna motion vann ej Riksdagens bifall, utan beviljade Riksdagen allenast de af Eders Kungl. Maj:t äskade anslag.

Genom beslut den 10 juni 1904 anvisade Eders Kungl. Maj:t af det

beviljade anslaget å 3,100 kronor till Ateneum för flickor 1,500 kronor [131.] och till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 1,600 kronor, hvarjämte det för fackskolan för huslig ekonomi beviljade anslaget ställdes till förfogande af styrelsen för Uppsala enskilda läroverk; och stadgade Eders Kungl. Maj:t, att de särskilda anslagen skulle utgå under enahanda villkor och bestämmelser i öfrigt, som genom nådigt bref den 29 maj 1896 stadgats vid beviljande af dylikt anslag för år 1897, dock hvad anslaget till folkskolestyrelsen anginge med viss ändring beträffande tiden för undervisningskursen.

Berörda villkor innehålla bland annat, att anslagen skola användas, de till Uppsala enskilda läroverk och Ateneum för flickor hufvudsakligen samt anslaget till folkskolestyrelsen uteslutande till utbildning uti huslig ekonomi af lärarinnor för folkskolor.

Styrelserna för Uppsala enskilda läroverk och aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm samt Göteborgs allmänna folkskolestyrelse hafva nu till Eders Kungl. Maj:t inkommit med särskilda underdåniga ansökningar, däri de anhållit, att Eders Kungl. Maj:t tacktes till nästinstundande riksdag aflåta nådig proposition angående beviljande af statsunderstöd för år 1906 till förhöjda belopp till de af dem anordnade undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi. De begära i sådant afseende respektive 7,000, 2,500 och 2,500 kronor.

Styrelsen för Uppsala enskilda läroverk åberopar i sin förevarande underdåniga ansökning, dagtecknad den 27 september 1904, till en början hvad i förut omförmälda, vid 1903 års riksdag väckta motion anförts till stöd för en höjning af statsanslaget för fackskolan till 7,000 kronor. Jag anhåller i anledning häraf att få redogöra för det hufvudsakliga innehållet i nämnda motion.

Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala — yttrade motionären — vore med hänsyn till lärjungeantal och omfattningen af sin undervisning den mest betydande anstalten i sitt slag inom Skandinavien, och blott få läroanstalter i utlandet torde vara med densamma jämförliga. Den upptog hela hufvudbyggnaden och en del af flygelbyggnaden i den gård, som för densamma disponerades, dess materielluppsättning motsvarade 18 privatkök; den hade utom föreståndarinnan elfva fast anställda lärarinnor, hvarförutom sju manliga lärare, flertalet akademiska lärare, där gäfve timlektioner. Skolan hade de senare åren i medeltal haft öfver 200 lärjungar, vårterminen 1903 224. I densamma gäfves, utom undervisning för barn ur folkskolan och en högre samskola, följande kurser: a) för utbildning af lärarinnor i huslig ekonomi; b) »hus-

[131.] moderskurs» och »specialkurser» för förmögnare flickor, som genomgått högre flickskola; c) en »fortsättningskurs» för unga flickor, som nyss slutat folkskolan; d) en »praktisk yrkeskurs» för utbildning af kokerskor och hushållerskor. Lärarinnekurserna, husmoders- och specialkurserna samt yrkeskursen hade lärjungar från hela landet från och med Skåne till och med Norrbotten. Dessutom hade fackskolan ett flyttande skolkök för landsbygdens behof.

Fackskolan åtnjöte för utbildning af lärarinnor ett statsunderstöd å 3,200 kronor, för sin »fortsättningskurs» 1,000 kronor af Uppsala stad samt 600 kronor i ersättning för undervisning af Enskilda läroverkets flickor. Folkskolekursen vore att anse som öfnings- och profskola för lärarinneeleverna; i samma egenskap tjänstgjorde delvis äfven »fortsättningskursen» och kursen för Enskilda läroverkets elever.

Motionären hade haft tillfälle att taga kännedom om fackskolans affärer såväl i tryckta redogörelser för åren 1899—1901 som i den af styrelsen uppgjorda staten för 1903. Den senare slutade på en summa af 34,067 kronor. Däri inginge varuomsättningen med 15,100 kronor; utgifterna för lokal, bränsle, lyse och aflöningar m. m. uppginge till 19,767 kronor, aflöningar ensamt till 11,977 kronor. Och inkomstsidan visade en beräknad brist å 2,347 kronor. I medeltal hade enligt vederbörligen reviderade räkenskaper den årliga förlusten under åren 1899—1901 uppgått till 2,537 kronor.

För fackskolans behof hade under årens lopp på enskild väg insamlats något öfver 17,000 kronor. Skolan hade emellertid under ständigt fortgående utveckling två gånger måst byta lokal. Inredningen af skolans nuvarande lokaler vid flyttningen till för ändamålet inköpt fastighet hade kräft 9,348 kronor. Inventarierna, som den 31 december 1901 bokförts med 9,123 kronor 8 öre, torde år 1903 kunna beräknas till omkring 11,000 kronor. De insamlade medlen hade sålunda tagits i anspråk för skolans uppsättning, och det låte naturligtvis icke tänka sig, att årligen återkommande deficit i driftkostnaderna skulle i längden kunna betäckas genom enskilda bidrag.

Ifrågavarande läroanstalt syntes motionären emellertid för det allmänna vara af den betydelse, att staten borde med något rikligare understöd komma densamma till hjälp. Af stor vikt vore särskildt utbildningen af lärarinnor, och då nu efter hand allt flera nya skolkök upprättats och under den närmaste tiden säkerligen komme att upprättas såväl i städerna som på landsbygden, vore det ett statsintresse att sörja för tillgång på dugliga skolköksföreståndarinnor. Om det anseende, fackskolan åtnjöte, vittnade bland annat den omständigheten, att till dess

lärarinnekurser de senare åren anmält sig ända till tre gånger så många [131.] aspiranter, som skolan kunnat mottaga.

Att höja elevavgifterna och på detta sätt skaffa jämnvikt i budgeten skulle vara betänkligt, och en sådan höjning skulle sannolikt väsentligen minska det gagn, skolan nu i olika riktningar gjorde. Terminsavgifterna för eleverna i husmoders-, special- och yrkeskurserna motsvarade ungefär avgifterna i de högre flickskolornas öfversta klasser, 90—95 kronor; terminsavgiften för lärarinneeleverna, växlande mellan 50 och 75 kronor, vore äfven den hög nog. Då nu för de flesta elever tillkomme kostnaden för bostad och vivre i en främmande stad, stege i alla fall elevernas utgifter för en lärokurs till afsevärda belopp. Äfven för jämförelsevis välbemedlade föräldrar skulle det synas alltför betungande att betala högre avgifter i denna än i andra skolor, ehuru materiell och driftkostnader för en läroanstalt af nu ifrågavarande slag måste vara dyrare än i en vanlig flickskola.

I betraktande af fackskolans allmänna uppgift, såsom afsedd för hela landet, kunde man icke begära, att Uppsala stad skulle för densamma vidkännas några uppoffringar utöfver de 1,000 kronor, som under de senaste åren utgått af stadens medel till »fortsättningskursen», som vore af mera lokalt intresse. Att staden skulle i vidsträcktare mån bekosta den öfningsskola med barn ur folkskolan, som för lärarinnebildningen oundgängligen behöfdes, kunde så mycket mindre förutsättas, som staden för sitt behof inrättade ett större skolkök i en af de nya skolbyggnader, hvarom beslut fattats år 1902. Motionären erinrade i detta sammanhang därom, att vederbörande kommuner icke lämnade några bidrag till de öfningsskolor, som funnes vid våra folkskoleseminarier.

Staten kunde så mycket lättare höja sitt understöd för fackskolan i Uppsala, som denna egentligen vore en offentlig institution. Det sällskap, som utsåge skolans styrelse, vore nämligen icke ekonomiskt intresserad i företaget, det ägde enligt sina stadgar icke af anstalten draga någon inkomst, liksom ej heller styrelsen däraf hade eller finge ha någon inkomst.

Den årliga brist i fackskolans budget, som tarfvade betäckning, vore omkring 2,500 kronor. Därjämte syntes emellertid någon höjning af nu utgående aflöningar vara af behofvet påkallad. Enligt den specifikation å löner och arfvoden, som åtföljde styrelsens stat för 1903, utginge aflöningen i penningar och naturaförmåner sammanlagda för föreståndarinnan med 1,581 kronor och växlade för lärarinnor med full tjänstgöring vid skolan mellan 864 och 1,088 kronor (utginge för dem

[131.] i medeltal med 931 kronor). Till jämförelse härmed kunde påpekas, att lägsta lönen, eller begynnelselönen, för folkskolelärarinnor i större städer vore 1,100 kronor. De angifna lönerna vore sålunda uppenbarligen otillräckliga. Det visade sig också, att andra skolor i allmänhet vore i tillfälle att vid sina skolkök bjuda högre löner. Med den centrala uppgift inom ämnet, som fackskolan ostridigt hade, kunde ett sådant förhållande icke vara för saken gagneligt och vore föga förenligt med fackskolans ställning som lärarinnebildningsanstalt. Motionären föreslog därför en sådan höjning i statsbidraget, att, utom någon ökning af föreståndarinnans löneförmåner, lärarinnorna under de första åren af sin tjänstgöring kunde få 1,000 kronor och efter tre års tjänstgöring 1,100 kronor. För detta ändamål behöfdes ytterligare omkring 1,500 kronor, eller i det hela i rundt tal 7,000 kronor.

Jag återkommer nu till styrelsens ansökning, hvori anföres följande.

Den af styrelsen uppgjorda staten för år 1905 visade ännu en brist å 2,165 kronor. Visserligen företedde 1903 års bokslut en mindre vinst; skulderna minskades med 162 kronor 18 öre. Detta gynnsamma faktum hade emellertid berott på, att en under året från skolan utgifven kokbok tillfört kassan 5,341 kronor. En så ovanlig framgång kunde naturligtvis icke förnyas, den årliga inkomsten af kokboken kunde för framtiden ej beräknas med någon säkerhet till mer än 1,000 kronor för år.

Styrelsen hänvisar härefter till mitt yttrande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1904, då jag anmälde styrelsens förut omförmälda ansökning om understöd för år 1905. Jag yttrade då:

»Af den förebragta utredningen framgår med all tydlighet, att ifrågasvarande skola är i behof af ökad statsunderstöd, om den skall kunna framdeles såsom hittills på ett tillfredsställande sätt fylla den samhällsnyttiga uppgift, den satt sig före. Skolan har länge kämpat med ekonomiska svårigheter; och endast med tillhjälp af medel, som insamlats på enskild väg, har den varit i stånd att möta de ökade utgifter, som blifvit en följd af skolans ständigt fortgående utveckling. Det kan dock icke förväntas, att de årligen uppkommande bristerna i skolans stat skola allt framgent kunna betäckas uteslutande genom anlitande af den enskilda offervilligheten. En inskränkning af utgifterna genom minskning af de till lärarepersonalen utgående lönerna är icke att tillråda, då genom en sådan åtgärd det goda resultatet af skolans verksamhet lätt skulle kunna äfventyras. Ej heller torde ökning af inkomsterna lämpligen böra beredas genom höjning af elevernas afgifter, enär dessa redan synas höga nog.

»Riksdagens statsutskott synes ock, ehuru den af styrelsen omförmälda

motion af utskottet afstyrktes, hafva till fullo insett behovet af statsanslagets ökning. Såsom skäl för utskottets afstyrkande utlåtande anfördes nämligen, att utskottet funnit beaktansvärda skäl för motionärens förslag vara anförda, men att, då det torde kunna antagas, att Eders Kungl. Maj:t, därest framställning om förhöjdt anslag till skolan i vederbörlig ordning till Eders Kungl. Maj:t aflätes och efter företagen utredning befundes förtjäna afseende, icke skulle underlåta att till Riksdagen inkomma med förslag i ämnet, utskottet icke ansett sig böra tillstyrka bifall till motionen. [131.]

»Emellertid vill jag icke förorda understöd till så stort belopp, som skolans styrelse nu äskat. Enskilda bidrag kunna nog äfven framdeles påräknas, och genom tillväxt af elevantalet ökas inkomsterna af terminsafgifterna. Ett årligt anslag af 5,000 kronor synes därför böra vara till fyllest.»

Sedan styrelsen i den underdåniga ansökningen påpekat, hurusom begynnelselönen för fackskolans lärarinnor i själfva verket vore 200 kronor lägre än begynnelselönen för folkskolelärarinnor i Uppsala, samt styrelsen upplyst, att styrelsen sett sig nödsakad att anslå inkomsten från grundfonderna — halfva räntan från de gemensamma fonderna samt räntan på fackskolans egen fond, tillsammans 520 kronor — till någon ringa afbetalning å anstaltens alltjämt, utom år 1903, växande skulder, som vid senaste bokslut utgjort tillsammans 18,417 kronor 33 öre, anför styrelsen vidare.

Erfarenheten från åren 1903 och 1904, därunder i gäfvor ej influtit mer än högst 50 kronor årligen, hade tyvärr visat, att på enskilda bidrag ej vidare vore att bygga; förklarligt nog då skolan redan tagit den intresserade allmänhetens offervillighet starkt i anspråk. Sedan styrelsen i september 1903 vändt sig till Eders Kungl. Maj:t, hade styrelsen funnit sig föranlåten att i lärarinnekurserna öka antalet elever från 18 till 27, hufvudsakligen af det skäl att efterfrågan å från skolan utexaminerade lärarinnor under de senaste åren varit större än tillgången på sådana. Den tillväxt i terminsafgifterna, som genom det sålunda ökade elevantalet uppstått, hade emellertid sin motvikt i en motsvarande ökning af utgifterna. Och så måste i följd af själfva arten af den undervisning, hvarom här vore fråga, i regel alltid blifva fallet. Alla eleverna skulle nämligen under lärotimmarna vara i arbete; därför fordrades arbetsplats och arbetsredskap, och en lärarinna hunne ej gifva nödig ledning åt och öfvervaka arbete af flera än ett visst antal elever. Däraf följde, att ett lärorum och en lärarinna ej kunde mottaga mer än på sin höjd ett par elever utöfver det antal, för hvilket utrymme och inventarier beräknats.

- [131.] Bland skolans samtliga kurser vore det för öfrigt blott husmoderskursen, som gäfvé behållning utöfver omkostnaderna för densamma; den vore också ursprungligen inrättad just för att stödja skolans betänkliga ekonomi. Men ökning af antalet elever i denna kurs vore möjlig endast genom inrättande af en tredje parallellafdelning med inredning och utrustning af ytterligare ett lärorum och antagande af ytterligare en lärarinna. Då nu antalet sökande till husmoderskursen hittills aldrig öfverstigit antalet platser, som de befintliga två parallellafdelningarna innehölle, så mycket, att en tredje afdelning skulle få fullt elevantal, vore det att förutse, att inrättandet af en sådan tredje parallellafdelning skulle gifva förlust i stället för vinst. Så vidt styrelsen kunnat finna, hade mot den höjning af statsunderstödet till fackskolan, som af enskilda motionärer inom Riksdagen yrkats åren 1903 och 1904, hvarken inom utskott eller kamrar gjorts någon anmärkning i sak, utan Riksdagens afslag å dessa yrkanden hade motiverats uteslutande af administrativt-formella skäl. Då någon annan utväg att fylla den årliga bristen i fackskolans budget ej syntes finnas, då fackskolan fyllde ett känt behof, som annars — om denna anstalt nödgades inskränka sin verksamhet eller dukade under för ekonomiska svårigheter, på samma gång som ständigt nya skolkök behöfde lärarinnor — måste på annat sätt, utan tvifvel med vida större omkostnader för statsverket, fyllas, och då för öfrigt skolan enligt för densamma gällande stadgar i sak hade hela karaktären af en allmän inrättning, ville styrelsen i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till instundande riksdag aflåta nådig proposition om understöd af allmänna medel för den med Uppsala enskilda läroverk förenade fackskolan för huslig ekonomi för år 1906 med 7,000 kronor att utgå under villkor, som Eders Kungl. Maj:t närmare bestämde.

Den af styrelsen åberopade staten för fackskolan för huslig ekonomi för år 1905 har följande utseende:

Inkomster.

Statsanslag	kronor	5,000: —
Från Uppsala stad	»	1,000: —
Halfva räntan från allmänna grundfonden... 465: —		
Ränta från fackskolans grundfond 55: —	,	520: —
Elevavgifter:		
Lärarinnekurserna	4,600: —	
Husmoderskursen	5,600: —	
Transport 10,200: — kronor 6,520: —		

Åttonde hufvudtiteln.

	Transport	10,200: —	kronor	6,520: —	[131.]
Specialkursen		1,320: —			
Praktiska kursen		2,565: —			
Enskilda läroverket		1,250: —			
Folkskolan		150: —			
Fortsättningskursen		45: —	»	15,530: —	
Inkomst af utgifna arbeten			»	1,000: —	
Matportioner, bakverk, charkuterivaror och konserver			»	17,000: —	
Beräknad brist			»	2,165: —	
		Summa kronor		42,215: —	

Utgifter.

Lokal för skolan	kronor	3,200: —
Aflöningar (16,330 — 220 för bostad)	»	16,110: —
Bränsle och lyse	»	1,800: —
Betjäning och tvätt	»	1,400: —
Reparationer och inventarier	»	700: —
Förbrukningsartiklar (tvål, is, sand, aska, garn etc.)	»	1,200: —
Tryck och annonser	»	800: —
Undervisningsmateriell	»	400: —
Matvaror	»	15,500: —
Räntor	»	930: —
Diverse omkostnader (telefon, brandförsäkring, porto, frakter m. m.)	»	175: —
		Summa kronor 42,215: —

Förutom nämnda stat äro vid ansöknigen fogade en specifikation å den i staten upptagna posten aflöningar, stadgar för sällskapet Uppsala enskilda läroverk, reglemente för fackskolan, redogörelse för fackskolan för läsåret 1903—1904, program för skolan samt ett af skolans inspektor professorn O. Hammarsten den 29 september 1904 utfärdadt intyg.

Professor Hammarsten vitsordar i omförmälda intyg, att fackskolan för huslig ekonomi sköttes på ett synnerligen förtjänstfullt sätt och att den, såväl genom sin organisation och undervisningens anordning som ock genom det förträffliga sätt, hvarpå undervisningen, särskildt utbildningen af lärarinnor bedrefves, mycket väl fyllde sin uppgift samt i hög grad vore förtjänt af allmänt förtroende.

Domkapitlet i Uppsala, som på grund af nådig remiss yttrat sig öfver ifrågavarande ansökning, har uti den 28 oktober 1904 afgifvet

- [131.] utlåtande anfört, att domkapitlet på de till stöd för den underdåniga ansökningen andragna skäl ansåge sig böra tillstyrka nådigt bifall till ansökningen.

Styrelsen för Ateneum för flickor yttrar i sin underdåniga ansökning af den 29 september 1904.

Sedan år 1896 hade den vid Ateneum för flickor i Stockholm anordnade undervisningskurs för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi utvecklats och förbättrats samt lokalen utvidgats. Omkostnaderna hade genom allt detta ökats. Detta hade haft till följd, att ekonomisk förlust ej kunnat undvikas. Senast förflutna år hade den uppgått till 1,215 kronor 37 öre. För att arbetet skulle kunna fortsättas i samma omfattning och med liknande anordningar som förut, nödgades därför styrelsen i underdånighet anhålla, det anslaget för år 1906 måtte höjas till 2,500 kronor. Att den kurs för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi, för hvilken styrelsen underdånigst begärde understöd af allmänna medel, vore behöflig och af allmänheten omfattades med förtroende, framginge dels däraf, att efterfrågan af lärarinnor alltmåra ökats, så att flera skolstyrelser och landstingsbestyrelser vid genom enskilda personer gjord efterfrågan ej kunnat från kursen erhålla önskade lärarinnekrifter, dels ock däraf att antalet inträdessökande varit i stigande. Till nu pågående årskurs hade anmält sig 18 unga kvinnor, af hvilka de flesta varit väl meriterade. Af dessa hade endast 6 kunnat intagas. Med stöd af det anförda hemställde styrelsen, att Eders Kungl. Maj:t tacktes till instundande riksdag aflåta nådig proposition om ett anslag af 2,500 kronor för år 1906 till aktiebolaget Ateneum för flickor för uppehållande af lärarinnekursen i huslig ekonomi vid bolagets läroanstalt i Stockholm.

Vid bolagets ansökning har fogats
dels följande stat för år 1903:

Inkomster:

Terminsafgifter för 6 elever à 75 kronor	kronor	900: —
Betalade middagar	1,048: 79	
Sålda bakverk m. m.	443: 78	» 1,492: 57
Statsbidrag		» 1,500: —
Saldo förlust		» 1,215: 37
summa kronor		5,107: 94

Utgifter:

[131.]

Beräknad hyra för lokalen 750 kronor. På undervisningen i huslig ekonomi i elementarskolan påföres $\frac{1}{3}$ af hyran och för lärarinnekursen $\frac{2}{3}$ =	kronor	500: —
Ved och gas 300 kronor. Dito $\frac{2}{3}$ på lärarinnekursen	»	200: —
Lön åt föreståndarinnan 1,300 kronor. Dito $\frac{2}{3}$	»	866: 67
Lön till öfriga lärarinnor efter 2 kronor per timme ...	»	680: —
Inköp af matvaror (förlusten å matingredienserna 1,996: 26—1,492: 57 = kronor 503: 69 uppkommer hufvudsakligen genom att folkskolelärjungarna i öfningsklassen ej betala sina middagar)	»	1,996: 26
Diverse: städning, tryck, kemikalier och diverse förbrukningsartiklar	»	424: 70
Omkostnader för inventarierna	»	440: 31

summa kronor 5,107: 94

till läroanstaltens föreståndare har ej beräknats någon löneersättning från lärarinnekursen i huslig ekonomi,

dels program för ifrågavarande lärarinnekurs,

dels ock bestyrkt afskrift af ett af anstaltens inspektor, f. d. kansli-rådet C. Kastman, den 28 september 1904 afgifvet utlåtande af följande innehåll: Lärokursen vore ändamålsenligt anordnad, undervisningen bedrefves med framstående skicklighet och stort allvar. Lokalen motsvarade väl sitt ändamål. Undervisningsmateriellen vore tillräcklig och tidsenlig samt i godt stånd. De lärarinnor, som vid kursen utbildats, hade utgått därifrån väl förberedda för det arbete, hvaråt de hade för afsikt att ägna sig. Allmänheten syntes omfatta lärokursen med intresse och förtroende.

Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk har efter nådig remiss afgifvit utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt nådigt bifall till ansökningen.

Jag kommer slutligen till Göteborgs allmänna folkskolestyrelses underdåniga ansökning. I denna, som är dagtecknad den 24 februari 1904, anföres följande.

Den undervisningskurs för utbildning i huslig ekonomi af lärarinnor för folkskolor, hvilken styrelsen med beviljade statsanslag kunnat under de sist förflutna 7 åren upprätthålla, hade under denna tid efter hand alltmera utvecklats och förbättrats såväl i teoretiskt som praktiskt hänseende. Så hade folkskolestyrelsen, på sätt den 7 juni 1899 antagna

- [131.] bestämmelser rörande lärarinnekursen utvisade, tillökad undervisningsprogrammet bland annat dels med en så kallad samaritkurs, afhandlande den första hjälpen vid olycksfall, dels ock med en kort föreläsningkurs i allmän pedagogik, omfattande allmänna uppfostringsgrundsatser samt valda delar af undervisningsläran och pedagogikens historia. En olägenhet hade dock hittills förefunnits i anordningen af ifrågasvarande lärarinnekurs, nämligen att ingen annan lokal varit att tillgå för densamma än det skolkök, uti hvilket flickorna i folkskolan undervisats. I följd häraf hade undervisningstiderna för lärarinnekursen icke kunnat blifva de lämpligaste, och lärarinneelevernas praktiska öfningar hade icke kunnat anordnas så förmånligt, som man kunnat önska. I detta hänseende komme en väsentlig förbättring att med det snaraste inträda, därigenom att i ett nytt skolhus, till hvars uppförande folkskolestyrelsen begärt anslag af stadsfullmäktige, komme att inrättas icke blott ett skolkök för folkskolans flickor utan dessutom en särskild rymlig och ändamålsenlig skolkökslokal och undervisningsrum för lärarinnekursen. Härigenom torde det blifva möjligt att på ett fullt ändamålsenligt sätt ordna lärarinneelevernas såväl praktiska som teoretiska lektioner, då de till sitt uteslutande förfogande erhöles särskildt rum med flera spisar. Då emellertid anskaffandet af denna särskilda lokal för lärarinnekursen samt bränsle, redskap och materialier för densamma kräfde en afsevärdt ökad årlig kostnad, anhölle folkskolestyrelsen, att ett årligt anslag till förhöjdt belopp af 2,500 kronor i stället för hittills beviljade 1,600 kronor måtte anslås för upprätthållande af den utaf folkskolestyrelsen anordnade undervisningskursen för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi för folkskolor.

Vid ansökningen är fogadt ett häfte, innehållande stadganden och bestämmelser angående folkskoleväsendet i Göteborg, däribland de i ansökningen åberopade, af folkskolestyrelsen den 7 juni 1899 antagna bestämmelser rörande lärarinnekursen vid Göteborgs skolkök.

Domkapitlet i Göteborg har afgifvit infordradt underdånigt utlåtande öfver ansökningen och därvid, med öfverlämnande af inhämtadt yttrande från vederbörande folkskoleinspektör, tillstyrkt nådigt bifall till ansökningen.

Omformällda af folkskoleinspektören afgifna yttrande är af följande innehåll.

Ehuru det ur allmän uppfostringssynpunkt kunde innefatta betänkligheter att inrätta ett nytt slag af seminarier för utbildning af lärarinnor i huslig ekonomi för flickor, då detta ämne mindre än något annat syntes ägnadt för skolundervisning och mer än något annat kunde göra an-

språk på att vara en hemmets egen uppfostringsuppgift, måste dock [131.] dessa betänkligheter fara inför de verkliga förhållanden, som vore rådande inom de flesta hem på sådana orter, där det industriella och kommersiella lifvet vore förhärskande. Förhållandena inom våra s. k. arbetarehem i storstäder och industriorter syntes alltmer och mer utveckla sig därhän, att husmodern icke kunde fylla sin uppgift uti här i fråga varande afseende, och snart torde man stå inför den sorgliga verkligheten, att den unga husmodern minst af allt vore rustad för sin första och närmaste uppgift i hemmet, om icke verksamma anordningar från skolans sida vidtoges till förebyggande af denna samhällsfara. Under sådana omständigheter vore den undervisningskurs för utbildning af lärarinnor i huslig ekonomi, som allmänna folkskolestyrelsen sedan några år infört, ägnad att fylla ett trängande behof, närmast för Göteborgs stad och kringliggande industriorter. Toge man härvid tillika i betraktande, att antalet barn, som årligen afginge ur folkskolan i dessa orter, utgjorde omkring 3,000, och att hälften häraf vore flickor, insåges lätt, att den uppgift, som allmänna folkskolestyrelsen härvid föresatt sig, icke kunde fyllas med mindre, än att den upprättade undervisningskursen, i hvilken för närvarande 4 elever deltog, komme till sådan utveckling, som påtänkts vid nu föreliggande förslag till nytt folkskolehus i Landala, hvilket kunde beräknas blifva färdigt till begagnande från början af höstterminen 1906, och i hvilket tjänliga lokaler för detta ändamål komme att anordnas. Med anledning häraf och då enligt § 12 mom. 7 i gällande folkskolestadga tillfälle till undervisning i huslig ekonomi borde beredas de flickor, som begärde och erhöles tillstånd att däri deltaga, ville folkskoleinspektören hemställa, att domkapitlet måtte förorda nådigt bifall till ansökningen och att det högsta bidrag af statsmedel, som kunde meddelas, måtte utgå från och med år 1906.

Genom nu gällande stadga angående folkundervisningen i riket den 10 december 1897 infördes huslig ekonomi i folkskolan såsom undervisningsämne för flickor. Till följd häraf upptogs ämnet i den af Eders Kungl. Maj:t den 7 december 1900 i nåder godkända normalplan för undervisningen i folkskolan såsom särskildt undervisningsämne, och föreskrifter gäfvos angående omfattningen af undervisningen däruti.

Behöfligheten af ökad tillfälle till erhållande af undervisning i huslig ekonomi i folkskolan har särskildt de senare åren blifvit alltmera insedd. Efterfrågan på lärarinnor i detta ämne har därför varit i ständigt tilltagande. Då Riksdagen uti skrifvelse den 15 maj 1902 visat sig be-

någen att tillägga sådana folkskolor, högre folkskolor och folkhögskolor, som vilja bereda undervisning i huslig ekonomi, statsunderstöd, synes en högst afsevärd ökning af denna efterfrågan af lärarinnor vara att förvänta. De ifrågavarande kurserna i huslig ekonomi vid Uppsala enskilda läroverk, vid Ateneum och i Göteborg afse också att tillgodose detta folkskolornas behof. Då kurserna således kunna sägas tjäna ett allmänt intresse, följer häraf, att kurserna böra med statsmedel understödjas så, att ekonomiska svårigheter icke komma att hindra fortsättandet af deras verksamhet och den vidare utveckling däraf, som torde blifva nödvändig för att framdeles kunna utbilda det erforderliga antalet lärarinnor uti ifrågavarande ämne.

Hvad understödens belopp beträffar, synes mig genom den af styrelsen för Uppsala enskilda läroverk förebragta utredning numera vara till fullo ådagalagdt, att det begärda statsunderstödet af 7,000 kronor är erforderligt för uppehållande af verksamheten vid den af styrelsen anordnade fackskolan för huslig ekonomi. Jämväl styrelsen för Ateneum för flickor och Göteborgs allmänna folkskolestyrelse hafva enligt min mening framlagt sådana skäl för den af dem ifrågasatta förhöjningen af statsunderstödet, att jag anser mig böra understödja deras framställningar härom.

Såsom jag förut erinrat, beviljade 1904 års riksdag ett särskildt anslag till läroverket i Uppsala. Jag anser det vara lämpligt, att nu jämväl för undervisningskurserna i Stockholm och Göteborg särskilda anslag äskas.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till understöd, under de villkor Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, för anordnande af undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 12,000 kronor, däraf åt styrelsen för Uppsala enskilda läroverk 7,000 kronor, åt styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm 2,500 kronor och åt Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 2,500 kronor.

[132.] Utarbetande af en redogörelse öfver ortnamn i Älfsborgs län m. m. Ut i underdånig skrifvelse den 2 december 1901 gjorde riksantikvarien framställning om företagande genom sakkunniga personer af en systematisk undersökning af svenska ortnamn. Han anförde därvid hufvudsakligen följande.

Under en följd af årtionden hade det svenska folkets uppmärksamhet allt mera riktats på betydelsen af de fornminnen, som vore de enda vittnes börderna om de långa tider, öfver hvilka skrifna urkunder och med dem

historien icke sprede något ljus. Fornsakerna samlades och studerades de fasta fornlämningarna uppsöktes, afbildades och undersöktes. Man ifrade ock på ett berömvärdt sätt för bevarandet af de minnesmärken från den historiska tiden, som vittnade om gångna århundradens människor, om deras sträfvanden och deras odling. De handskrifter, som funnes bevarade från den historiska tidens äldsta skeden, blefve alltmera studerade, allt mera gjorda tillgängliga för forskarne och allmänheten. Detta vore ett godt och vackert drag, som karaktäriserade större delen af det senast försvunna århundradet och som visade sig lifskraftigt gå in i det nya århundradet, å hvilket det helt visst också skulle trycka sin prägel. Men det funnes i vårt land en ytterligt stor och därjämte ytterst viktig grupp, som ännu icke blifvit föremål för systematisk undersökning, nämligen ortnamnen. Detta vore så mycket betänkligare, som dessa foruminnen ingalunda stode inför våra granskande blickar lika orörda, som de fornsaker, som hittades i vår jord. En del ortnamn vore visserligen af nyare och nyaste ursprung, men dessa vore dock få. Den stora massan af ortnamn vore uråldriga och därför vittnesbörd om förhållanden, som rådde i vårt land under långt aflägsna perioder. När namnen från början gäfvos, tillhörde de det språk, som då talades. Men språket hade under tidernas lopp varit underkastadt ändringar, och detsamma gällde ortnamnen; och med afseende på ortnamnen hade förändringarna ofta varit i viss mån godtyckliga. Det vore därför mången gång betänkligt, att af ett ortnamns nuvarande form draga några vidt gående slutsatser. Det vore emellertid icke fråga allenast om en undersökning af intresse för språkforskningen. Våra ortnamn vore af den beskaffenhet, att de förmådde gifva mycket långt gående historiska upplysningar, när namnen sammanställdes med kartornas uppgifter om orternas lägen. För att vinna de historiska resultaten fordrades dels urkundsforskning dels språklig undersökning. Men det stannade icke därvid. Äfven de arkeologiska undersökningarna måste påkallas för att kunna konstatera, till hvilken ålder gårdar hörande till de olika namngrupperna borde hänföras.

I Sverige och Danmark hade enstaka ansatser gjorts för fastställande af ortnamnens betydelse, men det hade varit endast ansatser, och de, som hade gjort dessa, hade i regeln lidit af att icke hafva tillräckligt och icke nog sofradt material. Däremot hade Norge i detta afseende varit ett förstegsland. Där hade för en del år sedan tillsatts en kommitté af några sakkunniga vetenskapsmän för att genomgå alla de norska ortnamnen och leta sig fram till deras ursprungliga form och betydelse. Kommittén hade afslutat sina undersökningar och resultatet däraf hade framlagts i en publikation med titel »Norske Gaardnavne, Oplysninger samlede til Brug

[132.] ved Matrikelens Revision, udgivne med tilføiede Forklaringer». Med anledning af hvad riksantikvarien sålunda framhållit och med hänvisning till det vackra resultat, som i Norge vunnits, anhölle riksantikvarien, det Eders Kungl. Maj:t ville utse en mindre kommitté af sakkunniga för att för Sverige utföra ett motsvarande arbete, till bättnad för den svenska vetenskapen och Sverige till heder. Den norska skriftens titel talade om gårdsnamn. I Sverige syntes det böra heta by- och gårdsnamn. Dessutom ansåge riksantikvarien, att till det svenska verket borde fogas en särskild afdelning, upptagande namn å berg, större skogar, sjöar och landsträckor, hvilka också hade namn, som tarfvade en utredning.

Efter nådig remiss afgaf vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 4 mars 1902 underdånigt utlåtande i ärendet och åberopade därvid en bifogad, af riksantikvarien i ämnet aflåten promemoria, innehållande, bland annat, följande.

Frågan om utgifvandet af det norska nationalverket »Norske Gaardnavne» hade behandlats i två afdelningar. Först hade därstädes tillsatts en kungl. kommission för revisionen af namnen i matrikeln d. v. s. jordeboken. Sedan denna kommissions arbete fullbordats, hade år 1894 flera medlemmar af det norska stortinget gjort hemställan om en förberedande penningbeviljning för utgifvande af de utaf nyssnämnda kommission samlade upplysningar om norska ortnamn, hvilket ansetts skola komma att kosta omkring 25,000 kronor; och detta förslag hade enhälligt antagits af stortinget. Vid tiden för affattandet af riksantikvariens promemoria hade af det norska verket utgifvits förord och inledning (tryckta i 7,500 exemplar), Smaalenenes, Akershus, Hedemarkens, Kristians (förra afdelningen) och Søndre Trondhjems amt (amternas gårdsnamn i 750 exemplar). De af stortinget intill den 31 mars 1902 anvisade medlen uppginge till 18,700 kronor. För tiden den 1 april 1902—den 31 mars 1903 hade beviljats 5,200 kronor. Det framginge häraf, att, då för så många amt ortnamnen icke vore utgifna, kostnaderna komme att ganska betydligt öfverstiga de ursprungligen beräknade omkring 25,000 kronor. Riksantikvarien hade från Norge fått den upplysningen, att för tryckfärdigt manuskript, som fyllde ett tryckark, betalades ett arfvode af 50 kronor och för korrekturläsning och registreringsarbeten 13 kronor för ark.

Enligt meddelande från kammarkollegium skulle från och med år 1904 i anledning af grundskatternas afskrifning en omarbetning af jordeboken företagas. Det torde vara för alla klart, att den reviderade jordeboken borde vara, äfven hvad namnen anginge, fullt korrekt. Förr hade underordnade tjänstemän i kammarkollegium, hvilka icke varit i besittning af

språkliga och lokalhistoriska kunskaper, erhållit uppdrag att rätta de i [132.] jordeboken förekommande ortnamnen.

Riksantikvarien hemställde, det akademien ville tillstyrka tillsättande af en kommitté af tre personer, en språkforskare, en arkeolog, som därjämte vore historiker, och en representant för kammarkollegium. Denna kommitté skulle ordna arbetet, utse personer att utarbete de olika afdelningarna — landskap eller län — samt helt eller ur vissa synpunkter, språkliga eller historiska, granska det inkomna materialet och sörja för dess tryckning. För dem, som utförde det skriftliga arbetet, hemställde riksantikvarien om samma arvode, som betalats i Norge, 50 kronor för författare af tryckt ark och 13 kronor för dem, som läste korrektur och samtidigt registrerade. En del alldeles speciella undersökningar torde kunna kräfvat mycken tid och mycket arbete, hvilket ingalunda motsvarades af de rader, som resultatet upptog i tryck. Om sådana borde kommittén få träffa särskilda aftal. Därest, såsom riksantikvarien hoppades, särskildt efter det exempel Norge gifvit, Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen ville på dagordningen upptaga detta ärende, såsom ett i hög grad viktigt ur fosterländsk synpunkt, måste riksantikvarien naturligtvis framhålla, att en beräkning af arbetet och kostnaderna för detsamma vore omöjlig. Riksantikvarien hemställde därför, att akademien måtte tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att låta göra ett förberedande försök, från hvilket man kunde hämta viktig erfarenhet, och föreslog riksantikvarien af uppgifna skäl, det Eders Kungl. Maj:t måtte bevilja anslag för utgifvande af ett fullgiltigt arbete öfver ortnamn i Bohuslän. Stortinget hade år 1896 beviljat för ett försöksarbete 1,000 kronor, men då hade allt arbetet för jordeboken redan undangjorts, det hade endast varit materialerna för det förra, som skulle utgifvas. Hos oss måste arbetet för jordeboken och för utgifvandet af undersökningsmaterialet gå samtidigt. Riksantikvarien hemställde därför, att hos Eders Kungl. Maj:t måtte begäras anvisande af 2,500 kronor till utgifvande af en vetenskaplig, för kammarkollegium fullt användbar redogörelse för Bohusläns ortnamn. Därest kostnaderna för detta arbete skulle öfverstiga denna af riksantikvarien föreslagna summa, borde det vara den ifrågasatta kommittén medgifvet att göra framställning om det som bruste.

Uti sitt förberörda utlåtande den 4 mars 1902, hvarmed vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien öfverlämnade riksantikvariens promemoria, vitsordade akademien lifligt det ifrågasatta verkets särdeles stora betydelse i såväl vetenskapligt som fosterländskt hänseende, och, med framhållande af sin anslutning i hufvudsak till riksantikvariens framställning,

[132.] hemställde akademien om tillsättande af en kommitté, så sammansatt som riksantikvarien föreslagit.

Kammarkollegium, som erhöll befallning att i ärendet sig yttra, anförde i underdånigt utlåtande den 4 april 1902: Sedan med år 1904 grundskatterna till största delen afskrifvits samt rustnings- och roteringshörden i det hela aflyftats, måste kollegium vara betänkt på uppläggandet efter förändradt formulär af nya jordeböcker, därvid kollegium särskildt tänkt sig tryckande af förteckningar, upptagande för hvarje socken i alfabetisk ordning samtliga hemman och lägenheter med namn, nummer och mantal samt öfriga anteckningar, som kunde vara af särskild vikt. De namn, som nu förekomme i jordeböckerna, hade i ett stort antal fall fått mer eller mindre oriktiga former, liksom de ock ofta ej stämde öfverens med de i orten brukliga. Det måste därför vara af största vikt, att desamma, före utgifvandet i tryck af berörda förteckningar, underkastades en noggrann och sakkunnig undersökning, och då kollegium för ett dylikt arbete ej hade att tillgå tillräckliga krafter med erforderliga språkvetenskapliga och historiska förutsättningar, ville kollegium på det kraftigaste tillstyrka nådigt bifall till att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, efter förslag af riksantikvarien, hemställt, Eders Kungl. Maj:t tacktes för ändamålet utse en kommitté af tre personer, nämligen en språkforskare, en arkeolog, som tillika vore historiker, samt en representant för kammarkollegium, hvilken senare särskildt skulle hafva att iakttaga hvad som kunde påkallas med hänsyn till jordeboksarbetet, samt ställa till kommitténs förfogande för utförande försöksvis af undersökningen beträffande ett län eller landskap äfvensom för bestridande af de med uppdraget till en början i öfrigt förenade utgifter ett belopp af 2,500 kronor, med åliggande för kommittén att, sedan efter vunnen erfarenhet fullständig plan för arbetet i dess helhet blifvit uppgjord, så fort ske kunde underställa densamma Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning med beräkning tillika af de penningbelopp, som för arbetets fullständiga utförande kunde antagas erforderliga.

När detta ärende under Eders Maj:ts frånvaro den 2 maj 1902 af dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet föredrogs inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, fann Kungl. Maj:t, som ansåg förberedande undersökningar böra vidtagas för åstadkommande för Sveriges del af ett arbete, väsentligen motsvarande det i Norge med anslag af allmänna medel utgifna samlingsverket »Norske Gaardnavne», godt uppdraga åt en kommitté, bestående af riksantikvarien H. O. H. Hildebrand såsom ordförande

samt kammarrådet G. Thulin och professorn vid universitetet i Uppsala [132.] A. G. Noreen såsom ledamöter, att i sådant syfte dels för ett län eller landskap låta verkställa undersökning af namnen å byar och gårdar äfvensom å viktigare berg samt större skogar, sjöar och landsträckor dels ock efter vunnen erfarenhet uppgöra och, så snart ske kunde, underställa Eders Kungl. Maj:ts pröfning plan för arbetet i dess helhet jämte beräkning af de penningbelopp, som för arbetets fullständiga utförande kunde antagas vara erforderliga.

För kommitténs arbeten under åren 1902—1904 redogöres i Eders Kungl. Maj:ts berättelser om hvad i rikets styrelse då sig tilldragit.

I slutet af år 1903 fick kommittén från jordbruksdepartementet till sig remitterad en till chefen för nämnda departement aflåten skrifvelse från chefen för rikets allmänna kartverk, som däri, under fränhållande att det vid redigeringen af de från kartverket utgifna kartor och kartbeskrifningar ofta rådde ovisshet om, huru ett svenskt, lapskt eller finskt namn å orter, sjöar och fjäll m. m. rätteligen borde stafvas samt i hvilken mån det nya stafningssättet i allmänhet borde tillämpas vid utgifning af nya kartblad, och enär det för honom af denna anledning vore af synnerligen stort värde att vid dylika frågors afgörande få rådgöra med sakkunniga personer, hemställde, att i öfvervägande måtte tagas, om och i hvad mån samarbete kunde anordnas mellan rikets allmänna kartverk och kommittén. Med anledning häraf afgaf kommittén, sedan den tagit del af det för rikets allmänna kartverk för år 1904 uppgjorda förslaget till arbetsplan samt af vissa från kartverket erhållna karteskisser, utvisande kartarbetets ställning i december 1903, den 10 i samma månad ett utlåtande, däri anfördes, bland annat: De kartor, som utgäfves genom rikets allmänna kartverk, vore att hänföra till tre grupper, ekonomiska, topografiska och ekonomisk-topografiska. De ekonomiska kartorna, som afsåge Svea- och Götaland med undantag af Kopparbergs län, utarbetades i skalan 1:20,000 och utgäfves för närvarande med färgtryck i skalan 1:50,000. Dessa kartor åtföljdes af tryckta beskrifningar efter fastställt formulär, upptagande sockenvis bland annat i alfabetisk ordning namn på i jordeboken införda eller eljest för sig bestående hemman eller lägenheter med angifvande af natur, nummer, mantal etc. De i beskrifningarna upptagna namnen återfunnes i regel jämväl på de ekonomiska kartorna, i den mån plats för dem kunnat beredas, men dessa kartor upptoge tillika ett stort antal namn på afsöndrade lägenheter, upplåtna för alltid eller viss tid, äfvensom s. k. naturnamn. Hvad namnen på de territoriella indelningarna, jordebokenheterna och de fastställda afsöndringarna anginge, hade de i regel officiell fastställelse. I fråga om dessa skulle man därför väntat, att kartorna

[132.] skulle upptagit de fastställda namnen. Men så vore ej alltid fallet, utan hade man, efter hvad kommitténs undersökningar för Älfsborgs län gåfve vid handen, enligt bruket i orten förändrat såväl namnen på berörda indelningar som i stor utsträckning namnen på jordeboksenheterna och de fastställda afsöndringarna. I många fall vore dessa förändringar gifvetvis förbättringar, som kommittén vid sitt arbete jämväl torde komma att upptaga, men ej alltid vore så händelsen, och syntes det i hvarje fall ej böra tillkomma kartutgifvarne att utan vederbörlig pröfning å officiella kartor företaga ändring af fastställda namn. I fråga om namnen på öfriga lägenheter äfvensom naturnamnen saknades i regel officiell fastställelse. Där dessa namn ej förekomme i skriftliga källor, såsom mantals- och taxeringslängder, kyrkoböcker etc., vore kartograferna därför hänvisade till dialektuttalet i orten. För att med ledning af detta kunna rätt uppteckna namnen fordrades emellertid särskild språkvetenskaplig utbildning jämte kännedom om ortens dialekt, och då kartograferna väl i regel torde sakna dylik särskild utbildning och dialektkännedom, låge däri en tillräcklig förklaring till att, trots de noggranna regler, som lämnats för namnuppteckningen, på sätt framginge af de undersökningar, kommittén låtit verkställa för Älfsborgs län, namnen i så många fall blifvit mer eller mindre felaktigt angifna. Det syntes kommittén därför, som om, innan de ekonomiska kartorna jämte beskrifningarna till desamma utgäfves i tryck, namnen borde granskas från språkvetenskaplig synpunkt samt, beträffande de territoriella indelningarna, jordeboksenheterna och de fastställda afsöndringarna jämväl från kameral synpunkt för tillseende, att ej utan skäligen anledning ändring ägde rum i de fastställda namnen. Enligt utlåtandet bilagd plan, som kommittén förslagsvis uppgjort för sitt arbete, vore det just en dylik granskning, kommittén skulle hafva att verkställa för hela riket, och i sagda plan inginge bland annat, att samtliga ortnamn undersöktes genom personer fullt kunniga i dialektuttalet i orten. Det syntes därför vara lämpligt, att förberörda granskning öfverlämnades till kommittén, så länge dess arbete påginge, hvarvid kommittén då tillika skulle äga i hvarje särskildt fall afgöra, i hvad mån, på sätt chefen för rikets allmänna kartverk ifrågasatt, det nya stafningssättet borde användas på ortnamnen. Ett sådant uppdrag förutsatte emellertid, att kommittén i god tid före kartornas laggande under gravyr erhöile kännedom om, för hvilka trakter ekonomiska kartor under den närmaste tiden kunde ifrågakomma till utgifning, och torde, efter hvad kommittén inhämtat, i regel den tid, som sedan fältmätningarna afslutats förflöte, innan kartornas graving påbörjades, vara fullt tillräcklig för kommitténs granskningsarbete. Kommittén hade vid sitt arbete börjat med Älfsborgs och Värmlands län, men hinder syntes

ej föreligga, att kommittén jämsides därmed låte bearbeta de andra län eller delar däraf (Södermanlands och Stockholms), öfver hvilka kartor vore under utarbetande. Hvad anginge de topografiska och ekonomisk-topografiska kartorna, som ej åtföljdes af tryckta beskrifningar, finge man skilja emellan södra och norra Sverige, gränsen dragen vid breddgraden $61\frac{1}{2}$. För södra Sverige hade de topografiska kartorna uppmåtts dels i skalan 1:50,000, dels i skalan 1:100,000, men utgifvits i skalan 1:100,000. För norra Sverige hade kartbladen likaledes utarbetats dels i skalan 1:50,000, dels i skalan 1:100,000, men utgifvits för öfre delen såsom topografisk-ekonomiska kartor samt i öfrigt såsom topografiska kartor i regel i skalan 1:200,000. Å de kartor, som utgäfves i denna lilla skala (1:200,000), kunde i regel ej medtagas ens alla namn på jordeboksenheterna utan endast de viktigare samt af öfriga namn på lägenheter och naturnamn allenast ett fåtal. Det oaktadt syntes äfven i fråga om de å dessa kartor införda namnen, beträffande hvilka i hufvudsak gällde, hvad nyss anförts om namnen å de ekonomiska kartorna, före utgifningen en granskning från språkvetenskaplig och kameral synpunkt vara erforderlig; men torde för detta ändamål en sådan fullständig undersökning, som kommittén ifrågasatt beträffande de ekonomiska kartorna, ej vara nödvändig, utan syntes det vara tillräckligt, att kommittén genom personer, som ägde full kännedom om dialektuttalet i orten, låte, i den mån kartorna hunne utarbetas, å ort och ställe undersöka de å kartbladen upptagna namnen, hvarefter kommittén, efter jämförelse med jordeboken och de undersökningar, som i öfrigt kunde erfordras beträffande särskilda af dessa namn, skulle hafva att uttala sig om, i hvilken form och med hvilken stafuing de borde upptagas å kartbladet. Å de topografiska kartorna öfver södra Sverige, som utgäfves i skalan 1:100,000, hade väl i regel ett vida större antal ortnamn fått plats än å kartbladen för norra Sverige, hvarför en omsorgsfullare granskning af namnen där torde påkallas. Någon nyutgifning af dylika kartor förestode dock ej under år 1904, och torde det i allt fall få bero på omständigheterna, om för dessa kartor en sådan fullständig granskning, som kommittén ifrågasatt beträffande de ekonomiska kartorna, skulle anses erforderlig. Ansåges det önskligt, att vid revidering af äldre kartor jämväl namnen undersöktes, gällde därom hvad förut anförts beträffande nyutgifning af de olika kartslagen. Skulle det befinnas lämpligt, att kommittén finge i uppdrag att före utgifningen af kartorna från rikets allmänna kartverk på angifvet sätt granska namnen, torde de närmare reglerna för samarbetet med kartverket få bero på öfverenskommelse mellan kommittén och chefen för sagda kartverk. Den ifrågasatta utvidgningen af kommitténs uppdrag och de däraf orsakade

[132.]

[132.] ändringar i dess arbetsplan komme gifvetvis att föranleda något ökade anslagskraf från kommitténs sida.

Till åtlydnad af den i nådiga brefvet den 2 maj 1902 kommittén gifna föreskrift beträffande däri omnämnda arbete angående svenska ortnamn har kommittén uti underdånig skrifvelse den 9 september 1904 anført, att, sedan kommittén efter åtskilliga förberedande undersökningar stannat vid det slut, att den för ett län eller landskap anbefallda ortnamnsundersökningen lämpligast borde omfatta Älfsborgs län, kommittén, med särskild hänsyn till sagda län, utarbetat ett skrifvelsen bifogadt förslag till plan för arbetet i dess helhet.

I detta förslag redogöres under särskilda rubriker för ortnamnsundersökningens betydelse och uppgift, undersökningens källor, sättet för materialets insamlande och den omfattning, i hvilken kommittén ansett uppgifter böra hämtas ur de angifna källorna, samt sättet för materialets bearbetande. Enligt kommitténs förslag skulle ortnamnen fördelas på två hufvudgrupper, den ena bestående af namn på territoriella indelningar (landskap, län, härad, socknar o. s. v.) äfvensom på byar, hemman och lägenheter samt verk och inrättningar, eller hvad man skulle kunna kalla territoriella namn, och den andra utgörande benämningar på sjöar, vattendrag, öar och holmar, höjder, dalar samt terränger, eller s. k. naturnamn, i samband hvarmed kommittén ansett böra behandlas jämväl en del viktigare namn på broar, led, vad och dylikt. Hvardera hufvudgruppen skulle, på sätt bilagda proftryck närmare utvisade, behandlas för sig, så att hvarje läns beskrifning skulle komma att bestå af två delar, den förra redogörande för de territoriella namnen, ordnade härads- och sockenvis, den senare upptagande hela länets naturnamn i ett sammanhang. Hvarje band skulle börja med en kort inledning, innehållande redogörelse för länets allmänna namngifningsprinciper och förklaring på allmänna förekommande ortnamnsbeståndsdelar, eventuellt med ett bihang, upptagande utredning af mera invecklade namnförhållanden, äfvensom afslutas med nödiga register. Sedan alla Sveriges län blifvit på detta sätt publicerade, borde enligt kommitténs åsikt verket i sin helhet förses med en allmän inledning, däri skulle redogöras för verkets tillkomst, publikationens historia och de principer, som kommittén vid sitt arbete följt, samt lämnas en på det publicerade materialet i dess helhet grundad utredning af Sveriges namnskick, hvad ortnamnen beträffade.

Kommittén hemställde i underdånighet, det Eders Kungl. Maj:t täcktes anbefalla kommittén att låta med iakttagande af de i sagda plan angifna grundsatser utarbета och till trycket befordra redogörelsen för ortnamnen

i Älfsborgs län. I hufvudsak ansåg kommittén nämnda plan äga tillämpning äfven på det öfriga Sverige, men då skiljaktiga förhållanden förekomme i en del län, hvilka kunde antagas föranleda vissa ändringar i planen, syntes det kommittén lämpligast, att, i den mån beslut komme att fattas om arbetets vidare utsträckning till det öfriga Sverige, kommittén finge i uppdrag att, innan tryckningen af redogörelsen för ett nytt län vidtogs, underställa Eders Kungl. Maj:ts pröfning förslag till de ändringar i berörda plan, som med hänsyn till förhållandena i sagda län kunde finnas erforderliga. [132.]

Hvad kostnaderna för arbetet beträffade anförde kommittén, att dittills af Eders Kungl. Maj:t anvisats för kommitténs arbeten 18,500 kronor, hvarjämte statskontoret förskottvis utanordnat 3,109 kronor 24 öre. Af dessa belopp kunde emellertid omkring 6,500 kronor beräknas hafva användts för sådana förberedande arbeten, som ej afsett särskildt Älfsborgs län, eller jämte detta riket i dess helhet, såsom dels försöksvis utförda undersökningar i Bohuslän och Värmland, dels exciperings af ortnamn från urkunder, som rörde hela riket, m. m. Då nu för Älfsborgs län, efter uppgjord beräkning, erfordrades ytterligare omkring 14,000 kronor, däraf förslagsvis för år 1904 4,000 kronor och under år 1905 10,000 kronor, torde kostnaden för en efter förberörda plan verkställd ortnamnsundersökning för Älfsborgs län kunna beräknas till omkring 29,000 kronor. I detta län funnes 9,556 jordeboksenheter och i hela riket 146,517. För att få fram kostnaden för en hela riket omfattande ortnamnsundersökning kunde man möjligen vilja lägga till grund hvad kostnaden inom Älfsborgs län utgjort per jordeboksenhet. Att använda ett sådant beräkningssätt skulle emellertid, efter den erfarenhet kommittén hittills vunnit, komma att visa en alltför hög slutsumma, då dels förhållandena i åtskilliga län torde vara enklare än i Älfsborgs län, dels, allt efter som arbetet fortskred och medarbetarne vunne större vana vid detsamma, kommittén torde kunna, på sätt redan visat sig beträffande Älfsborgs län, i väsentlig mån nedbringa kostnaderna och införa förenklingar i arbetet. Att redan nu uppgöra en slutgiltig beräkning af kostnaderna för arbetet i dess helhet torde därför vara hvarken möjligt eller lämpligt, utan syntes det kommittén bäst, att, sedan primärundersökningarna för ett län blifvit till större delen afslutade, kommittén finge till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag å det län, som, enligt kommitténs uppfattning, därefter lämpligast borde blifva föremål för behandling och efter undersökning af förhållandena beträffande detta län uppgöra kostnadsberäkning för detsamma. För Älfsborgs län syntes primärundersökningarna komma att med 1904 års utgång vara i hufvudsak afslutade, hvarför kommittén tänkt sig kunna

[132.] blifva i tillfälle att under loppet af år 1905 påbörja arbetena för ett nytt län, och syntes det kommittén, med hänseende till de stora likheter som förekomme mellan Älfsborgs och Skaraborgs län, lämpligast om sistnämnda län blefve behandladt efter Älfsborgs län. Hvad kostnaderna för Skaraborgs län anginge, hade kommittén, på sätt en bifogad uträkning utvisade, ansett dem kunna uppskattas till 26,000 kronor, däraf — i händelse Eders Kungl. Maj:t ej med hänsyn till sambandet med jordeboksarbetet eller af andra anledningar funne arbetet böra bedrivas hastigare än hvad hittills varit fallet — under år 1905 skulle erfordras 6,000 kronor. För så vidt hvad kommittén sålunda ifrågasatt vunne Eders Kungl. Maj:ts nådiga bifall, skulle för afslutande af undersökningarna beträffande Älfsborgs län och påbörjande af sagda undersökningar för Skaraborgs län under år 1905 erfordras tillhoppa 16,000 kronor. I kostnadsberäkningen hade ej intagits tryckningskostnad, då sådant anbud till kommittén inkommit, hvarigenom tryckningen torde kunna verkställas utan någon som helst kostnad för statsverket.

Sedan jag hos norska regeringens kyrko- och undervisningsdepartement begärt upplysning om huru mycket af samlingsverket »Norske Gaardnavne» hunnit utgifvas och när verket i sin helhet kunde väntas blifva färdigt, äfvensom huru stort anslag för verkets utgifvande redan beviljats och kunde beräknas ytterligare erfordras, har nämnda departement uti skrifvelse den 21 november 1904 meddelat, bland annat: att, så länge numera afidne professorn Rygh förestått utgifningen af berörda arbete, han utan ersättning tillhandahållit manuskript i tryckfärdigt skick; att för där-efter utgifna delar af arbetet fastställts en godtgörelse af 50 kronor per ark; att utgifterna för arbetets tryckning utgjort, för »förord och inledning», som tryckts i 7,500 exemplar, 169 kronor 50 öre per ark, papper däri inberäknadt, samt för de särskilda amtsbanden, som tryckts i 750 exemplar, för de första banden 59 kronor per ark, likaledes papper inbegripet. Detta belopp hade emellertid senare stigit, så att det numera utgjorde 67 kronor 63 öre per ark. Till berörda kostnadsbelopp komme därjämte utgifter för korrekturläsning och registreringsarbete (tillsammans 13 kronor per ark) samt utgifter till extra korrektur, inbindning o. s. v. Af arbetet hade hittills utkommit: Förord och inledning (94 sidor), Smaalenes amt (448 sidor), Akershus amt (479 sidor), Hedemarkens amt (500 sidor) och Kristians amt, första hälften (278 sidor), alla dessa delar efter manuskript af professor Ryghs hand, samt Kristians amt, andra hälften (376 sidor), Søndre Trondhjems amt (449 sidor) och Nordre Trondhjems amt (444 sidor). Förutom dessa band hade utgifvits ett band

»Norske elvenavne» (293 sidor). För närvarande vore under tryckning [132.] »Nordlands amt», hvarjämte under innevarande och nästkommande budgettermin troligen skulle påbörjas och säkerligen i det närmaste afslutas arbetena med »Nedenes amt» samt »Jarlsbergs og Larviks amt». Till ifrågavarande arbete torde, när det för budgetsåret 1905—1906 föreslagna men ännu icke beviljade anslaget å 4,000 kronor medräknades, i sin helhet blifva beviljade 35,500 kronor, hvaraf dock 1,000 kronor vore bestämda till utarbetande af ett handskrifvet register till allt hvad som funnes af professor Ryghs hand till förklaring af norska stadsnamn. Då i Norge funnes 18 amt, kunde man beräkna, att till beskrifning af de återstående amten skulle erfordras ett lika stort belopp som det, som redan beviljats, och då man därtill icke kunde påräkna mer än ett amtsband i medeltal för hvarje år, skulle ännu återstå tio år, innan hela arbetet blefve fullbordadt.

Sedan ifrågavarande kommitté tillsattes, har dels Eders Kungl. Maj:t, på särskilda framställningar, till bestridande af de med fullgörandet af kommitténs uppdrag förenade utgifter, hittills mot redovisningsskyldighet anvisat sammanlagdt 25,000 kronor, hvaraf 2,500 kronor genom beslut den 16 december 1904 anvisats för fortsättande af kommitténs arbete under år 1905, dels ock statskontoret förskottsvis till arfvoden jämte resekostnads- och traktamentsersättning åt kommitténs ordförande och ledamöter utanordnat tillhopa 3,109 kronor 24 öre. Om ersättande af dessa belopp, såvidt desamma afse utgifter för kommittén intill utgången af år 1904, kommer jag att yttra mig senare i sammanhang med frågor om andra förskott, som synas mig böra hos Riksdagen anmälas till godtgörande.

Beträffande kommitténs nu gjorda utredning och dess därå grundade framställning finner jag mig i anledning däraf för närvarande ej böra ifrågasätta anslag till högre belopp, än som enligt kommitténs utredning erfordras för fullbordandet af arbetet beträffande Älfsborgs län enligt kommitténs plan, och anser jag, att detta arbete bör föreligga tryckt, innan beslut fattas om utförande af liknande arbete rörande något annat län.

På grund häraf hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att till fullbordande enligt den af bemälda kommitté uppgjorda plan af den påbörjade utredningen angående ortnamn i Älfsborgs län på extra stat för år 1906 anvisa ett förslagsanslag å 10,000 kronor.

Vid bifall härtill torde hinder ej möta för Eders Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel under år 1905 förskottera erforderligt belopp.

[133.] Under åberopande af hvad chefen för finansdepartementet till stats-
Dyrtidstillägg. rådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag anført i fråga om
beredande åt statens tjänstemän och betjante af ett *dyrtidstillägg* för år 1905, att uppföras i riksstaten för år 1906, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till beredande, i enlighet med de i nyssnämnda statsrådsprotokoll angifna grunder, af dyrtidstillägg för år 1905 åt en del tjänstemän och betjante i ecklesiastikdepartementets afdelning af Eders Kungl. Maj:ts kansli samt till ecklesiastikdepartementet hörande ämbetsverk och kårer på extra stat för år 1906 anvisa, såsom förslagsanslag, ett belopp af 80,000 kronor.

[134.] Den 11 april 1903 afåt direktionen öfver *gymnastiska centralinstitutet*
Ersättning fören underdånig skrifvelse med anhållan om anslag för anordnande af en
förskött. *personhiss* vid nämnda institut.

Enligt hvad direktionen i berörda skrifvelse omförmälde, var direktionens anhållan föranledd af en af föreståndaren för institutet hos direktionen gjord framställning i ämnet. Föreståndaren hade därvid omnämnt, hurusom under flera år vid syn å institutets byggnader anhållan blifvit hos öfverintendentsämbetet gjord om en dylik hiss å plats, som därför anordnats vid en för några år sedan skedd tillbyggnad af institutet. Ämbetet hade dock förklarat, att dess årsanslag icke räckte till bestridande af omkostnaderna för hissens inrättande. År 1901 hade direktionen, på sätt föreståndaren erinrat, i underdånighet begärt anslag för vidtagande af åtskilliga behöfliga anordningar vid institutet, däribland anbringande af den ifrågavarande hiss. De medel, som därvid beviljades, hade emellertid visat sig otillräckliga för hissens anskaffande.

Efter anförande häraf yttrade direktionen vidare: Vid senaste tillbyggnad af institutet hade, såsom nämnts, vidtagits åtgärder för beredande af plats för en personhiss. Särskildt med hänsyn till de äldre och svagare patienterna, hvilka behandlades med sjukgymnastik i de öfre salarna vid institutet, vore det högst önskvärdt och behöfligt, att en sådan hiss anbragtes. Kostnaderna härför skulle enligt en af Allmänna svenska elektriska aktiebolaget gjord beräkning uppgå till 5,500 kronor, hvartill komme utgifterna för möjligen förekommande murnings-, timmermans- och gräfningsarbeten. Med inberäkning af dessa utgifter skulle omkostnaderna i sin helhet sannolikt komma att stiga till fullt 6,000 kronor. Men denna utgift skulle, enligt direktionens mening, väl

uppvägas af de fördelar, som vunnes genom anordnande af hissen. [134.] Direktionen anhölle fördenskull, i öfverensstämmelse med den af föreståndaren gjorda framställning, det Eders Kungl. Maj:t tacktes anvisa en summa af 6,000 kronor för anbringande af en personhiss vid gymnastiska centralinstitutet och uppdraga åt öfverintendentsämbetet att under sommarferierna 1903 anordna en sådan hiss.

Efter härå erhållen nådig remiss yttrade öfverintendentsämbetet i afgifvet utlåtande den 19 maj 1903, bland annat: att det till ämbetets disposition ställda anslag till byggnader och reparationer, hvilket med afseende å dess relativa knapphet måste anses vara afsedt uteslutande för underhållet af de talrika statsegendomar, som blifvit lämnade i ämbetets vård, icke borde belastas med någon utgift för ifrågakomna ändamål; att, då ämbetet hölle före, att de skäl för hissens anbringande, hvilka af direktionen åberopats, vore fullgiltiga, ämbetet funne sig böra för sin del tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t måtte för arbetets verkställande bevilja erforderlig anslagssumma; att ämbetet, som låtit uppgöra fullständigt program med tillhörande ritningar för omhandlade hissinrättning, hvarvid föreslagits två olika alternativ, å arbetet infordrat anbud, af hvilka framginge, att Allmänna svenska elektriska aktiebolaget, som stannat vid lägsta anbud, kunde utföra alternativ I för 6,455 kronor och alternativ II för 6,580 kronor; att till nämnda lägsta anbudssummor dock borde, enligt hos ämbetet utarbetade kostnadsförslag å nödiga byggmästeri- med flera dylika arbeten m. m., läggas för genomförandet af alternativ I 870 kronor och för genomförandet af alternativ II 1,475 kronor, hvadan följandet af alternativ I skulle betinga en kostnad af 7,325 kronor och af alternativ II en kostnad af 8,055 kronor; samt att ämbetet vid jämförelse mellan de båda alternativen måste skänka företräde åt alternativ II, icke blott af den anledning, att enligt detsamma hissen komme att gå ända upp till den våning, till hvilken den vore afsedd att leda, och förty fullt motsvara sitt ändamål, utan äfven därför att maskineriets placering efter detta alternativ vore vida fördelaktigare, då maskinens uppställning efter alternativ I medförde olägenheten af trångt utrymme, hvartill komme, att vid utförandet af sistberörda alternativ murarna genom utbildning för järnbalkar och dylikt blefve alltför mycket försvagade.

På grund häraf hemställde ämbetet, att, därest Eders Kungl. Maj:t pröfvade direktionens förevarande framställning vara förtjänt af nådigt afseende, ämbetet måtte undfå befallning att, med antagande af öfvermål, af Allmänna svenska elektriska aktiebolaget afgifna anbud å ut-

- [134.] förande af en personhiss inom gymnastiska centralinstitutet enligt alternativ II, gå i författning om arbetets utförande jämlikt sagda anbud med tillhörande kostnadsförslag å byggmästeri- med flera dylika arbeten m. m. äfvensom att för berörda ändamål använda ett belopp af högst 8,055 kronor, hvilket ämbetet anhölle måtte mot redovisning ställas till ämbetets förfogande af medel, som kunde vara för Eders Kungl. Maj:t tillgängliga.

Då detta ärende den 10 juli 1903 föredrogs inför Eders Kungl. Maj:t, tacktes Eders Kungl. Maj:t, med bifall till öfverintendentsämbetets hemställan, anvisa ett belopp af högst 8,055 kronor till bestridande af kostnaderna för ifrågavarande personhiss.

Tillika erhöll statskontoret befallning att beloppet till öfverintendentsämbetet utbetala af under händer varande medel för att framdeles till ersättande anmälas; och statskontoret har nu i underdånig skrifvelse den 1 december 1904 anhållit om godtgörelse för hvad statskontoret med anledning häraf förskjutit, eller..... kronor 8,055: —.

Vidare har statskontoret i särskilda underdåniga skrivelser den 1 december 1904 till ersättande anmält följande af statskontoret förskjutna medel:

1:o) jämlikt nådigt bref den 5 februari 1904 till e. o. arkitekten hos öfverintendentsämbetet J. L. Peterson såsom ersättning för uppgjorda *förslag till omändring af arffurstens palats till museilokal* kronor 1,100: —

2:o) enligt föreskrift i § 15 af nådiga kungörelsen angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Lund den 14 november 1902 ersättning till Stockholms, Uppsala, Malmöhus och Skaraborgs läns ränterier för därifrån förskjutna *kostnader för transport af arkivalier* till omförmälda landsarkiv

• 1,307: —

3:o) jämlikt nådiga brefven den 17 oktober, den 17 och den 28 november samt den 12 december 1902, den 23 januari, den 6 mars, den 22 maj, den 13 juni och den 6 november 1903, den 8 och den 29 april samt den 8 och den 15 juli 1904 äfvensom chefens för ecklesiastikdepartementet skrifvelse den 5 februari 1903, till den af Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt beslut den 17 oktober 1902 tillsatta *kommittén för afgifvande*

*af utlåtande och förslag angående undervisnings-, examens- och studieväsendet vid rikets universitet och karolinska mediko-kirurgiska institutet: resekostnads- och trakta-
mentsersättning samt arvoden till kommitténs ord-
förande och ledamöter kronor 10,296: 47*

ersättning till professorn E. Trygger för en af honom under december 1902 företagen resa till Kristiania och Köpenhamn samt ersättning till e. o. professorn J. V. Hultkrantz för resa till Kristi-
ania..... » 650: —

arvoden för uppehållande un-
der läsåren 1902—1903 och 1903
—1904 af ledamoten i kommittén,
rektorn vid allmänna läroverket i
Skara J. Juhllins rektorstjänstgö-
ring och undervisningsskyldighet » 1,185: 29

resekostnads- och trakta-
mentsersättning samt arvoden åt föl-
jande sakkunnige, nämligen C. G.
Björling, G. Ribbing, O. Mann-
heimer, M. J. C. A. Forsman, O.
P. Sörensen, J. Wærn och H. T.
Björklund » 1,897: —

ersättning för mistade tjänst-
göringspenningar till e. o. profes-
sorn J. Wærn, hvilken såsom sak-
kunnig biträdt kommittén, » 99: 99

understöd till lektorn P. E.
Lindström för företagande af en
utländsk resa för kommitténs räk-
ning samt godtgörelse till honom
för vissa arbeten åt kommittén ... » 3,224: 42

resekostnads- och trakta-
mentsersättning åt kommitténs sekre-
tare..... » 91: —

Transport kronor 17,444: 17

[134.]

Transport kronor 17,444: 17

arfvode åt kommitténs sekreterare samt till bestridande af kostnaderna för vaktbetjäning och öfriga med kommitténs verksamhet förenade löpande utgifter

» 15,373: 33

tryckning af kommitténs betänkande och förslag rörande de juridiska examina m. m.

» 1,357: 25 kronor 34,174: 75

4:o) på grund af föreskrift i nådiga brefven den 30 december 1899, den 23 och den 30 januari 1903 samt nådiga kungörelsen den 23 maj 1902, till den af Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt beslut den 26 maj 1899 tillsatta *kommittén för utredning af åtskilliga frågor rörande de allmänna läroverken m. m.* utöfver af statskontoret förskjutna kostnader, för hvilka statskontoret redan erhållit godtgörelse, ytterligare

såsom ersättning för mistade löneförbättringsmedel m. m. samt dyrtidstillägg åt lärare, som haft tjänstledighet för fullgörande af uppdrag att deltaga i kommitténs arbeten, äfvensom vikariatsarfvoden jämte dyrtidstillägg, föranledda af sådan tjänstledighet, tillhopa

kronor 174: 24

till gäldande af kostnaderna för distribution af läroverkskommitténs betänkande

» 641: 99 kronor 816: 23

5:o) på grund af föreskrift i nådiga brefven den 15 maj, den 17 juli, den 7 och den 28 augusti samt den 6 och den 27 november 1903 äfvensom den 22 januari och den 19 februari 1904 samt i nådig kungörelse den 10 juni 1903, till gäldande af *kostnader för biträde vid beredande till underdånig föredragning af läroverkskommitténs förslag*

arfvoden till sakkunnige, som inom ecklesiastikdepartementet biträdt vid beredande af nyssberörda ärende, kronor 4,556: 95

särskild godtgörelse till K. L. Olsson, P. E. Lindström och A. Nordfelt i egenskap af sakkunnige

» 1,200: —

Transport kronor 5,756: 95

Transport kronor 5,756: 95

ersättning för mistade löneförbättringsmedel m. m. samt dyrtidstillägg åt lärare, som haft tjänstledighet för fullgörande af uppdraget att såsom sakkunnige biträda vid beredande af förberörda ärende, afvensom vikariatsarfvoden jämte dyrtidstillägg, föranledda af sådan tjänstledighet,..... » 4,086: 46

ersättning åt e. o. biblioteksamanuensen G. Eneström för åt sakkunnige lämnadt biträde » 150: —

för upprättande och tryckning af register till kommitténs betänkande » 819: 43

till skrifbiträden, aflöning åt vaktmästare m. m. » 2,000: — kronor 12,812: 84

6:o) jämlikt föreskrift i nådiga brefven den 27 maj, den 17 juni, den 12 och den 26 augusti samt den 16 september 1904, till gäldande af *kostnader för utarbetande af förslag till vissa författningar och bestämmelser rörande rikets allmänna läroverk*

resekostnads- och traktamentsersättning samt arfvoden till sakkunnige, som biträdt inom ecklesiastikdepartementet vid utarbetandet af ifrågavarande förslag,..... kronor 1,686: 15

ersättning för mistade löneförbättringsmedel m. m. åt lärare, som haft tjänstledighet för utarbetandet af ifrågavarande förslag, afvensom vikariatsarfvoden jämte dyrtidstillägg, föranledda af sådan tjänstledighet,..... » 1,868: 46

till bestridande af utgifter för anställande af vaktbetjäning, inköp af skrifmaterialier ... » 600: — kronor 4,154: 61

7:o) på grund af nådiga brefven den 2 maj och den 21 juni 1902, den 23 januari, den 3 juli och den 18 december 1903 samt den 22 januari, den 11 mars,

[134.] den 10 juni och den 21 oktober 1904, till den af Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt beslut den 2 maj 1902 tillsatta *kommittén för undersökning af svenska ortnamn* resekostnadsersättning och traktement samt arfvoden till kommitténs ordförande och ledamöter..... kronor 3,109: 24
 till kommitténs arbeten äfvensom till vissa med kommittéuppgiften för-
 enade utgifter » 22,500: — kronor 25,609: 24

8:o) jämlikt nådiga brefven den 20 maj 1898, den 10 februari, den 5 maj och den 22 september 1899, den 23 februari, den 25 maj, den 29 juni och den 31 december 1900, den 10 maj och den 29 november 1901, den 31 oktober 1902 samt den 18 december 1903, till den af Eders Kungl. Maj:t den 11 mars 1898 tillsatta *kommittén för vidtagande af förberedande åtgärder för utförande af en svensk-rysk gradmätning på Spetsbergen m. m.*

resekostnads- och traktements-
 ersättning samt arvode åt kommitténs
 sekreterare äfvensom till löpande ut-
 gifter kronor 20,000: —
 till bestridande af vissa utgifter
 för kommittén » 35,000: —
 såsom ersättning till kommitténs
 bokförare och kassaförvaltare » 2,000: —
 såsom ersättning för vikariatsarf-
 voden åt deltagarne i gradmättnings-
 expeditionen lektorn E. O. Solander
 och läroverksadjunkten R. Larsén ... » 714: 29 kronor 57,714: 29

I fråga om de till sistnämnda kommitté utanordnade medel torde jag få erinra därom, att i det kostnadsförslag, på grund hvaraf Eders Kungl. Maj:ts åskade och Riksdagen år 1899 beviljade förhöjning af förut anslagna medel till Sveriges deltagande i gradmättningsarbetena, icke upptagits några kostnader för expeditionens fartyg i enlighet med Riksdagens år 1898 uttalade önskan, att fartyg jämte nödigt befäl och man-
 skap af flottan ställdes till expeditionens förfogande. Då emellertid, utom kanonbåten Svensksund, intet för expeditionen lämpligt fartyg fanns att tillgå inom flottan, samt Eders Kungl. Maj:t ej heller funnit

skäl bifalla kommitténs underdåniga hemställan att för expeditionens räkning till låns bekomma postångfartyget Öland, anhöll kommittén, hvilkens alla försök att utan större kostnader ordna fartygsfrågan strandat, att, då kommittén slutligen sett sig nödsakad att för ändamålet förhyra ångaren Rurik emot en månatlig hyra af 5,250 kronor utom kostnaden för kol m. m., till kommittén måtte, för bestridande af de härigenom betydligt ökade kostnaderna för expeditionen, utöfver af Riksdagen anvisade medel utanordnas ytterligare 30,000 kronor. Uti häröfver afgifvet underdånigt utlåtande framhöll statskontoret, bland annat, att den vid 1899 års riksdag beviljade anslagsförhöjningen, enligt hvad den nådiga propositionen och Riksdagens skrifvelse i ämnet gäfve vid handen, skett för att bereda Sverige tillfälle att deltaga i expeditionens arbeten i samma omfattning som Ryssland, något som ej torde varit möjligt, med mindre den svenska expeditionen ägt att, i likhet med den ryska, för transport af nödig utrustning och dylikt disponera två fartyg. Genom nyssberörda nådiga bref den 22 september 1899 fann Eders Kungl. Maj:t också godt anbefalla statskontoret att till kommittén utbetala det sålunda begärda beloppet 30,000 kronor. [134.]

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes för återgåldande af de utaf mig nu omförmälda förskott — 8,055 kronor, 1,100 kronor, 1,307 kronor, 34,174 kronor 75 öre, 816 kronor 23 öre, 12,812 kronor 84 öre, 4,154 kronor 61 öre, 25,609 kronor 24 öre och 57,714 kronor 29 öre, eller sammanlagdt 145,743 kronor 96 öre — af Riksdagen äska ett extra anslag för år 1906, hvilket, till undvikande af öretal i riksstaten, torde böra bestämmas till 145,744 kronor.

Hvad föredragande departementschefen i ofvanberörda hänseenden hemställt och föreslagit behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder gilla, med befallning tillika att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlämnas till ledning vid författandet af Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ex protocollo:

A. I. Lindhagen.

Nionde hufvudtiteln.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1905.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve GYLDENSTOLPE,
Statsråden: ODELBERG,
 HUSBERG,
 PALANDER,
 WESTRING,
 RAMSTEDT,
 BERGER,
 MEYER,
 VON FRIESEN och
 VIRGIN.

1:o.

Departementschefen, statsrådet Odelberg anhöll i underdånighet
att få underställa Kungl. Maj:ts nådiga pröfning frågan om reglerandet
för år 1906 af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel samt
yttrade härvid beträffande anslagstitlarna:

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 1 Saml. 1 Afd.

Ordinarie anslag.

Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

[1, 2.]
Landbruks-
institutet vid
Ultuna samt
landbruks- och
mejeriinstitutet
vid Alnarp.

Enligt den för landbruksinstitutet vid Ultuna år 1891 fastställda stat beständes aflöningen för lektor till 3,000 kronor, däraf 2,000 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, samt för adjunkt till 2,000 kronor, däraf 1,400 kronor lön och 600 kronor tjänstgöringspenningar. Härjämte medgafs för lektorerna, hvilkas antal bestämdes till 4, tre ålderstillägg, hvar och ett å 500 kronor, efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring, hvarförutom såväl lektorerna som de 4 i staten upptagna adjunkterna tillerkändes förmånen af fri bostad. Till arfvoden åt extra lärare upptogs i staten ett belopp af 2,250 kronor. I den nu gällande, år 1899 af Riksdagen godkända staten för institutet äro dessa förhållanden såtillvida ändrade, att två förutvarande adjunkturer förändrats till lektorat och de två återstående adjunkterna tillerkänts tre ålderstillägg i likhet med lektorerna.

Beträffande landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp finnes i den för detta institutet gällande, af Riksdagen år 1902 godkända stat såsom ordinarie lärare upptagna 7 lektorer, en hvar med samma löneförmåner som lektorerna vid Ultuna och liksom dessa åtnjutande fri bostad. Adjunkter finnas icke. Till arfvoden åt extra lärare upptages i staten ett belopp af 11,700 kronor.

Angående de villkor och förbehåll, som af Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen fastställts för åtnjutande af de i de nu gällande staterna för instituten upptagna löneförmåner, är nådig kungörelse utfärdad den 6 juni 1902.

Nu hafva bägge institutens styrelser i särskilda underdåniga skrivelser gjort framställning om ökade löneförmåner åt vissa af institutens lärare och hufvudsakligen grundat denna framställning på den omständigheten, att Riksdagen år 1904 beviljat höjda löner åt lärarne vid rikets allmänna läroverk.

Styrelsen för landbruksinstitutet vid Ultuna har i sin berörda skrifvelse erinrat, att styrelsen uti underdånig skrifvelse den 8 september 1890, angående omorganisation af landbruksinstitutet vid Ultuna, föreslagit, att institutets ordinarie lärare, hvar i sin grad, måtte i fråga om icke blott lön utan äfven ålderstillägg och rätt till pension städse

blifva likställda med lärarne i samma grad vid allmänna läroverken, samt med anledning häraf föreslagit löner i öfverensstämmelse med de vid allmänna läroverken gällande, och har styrelsen vidare anført: att denna styrelsens uppfattning blifvit godkänd såväl af Eders Kungl. Maj:t som af Riksdagen, under uttalande att intet vore att erinra mot föreslagna lönebelopp; att, då år 1904 genom Riksdagens bifall till Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk och lönereglering för de vid dem anställda lärare lönerna vid dessa läroverk blifvit fastställda för lektor till 4,000 kronor med 4 ålderstillägg å 500 kronor hvart och ett samt för adjunkt till 3,000 kronor med ålderstillägg till samma antal och belopp, styrelsen funne det vara ett lifsvillkor för institutet, att lärarlönerna äfven vid detsamma i afsevärd grad höjdes, då det i annat fall helt säkert komme att yppa sig betydliga svårigheter att vid inträffande ledigheter få platserna på ett tillfredsställande sätt besatta; att beträffande lärarplatserna i de naturvetenskapliga ämnena, för hvilka fordringarna närmast vore jämförliga med de för allmänna läroverken gällande, det kunde utan vidare anses själfklart, att såsom sökande till dessa hädanefter, såvida icke lärarlönerna vid institutet höjdes till minst samma belopp som vid allmänna läroverken, endast kunde påräknas sådana personer, som af en eller annan anledning icke kunnat vinna anställning vid allmänna läroverken, och att beträffande lärarplatserna i de tillämpade ämnena ungefär detsamma gällde, då de personer, som till dessa borde i första rummet ifrågakomma, oftast vore i tillfälle att på andra verksamhetsområden betinga sig vida bättre aflöningsförmåner än de för närvarande vid institutet gällande; att dessa dittills varit desamma som vid de allmänna läroverken, dock med det undantag att lärarne vid institutet haft förmånen af fri bostad, men icke kommit i åtnjutande af mer än 3 ålderstillägg å 500 kronor; att, då lefnadskostnaderna för familj, boende i närheten af stad, i vissa hänseenden ställde sig dyrare än för de i staden boende, och särskildt barnens skolgång blefve förenad med betydligt större kostnader, förmånen af fri bostad knappast syntes kunna sägas uppväga de olägenheter, som vore förenade med tvånget att bo utom stad; att i sammanhang med regleringen af lönerna äfven pensionsförhållandena syntes böra bringas till öfverensstämmelse med de för allmänna läroverken fastställda; samt att styrelsen slutligen ville framhålla önskvärdheten att, då lärarne vid institutet endast i mycket otillräcklig grad vore i tillfälle att göra besparingar, som vid deras fränfälle kunde tillförsäkra deras efterlevande ett nödtorftigt uppehälle, lärarkåren kunde beredas inträde i någon

[1, 2.] änke- och pupillkassa; och har styrelsen på grund häraf hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition, att lärarlönerna vid institutet måtte bestämmas till, förutom fri bostad, för lektor 4,000 kronor med 4 ålderstillägg å 500 kronor, ett hvar efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring, och för adjunkt 3,000 kronor med samma antal lönetillägg; att pension för lärare vid institutet måtte bestämmas utgå efter samma grunder som för lärare vid allmänna läroverken, samt att inträde i lämplig änke- och pupillkassa måtte beredas lärarkåren vid institutet.

Styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har uti sin nu ifrågavarande underdåniga skrifvelse hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes ingå till Riksdagen med proposition om sådan förhöjning af lärarnes löner och arfvoden vid institutet, att lektor måtte få åtnjuta, jämte fri bostad, 5 lönegrader å 1:o) 2,600 kronor, 2:o) 2,950 kronor, 3:o) 3,300 kronor, 4:o) 3,650 kronor och 5:o) 4,000 kronor jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,400, 1,550, 1,700, 1,850 och 2,000 kronor; att extra lärarne i mejerilära och bakteriologi samt uti husdjurens anatomi, fysiologi och sjukvård samt husdjurslära måtte få åtnjuta ett arvode af 3,000 kronor hvardera samt tillerkännas rättighet till tjänstårsberäkning samt ålderstillägg till samma antal och belopp³ som adjunkterna vid allmänna läroverken; att arfvodena för extra lärarne uti skogshushållning samt uti nationalekonomi, ekonomilagfarenhet och kommunalrätt måtte höjas till 1,200 kronor och för läraren uti kemi och fysik till 1,500 kronor; att kamrerarens arvode måtte höjas till 1,500 kronor och trädgårdsföreståndarens till 500 kronor; samt att arfvodena för extra lärarne uti jords torrläggning och bevattning, fältmätning och kartritning samt uti byggnadslära och ritning måtte höjas till 2,000 kronor. Till stöd för denna framställning har anförts att, sedan i närmaste sammanhang med den löneförhöjning, som Riksdagen med anledning af Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition medgifvit lärarne vid rikets allmänna läroverk, fråga blifvit väckt om behofvet af lönernas förbättrande äfven för lärarne vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, styrelsen för sistnämnda institut, efter att i detta ärende hafva inhämtat utlåtande från lärarrådet vid institutet, ansett sig böra i underdånighet fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på denna angelägenhet; att lärarne vid institutet otvifvelaktigt redan från början af vederbörande myndigheter samt statsmakterna ansetts böra vara minst likställda med lärarne vid de allmänna läroverken; att numera af desamma kräfdes i de flesta fall högre kompetens och en mer omfattande

undervisningsskyldighet, samt att de hade en ogynnsammare ekonomisk ställning än elementarlärarne, på grund hvaraf en löneförhöjning i likhet med dessas, men med fri bostad därutöfver, syntes vara väl motiverad; att icke blott sannolikheten utan redan vunnen erfarenhet talade för att, om dessa lärares nuvarande lönevillkor icke höjdes i proportion till elementarlärarnes, landbruks- och mejeriinstitutet icke skulle kunna till lärare påräkna andra krafter än sådana, som på grund af mindre duglighet icke lyckats vinna anställning vid allmänna läroverken eller uti andra bättre aflönade befattningar, samt att vid institutet redan anställda lärare skulle, såsom äfven redan skett, söka sig därifrån till fördelaktigare lefnadsställningar; att det härvidlag anförda gällde icke blott lektorerna utan äfven de vid institutet anställda extra lärarne, hvilkas ställning och arvoden redan visat sig otillfredsställande; samt att, då mot hela frågan om löneförhöjning möjligen skulle kunna anföras, att staten för institutets lärarpersonal nyligen blifvit fastställd och organisationen i dess nuvarande form jämt och nått träd i kraft, styrelsen tillåte sig i underdånighet framhålla, att anförda stat och lönevillkor vore uppgjorda i fullständig likhet med dem, som år 1890 eller för 15 år sedan föreslagits och fastställts för landbruksinstitutet vid Ultuna, och sålunda ingalunda vore nya eller hvilade på grunder, som för nuvarande förhållanden kunde anses böra vara bestämmande. [1, 2.]

Uti det i Alnarpsstyrelsens underdåniga skrifvelse omförmälda yttrande af lärarrådet vid institutet hafva åberopats ungefär enahanda skäl, som uti styrelsernas bägge skrivelser finnas anförda och för hvilka jag nyss redogjort. Därjämte yttrar lärarrådet följande. Lärarrådet kunde icke underlåta att framhålla, att i själfva verket vida större kraf ställdes på lärarne vid instituten än vid elementarläroverken, och att billigheten således syntes fordra, att löneförmånerna ordnades i förhållande därtill. Institutet vore nämligen vår modernärings högsta undervisningsanstalter, högre fackskolor, närmast jämförliga, icke med elementarläroverken, utan med tekniska högskolan, veterinärinstitutet, skogsinstitutet och liknande inrättningar, hvilket för öfrigt tydligt nog framginge däraf, att de lärjungar, som vid instituten undervisades, före inträdet skulle hafva aflagt mogenhetsexamen, genomgått tekniskt eller liknande läroverk eller öfverhufvud, jämte praktisk öfning i jordbruk, innehafva minst ett kunskapsmått, som berättigade till inträde i allmänna läroverkens 7:e klass. Undervisningen måste på grund häraf såväl till omfattning som beskaffenhet blifva en helt annan och mer djupgående än vid läroverken och kräfva motsvarande större arbete af institutsläraren, som dessutom äfven i det afseendet toges starkare i

[1, 2.] anspråk, att hans ferier vore betydligt kortare än elementarlärarens. Jämte dessa högre kraf på arbete vore å andra sidan institutens lärare i flera hänseenden underkastade ogynnsammare villkor än elementarläroverkens, alldenstund de såsom boende på landet dels måste från städerna hämta största delen af sina förnödenheter, hvilket fördrade dessa genom frakter och resor, dels för barnens skolgång och uppfostran i öfrigt hade att bära betydligt större omkostnader än städernas invånare, och slutligen icke hade de tillfällen till extra förtjänst genom bisysselsättningar, hvilka städse erbjöde sig i städerna. Och om på grund häraf en vid institutet anställd lärare skulle af gynnsammare lönevillkor vid läroverken känna sig manad att vilja afgå från institutet för att vinna inträde vid allmänt läroverk, skulle detta för honom säkerligen blifva mycket vanskligare och svårare, än om han från början inträdt på läroverksbanan, och hans ställning blefve således äfven i detta fall sämre. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, ansåge lärarrådet, att lönerna vid landtbruksinstitutet närmast och rätteligen hade bort ordnas i öfverensstämmelse med de för omnämnda andra fackhögskolor gällande, men i frågans nuvarande läge ville lärarrådet icke framställa något yrkande i denna riktning. Däremot funne lärarrådet det med hänsyn till anförda högre kraf å institutens lärare och deras ogynnsammare ekonomiska ställning vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att desamma tillgodosåges så mycket, att de på platsen boende jämte fri bostad finge åtnjuta i liknande grad samma löneförhöjning, som kommit elementarlärarne till del, och att jämväl extra lärarne erhöles arfvodesförhöjning.

Landtbruksstyrelsen har den 19 november nästlidna år afgifvit infordradt underdänigt utlåtande i detta ärende samt därvid anført följande.

Vidkommande ifrågavarande båda framställningar, i hvad de afsåge, att lektorerna vid båda instituten och adjunkterna vid landtbruksinstitutet vid Ultuna borde beträffande löneförmåner likställas med motsvarande befattningsinnehafvare vid de allmänna läroverken, så vore detta en grundsats, som alltifrån det att den så kallade landtbruksläroverkskommittén afgifvit sitt betänkande af den 29 mars 1884 genomgått samtliga organisationer af instituten, hvarvid dock vore att anmärka den skillnaden mellan löneförmånerna för de ordinarie lärarne vid de allmänna läroverken och vid instituten, att de förra åtnjöte 4 ålderstillägg till sina löner, medan de senare åtnjöte endast 3 åldersstillägg, men däremot hade rätt till fri bostad, hvilken förmån ansetts motsvara det fjärde ålderstillägget. Sedan nästlidna års Riksdag enligt

skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t den 18 maj 1904, i anledning af Eders Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt lönereglering för de vid dem anställda lärare, bestämt elementarlärarnes löner till följande 5 lönegrader, nämligen för lektorer å 1:o) 2,600 kronor, 2:o) 2,950 kronor, 3:o) 3,300 kronor, 4:o) 3,650 kronor, 5:o) 4,000 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,400, 1,550, 1,700, 1,850 och 2,000 kronor, samt för adjunkter å 1:o) 2,000 kronor, 2:o) 2,350 kronor, 3:o) 2,700 kronor, 4:o) 3,050 kronor, 5:o) 3,400 kronor jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,000, 1,150, 1,300, 1,450 och 1,600 kronor, hade den likställighet i afseende på aflöningsförmåner, som förut varit rådande mellan elementarläroverken å ena sidan och instituten å den andra, blifvit rubbad till förmån för de förra läroverken. Härigenom hade emellertid fara för instituten att icke kunna erhålla goda lärare uppstått, i det att numera den största sannolikhet komme att finnas, att personer, hvilka vore skickliga att erhålla befattningar vid såväl de allmänna läroverken som instituten, komme att söka sin utkomst vid de förra, och att, om sådan lärare kommit att erhålla anställning vid något af instituten, han lätt kunde finna med sin fördel mest öfverensstämmande att vid yppadt tillfälle lämna denna sin anställning för att öfvergå till allmänt läroverk. Vid sådant förhållande hade det helt naturligt synts institutens styrelser såsom en bjudande plikt att, till förekommande af en för institutens framgångsrika verksamhet så afgjordt ofördelaktig omständighet, hos Eders Kungl. Maj:t, på sätt äfven skett, anmäla denna angelägenhet och söka utverka de förbättrade lönevillkor för instituten, hvilka endast vore i stånd att afvärja en sådan olägenhet.

För sin del biträdde också landtbruksstyrelsen fullständigt åsikten om behofvet af att under nuvarande förhållanden höja löneförmånerna för de ordinarie lärarne vid instituten, på sätt styrelserna för instituten föreslagit. Det kunde visserligen ifrågasättas, huruvida icke de ordinarie lärarne vid instituten fortfarande såsom hittills borde kunna åtnöjas med endast 3 ålderstillägg, då de ju icke kunde eller borde beröfvas förmånen af fri bostad, men på sätt af institutsstyrelserna framhållits, vore denna förmån förenad med olägenheter i ekonomiskt afseende, hvilka kunde anses fullt uppväga densamma. Det borde nämligen icke förbises, att med sagda förmån vore förknippad ovillkorlig skyldighet att vara bosatt vid institutet, en inskränkning i bestämmanderätten öfver lärarens bostadsort, som visserligen vore af förhållandena ovillkorligen påkallad, men som i många fall kunde medföra utgifter för läraren, hvilka uppginge till beloppet af ett ålderstillägg.

[1, 2.] Om detta påstående måste anses riktigt, skulle inskränkningen i antalet af ålderstilläggen för institutens lärare kunna medföra, att dessa komme uti en i afseende å löneförmåner ofördelaktigare ställning än de ordinarie lärarne vid de allmänna läroverken. Under den tid, som förflutit, sedan landtbruksinstitutet vid Ultuna erhållit sin nuvarande organisation, hade också förhållandena utvecklats sig därhän, att de utgifter, som lärarne vid instituten kunde få vidkännas till följd däraf, att de vore nödsakade att vara bosatta vid instituten, alltmer ökats, i samma mån lefnadskostnaderna i städerna, där en del af lärarnes familjer af ofvan berörda anledningar tidtals måste uppehålla sig, stegrats samt anspråken på, att äfven den kvinnliga ungdomen skulle åtnjuta skolundervisning, blifvit alltmer afgjorda.

Däremot hyste landtbruksstyrelsen tvekan, huruvida förhållandena ännu kunde antagas med full säkerhet gifva stöd för styrelsens för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp åsikt om behovet af en förhöjning af de extra lärarnes vid institutet arfvoden. Anslaget till dessa hade så nyligen beviljats, att någon beständ erfarenhet i detta hänseende ännu icke kunnat erhållas. Det kunde visserligen antagas, att höjningen af lönerna för lärarne vid de allmänna läroverken äfven kunde komma att inverka på möjligheten att till extra lärare vid instituten, särskildt landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, erhålla fullt lämpliga personer, och äfven kunde utsikterna till förvärf inom vissa industrigrenar så ökas, att svårighet kunde komma att möta att vid vissa af ifrågakommande befattningar kunna fästa så goda lärarkrafter, som instituten vore i behof af, men då härom ännu icke sådan erfarenhet förelåge, ansåge landtbruksstyrelsen tiden icke vara inne för vidtagande af ändringar i denna del af gällande stater för instituten.

Vidkommande slutligen den af styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna väckta fråga om åtgärders vidtagande, för att lärarne vid institutet skulle vinna inträde i lämplig änke- och pupillkassa, så syntes böra framhållas, att den kassa, som i sådant fall skulle ifrågakomma, borde vara civilstatens änke- och pupillkassa, men då denna fråga icke syntes kunna af Eders Kungl. Maj:t afgöras, utan att vederbörande däröfver först blifvit i vanlig ordning hörda, ansåge landtbruksstyrelsen sig i frågans nuvarande läge icke hafva anledning till vidare yttrande härutinnan.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen i underdånighet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t tacktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om sådan ändring i gällande stater för

landtbruksinstitutet vid Ultuna och för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, att lektorer och adjunkter vid instituten därigenom blefve tillförsäkrade enahanda aflöningsförmåner som motsvarande befattnings-innehafvare vid de allmänna läroverken, dock med bibehållande af rätten till åtnjutande af fri bostad och utan ändring i gällande villkor för åtnjutande af de i staterna sålunda upptagna löneförmåner. [1, 2.]

Med hänsyn till de skäl, som sålunda af institutens styrelser samt landtbruksstyrelsen anförts, finner jag det vara af behovet synnerligen påkalladt, att ökning i löneförmånerna beredes de ordinarie lärarne vid ifrågavarande institut. Det synes nämligen kunna med allt skäl befaras, att instituten eljest skulle komma i den för undervisningen vid desamma ofördelaktiga belägenhet att endast kunna till lärare i vissa ämnen erhålla dem, som af en eller annan anledning icke kunde vinna den förmånligare anställning, som de allmänna läroverken då skulle komma att erbjuda. Och i afseende å lärarne i andra ämnen skulle liknande svårigheter uppstå på grund af de goda aflöningsvillkor, som i det praktiska lifvet erbjudas personer med den framstående duglighet, som en lärare vid ett landtbruksinstitut bör besitta. Vid ett bifall till institutsstyrelsernas förslag i fråga om de ordinarie lärarnes aflöning, hvilket förslag af landtbruksstyrelsen biträdts, skulle dessa lärare till och med blifva i så måtto gynnsammare ställda än lärarne vid de allmänna läroverken, att de förre då skulle, utöfver enahanda aflöningsförmåner som de senare, åtnjuta förmånen af fri bostad. Med afseende å hvad såväl institutsstyrelserna som landtbruksstyrelsen anført angående de olägenheter, hvilka äro förenade med den vid sagda förmån enligt de för instituten fastställda stadgar förbundna skyldigheten för lärarne att vara boende vid instituten, kan jag uti denna omständighet icke finna giltigt skäl att föreslå någon nedsättning uti de af landtbruksstyrelsen för lärarne föreslagna kontanta aflöningsförmåner. Att, såsom hittills, inskränka antalet ålderstillägg till tre, skulle vara så mycket obilligare, som institutslärarne — hvilkas ålderstillägg naturligen böra fördelas i lön och tjänstgöringspenningar i enlighet med de vid löne-regleringen för lärarne vid de allmänna läroverken nästlidna år tilllämpade grunder — därigenom komme i sämre ställning i pensions-hänseende än lärare i motsvarande grader vid de allmänna läroverken, och jag nu har för afsikt att föreslå införande af bestämmelse om skyldighet för de förre att i likhet med de senare bidraga till sin egen pensionering. För undvikande af olikhet i afseende å pensionerna kunde

[1, 2.] möjligen den utväg tänkas begagnad, att aflöningsbeloppen fastställdes till de af landtbruksstyrelsen föreslagna, men visst på förhand bestämdt belopp årligen å aflöningen för hvarje lärare afdroges såsom ersättning till staten för bostaden. Emot en sådan anordning vore för visso intet att erinra, om valfrihet i afseende å boningsorten kunde lärarne medgifvas, men då lärarne uti institutens intresse måste vara ålagda att där hafva sin bostad, kan jag icke heller finna annat än billigt, att den särskilda kostnad, som häraf betingas, utan afkortning å lärarlönerna bestrides af instituten. Jag biträder alltså landtbruksstyrelsens förslag i fråga om reglerandet af lärarnes vid instituten aflöningsförhållanden, med iakttagande härvid af hvad jag nyss yttrat angående ålderstilläggens fördelning i lön och tjänstgöringspenningar.

Beträffande den af styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp gjorda framställning angående höjda arvoden åt extra lärare, anser jag, med hänsyn till hvad landtbruksstyrelsen härom anfört, densamma icke böra, åtminstone för närvarande, föranleda någon Eders Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Då jag sålunda finner mig nu böra ifrågasätta ändring i afseende å lektors aflöningsarna i den för institutet vid Alnarp gällande stat, synes mig jämväl ett annat önskemål böra tillgodoses.

I de före omorganisationen af detta institut gällande särskilda stadgar för Alnarps landtbruksinstitut och för mejeriinstitutet vid Alnarp föreskrefs, att sex frielever skulle finnas anställda, och samma föreskrift finnes äfven intagen i de nu gällande, af Eders Kungl. Maj:t den 3 juni 1904 utfärdade stadgarna för institutet. Då styrelsen för institutet efter dettas omorganisation gjorde framställning om fastställande af inkomst- och utgiftsstat för institutet för år 1903, anförde styrelsen, att det i den af Riksdagen godkända staten för institutet upptagna belopp å 25,000 kronor »till institutets öfriga utgifter» vore otillräckligt att bestrida, jämte andra nödvändiga utgifter, kosthåll åt berörda frielever, hvartill beräknades åtgå en summa af 3,000 kronor. Efter landtbruksstyrelsens hörande fann därför Eders Kungl. Maj:t godt att till beredande af kost åt sex frielever vid institutet under år 1903 bevilja ett belopp af 3,000 kronor, hvilket anvisades att utgå från nionde hufvudtitelns anslag till extra utgifter. Liknande anvisning har därefter skett för år 1904 och torde äfven för innevarande år befinnas oundgänglig. Då institutets medel icke lämna tillgång till gäldande af utgifterna för berörda kosthåll samt behovet af särskildt anslag

därtill således är konstant, synes det lämpligast, att detsamma upptages i staten på det sätt, att det »till institutets öfriga utgifter» upptagna belopp varder för ändamålet höjdt med 3,000 kronor eller till 28,000 kronor. [1, 2.]

Med anledning af hvad jag sålunda anfört, tillåter jag mig framlägga följande förslag till stater för ifrågavarande institut.

Förslag

till stat för landtbruksinstitutet vid Ultuna.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
<i>Aflöning:</i>				
1 rektor, arfvode	— —	— —	2,000 —	
1 lektor	2,600 —	1,400 —	4,000 —	
5 lektorer	13,000 —	7,000 —	20,000 —	Efter fem år kan aflöningen höjas med 500 kronor, efter tio år med ytterligare 500 kronor, efter femton år med ytterligare 500 kronor och efter tjugu år med ytterligare 500 kronor.
1 adjunkt	2,000 —	1,000 —	3,000 —	
1 adjunkt	2,000 —	1,000 —	3,000 —	
Extra lärare, arfvoden	— —	— —	2,250 —	
1 bibliotekarie	— —	— —	300 —	
Aflöning summa kronor	— —	— —	34,550 —	
Till institutets öfriga utgifter	— —	— —	24,450 —	
Summa kronor	— —	— —	59,000 —	

Anm. 1. Rektor och öfriga lektorer samt adjunkterna åtnjuta jämväl fri bostad.

Anm. 2. Af hvart och ett af lektorernas och adjunkternas ålderstillägg räknas 350 kronor tillhöra lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna.

[1, 2.]

Förslag
till stat för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.

	Lön.	Tjänstgöringspenning ar.	Summa.	
<i>Aflöning:</i>				
1 rektor, arfvode	—	—	2,000	—
1 lektor	2,600	1,400	4,000	—
6 lektorer	15,600	8,400	24,000	—
Extra lärare, arfvoden	—	—	11,700	—
1 bibliotekarie.....	—	—	300	—
Aflöning summa kronor	—	—	42,000	—
Till betäckande af möjligen uppkommande förlust å mejerirörelsen	—	—	5,000	—
Till institutets öfriga ut- gifter	—	—	28,000	—
Summa kronor	—	—	75,000	—

Efter fem år kan aflöningen
höjas med 500 kronor, efter tio
år med ytterligare 500 kronor,
efter femton år med ytterligare
500 kronor och efter tjugu år
med ytterligare 500 kronor.

Anm. 1. Rektor och öfriga lektorer åtnjuta jämväl fri bostad.

Anm. 2. Af hvar och ett af lektorernas ålderstillägg räknas 350 kronor tillhöra lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna.

Slutsummorna af de sålunda föreslagna staterna öfverstiga de nuvarande för institutet vid Ultuna med 8,000 kronor och för institutet vid Alnarp med 10,000 kronor, hvadan sammanlagda ökningsbeloppet uppgår till 18,000 kronor. Ålderstilläggen beräknas därvid att liksom hittills utgå af nionde hufvudtiteln särskilda anslag för dylikt ändamål.

I afseende å villkoren och förbehållen för de i staterna för institutet upptagna löneförmåner har landtbruksstyrelsen ansett de nu gällande böra bibehållas oförändrade. Styrelsens förslag härutinnan finner jag mig emellertid icke kunna biträda. Det synes mig nämligen

[1, 2.]

öfverensstämmande med god ordning att, om institutsläraryne i afseende å aflöningsförmåner nu likställas med lärarne vid de allmänna läroverken, de aflöningsvillkor, som fastställts för de senare, jämväl blifva i alla tillämpliga delar gällande för de förra. Särskildt anser jag mig, såsom redan antydts, icke kunna ifrågasätta annat, än att institutsläraryne böra efter enahanda grunder, som af Riksdagen fastslagits beträffande lärare vid allmänna läroverken, bidra till sin egen pensionering. I afseende å dessa grunder vill jag erinra, att Riksdagen beslutat att, intill dess ny allmän författning angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension trädte i kraft, å de bestämda löneförmånerne för adjunkt och lektor skulle afgå och åt statsverket besparas följande belopp, nämligen

för adjunkt:

i första lönegraden	65 kronor,
„ andra „	75 „
„ tredje „	90 „
„ fjärde „	100 „
„ femte „	115 „

för lektor:

i första lönegraden	100 „
„ andra „	115 „
„ tredje „	130 „
„ fjärde „	145 „
„ femte „	160 „

Enahanda bestämmelse synes mig alltså böra i afseende å institutsläraryne intagas.

I anslutning till hvad jag sålunda anført, föreslår jag, att följande villkor och förbehåll stadgas för åtnjutande af de i staterna för instituten upptagna löneförmåner, nämligen:

att lärare vid institut skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af institutet eller eljest kan varda stadgad;

att med lektors- eller adjunktsbefattning vid institut icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen vid institutet;

att tjänstinnehafvare må uppbära tjänstgöringspenningar eller arfvode endast för den tid, han verkligt tjänstgjort; skolande för den

[1, 2.] tid, tjänstinnehafvaren åtnjuter tjänstledighet, dessa aflöningsförmåner utgå till den, som tjänsten förrättat;

att den, som af sjukdom hindras att sin tjänst förrätta, äger uppbära hela lönen, men att den, som eljest undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag eller från tjänstgöring i behörig ordning afstängts eller eljest är lagligen förhindrad att befattningen sköta, kan förpliktas att under ledigheten, utöfver sina tjänstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen, som för tjänstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att vid sjukdomsförfall tjänsteman af lägre grad vid institut skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning vid institutet, densamma, mot åtnjutande af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än tre månader under ett år;

att, där höjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af tjänst i samma grad är medgifven, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren mer än fyra år af denna tid själf med godt vitsord bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjänst eller ock fullgjort annat offentligt uppdrag, för andra förhöjningen efter ytterligare fem år på samma villkor, för tredje förhöjningen under enahanda villkor efter ytterligare fem år och för fjärde förhöjningen efter ytterligare fem år på enahanda villkor, under iakttagande hvad hvarje af dessa förhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förrän vid början af kalenderåret näst efter det, under hvilket den stadgade tjänståldern blifvit uppnådd; börande löntagaren härvid tillgodoräknas såväl den tid, han tjänstgjort vid ettdera institutet antingen, före utfärdandet af den för samma institut för närvarande gällande stat, uti lärarbefattning, som med afseende å omfånget af undervisningsskyldigheten är med hans nya befattning jämförlig, eller ock, därefter, uti samma grad som hans nya befattning, som ock den tid, hvarunder han tjänstgjort i motsvarande grad vid allmänt eller tekniskt läroverk eller såsom docent vid universitet; skolande härvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse de bestämmelser, som i sådant afseende meddelats angående aflöningsförmånerna vid de allmänna läroverken;

att, därest ordinarie adjunkt, som befordras till lektor, redan intjänat högre aflöning än lektors begynnelseaflöning, honom skola omedelbart tillgodoföras så många ålderstillägg som lektor, att hans aflöning i sistnämnda befattning blir lika hög som den aflöning, han senast åtnjöt som adjunkt; skolande, där adjunkt vid befordran till lektor icke erhåller högre aflöning än den, han som adjunkt uppburit,

för uppflyttning i närmast högre lektorslönegrad honom tillgodoräknas [1, 2.] den tid, hvarunder han innehaft adjunktsbefattningen, efter det han i denna befattning senast uppflyttades till högre lönegrad;

att lektor eller adjunkt, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af aflöningsförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänst-ålder, som berättigar honom till nedannämnda pension, icke må samma förhöjning tillträda;

att lektor eller adjunkt skall, då han uppnått 65 lefnadsår och 35 tjänstår, vara förpliktad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå, Eders Kungl. Maj:t eller vederbörande instituts styrelse, där det tillkommer denna att afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, därest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjänsten på tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma kvarstå;

att lektor eller adjunkt skall vara underkastad de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunna varda stadgade; samt

att, intill dess ny allmän författning angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension träd i kraft, å de i staterna för instituten för enhvar af lektorer och adjunkter bestämda löneförmånerna skall afgå och åt statsverket besparas följande belopp, nämligen

för adjunkt:

i första lönegraden	65 kronor
„ andra „	75 „
„ tredje „	90 „
„ fjärde „	100 „
„ femte „	115 „

för lektor:

i första lönegraden	100 „
„ andra „	115 „
„ tredje „	130 „
„ fjärde „	145 „
„ femte „	160 „

På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, med godkännande af de utaf mig uppgjorda förslagen till stater för landtbruksinstitutet vid Ultuna samt för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp äfvensom af ofvan föreslagna villkor och förbehåll för åtnjutande af de i samma stater upptagna löneförmåner,

[1.] *Höjning af anslaget till landtbruksinstitutet vid Ultuna.* *dels* höja det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag till landtbruksinstitutet vid Ultuna från 51,000 kronor till 59,000 kronor eller med 8,000 kronor.

[2.] *Höjning af anslaget till landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.* *dels ock* höja det under samma anslagstitel uppförda anslag till landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp från 65,000 kronor till 75,000 kronor eller med 10,000 kronor.

[3.] *Statskonsulenter i boskapskötsel och i mejerihushållning.* Med anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade Rikets Ständer vid 1856—1858 årens riksdag till arfvide och resekostnadsersättning åt en resande undervisare i boskapsskötsel å rikstatens sjätte hufvudtitel en summa af 3,000 riksdaler riksmünt årligen. Genom nådigt bref den 25 juni 1858 bestämdes bemålde undervisares åligganden sålunda, att han borde lämna biträde, råd och upplysningar i följande ämnen, nämligen: 1:o boskapens vård, uppfödande, utfodring och öfriga behandling med hvad därtill hörde, 2:o ändamålsenliga ladugårdsbyggnaders uppförande och inredning, 3:o hornboskapens förädling genom urval af tjänliga afvelsdjur vare sig i riktning till mjölk- eller köttproduktion eller till båda i förening, 4:o mjölkhushållning efter rationella grunder, ost- och smörberedning med hvad till en god mejeriskötsel hörde, samt 5:o uppförande och inredning af ändamålsenliga mejeribyggnader. Sedan Rikets Ständer vid 1865—1866 årens riksdag anslagit erforderliga medel såsom arfvide jämte respenningar åt en ytterligare undervisare i boskapsskötseln och mejerihushållningen samt tillförsäkrat resande undervisare i boskapskötseln och mejerihushållningen samma rätt till gradvis skeende förbättring i löneförmånerna, som för landtbruksingenjörerna bestämts, anställdes med stöd af nådigt bref den 13 juli 1866 ännu en dylik kringresande undervisare. Hvad undervisarnes löneförmåner beträffar, blefvo dessa af 1874 års Riksdag på det sätt bestämda, att 1:sta gradens aflöning för bemålde två undervisare höjdes till 2,000 kronor, och att aflöningen efter innehafvarens af sådan beställning väl vitsordade tjänstgöring under en tid af 5 år, räknad från och med året näst efter det, då han blifvit antagen, ökades med 500 kronor och således årligen utginge med 2,500 kronor, vidare efter 5 års sådan tjänstgöring höjdes till 3,000 kronor och slutligen efter 5 års enahanda tjänstgöring höjdes till 3,500 kronor. År 1876 medgaf Riksdagen vidare, att resekostnads- och traktamentsersättning för förrättningsresor finge i enlighet med de bestämmelser, som vore eller framdeles kunde vara meddelade, från och med år 1877 utgå till undervisarne i boskaps-

skötsel och mejerihushållning från sjätte hufvudtiteln's anslag till rese- och traktamentspenningar. I nådiga resereglementet af den 11 februari 1881 upptogos undervisarne i särskilda delar af landthushållningen i fjärde klassen.

[3.]

Vidkommande ifrågavarande undervisares tjänstgöring förklarade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 14 december 1888, att af de båda då å stat uppförda undervisare i boskapsskötsel och mejerihushållning den ene därefter skulle vara undervisare i boskapsskötsel och den andre undervisare i mejerihushållning, samt att dessa båda undervisare skulle benämnas instruktörer, hvarjämte Eders Kungl. Maj:t samma dag fastställde nådigt reglemente för de i statens tjänst anställde instruktörer i boskapsskötsel och mejerihushållning äfvensom arfvodes-taxa för dem. Enligt sagda reglemente skulle det åligga instruktören i boskapsskötsel att tillhandagå med biträde, råd och upplysningar rörande boskapens vård, uppfödande, utfodring och öfriga behandling samt förädling genom urval af tjänliga afvelsdjur äfvensom rörande ladugårdars uppförande och inredning, samt statens instruktör i mejerihushållning att tillhandagå med biträde, råd och upplysningar rörande mjölkhushållning, ost- och smörberedning med hvad till en god mejeriskötsel hörde samt uppförande och inredning af mejeribyggnader.

Uti underdånig skrifvelse den 31 oktober 1896 gjorde landtbruksstyrelsen, som funnit, att de rörande instruktörerna i boskapsskötseln och mejerihushållningen då gällande bestämmelser behöfde undergå omarbetning, samt att jämväl deras aflöning behöfde ökas, underdånig framställning i sådant syfte. Härvid framhöll landtbruksstyrelsen, att den uppgift, som tilldelats instruktörerna och som äfven i hufvudsak varit anvisad undervisarne, betingades däraf, att landtmannen förut ofta varit i saknad af möjligheten att på annat sätt erhålla biträde, råd och upplysningar i de viktiga grenar af landthushållningen, hvarom här vore fråga, men att dåmera i detta afseende rådde ett annat förhållande, enär landtbruksundervisningen stode betydligt högre än förr och kunskaper i landtbruk i allmänhet vore mer spridda bland såväl större som mindre jordbrukare och till följd däraf mer elementära upplysningar ej i samma omfattning som förut behöfde af instruktörerna lämnas. Om det sålunda icke kunde bestridas, att den verksamhet, som enligt då gällande reglemente vore anvisad statens kringresande instruktörer, måste anses till en viss grad obehöflig och i detta afseende hänvisade på förhållanden, hvilka icke vidare förefunnes, syntes emellertid härpå icke rätteligen kunna grundas den åsikten, att samma tjänstemän öfverhufvud icke längre borde vara skyldiga att till-

- [3.] handagå med biträde i fråga om de grenar af landthushållningen, för hvilka de anstälts. De borde alltså fortfarande kunna i mer makt-påliggande fall anlitas för sin dåvarande uppgift, men denna borde icke längre betraktas såsom det hufvudsakliga i deras verksamhet, hvilket borde blifva att närmast under landtbruksstyrelsen verka för höjandet af den gren utaf landthushållningen, för hvilken en hvar af dem blifvit anställd. De borde därför med uppmärksamhet följa allt, som hörde till eller kunde befordra utvecklingen inom samma näringsgren, själfmant hos landtbruksstyrelsen föreslå de åtgärder, som de funne böra vidtagas för sagda näringsgrens förkofran och skydd, utarbета förslag och utlåtanden, som af landtbruksstyrelsen anbefalldes, ställa sig i förbindelse med de hos hushållningssällskapen anställde konsulerter för utbyte af meddelanden och upplysningar samt på uppdrag af samma styrelse företaga resor inom landet för utrönande af vederbörande näringsgrens ståndpunkt inom olika trakter samt följandet af verksamheten vid de under styrelsen ställda, till samma näringsgren hörande läroverk och andra anstalter. Dessutom borde det likväl åligga en hvar af dessa tjänstemän att på rekvisition tillhandagå med biträde, råd och upplysningar inom den gren af landtbruksnäringsgrenen, för hvilken han blifvit anställd. Om ifrågavarande båda befattningar blefve på detta sätt förändrade, skulle benämningen instruktör icke vidare riktigt angifva befattningarnas hufvudsakliga egenskap, utan syntes därför böra i öfverensstämmelse med denna förändras. Då innehafvarne däraf skulle få en ställning af ett slags rådgifvare åt landtbruksstyrelsen, syntes benämningen statskonsulent fullt egentligt uttrycka denna sida af deras verksamhet och, då deras på grund af rekvisition utöfvade verksamhet därefter ej rätt betecknades såsom undervisning eller instruktion, utan äfven denna rättast såsom en rådgifvande verksamhet, syntes den föreslagna benämningen jämväl i detta fall på ett passande sätt angifva befattningens karaktär. En så genomgripande förändring af instruktörsbefattningen som den då föreslagna, hvilken jämväl påkallade en omarbetning af reglementet, syntes icke i någon händelse kunna genomföras utan Riksdagens medgifvande och, då densamma skulle innebära en betydlig utvidgning af instruktörernas skyldigheter, syntes det, om lämpliga personer skulle beräknas vilja åtaga sig desamma, blifva nödvändigt att äfven föreslå Riksdagen, att de med befattningarna förenade löneförmåner höjdes. Enligt arfvodestaxan erhöles instruktörerna dels ersättning för resa enligt gällande resereglemente, hvilken ersättning i allmänhet utginge af statsmedel, dels ock af rekvisit, förutom bostad och uppassning jämte värme och lyse under den tid af året, då sådant

erfordrades, arfvode med 4 kronor 50 öre för hvarje dag, som i sin helhet eller till någon del åtginge för förrättningen. Denna ersättning syntes böra utgå äfven till statskonsulenterna, då förrättning rekvirerades. Vidkommande åter arbete, som statskonsulent på uppdrag af landtbruksstyrelsen skulle utföra och som icke kräfde resa, skulle sådant, om dagarfvode beräknades, kunna oskäligt utdragas, hvarigenom nyttan af detsamma i hög grad motverkades. Däraf följde likväl äfven, att någon särskild ersättning för hvarje sådant arbete icke kunde statskonsulent beredas. Beträffande sådant med resa förenadt uppdrag, som enligt förslaget förutsattes skola kunna af landtbruksstyrelsen meddelas statskonsulent, så skulle ersättningen härför icke skäligen kunna utgå med högre belopp än efter fjärde klassen i resereglementet. Ökad ersättning skulle alltså icke kunna ifrågavarande tjänstemän på annat sätt beredas än genom höjande af deras aflöning, och syntes statskonsulenternas aflöning icke böra bestämmas lägre än till 3,000 kronor jämte tre ålderstillägg, i likhet med hvad instruktörerna då åtnjöte, samt resekostnads- och traktamentsersättning äfvensom ersättning för rekvirerade förrättningar i likhet med instruktörerna.

Denna landtbruksstyrelsens framställning föredrogs den 5 februari 1897 inför Eders Kungl. Maj:t, som dock icke fann skäl att rörande instruktörernas verksamhet meddela sådana förändrade bestämnelser i ännu, att proposition behöfde till Riksdagen aflämnas. Uti samma dag utfärdadt förnyadt nädligt reglemente för de i statens tjänst anställde instruktörer i boskapsskötsel och mejerihushållning finnes såsom instruktörernas hufvudsakliga åliggande fortfarande upptagen skyldigheten att på rekvisition tillhandaga med biträde, råd och upplysningar, men tillika föreskrifvet, att instruktör — hvilken hade att med uppmärksamhet följa allt, som hörde till eller kunde befordra utvecklingen inom den gren af landthushållningen, för hvilken han blifvit anställd — jämväl åläge: att sätta sig i förbindelse med de hos hushållningssällskapen anställde instruktörer för utbyte af meddelanden och upplysningar; att själfmant hos landtbruksstyrelsen föreslå de åtgärder, som han funne böra vidtagas för vederbörande näringsgrens förkofran och skydd; att utarbета förslag och utlåtanden, som af landtbruksstyrelsen anbefalldes, samt att på uppdrag af landtbruksstyrelsen företaga resor inom landet för utrönande af vederbörande näringsgrens ståndpunkt inom olika trakter samt för följandet af verksamheten vid de under styrelsen ställda, till samma näringsgren hörande läroverk och andra anstalter. Fordringarna på behörighet till instruktörsbefattning blefvo också i viss mån skärpta.

[3.]

[3.] I sammanhang härmed förordnade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref sistnämnda dag, att instruktör vid resa, som på uppdrag af landtbruksstyrelsen företoges inom landet för utrönande af vederbörande näringsgrens ståndpunkt inom olika trakter samt för följandet af verksamheten vid de under landtbruksstyrelsen ställda, till samma näringsgren hörande läroverk och andra anstalter, skulle äga uppbära resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen af gällande resereglemente.

Genom det utfärdade reglementet, hvilket fortfarande är gällande, blefvo alltså instruktörernas åligganden väsentligen bestämda i enlighet med landtbruksstyrelsens berörda förslag, utan att dock lönerna för dessa tjänstemän ökades.

Nu har landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 19 november nästlidna år afgifvit förnyad framställning om förbättrade aflöningsförmåner för ifrågakvarande tjänstemän och därvid anfört följande.

Under den tid, som förflutit, sedan reglementet af den 5 februari 1897 utfärdades, hade erfarenheten alltmer bekräftat riktigheten af hvad landtbruksstyrelsen i sin förberörda skrifvelse af den 31 oktober 1896 anfört angående instruktörernas verksamhet och den riktning, hvori denna sannolikt komme att utveckla sig. Det hade nämligen visat sig, att instruktörerna hufvudsakligen kommit att fylla uppgiften att vara biträden åt landtbruksstyrelsen och endast i allt mindre grad lämnat biträde åt enskilda, hvilken senare verksamhet till större del kommit att utöfvas af hushållningssällskapens konsulenter.

Det syntes icke behöfva framhållas, hvilken stor vikt det låge däruppå, att den centrala myndighet, som hade sig uppdraget att verka för landtbruket och dess binäringar, kunde genom sina organ noggrannt lära känna förhållandena inom de särskilda orterna med afseende å boskapsskötseln och mejerihushållningen samt utöfva oafbruten tillsyn öfver de läroverk och andra institutioner, som för befrämjande af dessa näringsgrenar blifvit inom landet upprättade, såsom nötboskapspremieringen, afvelscentra, mejeriläroverken, smörprofningarna m. m. På en sådan noggrann kännedom om förhållandena inom landet måste de förslag grundas, hvilka det ålåg dessa tjänstemän att själfmant eller på uppdrag af landtbruksstyrelsen utarbета i syfte att höja dessa viktiga grenar af landthushållningen. Fränsedt detta måste det, ur synpunkten af att den centrala ämbetsverksamheten skulle kunna lyckligt lösa sin uppgift, vara angeläget, att den tillförlitligaste och noggrannaste specialkännedom om alla de frågor, som hörde till området för dessa grenar af landthushållningen, städes funnes för landtbruksstyrelsen till-

gänglig vid behandlingen af föreliggande frågor. För öfrigt vore det gifvet att, då förhållandena alltjämt utvecklades och förändrade sig, möjligheten att följa med denna utveckling i alla dess riktningar samt med de ortliga afvikelser, som måste tänkas förekomma, icke utan sådant biträde som det ifrågavarande förefunnes. Därförutan måste den centrala ämbetsverksamheten förlora den omedelbara kännning af det praktiska lifvet, som erfordrades, för att icke statsverksamheten för landtbrukets främjande skulle blifva mer eller mindre ensidig och ofruktbar.

Då sålunda den uppgift, ifrågavarande tjänstemän ägde, måste anses i hög grad viktig, vore det gifvet, att medel måste beredas, för att staten skulle kunna försäkra sig om att erhålla fullt lämpliga och för ändamålet utbildade personer till innehafvare af dessa befattningar. Redan för åtta år sedan hade landtbruksstyrelsen framhållit vikten af att höja dessa tjänstemäns aflöningsförmåner. Sedan den tiden hade lefnadskostnaderna betydligt stegrats, på samma gång, i den mån statens verksamhet för landtbrukets utveckling blifvit allt lifligare, anspråken på dessa tjänstemän blifvit större och deras arbetskraft alltmer anlitats.

Trettio år hade nu förflutit, sedan instruktörernas i boskapskötsel och mejerihushållning aflöningsförmåner bestämdes, och missförhållandet mellan dessa aflöningar och tidens fordringar i sådant afseende hade nått en sådan höjd, att fara syntes vara för handen, att utan ett verksamt afhjälpande af sagda missförhållande det allmänna kunde komma att sakna möjlighet att erhålla eller bibehålla för sagda befattningar fullt lämpliga personer. Tillfällen till enskild förtjänst och vinnande af förmånlig anställning inom andra områden hade på senare tiden betydligt ökats. Hushållningssällskapen hade också anställt mejerikonsulenter eller länsagronomer, hvilkas aflöningar i många fall vore så höga, att de jämte den enskilda förtjänst, som under utöfvande af sådan befattning kunde erhållas, ej obetydligt öfverstege instruktörernas löneförmåner. De hushållningssällskap, hvilkas konsulenter senast lämnat sina befattningar, och som därför nyligen reglerat lönerna för dessa befattningar, nämligen Södermanlands och Malmöhus läns hushållningssällskap, hade bestämt årliga beloppen af sagda löner, det förra sällskapet till 3,000 kronor och det senare sällskapet till 4,000 kronor jämte 1,000 kronor i tjänstgöringspenningar att utgå med 5 kronor för hvarje inspektion.

Det syntes alltså vara hög tid, att något från statens sida åtgjordes till förekommande af de olägenheter, som landtbruksstyrelsen motsåge eljest skulle komma att inträffa.

[3.]

[3.] Den förhöjning i instruktörernas aflöning, som landtbruksstyrelsen ansåge erforderlig, kunde numera icke bestämmas i likhet med hvad styrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 31 oktober 1896 föreslagit eller från 2,000 kronor till 3,000 kronor, enär lefnadskostnaderna sedan den tiden väsentligen stegrats, utan syntes samma förhöjning, om den skulle blifva verksam, böra sträcka sig därhän, att aflöningen i första lönegraden blefve 3,500 kronor med tre ålderstillägg, på sätt hittills varit bestämdt; och borde aflöningen lämpligen fördelas i lön och tjänstgöringspenningar, nämligen 2,200 kronor i lön och 1,300 kronor i tjänstgöringspenningar, hvarjämte villkoren för lönernas åtnjutande syntes böra föreskrifvas i öfverensstämmelse med vanligheten i motsvarande fall, samt pensionen således utgå med lönen oafkortad.

Instruktörernas rese- och traktamentsersättning hade på senare tid utgått efter skilda grunder, alltefter det resa skett med anledning af rekvisition, då ersättningen utgått efter fjärde klassen i resereglementet, eller uppå förordnande af landtbruksstyrelsen, då samma ersättning utgått efter tredje klassen. Enär Riksdagen uti skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t den 13 april 1904, i anledning af Eders Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln gjorda framställning angående åtgärder till fiskerinäringens befrämjande, uttalat, att Riksdagen funne det synnerligen olämpligt, att en tjänsteman berättigades att för olika förrättningar tillgodoräkna sig resekostnads- och traktamentsersättning efter olika klasser i resereglementet, syntes anledning förefinnas, att instruktörernas reseersättning bestämdes efter en och samma klass, och då val sålunda måste ske mellan tredje och fjärde klassen uti ifrågavarande reglemente, tvekade landtbruksstyrelsen icke att förorda, att instruktörerna måtte tillåtas att åtnjuta ersättning enligt förstnämnda klass. Det borde nämligen ihågkommas, att dessa tjänstemän icke hade vissa distrikt utan hela landet till sitt verksamhetsfält, och att de till följd häraf mycket mer sällan, än fallet eljest skulle vara, kunde under den tid, resorna påginge, uppehålla sig i sina hem, samt att de resor, som af dem på uppdrag af landtbruksstyrelsen företoges, vore, i olikhet med flera andra styrelsen underlydande tjänstemäns, hvilkas reseersättning utginge enligt fjärde klassen af gällande resereglemente, af den beskaffenhet, att därunder längre uppehåll å ett och samma ställe endast sällan förekomme, med möjlighet till att genom öfverenskommelse nedbringa kostnaderna för bostad och uppehälle, utan att de nödgades snart sagdt dagligen ombyta bostad och mestadels välja denna å ställen, där dylik förmån betingade hög kostnad, såsom i stad eller å järnvägshotell på landsbygden. Skulle deras reseersätt-

ning komma att utgå efter fjärde klassen, lede intet tvifvel därom, att instruktörerna skulle på sina resor få vidkännas förlust, en förlust, som blefve större i den mån resorna utsträcktes under längre tid.

En gifven följd häraf skulle blifva, att landtbruksstyrelsen skulle se sig nödsakad att så mycket som möjligt inskränka resorna, hvilket måste anses vara en afsevärd olägenhet för de grenar af landthushållningen, hvilkas befordrande vore anförtrodt åt dessa tjänstemän. Af sådan anledning ansåge landtbruksstyrelsen det ligga i landtbrukets välförstådda intresse, att reseersättningen beständes efter tredje klassen i gällande resereglemente.

Af skäl, som landtbruksstyrelsen i sin underdåniga skrifvelse af den 31 oktober 1896 anført, ansåge styrelsen, att den med ifrågavarande befattningar förenade benämningen instruktör numera vore olämplig och vilseledande, samt att den borde utbytas mot benämningen statskonsulent, hvilken benämning numera användes för den tjänsteman med motsvarande uppdrag beträffande svinskötsel, som på senare år funnits anställd.

Under förutsättning att en sådan förändring genomfördes, syntes landtbruksstyrelsen böra erhålla befallning att inkomma med underdånigt förslag till reglemente för de i statens tjänst anställde statskonsulenter i boskapsskötsel och mejerihushållning samt till arfvodestaxa för dem.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen i underdånighet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition, att Riksdagen måtte ej mindre medgifva, *dels* att, i stället för det under riksstatens nionde hufvudtitel å anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» upptagna anslag till aflöning åt en instruktör i boskapsskötsel och en instruktör i mejerihushållning, måtte uppföras ett anslag till aflöning åt en statskonsulent i boskapsskötsel och en statskonsulent i mejerihushållning med 3,500 kronor åt dem hvardera, däraf 2,200 kronor i lön och 1,300 kronor i tjänstgöringspenningar, *dels ock* att aflöningen för dessa statskonsulenter efter innehafvarens af sådan beställning väl vitsordade tjänstgöring under en tid af 5 år. räknad från och med året näst efter det, då han blifvit antagen, måtte höjas med 500 kronor till 4,000 kronor, vidare efter 5 års sådan tjänstgöring till 4,500 kronor och efter ytterligare 5 års enahanda tjänstgöring till 5,000 kronor, hvilka medel syntes böra utgå af nionde hufvudtitelns förslagsanslag till ålderstilllägg, än äfven godkänna vissa af styrelsen föreslagna villkor och för-

[3.]

- [3.] behåll för åtnjutande af de med statskonsulentbefattning åtföljande löneförmåner.

Hvad landtbruksstyrelsen sålunda anført angående behöfligheten af att bereda ifrågavarande bägge tjänstemän förbättrade aflöningsförmåner kan jag till fullo biträda, liksom jag med hänsyn till deras nuvarande hufvudsakliga uppgift anser, att benämningen »instruktör» bör utbytas mot den af landtbruksstyrelsen föreslagna, nämligen »statskonsulent».

Under det att vid den tid, år 1874, då dessa tjänstemäns löner af Riksdagen bestämdes, deras uppgift var att på rekvisition lämna allmänheten biträde, råd och upplysningar i ämnen, som rörde boskaps-skötselns och mejerihandteringens praktiska utöfning, och alltså kunde anses vara af undervisande art, i enlighet hvarmed deras ursprungliga titel också var »undervisare», har med anledning af det nu gällande, den 5 februari 1897 utfärdade reglementet deras viktigaste verksamhet faktiskt kommit att bestå i att såsom sakkunniga rådgifvare biträda landtbruksstyrelsen och å dess vägnar verkställa inspektioner, att utgöra ett föreningsband mellan, å ena sidan, den centrala jordbruksförvaltningen och, å den andra, de lokala organen för ifrågavarande näringar samt dessas idkare, äfvensom att i allmänhet följa dessa näringars utveckling. Genom den allt lifligare verksamhet, som under senare tid såväl från det allmännas sida, af staten eller hushållningssällskap, som ock genom föreningar eller annorledes utvecklats för dessa näringsgrenars höjande, hafva instruktörernas tjänstäligganden väsentligt ökats, och allt större kraf ställts på deras arbete och omtanke. I sådant afseende må exempelvis erinras om några betydelsefulla, under senare tid tillkomna eller utvidgade, mycket arbete kräfvande institutioner, såsom nötboskapspremieringarna jämte den därmed sammanhängande stamboksföringen af nötboskap, kontrollen öfver afvelscentra, smörprofningarna jämte det från och med innevarande år inrättade smörmärket m. m. Den glädjande rörelse, som tagit sig uttryck i bildande af andelsmejerier, kontrollföreningar, tjuvföreningar och andra liknande sammanslutningar, påkallar jämväl instruktörernas inseende eller medverkan, liksom äfven den verksamhet, som utöfvas af de stora, under senare åren bildade afvelsföreningarna för vissa speciella nötboskapsraser. Den lägre mejeriundervisningen har vunnit betydligt ökad omfattning, och inspektionen af undervisningsanstalterna på detta område är numera ålagd instruktören i mejerihushållning. Då det utom fullgörande af dessa blott

såsom exempel anförda åligganden äfven tillkommer ifrågavarande tjänstemän att i allmänhet med uppmärksamhet följa allt, som hör till eller kan befordra utvecklingen inom de grenar af landthushållningen, för hvilka de blifvit anställda, samt att föreslå de åtgärder, som de finna böra vidtagas till vederbörande näringsgrenars förkofran och skydd, och därjämte att utarbета af landtbruksstyrelsen anbefalda förslag och utlåtanden, torde det få anses ådagalagdt, att dessa tjänstemän med sin nuvarande uppgift äro i tillfälle att utöfva en högst betydelsefull inverkan på några af landets viktigaste näringsgrenar. Under sådana förhållanden bör det enligt min mening också vara en af klok omtanke förestafvad åtgärd att bereda åt dem sådana aflöningsförmåner, att vid befattningarna må kunna bevaras eller, vid ledighet, till deras innehafvare erhållas fullt lämpliga, på de särskilda områdena framstående personer. De nuvarande aflöningsförmånerna, som icke äro afvägda efter den ökade tjänsteverksamhet, som numera kräves af dessa tjänstemän, kunna enligt min åsikt icke längre anses vara för detta ändamål tillräckliga. Landtbruksstyrelsen har med rätta framhållit, hurusom befattningar af jämförligt slag i enskild tjänst äro afsevärdt högre aflönade.

Den förhöjda aflöningen har landtbruksstyrelsen föreslagit till 3,500 kronor, hvaraf 2,200 kronor i lön och 1,300 kronor i tjänstgöringspenningar, jämte tre ålderstillägg å 500 kronor hvarje. Därvid har landtbruksstyrelsen ansett, att statskonsulenternas reseersättning borde under alla förhållanden utgå efter tredje klassen i resereglementet.

Styrelsens förslag i dessa afseenden finner jag mig icke kunna oförändradt biträda.

Vid reglering af aflöningsförhållandena för de ifrågavarande tjänstemännen, hvilka på grund af beskaffenheten af deras åligganden under större delen af året måste vistas på resor, är det enligt mitt förmenande af särskild vikt att söka tillse å ena sidan, att aflöningsbeloppen tillmätas så, att tjänstinnehafvarne på desamma kunna hafva skälig utkomst för sig och sina familjer, och å andra sidan, att samma tjänstemän för de resor, de i tjänsten företaga, erhålla så afpassad godtgörelse, att den kan beräknas betäcka de med resorna förenade nödiga utgifter, men icke därutöfver lämna åtminstone afsevärdt öfverskott. Det lär emellertid icke kunna bestridas, att de nuvarande instruktörerna, sedan de år 1897 tillerkändes reseersättning efter tredje klassen i resereglementet för vissa resor, uti behållen rese- och traktamentsersättning haft ett icke oväsentligt tillskott till sina öfriga inkomster af tjänsten. Efter hvad jag kunnat i detta afseende inhämta, tror jag mig våga an-

[3.] taga, att detta tillskott bör beräknas till mellan 500 och 1,000 kronor om året för dem hvardera, och förutsatt att de, såsom landtbruksstyrelsen föreslagit, för framtiden städse skulle resa efter den högre klassen, skulle årliga behållningen med säkerhet komma att uppgå till sistnämnda siffra.

En sådan anordning måste emellertid, med hänsyn till hvad jag nyss yttrat, af mig betraktas såsom principiellt oriktig och skulle därjämte medföra, att statskonsulenterna af sina tjänster bereddes högre inkomst — från början med säkerhet icke understigande 4,500 kronor — än dessa tjänstemän enligt min åsikt bör rättvisligen tillkomma. Statskonsulenterna synas mig nämligen i afseende å tjänsteställning närmast jämförliga med fiskeriintendenterna och därför äfven böra med dem likställas i fråga om aflöningsförhållandena.

Jag anser mig alltså böra förorda, att statskonsulenternas löneförmåner nu regleras till likhet med hvad af nästlidna års Riksdag blef för fiskeriintendenterna gilladt, och följaktligen bestämmas sålunda, att aflöningen blifver 4,000 kronor, hvaraf 2,500 kronor såsom lön och 1,500 kronor såsom tjänstgöringspenningar jämte två ålderstillägg å 500 kronor hvardera, att tilläggas lönen. Härigenom blefve statskonsulenterna jämväl i pensionshänseende jämställda med fiskeriintendenterna, för hvilka högsta pensionsbeloppet utgör 3,500 kronor, under det enligt landtbruksstyrelsens förslag statskonsulenterna skulle kunna ernå en pension af 3,700 kronor.

Under förutsättning att hvad jag i anslutning till det nu anförda går att föreslå vinner Riksdagens bifall, och statskonsulenterna i följd häraf erhålla 500 kronors förhöjning af den utaf landtbruksstyrelsen förordade begynnelselönen, anser jag mig kunna tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att bestämma deras reseersättning att jämväl utgå efter enahanda grund som fiskeriintendenternas eller efter fjärde klassen i rese-reglementet. Väl måste det anses sannolikt, att de vid sådant förhållande skulle komma att på vissa resor göra någon förlust, men jag kan ingalunda medgifva, att detta, såsom landtbruksstyrelsen synes antaga, alltid eller i genomsnitt bör blifva fallet. Tvärtom håller jag före, att äfven med tillämpning af denna lägre beräkningsgrund behållning på en del resor bör kunna af dem påräknas, och att den efter fjärde klassen för helt år utgående ersättningen kan antagas komma att, om ock nått och jämnt, täcka resekostnaderna för året. I betraktande i hvarje fall af den erfarenhet, jag numera anser mig hafva vunnit beträffande verkliga kostnaden för desse tjänstemäns resor i förhållande till de dem nu tillkommande ersättningsbelopp, och då, med

hänsyn äfven till hvad Riksdagen nästlidna år ifråga om fiskeriadministrationen anförde angående olämpligheten af att samma tjänstemän under olika resor åtnjöte ersättning efter skilda klasser i resereglementet, det icke lär böra ifrågakomma att för statskonsulenterna under någon, ens modifierad, form bibehålla det nuvarande systemet för beräklandet af instruktörernas reseersättning, finner jag mig — allt under ofvan angifna förutsättning — icke kunna stanna vid en högre klass än den fjärde.

I afseende å de villkor och förbehåll, som böra stadgas för åtnjutande af statskonsulenternas i boskapsskötsel och i mejerihushållning löneförmåner, tillåter jag mig att, delvis i öfverensstämmelse med landtbruksstyrelsens förslag, föreslå följande, nämligen:

att statskonsulent skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som kan varda stadgad;

att med statskonsulentbefattning icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen såsom statskonsulent;

att statskonsulent må uppbära tjänstgöringspenningar endast för den tid, han verkligen tjänstgjort; skolande för den tid, han åtnjutit tjänstledighet, dessa aflöningsförmåner utgå till den, som tjänsten förrättat;

att statskonsulent, som af sjukdom hindras att sin tjänst förrätta, äger uppbära hela lönen, men att, om han eljest undfar ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag eller är från tjänstgöring afstängd eller ej kan densamma på grund af eljest förekommande lagligt tjänstehinder förrätta, han kan förpliktas att under ledigheten, utöfver sina tjänstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen, som för tjänstens förrättande erfordras eller eljest prövas skäligt;

att i afseende på erhållande af ålderstillägg till lönen må gälla, att tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att statskonsulenten mer än fyra år af denna tid själf med godt vitsord bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjänst eller ock fullgjort annat offentligt uppdrag, och för andra förhöjningen efter ytterligare fem år på samma villkor, under iakttagande, hvad hvarje af dessa förhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förrän vid början af kalenderåret näst efter det, under hvilket den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd;

att statskonsulent skall, då han uppnått 65 lefnadsår och minst 35 tjänstår, vara förpliktad att med oafkortad lön såsom pension å

[3.] allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå, Eders Kungl. Maj:t eller den myndighet, som äger afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, därest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjänsten på tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig i densamma kvarstå; samt

att statskonsulent skall vara underkastad de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunna varda stadgade.

De af mig sålunda föreslagna villkor och förbehåll öfverensstämma i tillämpliga delar med de af Riksdagen beträffande tjänstemännen vid fiskeriadministrationen antagna.

Slutligen anser jag särskildt medgifvande böra äskas för de nuvarande instruktörerna i boskapsskötsel och mejerihushållning att för åtnjutande af ålderstillägg såsom statskonsulenter tillgodoräkna sig sin tjänstetid såsom instruktörer.

Den vid bifall till nu ifrågavarande förslag erforderliga höjningen af anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar uppgår till 4,000 kronor; lärande statskonsulenternas ålderstillägg liksom förut instruktörernas böra utgå af nionde hufvudtitelns förslagsanslag till ålderstillägg.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

dels att, i stället för det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» nu upptagna anslag å 4,000 kronor till aflöningar åt en instruktör i boskapsskötsel och en instruktör i mejerihushållning, under samma anslagstitel uppföra ett anslag å 8,000 kronor till aflöningar åt en statskonsulent i boskapsskötsel och en statskonsulent i mejerihushållning med 4,000 kronor åt dem hvardera, däraf 2,500 kronor i lön och 1,500 kronor i tjänstgöringspenningar, äfvensom ej mindre medgifva, att dessa statskonsulenter må äga åtnjuta två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, att tilläggas lönen, än äfven godkänna de villkor och förbehåll, som ofvan föreslagits för åtnjutande af de statskonsulenterna sålunda medgifna löneförmåner;

dels och att medgifva, att nuvarande innehafvarne af befattningarna såsom instruktör i boskapsskötsel och instruktör i mejerihushållning må i afseende å rätt till åtnjutande af ålderstillägg såsom statskonsulent i boskapsskötsel och statskonsulent i mejerihushållning äga tillgodoräkna sig sin tjänstetid uti berörda instruktörsbefattningar.

Vid bifall härtill samt till hvad under punkterna 1 och 2 här

ofvan föreslagits, kommer anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» (däraf ett förslagsanslag å 15,000 kronor till understöd åt landtmannaskolor) att höjas från 270,600 kronor med 22,000 kronor till 292,600 kronor.

[3.]

Veterinärundervisningen.

Under erinran, att, med anledning af meddeladt nådigt förordnande därom, att ärenden rörande veterinärundervisningen från och med år 1905 skola öfvertagas af jordbruksdepartementet, Eders Kungl. Maj:t förut denna dag, på föredragning af chefen för ecklesiastikdepartementet, beslutat föreslå Riksdagen att från åttonde hufvudtiteln afföra det för närvarande under anslagstiteln »Veterinärundervisningen» i riksstaten upptagna belopp, 58,500 kronor, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[4.]

*Uppförande af
anslag till
veterinär-
undervisningen.*

att å nionde hufvudtiteln, näst efter anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar», med oförändrad benämning uppföra det för närvarande å åttonde hufvudtiteln under anslagstiteln »Veterinärundervisningen» i riksstaten upptagna belopp, 58,500 kronor.

Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

Härefter anhåller jag att få underställa Eders Kungl. Maj:ts pröfning en fråga, som, ehuru icke för närvarande påkallande någon ändring af det under förevarande anslagstitel i riksstaten uppförda belopp, likväl berör så många från anslagstiteln nu utgående anslagsposter, att den synes lämpligen böra i detta sammanhang till behandling upptagas. Jag afser här den för vår modernäring synnerligen viktiga, sedan många år tillbaka på dagordningen stående frågan om ett ändamålsenligt ordnande af försöksväsendet på jordbruksområdet.

[5.]

*Centralanstalt
för försöks-
väsendet på
jordbruks-
området.
Inledning.*

Det, som under dessa sista årtionden mer än något annat bidragit till att föra de praktiska näringarna framåt och vid deras utöfvande underlätta uppnåendet af tillfredsställande resultat, har varit det verk samma bistånd och stöd, som i rikt mått kommit dem till del genom att den vetenskapliga forskningen mer och mer blifvit ledd i praktisk riktning. Vetenskapsmän i skilda länder hafva i allt större utsträckning ägnat uppmärksamhet åt frågor, som direkt beröra praktiska arbetens utförande på ändamålsenligaste och mest vinstgifvande sätt, de hafva sökt utreda orsakerna till att ett visst närmare angifvet tillväga-

[5.] gångssätt har tydligt företräde framför ett annat, och hvad de sålunda funnit hafva de sedermera praktiskt pröfvat för att inför den stora allmänheten påvisa hållbarheten i de af dem dragna slutsatserna. Detta den nutida vetenskapens ingripande i den praktiska näringsidkarens dagliga verksamhet har särskildt på landthushållningens olika områden lämnat märkbara spår efter sig och skapat en under vetenskaplig ledning ställd försöksverksamhet, om hvars betydelsefulla inflytande på utvecklingen många talande vittnesbörd föreligga.

Försöksverk-
samheten i
Tyskland och
Danmark.

Denna försöksverksamhet har i olika länder iklädt sig i viss mån olika former och tillåter jag mig här att i största korthet redogöra för hufvuddragen af det sätt, hvarpå den blifvit ordnad i Tyskland och Danmark, de två af våra grannländer, där den nått sin största utveckling och där dess verkningar visat sig mest fruktbärande.

Försöksverksamheten i *Tyskland* bedrifves vid ett 70-tal rundt landet spridda, i allmänhet med statsmedel understödda, i de flesta fall fullt fristående försöksstationer, af hvilka en del visserligen äro förlagda till samma städer som någon högre landtbruksundervisningsanstalt, men likväl icke i regel stå i annat samband med densamma, än att anstaltens lärare taga verksam del i försöksstationens arbeten. De äldsta försöksstationerna, som grundades redan i början af 1840-talet, voro till karaktären kontrollstationer och hade till uppgift att gå allmänheten till handa med undersökningar af jordprof samt olika landtmannavaror, i främsta rummet i handeln förekommande gödsel- och fodermedel. Så småningom utvecklade sig emellertid vid dessa stationer en i många fall omfattande försöksverksamhet i egentlig mening, samtidigt som de fortfarande bibehöllo sin egenskap af kontrollstation. Äfven sedermera tillkomna stationer hafva fått denna dubbla uppgift sig förelagd. Att de i stor utsträckning ägna sina krafter åt kontrollarbetet framgår, bland annat, däraf att, då inkomsterna för år för samtliga tyska försöksstationer beräknas uppgå till omkring $2\frac{1}{4}$ miljoner mark, ingå analysafgifterna i denna summa med icke mindre än omkring 650,000 mark eller öfver 29 procent. Af ofvannämnda $2\frac{1}{4}$ miljoner mark utgöras endast omkring 600,000 mark af anslag af statsmedel, medan omkring 970,000 mark eller öfver 43 procent lämnas såsom bidrag från orterna, i främsta rummet från landtbrukssällskap och föreningar, af hvilka flera tillskjuta afsevärda belopp. Så t. ex. ställer Deutsche Landwirthschafts-Gesellschaft sammanlagdt omkring 70,000 mark för år till 16 olika försöksstationers förfogande.

Till följd af att verksamheten vid de tyska försöksstationerna så småningom utvecklat sig från ett ensidigt sysslande med analyser af i

handeln förekommande gödsel- och fodermedel o. dyl. till en närmare undersökning af dessa gödselmedels inverkan på olika jordarter, till försök med de olika fodermedlens praktiska användbarhet och till närmare utredning af därmed sammanhängande frågor, har den tyska försöksverksamheten ända in på denna sista tid varit riktad icke så mycket på framläggandet af direkta praktiska resultat, hvilka landtmännen under iakttagande af nödig urskillning utan vidare kunnat tillämpa på sin drift, utan fastmer på att utreda vissa allmängiltiga betingelser för bedrivande af olika arbeten på landthushållningens skilda verksamhetsområden. Först på de senaste åren har försöksverksamheten — om än icke allmänt så dock på vissa håll — förlorat denna sin öfvervägande generella karaktär och öfvergått från mer eller mindre begränsade, på praktiken ej alltid direkt tillämpliga laboratorieförsök till försök under förhållanden, som mer öfverensstämma med dem, under hvilka resultaten skola i stort tillämpas. Dessa försök äro emellertid i regel icke förlagda till enskilda egendomar utan utföras vid med försöksstationerna förbundna, med dyrbara byggnadsanläggningar för olika ändamål försedda mindre försöksgårdar med en jordareal i allmänhet icke öfverstigande 50 hektar.

De största af dessa tyska försöksanstalter, såsom t. ex. i Berlin, i Halle m. fl., äro synnerligen fullständigt utrustade, i det att vid dem — förutom kemiskt laboratorium och frökontrollanstalt — finnas särskilda afdelningar ej endast för fysiologiska, botaniska och bakterielogiska forskningar, för utredande af frågor rörande husdjurens utfodring, jordens gödsling, mejerihandtering o. s. v., utan äfven för andra jordbrukets tekniska binäringar, såsom bageri, bryggeri, socker- och sprittillverkning m. m. De byggnader, som vid dem blifvit uppförda, representera på grund häraf stora värden. Så t. ex. kosta de af staten uppförda byggnaderna för den till Berlin förlagda försöksverksamheten med tomt 3,300,000 mark. Till bestridande af de årliga kostnaderna för verksamheten därstädes, hvilka beräknas uppgå till omkring 800,000 mark, bidrager staten med endast 17,000 mark. Hvad som ytterligare kräfves, inflyter hufvudsakligen från landtbrukssällskap och specialföreningar.

Till de tyska försöksstationernas ofvannämnda dubbla uppgift att vara på samma gång såväl kontroll- som försöksanstalter har ytterligare blifvit lagdt det icke mindre maktpåliggande uppdraget att tjäna allmänheten såsom ett slags upplysningsbyråer med skyldighet ej endast att besvara förfrågningar angående utfodring, gödsling m. m., granska redan uppgjorda eller på begäran uppgöra förslag till foder-

[5.] sammansättningar, kulturplaner o. dyl., utan äfven insamla och bearbeta de resultat, som med anledning af de sålunda lämnade upplysningarna och råden kunna anses hafva blifvit vunna, ett uppdrag, hvars tillfredsställande utförande tager i anspråk mycken tid och mycket arbete.

Att åstadkomma ett effektivt samarbete mellan dessa många försöksstationer har, på grund af den fristående och själfständiga ställning de intaga, varit förenadt med stora svårigheter. Sedan flera år tillbaka har visserligen ett föreningsband dem emellan funnits i ett hela Tyskland omfattande »Verband landwirthschaftlicher Versuchstationen im Deutschen Reiche», i hvilket samtliga stationer på ett tiotal när ingått. Detta förbund har dock till sin egentliga uppgift endast att vid årligen återkommande sammanträden diskutera olika analysmetoder och söka få öfverenskommelse träffad om att samma metoder komma till användning vid de olika stationerna. Med den egentliga försöksverksamheten har förbundet icke ansett sig böra taga någon befattning, utan har man för åstadkommande af samverkan inom denna viktiga gren af stationernas verksamhet måst nöja sig med mer tillfälliga sammanträden mellan föreståndarne för stationer inom vissa större begränsade områden, vid hvilka sammanträden tillfälle erbjuder sig för försöksledarne att framlägga sina försöksplaner till gemensam granskning och diskussion. I den omständigheten, att dylika sammanträden ofta äga rum flera gånger under ett och samma år, ligger ett talande bevis på att behovet af samarbete äfven inom den egentliga försöksverksamheten starkt gör sig gällande.

En viss samverkan mellan det praktiska jordbruket och här ifrågasvarande försöksväsende har man särskildt inom ofvannämnda Deutsche Landwirthschafts-Gesellschaft sökt få till stånd genom att de af detta sällskap tillsatta afdelningarna för jordbrukets olika verksamhetsgrenar, på grund af det jämförelsevis höga belopp hvarmed, såsom nämnts, sällskapet understödjer försöksverksamheten, äga att hos vissa försöksanstalter begära anställandet af försök för utrönandet af någon viss närmare angifven fråga.

Försöksverksamheten på jordbruksområdet i vårt grannland *Danmark* skiljer sig i flera väsentliga afseenden från det tyska försöksväsendet. Sålunda har staten här tagit detsamma så godt som helt och hållet i sin hand, hvilket haft till följd, dels att det hela kunnat ordnas på ett mer systematiskt och planmässigt sätt, dels att åt olika grenar af försöksverksamheten kunnat gifvas en mer själfständig ställning, dels ock, att dessa olika grenar lättare kunnat bringas under speciellt sakkunnig ledning. Vidare äro — i motsats till hvad för-

hållandet är i Tyskland — alla analysarbeten för allmänhetens räkning fullständigt skilda från försöksverksamheten och öfverlämnade åt för deras utförande särskildt upprättade, stora och välutrustade anstalter, *en* för frökontroll och *en* för kemiska undersökningar. Slutligen har den danska försöksverksamheten satt såsom sin hufvuduppgift att direkt söka lösa vissa för det praktiska jordbruket eller dess binäringar viktiga och betydelsefulla speciella spörsmål, för hvilket ändamål försöken — där det låter sig göra — utföras icke i försöksledarnes laboratorier eller på små försöksgårdar utan i jämförelsevis stor skala på enskilda gårdar i olika landsdelar, därvid hvarje försök samtidigt pågår på flera olika ställen. Härigenom har åstadkommits ett i flera hänseenden gagneligt samarbete mellan de olika försöksledarne och det praktiska jordbrukets idkare, hvilket samarbete bland annat haft till följd, att dessa senare med lifligt intresse omfatta försöken och redan från början hysa förtroende till de vunna resultaten, hvilka ju vuxit fram så att säga under deras egna ögon. Såsom en ytterligare fördel vid en på detta sätt ordnad försöksverksamhet kan framhållas, att någon fara för att tid och kostnader skola offras på försök, afsedda att utreda mer teoretiska frågor af öfvervägande vetenskapligt intresse och utan någon direkt betydelse för praktiken, knappast förefinnes. Genom den intima förbindelse, hvori försöksledarne komma till landets mest intresserade och vakna jordbrukare, blifva de nämligen lätt i tillfälle att vinna den ingående kännedom om det praktiska jordbrukets önsksningar och behof, som kräfves för att kunna så utstaka och leda försöksverksamheten, att den blir i största möjliga utsträckning fruktbringande för landthushållningen.

För en försöksverksamhet sådan som den ofvan antydda kräfves naturligtvis med nödvändighet en centralanstalt, vid hvilken fullständig plan för de rundt landet spridda försöken kan utarbetas, nödiga undersökningar utföras, de vunna resultaten bearbetas o. s. v.

En sådan centralanstalt för anordnande af försök på husdjurskötselns, mejerihandteringens och veterinärväsendets områden — den kanske förnämsta i sitt slag — äger Danmark i »den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg».

Verksamheten vid denna välkända anstalt är fördelad på följande afdelningar:

1) den kemiska afdelningen, som utför samtliga de för försöken erforderliga kemiska undersökningar samt andra därmed sammanhängande arbeten och försök af mer speciell natur;

[5.]

2) den bakteriologiska afdelningen, som utför djurpatologiska undersökningar och försök samt tillverkar och levererar såväl tuberkulin som olika sera mot vissa smittosamma husdjurssjukdomar, hvilken tillverkning årligen lämnar en ganska betydlig för försöksverksamheten disponibel behållning;

3) den djurfysiologiska afdelningen, vid hvilken anordnas bland annat rent fysiologiska undersökningar och försök för utredande af frågor angående utfodringsläran, fodrets förhållande till produktionen m. m.; samt

4) den »ambulante landøkonomiske Afdeling», som omfattar de praktiska mejeriförsök, utfodringsförsök med nötboskap, svin o. s. v., hvilka utföras på större eller mindre gårdar i skilda landsdelar.

Till dessa afdelningar torde som en femte kunna läggas den för de fortgående smörprofningarna, hvilka äro anordnade i nära öfverensstämmelse med motsvarande profningar hos oss. I dem deltog under nästlidna år omkring 900 af landets 1,308 mejerier.

Den vid denna försöksanstalt bedrifna verksamheten bekostas af staten, som till densamma anvisat anslag, för närvarande uppgående till sammanlagdt 140,000 kronor för år, däraf 40,000 kronor uteslutande till ofvannämnda smörprofningar. Med dessa anslag bestridas kostnaderna för försöksverksamhetens hela drift med undantag dock af aflöningarna såväl till försöksanstaltens föreståndare, hvilken tillika fungerar såsom direktör för »den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole» som ock till de vid samma högskola såsom lärare anställda föreståndarne för de olika afdelningarna, hvilka samtliga aflöningar utgå från nämnda skolas anslag. Aflöningarna till anstaltens assistenter, kontorspersonal och betjäning — sammanlagdt 24,000 kronor — utbetalas däremot från anstaltens eget anslag.

Särskildt torde förtjäna nämnas, att de gårdar, å hvilka försöken anställas, icke härför uppbära någon direkt ersättning utan endast betalning för sina af försöken betingade utgifter, såsom för förbrukadt bränsle och mjölk, assistenternas logis och vivre, körslor m. m.

De för försöksanstalten uppförda byggnaderna hafva kostat staten sammanlagdt 214,450 kronor. Bland dessa byggnader finnes en större hufvudbyggnad, som, förutom mindre bostadslägenheter, bland annat inrymmer äfven boställsvåning för anstaltens föreståndare samt för föreståndaren för den kemiska afdelningen och som — ensamt den — kräft en kostnad af 122,000 kronor. Föreståndarne för de öfriga afdel-

ningarna åtnjuta icke förmånen af boställsväning i någon anstalts byggnad.

[5.]

Den försöksverksamhet, som under ledning af framstående fackmän under en lång följd af år här fortgått, har mäktigare än något annat bidragit till att lyfta Danmarks husdjursskötsel och mejerihandtering till deras nuvarande höga ståndpunkt. Afven vårt lands jordbrukare hafva från här utförda försök hämtat goda lärdomar, hvilka varit af betydelse för utvecklingen äfven af vårt lands husdjursskötsel och mejerihandtering.

Vid här omnämnda försöksanstalt utföras — som sagdt — endast försök på husdjursafvelns, mejerihandteringens och veterinärväsendets områden. Hvad åter angår den försöksverksamhet, som afser att främja det egentliga jordbruket och växtkulturen samt utreda därmed sammanhängande frågor, är vården om densamma anförtrordt åt »Kungl. danske Landhusholdningsselskabet», hvilket med landtbruksministeriets medgifvande öfverlämnat närmaste ledningen däraf åt »Statens Planteavlsudvalg», en af 3 personer bestående kommitté, i hvilken sällskapets præsidium insätter en, direktören för »Landbohøjskolen» efter samråd med högskolans lärarråd en samt »de samvirkende danske Landboforeninger» — en sammanslutning af samtliga danska lokala landtmannaföreningar — en ledamot. Genom denna kommitténs sammansättning har garanti vunnits för att såväl vetenskaplig som praktisk sakkunskap i densamma skola finnas på nöjaktigt sätt representerade.

Under detta »Statens Planteavlsudvalg» sortera:

1) statens ambulerande rotfruktsförsök, hvilka, till hufvudsaklig del förlagda till enskilda större och mindre gårdar, väsentligt bidragit till att den för ett rationellt jordbruks bedrivande så betydelsefulla rotfruktsodlingen öfverallt i Danmark omfattas med så lifligt intresse som förhållandet är, samt

2) statens fasta försöksstationer för växtkultur, för närvarande två på Själland och två i Jylland. Hvar och en af dessa försöksstationer disponerar för sina omfattande, synnerligen praktiskt ledda försöksodlingar erforderlig jord, och under deras ledning anordnas såväl de hos enskilda jordbrukare förlagda lokala gödslingsförsöken som de rundt landet i ett för hvarje år ökad antal spridda så kallade uppvisningsfälten.

Statsanslaget till denna viktiga gren af Danmarks försöksverksamhet utgick under nästlidna finansår med något öfver 73,500 kronor, hvar-

[5.] till ytterligare bör läggas årsanslaget till ofvannämnda lokala gödslingsförsök och uppvisningsfält, 20,000 kronor. För nästkommande finansår har danska regeringen hos landets riksdag begärt en förhöjning i förstnämnda belopp med 106,000 kronor, däraf 99,000 kronor till upprättande af ytterligare en fast försöksstation, hvilken är afsedd att förläggas till Fyen och vid hvilken man har för afsikt att hufvudsakligen rikta sin uppmärksamhet på försök för utrönande af ladugårdsgödselns och gödselvattnets ändamålsenligaste och mest ekonomiska användning.

Äfven de i Danmark pågående profningarna af landtbruksredskap och maskiner äro af danska staten öfverlämnade till »Landhusholdningsselskabet», som härför uppbär särskildt statsanslag å 3,000 kronor för år, och som uppdragit ledningen äfven af dem åt en särskild för ändamålet tillsatt styrelse.

Några enskilda af staten understödda föreningar, bildade för bedrifvande af mer omfattande försöksverksamhet, äger Danmark ej. Den enda förening, som i större utsträckning anställer systematiskt planlagda försök i större skala, är »det danske Hedeselskab», hvars verksamhet, som bekant, är koncentrerad på att bringa de vidsträckt jutska hedarne under kultur, i främsta rummet genom att å dem få till stånd en rationell skogsodling. Vid sidan af denna sällskapets verksamhet har emellertid så småningom utvecklats sig en försöksverksamhet, särskildt omfattande mosskultur och ängsvattnings, hvilken försöksverksamhet sedan några år tillbaka ledes af en för detta ändamål tillsatt styrelse, »Fællesudvalget for Mosedyrkning», bestående af de tre ledamöterna i ofvannämnda »Statens Planteavlsudvalg», tre af Hedeselskabets styrelse utsedda personer samt sällskapets förste mosskulturingenjör. Genom denna anordning har en samverkan åstadkommits mellan Hedeselskabets försöksverksamhet och den, som äger rum på växtkulturens öfriga områden. Till Hedeselskabet utgår årligen af statsmedel anslag till sammanlagdt belopp af omkring 300,000 kronor.

Äfven i vårt land har man sedan lång tid tillbaka insett de fördelar, som genom en sakkunnigt ledd försöksverksamhet kunna beredas landthushållningens olika grenar. Härom vittnar upprättandet genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 december 1811 af svenska landtbruksakademien, som fick sig förelagdt att genom anställande af försök och undersökningar »stadga erfarenheten, lätta utöfningen och afhjälpa hindren i alla delar af landthushållningen». För att sätta akademien i tillfälle att förverkliga denna sin uppgift uppläts åt densamma genom nådigt beslut den 14 juli 1814 den å norra delen af Djurgården

Försöksverksamheten i Sverige. Historik och nuvarande omfattning. Försöksverksamheten vid landtbruksakademiens experimentalfält.

belägna s. k. Skeppsbroäng, sedermera benämnd Experimentalfältet, hvilken lägenhet, omfattande en areal af omkring 120 hektar, däraf 37 hektar öppen jord, akademien fortfarande disponerar såsom försöksfält mot en viss årlig afgäld, som numera är bestämd att med lösen efter 10 års medelmarkegång af 4935, kubikfot spannmål, hälften korn och hälften råg, efter afdrag af 105 kronor i s. k. bärgningshjälp, inbetalas till djurgårdskassan. Vid detta sitt försöksfält anställde akademien redan från början odlingsförsök med olika kulturväxter, underkastade nyare kulturmetoder och nyuppfunna eller förbättrade in- och utländska jordbruksredskap pröfning, sökte utreda värdet af olika kreatursraser. foderämnen och utfodringsmetoder o. s. v., för hvilket allt redogörelser lämnades i akademiens publikationer. Till dessa försök kommo på 1830-talet ytterligare sådana, som berörde trädgårdsskötsel, fruktodling och trädkultur i allmänhet, något som år 1834 hade till följd en uppdelning af verksamheten å Experimentalfältet på två skilda afdelningar: en landtbruks- och en trädgårdsafdelning, hvilka afdelningar fortfarande äga bestånd. Den förra af dem uppbär för närvarande af statsmedel ett årligt belopp af sammanlagdt 4,800 kronor, däraf 2,800 kronor till aflöning åt afdelningens föreståndare — som dessutom är berättigad till två ålderstillägg, hvarterda å 500 kronor — 500 kronor af det anslag å 3,000 kronor, som i enlighet med Rikets Ständers beslut genom nädligt bref den 23 februari 1858 anvisats landtbruksakademien till anställande vid Experimentalfältet af försök rörande nya arbetsmetoder, samt 1,500 kronor på grund af årligen återkommande underdåniga framställningar, senast enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 7 oktober 1904. Hvad angår trädgårdsafdelningen, har vid densamma bland annat inrättats en plantskola, som i förening med afdelningens verksamhet i öfrigt lämnat och fortfarande årligen lämnar så stor inkomst, att icke endast afdelningens samtliga egna utgifter därmed bestridas, utan äfven bidrag årligen kunnat lämnas till täckande af å de andra afdelningarne möjligen förefintlig brist. Af Experimentalfältets öppna jord disponerar för närvarande landtbruksafdelningen 19 och trädgårdsafdelningen 18 hektar.

De försök, som under de första decennierna efter landtbruksakademiens upprättande utfördes å Experimentalfältet, voro så godt som uteslutande af praktisk natur, i det att man vid deras såväl planläggning som utförande endast i mycket ringa utsträckning sökte stöd i den erfarenhet, som möjligen från vetenskaplig sida hade kunnat

[5.] finnas att tillgå. Först i början af 1850-talet, då närmare kännedom här i landet började spridas om de resultat, som inom motsvarande försöksverksamhet i Tyskland blifvit uppnådda genom samverkan mellan vetenskap och praktik, inträdde härutinnan en förändring. Det första steget att tillförsäkra vårt jordbruk bistånd och stöd af vetenskaplig forskning togs, då akademien i underdånig skrifvelse den 11 maj 1850 begärde Kungl. Maj:ts tillåtelse att »för beredande af tillfälle för landtmannen att draga fördel af de kemiska sanningar och upptäckter, som stå i sammanhang med hans yrke» få antaga en agrikulturkemist med åliggande dels att gå allmänheten tillhanda med kemiska undersökningar af insända prof, och dels att på rekvisition af enskilda jordbrukare besöka dessa för att på platsen för deras verksamhet lämna dem anvisningar och råd. Först år 1856 lyckades det akademien att finna för denna tjänst lämplig person, som akademien genom nådigt bref den 9 april 1856 bemyndigades att på vissa närmare angifna villkor antaga. Genom nådiga bref den 12 juni samma år och den 13 maj 1859 beviljade Kungl. Maj:t — utöfver det belopp, akademien själf för ändamålet anvisat — sammanlagdt 7,900 kronor till upprättande i Stockholm af för den sålunda antagne agrikulturkemisten erforderligt kemiskt laboratorium, vid hvilket undersökningar af jord, jordbruksprodukter samt gödsel- och fodermedel i växande omfattning under de närmast följande åren utfördes.

Länge dröjde det emellertid ej, innan man kom till insikt om, att detta i Stockholm förlagda kemiska laboratorium icke kunde lämna den praktiska försöksverksamheten det vetenskapliga bistånd, hvaraf densamma var i behof. Redan i början af 1860-talet väcktes förslag att å landbruksakademiens experimentalfält få till stånd en agrikulturkemisk försöksanstalt, som, jämte det att den fortfarande skulle utöfva den kontrollverksamhet, hvilken ålåg det agrikulturkemiska laboratoriet, skulle få till uppgift att anställa experimentella forskningar inom de vetenskapsområden, som berörde jordbruket och dess binäringar. Då intresset för förverkligandet af detta förslag inom praktiska jordbrukarkretsar visade sig så lifligt, att såväl flera hushållningssällskap som enskilda jordbrukare ställde de för anstaltens första anordnande oundgängligaste medlen till akademiens förfogande, beviljade 1863 års Riksdag på framställning af Kungl. Maj:t till fortsättning och fullbordande af de för tillvägabringande af en agrikulturkemisk försöksanstalt vid Experimentalfältet redan påbörjade åtgärderna äfvensom för ett mer ändamålsenligt ordnande af nämnda Experimentalfält med därtill

hörande byggnader dels ett tillfälligt anslag af 45,500 kronor, dels ock till anstaltens underhåll m. m. årsanslag å sammanlagdt 1,800 kronor. Till anstalten hafva sedermera ytterligare tillfälliga anslag blifvit beviljade dels genom nådigt beslut den 19 januari 1883 10,000 kronor till en nybyggnad vid anstalten, dels genom nådigt beslut den 19 oktober samma år 7,000 kronor till bekostande af gasledning från Stockholm till anstaltens laboratorium, dels ock genom nådigt beslut den 14 februari 1890 12,500 kronor till anläggning af en för anstaltens kulturförsök erforderlig, delvis glastäckt försöksgård.

Förutom ofvannämnda 1,800 kronor uppbär anstalten årligen af statsmedel 1,750 kronor af i det föregående omnämnda, till anställande vid Experimentalfältet af försök rörande nya arbetsmetoder genom nådigt bref den 23 februari 1858 anvisade anslag å 3,000 kronor, hvarjämte af statsmedel utgå såväl föreståndarens för anstalten som den vid den samma anställde assistentens löner, af hvilka den förres enligt nådigt bref den 29 maj 1874 är bestämd till 4,000 kronor med två ålders-tillägg, hvarterda å 500 kronor, samt den senares enligt samma nådiga bref till 1,500 kronor med — enligt nådigt bref den 31 maj 1888 — ett ålders-tillägg å 300 kronor.

Såsom ofvan blifvit omnämndt, hade den agrikulturkemiska anstalten från början till uppgift ej endast att anställa vetenskapliga försök utan äfven att utöfva en omfattande kontrollverksamhet. I mån af jordbrukets utveckling och den i sammanhang därmed tilltagande användningen af artificiella gödsel- och fodermedel kom denna sistnämnda gren af anstaltens verksamhet att taga så mycken tid i anspråk, att tillfälle saknades till anställande af vetenskapliga forskningsarbeten i önskvärd och ursprungligen afsedd utsträckning. Då på grund häraf särskilda för kontrollarbetena afsedda, med statsmedel understödda kemiska stationer år 1877 blefvo upprättade, befriades försöksanstalten från dessa arbeten, och har anstalten sedan dess odeladt fått ägna sig åt vetenskapliga undersökningar och forskningar.

Då man genom den vid denna anstalt bedrifna försöksverksamheten hufvudsakligen ägnade sin uppmärksamhet åt frågor, som berörde olika kulturväxters förmåga att utveckla sig på olika jordmån vid tillförsel af olika mängder gödselmedel af olika slag o. dyl., är det lätt att inse, att möjlighet till anställande äfven af mikroskopiska och växtfysiologiska undersökningar i sammanhang med ofvannämnda agrikulturkemiska arbeten ganska snart skulle visa sig vara af behovet påkallad. Krafvet härpå gjorde sig så starkt gällande, att Eders

[5.] Kungl. Maj:t fann sig föranlåten att på framställning af landtbruksakademien hos 1876 års Riksdag begära anvisande dels för en gång af 10,500 kronor till uppförande af ett växthus vid akademiens agrikulturkemiska anstalt och dels af ett årligt anslag å 1,500 kronor, däraf 1,000 kronor till arfvode åt en vid anstalten anställd botanist samt 500 kronor till växthusets underhåll, skötsel m. m., till hvilken Eders Kungl. Maj:ts framställning Riksdagen lämnade sitt bifall. Denna sammankoppling af de agrikulturkemiska och växtfysiologiska arbetena ägde bestånd till år 1885, då — på grund dels af svårigheten för agrikulturkemiska anstaltens föreståndare, som måste vara kemist, att utöfva ledningen af botanistens arbeten, dels ock af den experimentella växtfysiologiens utveckling under de närmast föregående åren och vikten för jordbruksnäringen att tillgodogöra sig resultaten af de på detta område utförda vetenskapliga forskningarna — Eders Kungl. Maj:t hos Riksdagen begärde anslag till upprättande vid Experimentalfältet af en fullständig växtfysiologisk försöksanstalt. Det för ändamålet begärda beloppet inskränkte sig emellertid till endast den åt föreståndaren för den föreslagna anstalten afsedda lönen, 4,000 kronor jämte två ålders-tillägg å 500 kronor, i det att Eders Kungl. Maj:t beträffande de till nybyggnader, underhåll m. m. erforderliga beloppen förklarade sig kunna anvisa medel af tillfälliga besparingar. Sedan Riksdagen under visst villkor bifallit den sålunda gjorda framställningen, ställde Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 2 oktober 1885 sammanlagdt 35,000 kronor till landtbruksakademien förfogande, däraf 31,200 kronor skulle användas till för trädgårdsafdelningen erforderliga nybyggnader m. m. samt återstoden 3,800 kronor till vissa till följd af den nya anstaltens tillkomst nödiga förändringar i förut befintliga byggnader. Dessutom har Eders Kungl. Maj:t den 22 december 1886 anvisat 2,650 kronor till inköp af inventarier m. m. till anstalten i fråga.

Till verksamhetens uppehållande disponerar anstalten för närvarande af statsmedel dels ofvannämnda af 1876 års Riksdag till det för agrikulturkemiska anstaltens växtfysiologiska undersökningar uppförda växthusets underhåll m. m. anvisade 500 kronor, dels 750 kronor af i det föregående omnämnda genom nådigt bref den 23 februari 1858 till anställande af försök rörande nya arbetsmetoder m. m. anvisade anslag å 3,000 kronor och dels slutligen ett årligen, senast genom nådigt beslut den 7 oktober 1904 beviljad anslag å 1,500 kronor till underhåll och inköp af materiell, uppässning m. m. vid anstalten.

En viktig gren af denna växtfysiologiska anstalts verksamhet har

varit och är fortfarande de växtpatologiska undersökningarna, hvilka afse en utredning af kulturväxternas sjukdomar för att med stöd af denna utredning finna medel till deras motarbetande. Den mest omfattande bland dessa undersökningar är den ännu vid anstalten fortgående utredningen af rostsjukdomens väsen och villkor, till hvars utförande Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 14 februari 1890 beviljade ett särskildt anslag å 10,000 kronor samt genom nådigt bref den 31 december 1892 ytterligare 875 kronor. För offentliggörande i tryck på tyska språket af de utförliga berättelserna öfver de under de 4 första åren vunna resultaten af denna undersökning, hvilka berättelser under åren 1893 och 1894 inlämnades till akademien, beviljade Eders Kungl. Maj:t den 10 april 1895 6,750 kronor, hvarjämte Eders Kungl. Maj:t för åvägbringande af en öfversättning till franska språket af en af anstaltens föreståndare sedermera uppsatt berättelse öfver hans arbeten rörande samma växtsjukdom den 22 juni 1900 anvisat ett belopp af 1,000 kronor.

De jämförelsevis små belopp, som, enligt hvad jag i det föregående anført, af statsmedel årligen utgå till uppehållande af verksamheten vid Experimentalfältets landbruksafdelning samt vid den agrikulturkemiska och den växtfysiologiska försöksanstalten, uppgående till — förutom löner — resp. 2,000, 3,550 och 2,750 kronor, hafva gifvetvis icke kunnat vara tillfyllest för utgifternas täckande. Då brist sålunda så godt som årligen uppstått, har akademien, såsom jag redan i det föregående berört, måst täcka densamma af egna medel och har därtill i genomsnitt för år under 10-årsperioden 1894—1903 kräfts ett belopp af 2,960 kronor, däraf på landbruksafdelningens lott kommer 435 kronor, på agrikulturkemiska anstaltens 1,815 kronor och på växtfysiologiska anstaltens 710 kronor. Härförutom har akademien för vägars underhåll, byggnadsreparationer m. m. vid Experimentalfältet under samma 10-årsperiod fått vidkännas en utgift af omkring 750 kronor i genomsnitt för år.

I sammanhang med den här af mig lämnade redogörelsen för verksamheten vid Experimentalfältet torde jag böra nämna, att, oaktadt lönerna till föreståndarne för Experimentalfältets ofvannämnda tre afdelningar till hela sitt belopp utgå af statsmedel, desse tjänstemän likväl tillsättas, inspektorn eller föreståndaren för landbruksafdelningen af landbruksakademiens förvaltningskommitté och de båda öfriga af landbruksakademien på förslag af dess förvaltningskommitté. Åt alla tre är fri bostad vid Experimentalfältet upplåten. Endast föreståndaren för den agrikulturkemiska anstalten har att tillgå, i det före-

- [5.] gående omnämnd, af statsmedel aflönad assistent, hvilken tillsättes af ofvan berörda förvaltningskommitté. Föreståndaren för den växtfysiologiska anstalten åter är enligt 1885 års Riksdags beslut skyldig att själf vidkännas de utgifter, som för aflönande af biträde eller assistent under någon del af året kan komma att erfordras. Hos 1895 års Riksdag gjorde Eders Kungl. Maj:t framställning om ändring härutinnan, därvid till aflöning åt fast assistent vid anstalten begärdes ett belopp af 1,500 kronor, hvilken framställning emellertid icke vann Riksdagens bifall. På grund af verksamhetens vid denna afdelning växande omfattning har emellertid under de senaste åren ett tillfälligt arbetsbiträde varit hos föreståndaren anställdt och bestredos kostnaderna härför till en början på enskild väg men hafva från och med år 1904 öfvertagits af akademien.

En i jämförelse med landtbruksakademiens ofvannämnda försöksanstalter mer fristående ställning intager den i viss mån under akademien sorterande »Centralanstalten för hushållningssällskapens lokala fältförsök», hvars uppgift är att bereda landets jordbrukare tillfälle att å egna gårdar få praktiska försök under sakkunnig ledning utförda för utrönande dels af jordens behof af olika slags gödselmedel och dels af det relativa värdet under vissa lokala förhållanden af olika i handeln förekommande gödselmedels användning. Anstalten, som kommit till stånd på grund af en utaf hushållningssällskapens år 1897 samlade ombud gjord framställning till landtbruksakademien, och som med ingången af år 1900 började sin verksamhet, står under ledning af en af fem ledamöter bestående styrelse, af hvilka två utses af landtbruksakademiens förvaltningskommitté på förslag af akademiens landtbruksafdelning och de öfriga utgöras af akademiens agrikulturmästare och växtfysiolog samt centralanstaltens af förvaltningskommittén på förslag af styrelsens ofvannämnda fyra ledamöter tillsatte föreståndare, hvilken senare af anstaltens medel uppbär en lön af i ett för allt 4,000 kronor. Om det lifliga intresse, hvarmed anstaltens verksamhet omfattas, vittnar bland annat den omständigheten, att genom anstaltens försorg under nästlidna år utfördes 280 fullständiga gödslingsförsök på 205 olika gårdar inom områdena för de 15 hushållningssällskap, hvilka lämna anslag till anstalten. Dessutom anordnades af anstalten fyra s. k. uppvisningsfält — vid Rosersberg i Stockholms län samt vid Norrköping, Linköping och Vadstena. Förutom de af ofvannämnda 15 hushållningssällskap lämnade anslagen, hvilka för nästlidna år uppgingo till sammanlagdt 11,160 kronor, har anstalten årligen af statsmedel.

senast genom Eders Kungl. Maj:ts beslut den 31 december nästlidna år, tilldelats ett landtbruksakademien för ändamålet beviljad anslag af 5,000 kronor.

[5.]

I Experimentalfältets omedelbara närhet har sedan år 1898 en under landtbruksstyrelsen ställd entomologisk försöksanstalt varit i verksamhet. Initiativet till upprättande af denna anstalt, hvars ändamål är att genom praktiskt vetenskapliga undersökningar utröna de för landtbruket skadliga insekternas lefnadssätt och lifsbetingelser samt medlen att förekomma eller hämma deras härjningar äfvensom att meddela allmänheten upplysningar och råd i nämnda afseenden, har utgått från landtbruksakademien, som år 1893 ingick till Eders Kungl. Maj:t med hemställan om beviljande af för ändamålet erforderliga medel. Sedan landtbruksstyrelsen yttrat sig öfver denna akademiens framställning och därvid såsom sin åsikt uttalat, att ledningen öfver anstalten borde anförtros åt nämnda styrelse, hemställde Eders Kungl. Maj:t hos 1896 års Riksdag om beviljande af det af landtbruksakademien begärda årsanslaget till anstalten, 6,500 kronor, under förklarande tillika, dels att den för nybyggnad m. m. erforderliga kostnaden — af landtbruksakademien beräknad till 13,000 kronor — borde kunna bestridas med för Eders Kungl. Maj:t tillgängliga medel, dels ock att det syntes Eders Kungl. Maj:t lämpligast, att anstalten förlades vid Experimentalfältet och sålunda — såsom landtbruksakademien föreslagit — ställdes under dess ledning. Denna Eders Kungl. Maj:ts framställning blef af Riksdagen sålunda bifallen, att Riksdagen för inrättande af en under landtbruksstyrelsen ställd entomologisk anstalt beviljade till aflöningar dels åt en föreståndare 4,000 kronor med rätt för honom att räkna sig till godo två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, dels ock till en assistent med beräknad tjänstgöringsskyldighet under 7 månader af året 1,000 kronor samt till anstaltens underhåll och drift 1,500 kronor för år. Till byggnadstomt har landtbruksstyrelsen måst arrendera ett jordområde i närheten af Experimentalfältet, för hvilket årliga arrendet utgår med 450 kronor, som af Eders Kungl. Maj:t årligen af tillgängliga medel anvisas, hvarjämte Eders Kungl. Maj:t till erforderliga byggnaders uppförande anvisat ett belopp af 13,000 kronor samt till anstaltens inredning och första uppsättning af instrument och öfriga inventarier 1,500 kronor. På framställning af Eders Kungl. Maj:t har 1903 års Riksdag höjt årsanslaget till anstaltens underhåll och drift m. m. med 600 kronor, eller till 2,100 kronor, samt assistentens aflöning med 1,000 kronor, eller till 2,000 kronor, hvarmed afsågs, att hans tjänstgöringsskyl-

Statens entomologiska anstalt.

[5.] dighet skulle utsträckas till hela året. Anstaltens föreståndare åtnjuter icke förmånen af fri bostad. Den nuvarande innehafvaren af platsen disponerar dock hyresfritt de till en våning å tre rum och kök förändrade ursprungligen för assistenten afsedda två rum samt rum och kök för vaktmästaren, sedan föreståndaren af egna medel för en kostnad af 2,300 kronor å lägenheten uppfört en mindre byggnad, innehållande rum och kök till vaktmästaren, material- och vedbod m. m.

Kemisk-växt-
biologiska
anstalten
i Luleå.

På framställning af Eders Kungl. Maj:t beviljade 1894 års Riksdag anslag till underhåll af en för öfre Norrland afsedd, till Luleå förlagd kemisk-växtbiologisk anstalt, hvilken, jämte det att den såsom kemisk station skall söka främja jordbruk och näringar, genom meddelande af upplysningar och råd samt medelst undersökningar af handelsvaror m. m., har till uppgift dels att såsom praktisk försöksanstalt genom odling och förädling af sädesslag och foderväxter söka utröna, hvilka af dessa äro för öfre Norrland mest passande, samt låta verkställa försök med artificiella gödselmedel för utrönande, hvilka slag af dylika ämnen bäst lämpa sig särskildt för Norrbottens moss- och myrmarker, dels ock att såsom vetenskaplig växtbiologisk anstalt undersöka växternas lif och lifsyttningar med hänsyn till de inom nämnda landsdel för handen varande lifsbetingelser. Äfven denna anstalt har omfattats med lifligt intresse och dess verksamhet, särskildt såsom försöksanstalt, har så utvecklat sig, att de ursprungligen anvisade anslagen till dess underhåll — 5,000 kronor af statsmedel och sammanlagdt 3,000 kronor af Norrbottens läns hushållningssällskap och landsting — visat sig otillräckliga. Redan vid 1898 års riksdag begärde Eders Kungl. Maj:t och medgaf Riksdagen — sedan hushållningssällskapets och landstingets anslag höjts till sammanlagdt 3,750 kronor — statsanslagets förhöjning till 6,250 kronor. Från och med år 1904 utgå anslagen från orten med sammanlagdt 6,750 kronor och statsanslaget med 11,250 kronor. Enligt det för anstalten gällande, af landbruksstyrelsen, enligt af Eders Kungl. Maj:t godkända hufvudgrunder, fastställda reglemente står densamma under närmaste ledning af en styrelse, bestående af minst tre ledamöter, utsedda för den tid och i den ordning, som bestämmes af Norrbottens läns landsting och hushållningssällskap.

Mosskultur-
föreningen.

En ännu mer själfständig ställning än sist omnämnda båda anstalter intaga två enskilda med statsmedel understödda föreningar, hvilkas verksamhet på det närmaste sammanhänger med det öfriga försöksväsendet, nämligen svenska mosskulturföreningen och Sveriges utsädesförening. Den förra af dessa föreningar, som bildades år 1886,

[5.]

har till uppgift att befordra den inom vårt land synnerligen viktiga mosskulturen genom spridande af kunskap om mossmarkers odling på tidsenligt sätt och om olika mossjordsformationers användning inom såväl landthushållningens som industriens skilda områden. För detta ändamål anställer föreningen genom sina sakkunniga tjänstemän planmässigt ordnade försök i stor utsträckning såväl hos enskilda jordägare som å särskild försöksgård i Jönköping samt å den föreningen tillhöriga helt nära Jönköping belägna egendomen Flahult med en areal af omkring 80 hektar mossjord. Jämförande försök utföras här med olika jordförbättringsmedel, gödselmedel och kulturväxter, olika förbättringsåtgärder och afdikningsmetoder för samt brukningssätt af mossjord m. m., hvarjämte föreningen för utrönande af mossars olika odlingsvärde låtit verkställa omfattande kemiska och mikroskopiskt botaniska undersökningar af ett stort antal mossar i skilda landsdelar. För uppehållande af denna sin verksamhet åtnjuter föreningen årliga anslag af såväl stat som hushållningssällskap och landsting, hvilka anslag för nästlidna år utgjordes af 15,000 kronor af statsmedel samt 16,500 kronor af hushållningssällskap och landsting.

Sveriges utsädesförening, som likaledes bildades år 1886, har satt till sitt mål att höja och förbättra det svenska jordbrukets växtkultur genom ett systematiskt uppdragande af nya och bättre sorter af olika landtbruksväxter, vid hvilket arbete med noggrannhet tillämpade vetenskapliga metoder användas. Vid Svalöf förfogar föreningen öfver en praktiskt vetenskaplig institution med egna byggnader och egen jord, hvarjämte en filial blifvit förlagd till landtbruksinstitutet vid Ultuna, å hvilka båda platser försöksodlingar äga rum ej endast för uppdragning och förökning utan äfven för jämförande pröfning af olika nya varieteter af såväl stråsädesslag som baljväxter. Under innevarande år utgår, på grund af vid nästlidna års Riksdag fattadt beslut, statens bidrag till verksamhetens uppehållande med 40,000 kronor, hvartill kommer omkring 17,000 kronor från landets hushållningssällskap.

Sveriges
utsädes-
förening.

Sedan år 1897 hafva vid Ultuna och Alnarps landtbruksinstitut funnits inrättade två profningsanstalter, hvilkas ändamål är att själfmant eller på begäran af enskilda profva för landtbruket erforderliga maskiner och redskap för att i förra fallet vinna kännedom om landtbrukets i handeln förekommande tekniska hjälpmedel samt om och i hvilket afseende de behöfva fullkomnas och i senare fallet till enskilda meddela yttrande rörande resultatet af verkställd profning. Anstalterna hafva kommit till stånd därigenom att aktiebolaget Separator hösten 1896 till landtbruksstyrelsen öfverlämnade ett belopp af

Redskaps-
prof-
ningarna.

- [5.] 100,000 kronor att af styrelsen förvaltas på sådant sätt, att omkring 10,000 kronor årligen skulle användas för uppehållande vid rikets båda landtbruksinstitut af dylika anstalter. Med stöd af föreskrifterna i det nådiga bref den 16 oktober 1896, genom hvilket Eders Kungl. Maj:t medgaf, att de af bolaget skänkta medlen finge af statsverket emottagas för att användas till därmed afsedt ändamål, har landtbruksstyrelsen utfärdat reglemente för de båda anstalterna, enligt hvilket de sortera under en gemensam styrelse af fem personer, nämligen en ordförande och två ledamöter, utsedda af landtbruksstyrelsen, samt rektorerna vid de båda landtbruksinstituten. Såsom ordförande i styrelsen har under den tid, anstalterna varit i verksamhet, fungerat chefen för landtbruksstyrelsen. Profningarna utföras af särskilda profningsnämnder, en vid hvardera institutet, hvilka nämnder bestå af rektorn och läraren i redskapslära vid institutet, förvaltaren af den egendom, å hvilken institutet är förlagdt, samt en tekniker och en jordbrukare eller mejerist, de senare utsedda af landtbruksstyrelsen. Utförliga redogörelser för de vid dessa båda anstalter utförda profningarna hafva af styrelsen blifvit afgifna till landtbruksstyrelsen och finnas tryckta såsom meddelanden från styrelsen för maskin- och redskapsprofningsanstalterna.

Smörprof-
ningarna.

Till den försöksverksamhet på landthushållningens område, som försiggår i vårt land, torde i visst hänseende kunna medräknas äfven de fortgående smörprofningarna, som alltsedan år 1891 ägt rum i Malmö och sedan år 1893 jämväl i Göteborg. Afsikten med dem är att genom upprepade undersökningar af smör från samma mejerier påvisa de fel, hvaraf smörberedningen vid olika mejerier möjligen lider, att framkalla ett liffigare samarbete mellan landets mejerikonsulenter och smörexportörer till undanröjande af dylika fel samt att på detta sätt verka för åstadkommande inom landet af ett likartadt och för utlandets marknader passande exportsmör. Till en början bekostades dessa smörprofningar uteslutande med af de i dem deltagande hushållningssällskapen anvisade medel. Från och med år 1894 har emellertid till profningarna årligen beviljats äfven anslag af statsmedel, hvilket anslag under åren 1894—1899 utgick med 10,000 kronor för år samt därefter, på grund af att allt flera mejerier i dem deltog, blifvit höjdt till 15,000 kronor. För innevarande år har en ytterligare höjning med 5,000 kronor ägt rum till täckande af de kostnader, som för smörprofningarna komma att uppstå genom att de från och med detta år skola tillhandahålla därtill berättigade mejerier ett inregistre-radt skyddsmärke för svenskt exportsmör, för användande af hvilket

märke närmare bestämmelser blifvit af landtbruksstyrelsen utfärdade. Ledningen af dessa smörprofningar, hvilka stå under landtbruksstyrelsens inseeende, utöfvas dels af en styrelse, hvilken utgöres af ett ombud från hvarje af rikets hushållningssällskap, hvilket till profningarna lämnar auslag, dels ock af ett förvaltningsutskott, bestående af ordförande och två ledamöter, af hvilka ordföranden, som tillika är statens kontrollant öfver smörprofningarna, utses af landtbruksstyrelsen samt ledamöterna väljas af smörprofningarnas styrelse. Vid dessa profningar är det i främsta rummet det för profningarna uttagna smörets kvalitet, som göres till föremål för noggranna undersökningar. Samtidigt ägnas emellertid uppmärksamhet äfven på de omständigheter vid tillverkningen, som i ett eller annat hänseende kunnat utöfva inflytande på kvaliteten, möjligen förekommande smörfel, deras frekvens, orsak och sättet för deras aflägsnande m. m. Utförliga berättelser öfver svenska smörprofningarna hafva ärligen till landtbruksstyrelsen afgifvits, hvilka berättelser blifvit tryckta och offentliggjorda i serien af meddelanden från landtbruksstyrelsen.

Förutom ofvannämnda för praktisk försöksverksamhet under sakkunnig vetenskaplig ledning afsedda institutioner finnas i skilda delar af landet upprättade af stat och hushållningssällskap gemensamt underhållna 18 frökontrollanstalter och 8 kemiska stationer, hvilkas hufvuduppgift är att undersöka till respektive anstalter inlämnade prof af utsäde, foder- och gödselmedel m. m. Vid några af dessa anstalter hafva mer eller mindre tillfälliga försök anställt för utredande af någon viss deras verksamhet berörande fråga. På grund af anstalternas begränsade tillgångar har dock dylik försöksverksamhet kunnat utöfvas endast vid ett fåtal bland dem och därvid — på endast ett undantag när, då Eders Kungl. Maj:t för ändamålet beviljat särskildt anslag — bedrifvits i mycket inskränkt omfattning.

Af den redogörelse, jag här lämnat öfver försöksverksamheten på jordbruksområdet i vårt land, synes mig framgå, att densamma i fråga om vissa grenar af landthushållningen är ordnad på ett i det stora hela tillfredsställande sätt. Med hänsyn till andra grenar däremot har intet eller så godt som intet blifvit åtgjort. I främsta rummet gäller detta den för det svenska jordbrukets framgångsrika bedrifvande så betydelsefulla boskapsskötseln och den därmed nära förbundna mejerihandteringen. I arbetet på dessa handteringars främjande har visserligen den enskilde från såväl statens som hushållningssällskapens sida kanske i större utsträckning än på något annat jordbrukets verksam-

[5.]

Frökontroll-
anstalter och
kemiska
stationer.

Saknad af
försöksverk-
samhet på
boskaps-
skötselns och
mejerihand-
teringens om-
råden.

[5.] hetsområde haft att tillgå ett i många hänseenden värdefullt bistånd och stöd i form af för den praktiska driftens underlättande afsedda understöd, såsom lån till anskaffande af goda afvelsdjur samt anslag till premiering af dessa, till införande af praktiska metoder för mejeriprodukternas tillverkning, till ordnandet af deras afsättning äfvensom till bedömandet af deras värde m. m. Helt annorlunda hafva emellertid förhållandena tett sig, då man behöft vetenskapens tillhjälp för att få någon dunkel fråga inom här nämnda verksamhetsområden utredd, då det gällt att klargöra, hvarför det eller det tillvägagångssättet under den eller den förutsättningen måste anses såsom det enda riktiga, huruvida icke en jämkning i den eller den riktningen skulle kunna lämna ett lika godt eller kanske bättre resultat o. s. v. Den svenske jordbrukaren har i dylika fall saknat möjlighet såväl att få den uppkomna frågan här i landet besvarad som ock att vinna visshet om, huruvida i andra länder uti ifrågavarande afseenden möjligen vunnit resultat vore praktiskt användbara och utan vidare kunde direkt tillämpas under de lokala förhållanden, under hvilka han arbetar. Att det här ofta kunnat gälla frågor af synnerligen stor räckvidd och vid hvilka betydande ekonomiska intressen varit förknippade, torde för en hvar ligga i öppen dag.

Landtbruks-
akademiens
framställning
1891.

Nödvändigheten af att få denna för omnämnda hufvudgrenar af landets viktigaste näring så kännbara brist afhjälpt hade inom jordbruksidkande kretsar redan länge varit klart insedd, då landtbruksakademien den 16 februari 1891 ingick till Eders Kungl. Maj:t med underdånig framställning i detta syfte. Till stöd för densamma anförde akademien, hurusom å ena sidan försöksverksamheten på vissa landt-hushållningens områden numera vore inom vårt land i någon mån tillgodosedd dels genom den agrikulturkemiska och den växtfysiologiska anstalten vid landtbruksakademiens experimentalfält samt de försök, som utfördes vid landtbruksinstitutet, dels genom de på enskild tillskyndelse åstadkomna samt af föreningar och hushållningssällskap med bidrag af statsmedel understödda inrättningar, som afsåge odling och förädling af utsäde, mosskulturförsök m. m. dylikt. Å andra sidan åter hade ännu i det närmaste intet åtgjorts för att möjliggöra noggranna vetenskapliga undersökningar inom det stora område, som omfattades af boskapsskötseln (däri inbegripen svinskötseln) samt mjölkhushållningen. Då dessa sistnämnda näringar under den senaste tiden inom landet fått en allt mer framträdande vikt och betydelse, syntes det landtbruksakademien, att ett sådant förhållande icke borde få fortfara, detta så mycket mindre, som den äfven på här ifrågavarande område

lifliga konkurrensen gjorde det till en bjudande nödvändighet att äfven bereda de nämnda näringarna i så rikt mått som möjligt allt det stöd och den ledning, som den vetenskapliga forskningen i så hög grad förmodade lämna, då den rätt tillämpades på lösningen af de spörsmål, som under den praktiska yrkesutöfningen framställde sig. Bland de undersökningar, som härvid kunde ifrågakomma, intoges utan tvifvel främsta rummet af dem, som hade till ändamål att fastställa fullt rationella regler för utfodringen af husdjuren med afseende å de olika produktionsändamål, för hvilka de underhölles, så att genom densamma de bästa möjliga resultat, såväl i ekonomiskt som i andra hänseenden, kunde vinnas. Den stora betydelsen för landtbruksnäringen af vetenskapliga forskningar och försök å nu ifrågavarande område hade sedan ganska lång tid tillbaka varit klart inseedt i utlandet. Genom de undersökningar, som där kommit till stånd, hade vunnits en mängd ytterst viktiga upplysningar, hvilka numera så att säga ingått i det allmänna medvetandet och öfverallt lades till grund för utfodringslärans föreskrifter. Ännu återstode dock mycket att på detta område utreda, och oupphörligen uppstode nya frågor, hvilka fordrade en snar lösning. För en och annan kunde det visserligen tyckas, som om vi vid sådant förhållande kunde inskränka oss till att afvakta resultaten af de arbeten, som utfördes i andra länder, för att sedan utan vidare möda eller kostnad begagna oss därpå. Ett sådant tillvägagående syntes emellertid landtbruksakademien föga tilltalande för den nationella känslan hos ett folk, som gjorde anspråk på en framstående plats bland kulturfolken, och som särskildt på naturvetenskapernas område hade att häfda en ärorik historia. Af ännu större betydelse vore, att man icke blott icke hade någon garanti för, utan tvärtom knappast kunde förut-sätta, att de i utlandet anställda undersökningarna alltid skulle gå just i den riktning, som vid en viss gifven tidpunkt vore för oss den mest önskvärda, eller vara afsedd att gifva svar på just de frågor, hvilka till följd af våra egendomliga lokala förhållanden för tillfället vore för oss de viktigaste.

För vinnandet af det mål, som här åsyftades, funnes hufvudsakligen två vägar att välja, nämligen antingen att, på sätt i Tyskland skett, anlita strängt vetenskapliga undersökningar, uteslutande verkställda vid särskilda fasta försöksanstalter och af naturliga skäl inskränkta till ett mycket litet antal försöksdjur, eller ock att, såsom i Danmark ägt rum, utsträcka själfva utfodringsförsöken till ett jämförelsevis betydligt antal djur på flera rundt om i landet belägna gårdar, hvilkas ägare funnits villiga att ställa en större eller mindre del

- [5.] af sina kreatursbesättningar till disposition för försöken, under det att dessas planläggning, alla därvid förekommande analyser samt resultatens bearbetning verkställes vid en vetenskaplig centralanstalt, nämligen det landtbruksekonomiska försökslaboratoriet i Köpenhamn. Båda systemen ägde sina fördelar och olägenheter, men då det danska systemet med nödvändighet förutsatte tillgång till ej blott en med forskarkrafter och materiell tillräckligt utrustad centralanstalt, utan äfven talrika för ändamålet särskildt utbildade biträden för anordningen, den omedelbara ledningen och öfvervakandet af själfva försöken vid de olika gårdarna, måste kostnaderna för detta system blifva jämförelsevis mycket betydliga. Af dessa skäl kunde enligt landtbruksakademiens mening icke någon annan väg för uppnående inom rimlig tid af det åsyftade målet ifrågasättas än den, som dithills följts i Tyskland, och hvilken där lämnat betydelsefulla resultat, på hvilka utfodringsläran i dess nuvarande skick hufvudsakligen vore byggd, eller med andra ord inrättandet af en fast försöksanstalt för vetenskaplig experimentell forskning på det område, som omfattade, bland annat, landets i ekonomiskt hänseende viktigaste husdjurs näringsfysiologi. Härmed vore icke sagdt, att icke en utsträckning af försöksverksamheten i den uti Danmark under senare tid följda riktningen borde eftersträfvast, utan vore det tvärtom i högsta måtto önskvärdt, om en sådan utsträckning kunde genomföras, så snart genom den ifrågasatta anstalten en fast stödjepunkt vunnits och nödig personal småningom hunnit utbildas. På sådant sätt skulle tillfälle beredas att i stor omfattning pröfva de vid anstalten vunna resultatens tillämplighet på rådande förhållanden, en kontroll, hvars värde särskildt med hänsyn till försökens ändamål icke kunde för högt uppskattas. Beträffande valet af plats för anstalten ansåge landtbruksakademien, att man borde utgå från den förutsättningen, att anstalten, om ock afsedd att tjäna praktiska syften, likväl oeftergifligen borde hafva en fullt vetenskaplig karaktär. Häraf syntes följa, att anstalten om möjligt borde förläggas i så omedelbar förbindelse som möjligt med ett större vetenskapligt centrum och vid sådant förhållande kunde icke någon lämpligare plats för anstalten föreslås än landtbruksakademiens Experimentalfält, där dels redan en del för densamma nyttiga eller nödiga förutsättningar, såsom ett ordnad jordbruk, ladugård, ett fullständigt och under insiktsfull ledning ställt kemiskt laboratorium, en växtfysiologisk anstalt m. m. finnes, dels äfven belägenheten inom hufvudstadens område beredde lätt tillgång till beröring med besläktade institutioner, bland hvilka veterinärinstitutet särskildt kunde framhållas, samt till samlingar, bibliotek och dylikt i en utsträckning, hvartill

något jämförligt icke annorstädes inom vårt land kunde uppvisas. Äfven den omständigheten, att anstalten, om den blefve förlagd till Experimentalfältet, naturligen skulle komma att stå under förvaltning och kontroll af en offentlig korporation, som jämlikt sina af Eders Kungl. Maj:t fastställda stadgar hade till ändamål att med stöd af vetenskap och erfarenhet verka för svenska landtbrukets och därmed förenade näringars utveckling och förkofran, samt blifva inordnad som en integrerande lem i en redan befintlig organisation af flera för samma ändamål arbetande institutioner, vore otvifvelaktigt ett skäl, som kraftigt talade för denna plats såsom den lämpligaste. Hvad enligt det föregående blifvit anfördt rörande den försöksverksamhet, som borde hafva till sin särskilda uppgift att utreda och fastställa rationella regler för utfodringen af landets husdjur, företrädesvis nötboskap och svin, kunde i allt väsentligt tillämpas äfven på det forskningsarbete, som vore afsedt att främja en sund utveckling af mejerihandteringen, ty det syntes väl icke kunna råda något tvifvel därom, att de anordningar, som befunnes af nöden för detta senare ändamål, bäst och billigast ställdes i omedelbart samband med den djurfysiologiska anstalten såsom en integrerande del däraf. Om några åtgärder funnes behöfva vidtagas till fyllande af behovet af en försöksanstalt med den bestämmelse, som ofvan blifvit antydd, måste dessa åtgärder redan från början erhålla den omfattning och fullständighet, att de afsedda arbetena kunde bedrivas med önskelig energi, ty erfarenheten hade nogsamt ådagalagt olämpligheten att inrätta dylika anstalter med otillräcklig utrustning och alltför knappa driftmedel. Beträffande anstaltens första organisation syntes det landtbruksakademien att i spetsen för densamma borde ställas en föreståndare med grundlig fysiologisk bildning samt med speciell öfning i och vana vid experimentell forskning inom näringsfysiologien äfvensom med insikt i den moderna bakteriologien och dess metodik. Önskvärdt vore visserligen, att han därjämte vore i besittning af agronomiska kunskaper och någon erfarenhet i landthushållningens praxis, men då det under närvarande förhållanden kunde antagas vara omöjligt att åtminstone inom landet finna någon lämplig så kvalificerad person, syntes man så mycket hellre kunna eftergifva krafvet på sistnämnda egenskap, som landtbruksakademien tänkte sig institutionen ställd under närmare tillsyn af en utaf landtbruksakademien eller dess förvaltningskommitté utsedd, af sakkunniga ledamöter och däribland erfarna landthushållare sammansatt delegation, som skulle få till åliggande, bland annat, att vid början af hvarje år i samråd med föreståndaren uppgöra planen för årets arbeten.

[5.]

Till biträde åt föreståndaren borde anställas två assistenter med fast aflöning, den ene för de djurfysiologiska undersökningarna (utfodringsförsöken) och den andre för undersökningarna på mejeriväsendets område, däri inbegripna de bakteriologiska undersökningarna. I den mån försöken komme att utsträckas till flera gårdar i olika trakter af landet, blefve det nödigt att äga tillgång till ett antal yngre, vederbörligen utbildade personer att för detta ändamål under längre eller kortare tid tjänstgöra vid anstalten såsom tillfälliga assistenter. Till biträde i allmänhet och för utförandet af gröfre arbeten vid anstaltens båda olika afdelningar erfordrades två laboratoribetjante eller vaktmästare. Då genom den föreslagna anstaltens tillkomst arbetet vid landtbruksakademiens kemiska laboratorium komme att högst betydligt förökas, blefve det oundgängligen nödvändigt att vid detta laboratorium anställa en laborator. Med stöd af hvad sålunda anförts hade landtbruksakademien funnit sig böra föreslå följande

Stat för anstalten.

Aflöning:

1 föreståndare	kr. 4,000	Efter fem år kunde lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
1 assistent vid den fysiologiska afdelningen	„ 2,000	
1 assistent vid den bakteriologiska och mejeri-afdelningen	„ 2,000	
2 betjante för biträde vid gröfre arbeten à 800	kr. 1,600	kr. 9,600
Till anstaltens drift		„ 10,000
Med anledning af anstaltens upprättande skulle emellertid ytterligare erfordras följande belopp:		
å det agrikulturkemiska laboratoriets stat, 1 laborator		„ 3,000
med ett ålderstillägg af 500 kronor efter fem års tjänstgöring; samt		
till underhåll och nödiga reparationer å Experimentalfältets byggnader		„ 2,000.
hvaran hela den årliga kostnaden för anstalten och däraf mer eller mindre direkt föranledda utgifter skulle blifva	kr. 24,600.	

Härvid framhöll emellertid landtbruksakademien särskildt, huru som det i ofvanstående stat för den nya anstaltens drift upptagna belopp, 10,000 kronor, icke blefve tillräckligt, därest, såsom önskligt vore, försöksverksamheten skulle, utöfver själfva arbetena vid anstalten, i nämnvärd mån och såsom i Danmark utsträckas till försök på så

[5.]

kallade rörliga försöksstationer, d. v. s. till ladugårdar och mejerier i olika trakter af landet, isynnerhet om från samma post skulle utgå aflöningar och arvoden till de särskilda assistenter och andra biträden, hvilka i sådan händelse erfordrades.

Hvad slutligen anginge det anslag för en gång, som vore erforderligt för inrättande af anstalten, vore det icke möjligt för akademien att uppgöra en definitiv och detaljerad plan, men under förutsättning dels att den byggnad, som för närvarande inrymde det kemiska laboratoriet jämte bostad för agrikulturkemisten och assistenten vid laboratoriet, omändrades, så att byggnadens nedre, för närvarande till kemiskt laboratorium upplåtne våning i stället intoges af de för den föreslagna institutionen nödiga laboratorium och arbetslokaler, att agrikulturkemiska laboratoriet uppflyttades till den öfre våningen samt att å samma byggnads vind inreddes bostäder för laboratorn och assistenten, dels ock att ny bostad uppfördes åt agrikulturkemisten, skulle enligt framställningen bifogadt approximativt kostnadsförslag de erforderliga nya byggnaderna samt nödiga förändringar i förut befintliga sådana kräfva en summa af kr. 84,000, hvartill dock skulle komma kostnaden för den första upp-

sättningen af instrument och dylikt „ 10,000

eller tillhoppa kr. 94,000.

På grund häraf hemställde landtbruksakademien, att Eders Kungl. Maj:t tacktes i nåder vidtagna åtgärder för att hos Riksdagen utverka beviljande för nu ifrågavarande ändamål af dels ett årligt anslag af 24,600 kronor, dels ock ett anslag för en gång af 94,000 kronor att användas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ofvan framställda förslag och enligt detaljerade ritningar och kostnadsförslag, hvilka, i händelse af bifall härtill, borde uppgöras och Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning underställas.

Den 22 augusti 1891 remitterades denna landtbruksakademiens framställning till landtbruksstyrelsen, som den 10 oktober 1893 anmodade hushållningssällskapens under november månad samma år i Stockholm sammanträdande ombud att till styrelsen afgifva yttrande, huruvida landtbrukets praktiska intressen kunde förväntas af en dylik anstalt skörda så stor fördel, att af sådan anledning det begärda statsanslaget borde beviljas. Uti skrifvelse den 28 november 1893 afgåfvom buden det svar, att ombuden väl ansåge, att de fördelar, landtbrukets praktiska intressen kunde förvänta af en anstalt af ifrågavarande beskaffenhet, vore så stora, att af sådan anledning för dylik anstalt

Hushållningssällskapens ombudsyttrande 1893.

- [5.] statsanslag borde beviljas, men att likväl nya undersökningar borde anställas för utrönande, hvilka fördelar kunde vinnas genom försöksanstaltens förläggande till annat lämpligt ställe än det af landtbruksakademien föreslagna Experimentalfältet.

Styrelsens
för Alnarps
landtbruks-
institut ytt-
rande 1896.

Med anledning häraf anmodade landtbruksstyrelsen genom skrifvelse den 7 december 1893 styrelsen för Alnarps landtbruksinstitut att inkomma med utredning rörande lämpligheten och fördelarna af en dylik anstalts förläggande till nämnda landtbruksinstitut. Till svar härpå anförde styrelsen för bemälda institut uti skrifvelse af den 3 juni 1896, att förläggandet till Alnarp af en fast försöksstation för hufvudsakligen rent vetenskaplig forskning i djurfysiologi efter tyskt mönster icke syntes vara att förorda, då för en sådan station Alnarp icke skulle erbjuda större, utan i vissa afseenden, hvilka i landtbruksakademiens förberörda utredning framhållits, mindre fördelar än exempelvis Experimentalfältet vid hufvudstaden, hvarjämte en dylik anstalt, utan något närmare sammanhang med institutets öfriga verksamhet, snarare kunde blifva en börda än en fördel för detsamma. Å andra sidan syntes ej heller en försöksverksamhet efter alldeles samma plan som i Danmark kunna med fördel anordnas vid Alnarp eller öfver hufvud någonstädes i landet, då densamma föga lämpade sig för vårt lands läge och förhållanden samt förutsatte en särskild för ändamålet inrättad centralanstalt och framför allt dispositionen af en vida större anslagssumma, än som kunde vara att påräkna inom vårt land. Detta uteslöte dock icke, att den hufvudriktning, i hvilken de danska försöken ginge, vore den, som bäst syntes kunna förenas med landtbruksinstitutets verksamhet och äfven draga de största fördelarna af där befintligt försöksmaterial. Den form, under hvilken en dylik försöksanstalt lämpligast skulle kunna vid institutet anordnas, syntes vara, att densamma inrättades för lösande af företrädesvis praktiska frågor med begagnande hufvudsakligen af vid institutet och i dess omnejd tillgängligt material. De försök, som vid denna anstalt skulle komma att utföras, borde för boskapsskötselns räkning bestå uti kemiska, botaniska och bakteriologiska undersökningar om olika fodermedel, utfodringsförsök med desamma, undersökningar af mjölkens beskaffenhet hos olika raser och individer, af ofvannämnda försök föranledda kalkyler för praktik m. m., och för mejerihandterings räkning uti undersökningar af mjölk och mejeriprodukter å såväl kemisk som bakteriologisk väg, pröfning af olika tillverkningsmetoder för mejeriprodukter, försök med olika slag af redskap och material för sådan tillverkning m. m. Omkostnaderna för en sådan försöksanstalt skulle enligt institutsstyrelsens beräkning utgöras af ett anslag för en

gång af 75,000 kronor för uppförande af en institutionsbyggnad och ett boningshus med bostad för föreståndaren jämte rum för två assistenter, fodermästare och dräng, samt af ett årligt anslag af 20,000 kronor till aflöningar och driftkostnader.

[5.]

På grund af det sålunda anförda förklarade sig styrelsen villig emottaga en anstalt sådan som den ifrågasatta, anvisa densamma lämplig plats å Alnarps egendom samt tillhandahålla densamma försöksdjur m. m., men betonade tillika, att styrelsen icke kunde åtaga sig att till densamma för öfrigt i någon form lämna bidrag. För anstaltens förläggande till Alnarp måste alltså enligt styrelsens åsikt bestämdt förutsättas, att densamma ordnades med en fristående ekonomi, så att anstalten själf kunde bestrida alla vid densamma häftande utgifter och således äfven ersätta samtliga kostnader, som genom anstalten kunde ådragas institutet.

Efter emottagandet af detta Alnarpsstyrelsens svar väcktes inom landtbruksstyrelsen fråga om och utarbetades därstädes ett förslag till anstaltens uppdelande på två fullt fristående afdelningar, af hvilka den ena, eller försöksanstalten på utfodringslärans område, skulle förläggas till landtbruksinstitutet vid Ultuna och den andra, eller försöksanstalten på mejerihandteringens område, till mejeriinstitutet vid Alnarp.

Af landtbruksstyrelsen uppgjordt förslag till försöksanstalter vid Ultuna och Alnarp samt styrelsernas för instituten däröfver afgifna yttranden.

Förslaget innehöll i öfrigt i hufvudsak följande.

Föreståndarbefattningen vid de olika anstalterna skulle förenas med vederbörande lärarbefattning vid instituten, nämligen vid Ultuna med lektorsbefattningen i husdjurslära och vid Alnarp med lärarbefattningen i mejerilära. Hvardera af dessa lärare skulle till biträde erhålla en assistent, hvars arfvode borde utgå med 2,000 kronor för år räknadt utan rätt till ålderstillägg, hvarjämte vid försöksanstalten vid Ultuna skulle anställas en försökstjänare med årlig lön af 600 kronor. Någon särskild godtgörelse för de ökade skyldigheter, som enligt förslaget skulle åläggas ofvannämnda båda lärare, ansåg landtbruksstyrelsen icke vara erforderlig. De löpande utgifterna till hvarje anstalt beräknade styrelsen till 5,000 kronor, däraf 2,500 kronor till ersättningar till instituten för foder (vid Ultuna) eller mjölk (vid Alnarp) jämte lämnadt biträde vid instituten och olika försöksgårdar.

Andra nybyggnader för försöksanstalternas behof än vid Ultuna ett försöksstall och vid Alnarp ett nytt kemiskt laboratorium ansåg landtbruksstyrelsen icke behöfva uppföras. Som emellertid det vid Alnarp befintliga kemiska laboratoriet vore otidsenligt och för institutets behof otillräckligt, hvarför detsamma, oafsedt huruvida den tilltänkta försöksanstalten komme till stånd eller icke, inom en icke alltför aflägsen

[5.] framtid behöfde ersättas med ett nytt, syntes någon särskild kostnad för uppförande af ett dylikt vid Alnarp icke behöfva drabba försöksanstalten. I motsats härtill och då något försöksstall för landtbruksinstitutets vid Ultuna räkning, för så vidt ej försöksanstalten därstädes komme till stånd, ej erfordrades, måste för sådan händelse särskilda medel för uppförande af ett dylikt beredas.

Öfver detta förslag afgåfvo styrelserna för de båda instituten särskilda yttranden.

Styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna anförde i sitt yttrande den 30 december 1897, att upprättandet vid landtbruksinstitutet af en anstalt, sådan som den ifrågasatta, syntes medföra högst betydliga fördelar, i det att verksamheten vid denna anstalt komme att vara till gagn såväl för den vid densamma anställde lärarens egen utbildning som för undervisningen samt i likhet med redskapsprofvningsanstalten sätta institutet i en mer direkt växelverkan med den jordbrukande allmänheten, hvilket utan all fråga blefve till fördel för såväl institutet som allmänheten. Styrelsen ville därför på det lifligaste understödja upprättandet af och verksamheten vid en dylik anstalt. Emellertid syntes assistenten vid anstalten böra erhålla ålderstillägg samt till följd af bristande bostäder vid institutet utöfver det föreslagna försöksstallet för anstaltens räkning uppföras jämväl en byggnad, inrymmande bostäder åt assistenten och försökstjänaren äfvensom ett laboratorium, hvarjämte styrelsen fann de föreslagna kostnaderna i allmänhet vara väl lågt beräknade.

I samma afseende anförde styrelsen för Alnarps landtbruksinstitut uti skrifvelse den 8 januari 1898, att försöksanstaltens förläggande till institutet vore af stort gagn såväl för det vetenskapliga arbetet därstädes som för vederbörande lärares utbildning och elevernas undervisning, men för att ett sådant resultat skulle vinnas och anstalten icke tvärtom inkräkta på läroverkets resurser erfordrades ovillkorligen, att fullgod ersättning lämnades för den lärarkraft, den komme att beröfva institutet, att lokaler bereddes såväl för försöksanstaltens verksamhet som för de tjänstemän, som därvid komme att anställas, samt att tillräckliga medel ansloges till såväl tjänstemäns och lokalers underhåll som materiell för försöken och ersättning för det arbete och de förluster, anstalten ovillkorligen komme att åsamka institutet. Om föreståndarbefattningen vid försöksanstalten förenades med lärarbefattningen i mejerilära, vore det icke tänkbart, att läraren i sistnämnda ämne skulle kunna fortfara med den omfattande undervisning, som han för närvarande utöfvade, utan syntes denna ganska snart behöfva inskränkas, hvarigenom det blefve nödigt att bereda ny lärarkraft icke blott för mejeriskolans elever utan ock för

[5.]

den undervisning, mejeriläraren förut lämnat landtbruksinstitutets såväl elever som läringar. Såsom ett oeftergiffligt villkor för inrättande af en dylik anstalt vid Alnarps landtbruksinstitut måste emellertid ett tidsenligt kemiskt laboratorium uppföras. Hvad mejeriet vid Alnarp anginge, syntes det visserligen i hufvudsakliga delar kunna motsvara äfven anstaltens behof, men under sådan förutsättning blefve anordningar erforderliga, som komme att medföra betydliga utgifter.

Till föreståndarens och assistentens hjälp borde ett räknebiträde anställas, för hvilket ändamål 500 kronor syntes årligen böra i staten för anstalten upptagas. Likaledes erfordrades för anstaltens räkning en vaktmästare, hvilkens aflöning förutom bostad och vedbrand borde beräknas till 800 kronor. Det till allmänna omkostnader och ersättning åt institutet m. m. af landtbruksstyrelsen beräknade belopp syntes institutsstyrelsen väl knappt, och borde till underhåll af för anstalten nödiga inventarier liksom äfven till bränsle, belysning m. m. erforderligt belopp i staten upptagas. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, ansåge institutsstyrelsen, att till försöksanstalten erfordrades årliga anslag af tillhoppa 11,600 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 11 november 1898 underställde landtbruksstyrelsen detta ärende Eders Kungl. Maj:ts pröfning.

I denna sin skrifvelse förklarade sig landtbruksstyrelsen i fråga om betydelsen för det praktiska landtbruket af en försöksverksamhet på utfodringslärans och mejerihandteringens områden icke tveka att såsom sin bestämda åsikt uttala, att det vore till stor fördel för den praktiska landtbruksdriften, om en sådan försöksverksamhet kunde komma till stånd, till stöd för hvilken åsikt landtbruksstyrelsen ansåge sig endast behöfva åberopa hvad af landtbruksakademien i sådant afseende blifvit anfördt.

Om någon tvekan således icke rädde i fråga om fördelarna af åvägbringandet af den försöksverksamhet, hvarom nu vore fråga, syntes däremot beträffande den lämpligaste organisationen af densamma olika åsikter kunna göra sig gällande, i det att man kunde antingen — såsom i Danmark — leda försöken från en centralstation men till större delen utföra dem på privata landtegendomar i olika trakter af landet eller — såsom i Tyskland — binda försöksverksamheten vid fasta försöksstationer.

Hvad nu fördelarne af dessa olika system anginge, så kunde därom i allmänhet sägas, att systemet med rörliga försöksstationer hufvudsakligen afsåge att lösa mer praktiska, för en gifven tidpunkt och gifna

Landtbruks-
styrelsens
underdåniga
utlåtande
1898.

[5.] speciella förhållanden uppställda spörsmål, samt att resultaten af försöken icke kunde tillmätas samma allmänna eller rent vetenskapliga värde, som de försök, hvilka verkställdes vid de fasta försöksstationerna, då de senare gifvetvis kunde vara vida bättre utrustade med alla de hjälpmedel, som erfordrades för vinnandet af fullt exakta resultat. Den praktiska riktningen af försöken och det förtroende samt det intresse, som de kunde påräkna från den praktiska landtmannens sida, gäfvade emellertid detta system ett stort värde genom den vakna uppmärksamhet för alla för den praktiska landtbruksdriften viktiga frågor, som därigenom framkallades ej blott hos utöfvarna af denna försöksverksamhet utan äfven hos landtmännen själfva. På grund af de stora kostnader, detta system medförde, och resultatens någon gång mindre exakta beskaffenhet syntes systemet icke i oförändrad form böra komma till användning inom vårt land.

Systemet åter med fasta försöksstationer hade inom Tyskland och Österrike visat sig, särskildt i de fall, där försöksledaren ägt de för en sådan befattning erforderliga egenskaperna, leda till stora fördelar, men löpte gifvetvis faran att leda till ensidighet gentemot det praktiska landtbrukets kraf.

Med afseende å de olägenheter, som vidlådde båda systemen, vore det önskligt, att ett tillvägagångssätt kunde finnas, hvilket förenade båda systemens fördelar med undvikande af deras olägenheter, och detta skulle blifva förhållandet, om de fasta stationerna förenades med försöksgårdar och möjlighet bereddes försöksledaren och hans biträden att kunna samarbeta med de praktiska landtmännen vid försökens utförande.

Den från Tyskland och Amerika vunna erfarenheten gäfvade vid handen, att försöksverksamheten icke lämpligen borde förenas med kontrollverksamhet, hvarigenom uppmärksamheten för mycket droges till sistnämnda verksamhet på bekostnad af anstaltens egentliga uppgift, men att däremot det vore en stor fördel, att försöksverksamheten förenades med lärarverksamhet.

Vidkommande det förslag till upprättande af en försöksanstalt på utfodringslärans och mejerihandteringens områden, som blifvit af landtbruksakademien upprättadt, så vore detta uppgjordt enligt systemet med fasta försöksstationer, och på samma gång det sålunda ägde detta systems förtjänster, saknade det, såsom naturligt vore, många af de garantier, som erfordrades för att detta system icke skulle löpa fara att förfela sitt ändamål. Det fölle nämligen af sig själf att, om anstalten förlades till Experimentalfältet, den hvarken kunde förenas

[5.]

med någon försöksgård i egentlig mening eller någon lärarverksamhet eller, då Experimentalfältet icke vore beläget inom en trakt, där mejerihandtering i någon större omfattning bedrefves eller kreatursuppfödning ägde rum, något lifligare samarbete med de praktiska landtmännen därstädes kunde komma till stånd.

Om däremot anstaltens uppgift fördelades på två anstalter samt dessa förlades, försöksanstalten på utfodringslärans område till landbruksinstitutet vid Ultuna och försöksanstalten på mejerihandteringens till mejeriinstitutet vid Alnarp, så skulle därigenom vinnas, att försöksverksamheten blefve förenad med lärarverksamhet och bedrefves på större landtegendomar, hvilka kunde i behöriga afseenden tjäna såsom försöksgårdar, hvarjämte och då försöksanstalten på utfodringslärans område komme att vara belägen i en trakt, där en icke obetydlig kreatursskötsel ägde rum, samt försöksanstalten på mejerihandteringens område inom den del af vårt land, där denna handtering i största omfattning bedrefves, sambandet med den praktiska landbruksdriften icke behöfde saknas.

Beträffande de anmärkningar, som af styrelserna för instituten blifvit framställda mot landbruksstyrelsens förslag, ansåge sig landbruksstyrelsen ej med anledning af dem böra vidtaga andra ändringar i sitt ursprungliga förslag, än att vid försöksanstalten på mejerihandteringens område anställdes en försökstjänare med samma aflöning som styrelsen föreslagit för försökstjänaren vid Ultuna eller 600 kronor för år räknadt, samt att med de båda assistentbefattningarna förenades rätten till tre ålderstillägg.

I öfverensstämmelse med hvad sålunda och i öfrigt blifvit anfördt, hade landbruksstyrelsen uppgjort följande förslag till

Stat för försöksanstalten å utfodringslärans område vid Ultuna och för försöksanstalten å mejerihandteringens område vid Alnarp.

1 assistent	kronor 2,000
med tre ålderstillägg	
1 försökstjänare	„ 600
resekostnad för föreståndaren och assistenten	„ 1,000
kemikalier	„ 500
tryckningskostnader, skrifmaterialier, porto	„ 500
instrument m. m.	„ 500
ersättningar till instituten för foder eller mjölk jämte lämnadt biträde vid institutet och olika försöksgårdar	„ 2,500
	tillhopa kronor 7,600.

[5.]

På grund af det ofvan sagda hemställde landtbruksstyrelsen, att Eders Kungl. Maj:t måtte uti proposition till Riksdagen föreslå, att Riksdagen för upprättande af en försöksanstalt på utfodringslärans område vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt en försöksanstalt på mejerihandteringens område vid mejeriinstitutet vid Alnarp måtte

dels på ordinarie stat bevilja vid hvardera af dessa anstalter till aflöning åt en assistent 2,000 kronor för år, till aflöning åt en försöks-tjänare 600 kronor för år samt för anstaltens underhåll och drift 5,000 kronor för år, eller tillhopa 15,200 kronor för år, däraf till hvardera anstalten 7,600 kronor, äfvensom medgifva, att assistentens aflöning efter innehafvarens af beställningen väl vitsordade tjänstgöring under en tid af fem år, räknad från och med året näst efter det, han blifvit antagen, finge höjas med 500 kronor, efter ytterligare fem års enahanda tjänstgöring ånyo med 500 kronor och efter ytterligare fem års enahanda tjänstgöring slutligen med 500 kronor,

dels ock anvisa ej mindre för bestridande af den å försöksanstalten vid Ultuna fallande kostnad för uppförande af ett försöksstall med laboratoriebyggnad m. m., i enlighet med uppgjord ritning och kostnadsförslag, 22,832 kronor 50 öre, än äfven för tillbyggnad samt ändrad inredning af mejeriet vid Alnarp äfvensom anskaffande för mejeriets behof af ny ångpanna och ångmaskin, allt enligt upprättad ritning och kostnadsförslag, ett belopp af 13,450 kronor.

Kungl. Maj:ts
beslut 1899.

Vid underdånig föredragning den 24 mars 1899 af detta ärende fann Eders Kungl. Maj:t de gjorda framställningarna icke för det dåvarande till vidare åtgärd föranleda.

Motioner i
Riksdagen.

Äfven inom Riksdagen har frågan om åstadkommandet af en mer omfattande försöksverksamhet på jordbrukets och dess binäringars olika verksamhetsområden varit föremål för uppmärksamhet. Uti en vid 1899 års riksdag väckt motion hemställdes sålunda, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke för jordbruksändamål borde lämnas anslag till:

1) inrättande af en undersöknings- och experimentalanstalt, äfven omfattande en bakteriologisk försöksanstalt,

2) fältförsök och

3) uppvisningsfält i olika delar af vårt land,

samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

I motiveringen till denna motion framhölls, hurusom de tryckta förhållanden, under hvilka vår modernäring arbetade, manade till ökade ansträngningar att af den moderna vetenskapen söka erhålla samma

bistånd och stöd, som andra näringsgrenar vetat att i så rikt mått förskaffa sig. I flera länder hade man kommit att mer och mer beakta dessa förhållanden, och de vetenskapliga undersökningarna hade där genom rika statsunderstöd blifvit ställda i jordbrukets tjänst. Såsom ett efterföljansvärdt exempel åberopade motionären det lilla Danmark, hvars genom dess försökslaboratorium utförda försök på mejerihandteringens och utfodringslärans områden förtjänade att särskildt uppmärksammas. En annan af motionären såsom lämpligt föredöme för oss åberopad undersöknings- och experimentalanstalt vore den i Halle, som hade uppdelat det rikhaltiga material, hvarmed den sysselsatte sig, på flera olika afdelningar, af hvilka hvar och en fått sig sin särskilda uppgift förelagd.

Då — yttrade motionären — vi på grund af vårt lands nordliga läge och de olikartade förhållanden, som äfven i andra hänseenden här rådde, icke med tillräcklig säkerhet kunde bygga på resultaten af i andra länder utförda undersökningar, kräddes en särskildt för oss afpassad, mångsidig, rikt utrustad och praktiskt anordnad försöksanstalt, med hvilken det vore af särskild vikt att få förbunden en bakteriologisk anstalt, där rön kunde anställas med och undersökningar utföras rörande de olika för jordbruket och dess binäringar så betydelsefulla slagen af olika bakterier. De vid försöksanstalten vunna resultaten syntes motionären böra under noggrann kontroll pröfvas å egendomar i olika delar af landet, i sammanhang hvarmed åtgärder borde vidtagas för att i vidsträckta kretsar sprida kunskap om hvad som af dessa resultat särskildt vore värdt att beaktas och i praktiken tillämpas. Ett medel för uppnåendet af detta sistnämnda mål vore anordnandet af s. k. uppvisningsfält, sådana som i flera länder blifvit anlagda, vid hvilka ambulatoriska lärare infunne sig för att med den på fältet växande grödan såsom askådningsmaterial redogöra för de fördelar, som kunde vinnas genom olika kulturmetoder, genom planmässig gödsling o. s. v.

Ifrågavarande motion blef af statsutskottet afstyrkt, hufvudsakligen på den grund att utskottet, som ingalunda ville förneka, att upprättandet af en försöksanstalt, sådan som den af motionären åsyftade, skulle vara jordbruket till gagn, likväl ansåge den förebragta utredningen icke vara så fullständig, att den borde föranleda något principuttalande i motionens syfte från Riksdagens sida. Därjämte syntes det utskottet, att, så länge frågan om inrättande af ett nytt statsdepartement för, bland annat, jordbruksärenden vore på Riksdagens pröfning beroende, genomförandet af ett så vidt omfattande förslag som det i motionen framställda borde anstå, till dess frågan om det nya departementet vunnit sin lösning.

[5.] Motionen blef jämväl af Riksdagens båda kamrar afslagen.

Redan vid 1900 års riksdag förnyades emellertid samma motion; och uti sitt i anledning däraf afgifna utlåtande åberopade statsutskottet, utöfver hvad af utskottet vid 1899 års riksdag anförts, ytterligare, att utskottet vore öfvertygad att Eders Kungl. Maj:t, därest ett särskildt jordbruksdepartement komme till stånd, icke skulle underlåta att utan därom af Riksdagen särskildt framställd begäran taga under öfvervägande, huruvida någon ändrad organisation af de nu med statsmedel understödda anstalter för jordbruksändamål kunde finnas erforderlig eller dessa anstalters sammanförande till en centralanstalt med utvidgad plan för dess verksamhet kunde vara af omständigheterna påkalladt.

I enlighet med utskottets afstyrkande utlåtande blef motionen ånyo af Andra Kammaren afslagen, medan densamma däremot af Första Kammaren utan votering bifölls.

Tillkallande
af kommitte-
rade till
jordbruks-
departe-
mentet.

Den öfversikt, jag här lämnat, öfver de bemödanden som under 1890-talet gjorts för att lösa frågan om åstadkommandet af en ordnad försöksverksamhet på husdjursskötseln och mejerihandteringens områden, torde tydligt utvisa, att man på skilda håll klart insett, att det här gäller en för det svenska jordbruket synnerligen viktig fråga. Så är ock förhållandet. Under de två sista decennierna af det nyss till-ändalupna århundradet har den svenska ladugårdsskötseln och den därmed så nära förbundna mejerihandteringen med raska steg utvecklats sig. Dess produkter hafva så småningom lyckats att ute på världsmarknaden tillkämpa sig en allt mer framskjuten plats; och då samtidigt produktionen, ej minst genom att landets mindre jordbrukare ryckts med i arbetet, starkt tillväxt, har landet på denna väg tillförts en inkomst, som man några tiotal år förut knappast kunnat drömma om. Då den svenska jordbrukaren under dessa förhållanden sett, hvilken verksam hjälp i arbetet på att ytterligare höja ladugårdens och mejerihandteringens afkastningsförmåga hans yrkesbröder i andra länder fått emottaga af en på vetenskaplig grund hvilande, praktiskt ledd försöksverksamhet, har det för honom legat nära till hands att med en viss otålighet fråga, hvarför icke äfven han kunde komma i åtnjutande af samma fördel. Frågan har syns honom så mycket mer berättigad, som en motsvarande försöksverksamhet på andra jordbrukets verksamhetsområden af statsmakterna omhuldades och understöddes med i många fall jämförelsevis rika anslag.

Då det nybildade jordbruksdepartementet år 1900 började sin verksamhet, var det sålunda gifvet att jag, såsom departementets chef,

måste betrakta det såsom en för mig viktig uppgift att söka få här ifrågavarande, hittills föga tillgodosedda gren af försöksverksamheten på ett tillfredsställande sätt ordnad. Jag hade så mycket större anledning därtill, som jag, såsom chef för landtbruksstyrelsen, haft rikt tillfälle att bilda mig en klar uppfattning om, att det här gällde ett verksamt främjande af för landets hela jordbruk viktiga intressen. Och då till detta ytterligare kom, att det syntes mig kunna blifva till synnerligt gagn, om man — utan att beröfva den på skilda håll redan pågående försöksverksamheten dess själfständiga karaktär — samtidigt kunde få till stånd en närmare samverkan mellan de för densamma upprättade olika institutionerna, begärde och erhöll jag den 16 november 1900 Eders Kungl. Maj:ts nådiga bemyndigande att tillkalla högst fyra sakkunniga personer att inom jordbruksdepartementet biträda vid behandling af frågan, hvilka åtgärder borde från statens sida vidtagas för ett tillfredsställande ordnande af försöksverksamheten inom jordbruksområdet.

Sedan de på grund af detta bemyndigande tillkallade personer, bruksägaren G. Benedicks, doktor N. Engström samt direktörerna R. T. Hennings och Ivar Insulander inför mig sammanträdde i jordbruksdepartementet, därvid öfverläggningar ägde rum angående lämpligaste sättet att lösa förevarande fråga, samt jag därefter åt dem uppdragit att utarbeta och till mig inkomma med förslag i ämnet, aflämnade de i oktober 1901 det sålunda infordrade förslaget, för hvars innehåll jag tillåter mig att här närmare redogöra.

Kommittedens samman-
sättning.

Efter att hafva angifvit de anstalter för försöksverksamhet på landt-hushållningens olika områden, det svenska jordbruket för närvarande har tillgång till, och för hvilka jag här ofvan redogjort, öfvergå kommitterade till en närmare granskning af landtbruksakademiens och landtbruksstyrelsens af mig i det föregående omnämnda förslag till försöksverksamhetens ytterligare utveckling genom upprättandet af en försöksanstalt på utfodringslärans och mejerihandteringens område. Af dessa förslag afsåge landtbruksakademiens den nya anstaltens förläggande till Experimentalfältet, medan landtbruksstyrelsen, för att nedbringa de med anstaltens upprättande förbundna kostnaderna, föreslagit dess uppdelande på två afdelningar, af hvilka den ena skulle förläggas till Alnarps och den andra till Ultuna landtbruksinstitut. De af landtbruksstyrelsen angifna, med denna uppdelning förbundna fördelar syntes kommitterade mer än motvägas af de stora olägenheter, som alltid måste följa med en sådan sammankoppling som den här ifrågasatta. Den försöksverksamhet, man afsåge att här få till stånd, vore nämligen

Kommittedens yttrande
och förslag.

[5.]

- [5.] gen af så stor betydelse och borde redan från början få en sådan omfattning, att den hvarken kunde eller finge betraktas såsom en bisysselsättning åt en eller ett par lärare, hvilket ovillkorligen måste blifva följden, om institutslärarnes redan med undervisning starkt medtagna tid ytterligare skulle tagas i anspråk för en mer eller mindre omfattande försöksverksamhet af här ifrågavarande slag. Den eller de, som ägnade sig åt densamma, måste göra det helt och odeladt, om några beaktansvärda resultat skulle uppnås. Dessutom låge det äfven från den synpunkten sedt alltid en viss fara i att åt samma person öfverlämna två så maktpåliggande befattningar som den såsom lärare och den såsom försöksledare, att han i de flesta fall med så stort intresse kunde komma att ägna sig åt den ena af dem, att den andra i viss mån därpå blefve lidande. Hvarje möjlighet för en dylik fara måste i här föreliggande fall vara utesluten.

Den föreslagna delningen af här ifrågavarande försöksverksamhet syntes kommitterade ofördelaktig äfven af den anledningen, att man därigenom rubbade det nära samband, som alltid måste förefinnas mellan de försök, hvarom här närmast vore fråga. Båda vore på det intimaste förbundna med hvarandra, mejeriförsöken kunde i många fall kräfva utfodringsförsök och tvärtom; och en hvar borde inse, att det vid flerfaldiga tillfällen kunde hända, att det ena så helt inginge i det andra, att en tudelning på skilda platser skulle vålla svårigheter, såsom t. ex. då man ville pröfva ett nytt fodermedels icke endast räntabilitet utan äfven inflytande på de mejeriprodukter, som tillverkades af vid utfodringen producerad mjölk. Då härtill komme dels, att de fördelar, som landtbruksstyrelsen genom sitt förslag ville bereda instituten, bättre kunde på andra vägar vinnas, dels ock att inga afsevärda besparingar genom landtbruksstyrelsens förslag komme att uppstå, kunde kommitterade icke annat än bestämdt afråda från att anordna en försöksverksamhet på mejerihandteringens och utfodringslärans område, på sätt landtbruksstyrelsen föreslagit.

Kommitterade öfvergå därefter till en närmare pröfning af frågan, hvilket system för en försöksverksamhet på jordbrukets skilda områden vore den för vårt land lämpligaste. Vid efterseende, huruvida något af de system, som i andra länder blifvit följda, hos oss skulle utan vidare kunna tillämpas, hade kommitterade af lätt insedda skäl i första rummet fäst sig vid de närmast oss liggande länderna Tyskland och Danmark. Den i landtbruksakademiens ofvannämnda förslag uttalade åsikten, att det för oss vore lämpligast och bäst att beträda den väg, som i Tyskland lämnat så betydelsefulla resultat, kunde kommitterade icke

delar. För vårt lands jordbrukare syntes det dem i främsta rummet gälla att få till stånd försök, hvilka ginge i praktisk riktning och mer direkt lämnade landtmännen svar på de många frågor, hvilka under deras dagliga arbete osökt framställde sig för dem. Vidare vore det af vikt, att för de försök, som här komme att utföras, väcka ett mer allmänt intresse och söka att i arbetet så mycket som möjligt få påräkna bistånd och stöd hos landets för sitt yrke intresserade jordbrukare; för uppnåendet af dessa mål ansåge kommitterade det vara nödvändigt att snarare följa Danmarks än Tysklands exempel.

[5.]

De lokala förhållandena i vårt land vore emellertid icke sådana, att det danska systemet i alla dess detaljer hos oss kunde tillämpas. Afstånden vore här så stora, att fullt samma lifliga samverkan, som i Danmark ägde rum mellan försökslaboratoriet och det praktiska jordbrukets idkare, först så småningom här kunde komma till stånd, och så olika som klimat, jordmån med mera inom jämförelsevis begränsade områden hos oss vore, kunde den erfarenhet, hvilken i en del af landet vunnes, ej med samma tillförlitlighet som i Danmark tillämpas inom andra, mer aflägsna orter.

På grund af dessa skäl funne kommitterade det nödvändigt att söka ävägabrunga ett eget, för oss lämpligt system för här ifrågavarande försöksverksamhet, därvid nödig hänsyn borde tagas till våra lokala förhållanden och till att våra redan befintliga institutioner och inrättningar så mycket som möjligt komme till användning. Sålunda borde vårt försöksväsende till väsentlig del gå ut på att lösa praktiska spörsmål genom försök och utredningar, utförda under enhetlig vetenskaplig ledning, samt att så bekantgöra de vunna resultaten, att jordbruket af dem kunde draga största möjliga gagn.

Första ledet i vårt jordbruksförsöksväsende borde alltså utgöras af en *centralanstalt*, afsedd att leda och sammanhålla samt sålunda utgöra medelpunkten för hela jordbruksförsöksväsendet inom vårt land. Anstalten borde vara anlagd på så bred bas, att densamma så småningom, allt efter som sådant visade sig behöfligt, kunde i sig upptaga försök inom alla de olika grenarna af vårt jordbruks verksamhetsområden, och så utrustad, att den på ett fullt nöjaktigt sätt skulle kunna verkställa vetenskapliga och tekniska utredningar, då sådana påfordrades för lösning af de praktiska spörsmålen.

Vidare fordrade systemet såsom väsentlig del *praktiska försök*, hvilka borde utföras hos jordbrukarne på skilda ställen i landet, men planläggas, ledas och öfvervakas af centralanstalten, dit vid försöken vunna resultat borde samlas för att bearbetas och offentliggöras.

[5.]

Slutligen borde i systemet ingå under samverkan med hushållningssällskapen anordnade *uppvisningsfält*, vid hvilka genom upplysande föredrag redogörelser borde lämnas för de säkra och betydelsefulla resultat, som framgått ur försöken.

Beträffande centralanstaltens omfattning och verksamhetsområden borde den visserligen, såsom redan af kommitterade antydts, planläggas så, att den i sig skulle kunna upptaga och omfatta alla de olika grenarna af i vårt land bedrifven jordbruksverksamhet. Därmed ville kommitterade dock icke hafva sagt, att den nu med ens skulle eller borde framträda fullfärdig, utan ansåge de det tvärtom vara af största vikt, att den så småningom finge utveckla sig, och att man, först då nya behof gjorde sig kännbart gällande, fortsatte att bygga vidare på den grund, som nu lades. På detta sätt behöfde inga nämnvärda rubbningar företagas i åtskilliga nu förefintliga institutioner, såsom svenska mosskultur-föreningen, Sveriges utsädesförening, redskapsprofningarna, svenska smörprofningarna och växtbiologiska anstalten i Luleå. Med dessa borde ingen annan förändring äga rum, än att de ställdes i ett visst samarbete med den öfriga försöksverksamheten.

En centralanstalt af den omfattning, som för närvarande syntes behöflig, borde lämpligast kunna åvägabringas dels genom sammanslutning och utveckling af de institutioner, som redan funnes vid landtbruksakademiens Experimentalfält, af anstalten för de lokala fältförsöken och af statens, nu under landtbruksstyrelsen ställda entomologiska anstalt, dels genom nyinrättande af institutioner för försök på boskaps-skötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens områden samt för landtbrukstekniska undersökningar.

Såsom skäl för intagande i vårt försöksväsen af dylika försök och upprättande af härför behöfliga institutioner, ansåge sig kommitterade kunna inskränka sig till att påpeka, att de storartade och för jordbruket inbringande framsteg, som boskapsskötseln och mejerihandteringen under de två sista årtiondena gjort i Danmark, till väsentlig grad måste tillskrifvas det stöd, dessa handteringar haft i detta lands välordnade försökssystem. Den roll, bakteriologien spelade med hänsyn till den rätta tydningen af olika, hittills föga utredda företeelser på gödsellärans, växtkulturens, mejerihandteringens och andra jordbrukets områden, vore så betydelsefull och beaktansvärd, att knappast några försök kunde göras, som ej mer eller mindre berördes af bakteriologiska förhållanden. Institutioner för bakteriologisk forskning vore därför vid försök på jordbrukets olika områden numera fullt ut lika nödvändiga, som ett kemiskt laboratorium eller andra undersökningsmedel.

Hvad landtbrukstekniska utredningar och undersökningar beträffade, hade dylika mångenstädes i utlandet visat sig medföra afsevärda ekonomiska fördelar för jordbruket i olika riktningar. Bland härför afsedda anstalter ville kommitterade såsom exempel endast nämna den i Halle befintliga, som särskildt gjort till sin uppgift att arbeta så att säga till direkt ekonomisk vinst för jordbruket genom att, bland annat, förmedelst lämpliga institutioner utföra undersökningar öfver olika hvete- och rågsorters bästa användbarhet för bageri, potatis-sorters för bränneri, kornsorers för bryggeri o. s. v.

Då kommitterade sålunda ville grunda den ifrågasatta centralanstalten väsentligen på vid Experimentalfältet eller i dess närhet nu förefintliga institutioner, följde häraf, att de också ansåge Experimentalfältet vara lämpligaste platsen för en dylik centralanstalt. Men det vore därvid icke allenast befintligheten af de redan nu dit och i dess närhet förlagda institutionerna, utan också åtskilliga andra omständigheter, som gjorde att denna plats vore härtill särskildt lämplig och erbjöde så väsentliga fördelar af särskildt slag, att någon annan knappast kunde ifrågasättas. Landtbruksakademien hade redan i sin anförda skrifvelse härför framlagt så talande skäl, hvilka syntes kommitterade i allo riktiga, att kommitterade knappast ansåge sig behöfva anförä ytterligare sådana. Till de af akademien anförda skäl ville kommitterade dock i detta sammanhang lägga ännu några flera, såsom att det kemiska laboratoriet vid Experimentalfältet vore så utrustadt, att därstädes, möjligen med några mindre förändringar, alla för hela försöksverksamheten erforderliga analyser säkerligen kunde utföras; vidare funnes där åtskilliga institutioner, som kunde tjäna de rent vetenskapliga undersökningarna, där sådana visade sig behöfliga; platsen hade ett sådant utrymme och en sådan belägenhet, att nyanläggningar för olika institutioner där kunde göras utan svårighet och utan att några olägenheter för omgifningarne behöfde befaras, och slutligen erbjödes där lättare än annorstädes möjlighet för utvidgningar i olika riktningar, när sådana visade sig behöfliga.

För att kunna fylla sin uppgift fordrade, såsom i det föregående blifvit nämndt, systemet också lämpliga försöksplatser och försöksgårdar, och därutinnan trodde kommitterade sig våga påstå, att vårt land intoge en gynnsammare ställning än till och med Danmark. Två redan på förhand gifna försöksgårdar ägde vi i våra bägge landtbruksinstitut vid Ultuna och Alnarp, som ej endast hade ett för ändamålet synnerligen lämpligt läge, det ena i mellersta och det andra i sydligaste delen af vårt långsträckta land, utan äfven från den syn-

[5.] punkten i första hand borde för ändamålet tagas i anspråk, att man därigenom vunne alla de med anstaltens förläggande, vare sig i sin helhet till ett af instituten eller tudelad till bägge, af landtbruksstyrelsen framhållna fördelarna med hänsyn till undervisningen, utan att på samma gång behöfva vidkännas de olägenheter, som skulle kunna uppstå därigenom, att själfva ledningen af det hela anförtröddes åt de uteslutande för undervisningen vid instituten anställda och däraf också väsentligen upptagna lärarne. Äfven för dessa skulle det bli en större fördel att på detta sätt komma i nära samarbete med personer, som odeladt ägnade sig åt en försöksverksamhet, hvilken på det närmaste berörde deras läroämnen, än om det åt dem själfva lämnades i uppdrag att på den tid, de kunde ha öfrig från undervisningen, leda samma försöksverksamhet.

Från de båda institutsgårdarna syntes steget icke vara långt till de många välskötta egendomar, vid hvilka våra landtbruksskolor vore förlagda. Äfven vid dem funnes dugliga lärare, hvilkas biträde vid utförandet af olika försök skulle kunna påräknas, hvarjämte afsevärda fördelar äfven där skulle beredas undervisningen genom ett samarbete med centralanstalten, på samma gång som detta samarbete i sin mån skulle åt verksamheten vid densamma bereda en större allmängiltighet. Och komme försöksverksamheten från början in på det rätta spåret, så att man redan under verksamhetens första tid lyckades att ernå afsevärda praktiska resultat, skulle det icke dröja länge, innan äfven enskilda gårdar i olika delar af landet funne det med sin fördel förenligt att öppna sina portar för försöken. Någon brist på försöksgårdar skulle därför förvisso lika litet här som i Danmark komma att förefinnas.

I åtskilliga länder, såsom i Danmark, Frankrike och Belgien, hade uppvisningsfält visat sig vara ett synnerligen kraftigt medel för att bland jordbrukarne sprida kunskap om och mana till begagnande af de resultat, som vunnits vid i dessa länder bedrifven försöksverksamhet. För att äfven åt våra jordbrukare bereda samma fördelar borde centralanstalten sättas i tillfälle att å härför lämpliga platser i skilda delar af landet i så stor utsträckning som möjligt anordna dylika fält. Vid dem borde försök i egentlig mening alldeles icke förekomma, utan borde de utläggas med fästadt afseende endast därpå att tjäna den stora allmänheten såsom åskådningsmaterial och sålunda sätta densamma i stånd att af den å fälten växande grödans beskaffenhet m. m. finna klara och tydliga svar på sådana, deras verksamhet såsom jordbrukare

b rörande frågor, hvilka genom redan afslutade försök vunnit en fullt ti förlitlig utredning. [5.]

Upprättandet af och verksamheten vid den nu afsedda centralanstalten syntes kommitterade i hufvudsak böra åstadkommas genom statsmedel, så rikligt tilltagna, att anstaltens verksamhet i olika riktningar obehindradt kunde fortgå, äfven om medel från andra håll icke skulle stå den till buds. Endast därigenom vunnos den inre fasthet och det oberoende af tillfälliga opinioner, som vore en nödvändig förutsättning för, att en omfattande och ordnad försöksverksamhet skulle kunna bedrivas. Därmed ville kommitterade dock ej förtaga hushållningssällskap och andra korporationer möjlighet att genom anstalten få undersökningar utförda för medel, som de för ändamålet beviljade, men anstaltens upprätthållande borde icke baseras därpå.

Då enligt kommitterades mening centralanstalten borde förläggas till landtbruksakademiens Experimentalfält, uppstode frågan, i hvilket förhållande till akademien denna nya anstalt borde stå. Ett förslag i dylik riktning hade redan akademien själf framlagt i sin förut berörda skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t om upprättande af en försöksanstalt på utfodringslärans och mejerihandteringens område. I densamma uttalade akademien såsom sin åsikt, att den föreslagna institutionen borde ställas under närmare tillsyn af en utaf landtbruksakademien eller dess förvaltningskommitté utsedd, af sakkunniga ledamöter och däribland erfarne landthushållare sammansatt delegation, som finge till åliggande, bland annat, att vid början af hvarje år i samråd med föreståndaren uppgöra plan för årets arbeten. Detta landtbruksakademiens förslag syntes kommitterade synnerligen förtjänt af beaktande och borde så till vida tillämpas på den nya centralanstalten, att densamma ställdes under en fristående styrelse, i hvilken landtbruksakademien utsåge ett visst antal ledamöter.

Då emellertid kostnaden för den försöksverksamhet, som här ifrågasvarande styrelse komme att få sig uppdraget att leda, uteslutande skulle bestridas af statsmedel, vore det både lämpligt och fullt befogadt, att åt Eders Kungl. Maj:t förbehölles vederbörligt inflytande på styrelsens sammansättning.

Hvad centralanstaltens personal anginge, borde densamma, till blott så ringa antal, som nödvändigt erfordrades, utgöras af fast anställda personer, medan däremot tillfälliga biträden i så stor utsträckning som möjligt borde anlitas.

På grund af den principiella utredning, kommitterade sålunda lämnat, framlade de följande förslag till inrättande af en *centralanstalt för jordbruksförsöksväsendet inom vårt land*:

[5.]

»Anstaltens uppgift bör vara att genom vetenskapliga undersökningar och genom i olika delar af landet anordnade systematiska försök och uppvisningar åstadkomma utredning af för landthushållningen viktiga praktiska frågor.

Anstalten omfattar tills vidare följande hufvudafdelningar, nämligen för försöksverksamhet på

- I) jordbrukets och agrikulturkemiens områden,
- II) boskapsskötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens områden,
- III) växtfysiologiens och växtsjukdomarnes områden, samt
- IV) skadeinsekternas område.»

Den *första* hufvudafdelningen i centralanstalten syntes kommitterade böra sammansättas af Experimentalfältets agrikulturkemiska anstalt och landtbruksafdelning samt af anstalten för de lokala fältförsöken. Därjämte borde på denna afdelning utföras alla för hela försöksverksamheten behöfliga analyser. Afdelningen skulle därför omfatta följande underafdelningar nämligen:

- a) den agrikulturkemiska,
- b) den analytiska,
- c) för försök på det rena jordbrukets område,
- d) för lokala fältförsök och uppvisningsfält.

För denna hufvudafdelning erfordrades tills vidare följande fasta personal: en föreståndare, två öfverassistenter samt en fast laboratorie-assistent. Därjämte kräfde afdelningen tillfälliga assistenter och biträden i mån af behof.

Den *andra* hufvudafdelningen för försök på boskapsskötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens områden måste helt och hållet nyinrättas med för verksamheten vid densamma erforderliga lokaler m. m.

Afdelningen skulle omfatta två underafdelningar:

- a) för försök på boskapsskötselns och mejerihandteringens områden, och
- b) den bakteriologiska.

Såsom skäl för att en särskild hufvudafdelning för försök på bakteriologiens område icke blifvit föreslagen hafva kommitterade anfört, att de, då bakteriologiska undersökningar borde stå i närmaste samband med andra försök, särskildt inom de bägge första hufvudafdelningarna, ansett lämpligast att inordna en bakteriologisk afdelning under en af dessa och därvid valt andra hufvudafdelningen, enär en gemensam kemisk-analytisk afdelning redan blifvit inordnad under den

första. Afsikten vore emellertid, att bakteriologiska undersökningar också för öfriga hufvudafdelningar där skulle utföras, dock med undantag för dem, vid hvilka, såsom exempelvis fallet blefve med den tredje, bakteriologiska undersökningar kunde blifva en af hufvuduppgifterna. [5.]

Af fast personal kräfde denna afdelning en föreståndare samt två öfverassistenter, af hvilka den ene skulle tjänstgöra såsom bakteriolog och den andre, då försök samtidigt påginge å första underafdelningens bägge områden, kunde öfvertaga ledningen af ettdera af dessa försök. Därjämte fordrades tillfälliga assistenter och biträden, bland hvilka särskildt måste framhållas ett biträde för bokföring och beräkning af det högst vidlyftiga siffermaterial, som särskildt på denna afdelning komme att hopa sig, hvilken plats inom ej alltför aflägsen framtid finge afses att fast besättas.

Den *tredje* hufvudafdelningen borde bildas af nuvarande växtfysiologiska anstalten. Af fast anställd personal kräfde denna afdelning en föreståndare och en assistent samt därjämte tillfälliga biträden i mån af behof. Nödvändigheten af att anställa en fast assistent hade vid flera föregående tillfällen blifvit framhållen; i saknad af en dylik medhjälpare vore det för anstaltens föreståndare omöjligt att, såsom han borde, kunna förskaffa sig närmare kännedom om de växtsjukdomar, som vid olika tillfällen uppträdde i olika delar af landet, i det att nämligen de å anstalten pågående arbetena, särskildt under sommarmånaderna, dagligen måste tillses och öfvervakas och sålunda med nödvändighet kräfde hans ständiga närvaro å platsen. I de fall, där föreståndaren nu nödgats företaga en längre eller kortare resa, hade det flera gånger händt, att ganska viktiga arbeten måst afbrytas eller helt och hållet uppskjutas, detta endast på grund af, att ingen assistent funnits att tillgå, som under föreståndarens frånvaro kunnat intaga dennes plats.

Den *fjärde* hufvudafdelningen borde bildas af statens entomologiska anstalt, som sålunda skulle flyttas öfver från landtbruksstyrelsen, under hvilken den nu sorterade, till samma högsta ledning, som den, under hvilken den öfriga med statsmedel upprätthållna försöksverksamheten komme att lyda. Den vid densamma fast anställda personalen, som för närvarande utgjordes af en föreståndare och en assistent, borde bibehållas oförändrad.

Hvar och en af hufvudafdelningarne kräfde ovillkorligen äfven ett fast anställdt arbetsbiträde eller vaktmästare.

En ytterligare *femte* hufvudafdelning för landtbrukstekniska utredningar och undersökningar af i det föregående antydt slag ansåge kommitte-

[5.] rade både önskvärd och af behovet påkallad. Vid densamma skulle undersökningar komma att i främsta rummet utföras såväl rörande beskaffenheten af de olika råvaror, hvilka af landtmännen producerades för olika jordbrukets binärningar eller annan praktisk verksamhet, såsom bränneri, bryggeri, bageri m. m., liksom ock rörande dessa råvarors större eller mindre användbarhet för ifrågavarande ändamål, något, hvarom det alltid vore af stor ekonomisk betydelse för hvarje producent att erhålla så noggranna upplysningar som möjligt. Då det emellertid vore nödvändigt att, innan förslag framställdes om upprättande af en dylik afdelning, genom sakkunnig person få närmare utredt, huru densamma lämpligast borde anordnas, huru stor personal, som för dess ledande erfordrades o. s. v., hade kommitterade icke upptagit denna afdelning i sitt föreliggande förslag utan endast velat framhålla önskvärdheten af att den med det snaraste komme till stånd.

Af synnerlig vikt vore, att de löneförmåner, som fastställdes för de vid de olika hufvudafdelningarna bestämda fasta platserna, blefve så högt tilltagna, att man kunde påräkna icke endast att få platserna besatta med verkligt framstående och dugande män, utan äfven att dessa platser skulle utgöra ett eftersträfvansvärdt mål, för hvars uppnående det väl kunde löna sig att offra ett tråget arbete och söka inhämta omfattande kunskaper. Därtill komme, att det af lätt insedda skäl måste vara i hög grad önskvärdt, att personalombyte vid dessa platser så sällan som möjligt ägde rum, något som i lika hög grad gällde föreståndarplatserna som de närmast under dem sorterande öfverassistentplatserna. På grund däraf hvarken kunde eller borde lönen för föreståndarne sättas lägre än till 5,000 kronor, däraf 3,000 kronor i lön och 2,000 kronor i tjänstgöringspenningar, jämte två ålderstillägg efter 5 och 10 år, hvartdera å 500 kronor, samt fri bostad eller — om sådan ej kunde beredas — skälig hyresersättning. De stora fordringar, som ovillkorligen måste ställas på öfverassistenternas duglighet, gjorde att lönen för hvar och en af dem icke kunde sättas lägre än till 4,000 kronor, däraf 2,500 kronor i lön och 1,500 kronor i tjänstgöringspenningar med 2 ålderstillägg efter 5 och 10 år, hvartdera å 500 kronor, samt äfven här fri bostad eller motsvarande hyresersättning. En mindre lön kunde bestämmas för de fast anställda assistenterna, nämligen 2,000 kronor, däraf 1,500 kronors lön och 500 kronors tjänstgöringspenningar, jämte fri bostad för ogift person.

Af den för centralanstalten erforderliga personalen borde föreståndarne tillsättas af Eders Kungl. Maj:t på förslag af styrelsen. Öfriga biträden borde kunna på förslag af vederbörande afdelningsföreståndare

antagas af styrelsen, som ock borde äga bestämma arfvoden för den icke fast anställda personalen. Alla fasta platser, som skulle besättas, borde anslås lediga. Rörande föreståndarplatserna borde det dock vara styrelsen medgifvet att dessförrinnan hos Eders Kungl. Maj:t hemställa om bemyndigande att till den lediga platsen kalla därtill särskildt lämplig, framstående person.

Ät hvar och en af de i centralanstalten ingående afdelningarna borde medgifvas en så fristående och själfständig verksamhet som möjligt. Gifvet vore emellertid, att många beröringspunkter komme att finnas dem emellan, hvartill ytterligare komme, att allt, som här kunde bidra till åstadkommande af en liflig samverkan, i afsevärd grad måste befordra och underlätta uppnåendet af de för landtbruket i stort sedt gagneliga resultat, som man med denna försöksverksamhet afsåge att vinna. På grund häraf syntes det kommitterade lämpligt, att föreståndarne jämte öfverassistenterna gemensamt bildade en nämnd, till hvilken styrelsen kunde hänskjuta inom densamma väckta eller till densamma öfverlämnade förslag och frågor, som kräde en närmare, på sakkunskap grundad utredning. Därjämte borde det åligga nämnden att för kommande års verksamhet uppgöra plan, hvilken borde underställas styrelsens pröfning, samt att dessutom, då förhållandena sådant påkallade, sammanträda till gemensamma öfverläggningar och beslut. Då det af lätt insedda skäl vore önskvärdt, att tillfälle bereddtes akademiens sekreterare att på det närmaste följa den vid centralanstaltens olika afdelningar bedrifna försöksverksamheten, syntes det kommitterade att detta lämpligast kunde ske genom att han i denna nämnd erhöles säte och stämma, något som med så mycket större skäl borde medgifvas honom, som han å det åt akademien upplåtna Experimentalfältet, där den här ifrågavarande försöksverksamheten skulle komma att få sin hufvudstation, representerade akademien, lägenhetens innehafvare. Dessutom vore det äfven från den synpunkten af vikt, att akademiens sekreterare stode i närmaste förbindelse med ledarne af försöksverksamheten, som dess resultat ju alltid borde genom akademien publiceras i dess tidskrift.

En af nämndens ledamöter borde af styrelsen förordnas att för viss tid, exempelvis två år, vara nämndens ordförande och att i denna sin egenskap handhafva närmaste ledningen af alla centralanstaltens angelägenheter i enlighet med af styrelsen härför utfärdad instruktion. Denne nämndens ordförande skulle vid styrelsens sammanträden närvara med rätt att i öfverläggningarna men ej i besluten deltaga. Vid behandlingen inför styrelsen af försöksplanen för kommande år borde

- [5.] äfven öfriga ledamöter af nämnden under samma betingelser vara närvarande.

Centralanstaltens ledning syntes kommitterade böra anförtros åt en särskild för ändamålet tillsatt styrelse af fem ledamöter, utsedda dels af Eders Kungl Maj:t och dels af landtbruksakademien, för hvilken styrelse instruktion borde utfärdas af Eders Kungl. Maj:t och som borde hafva till uppgift bland annat:

att öfvervaka och genom de särskilda föreståndarne leda den försöksverksamhet, som utfördes vid de olika afdelningarna,

att uppgöra och fastställa instruktion för anstaltens föreståndare, tjänstemän och betjante,

att årligen genom landtbruksakademiens förvaltningskommitté till Eders Kungl. Maj:t för fastställelse ingifva arbetsplan och stat för följande år samt berättelse öfver de olika afdelningarnas verksamhet under det förflutna året, samt

att verka för åstadkommande af samarbete med den öfriga i landet anordnade försöksverksamheten inom jordbruket och dess binnärningar, för hvilket ändamål styrelsens ordförande borde äga rätt att till öfverläggningar kalla ledarne af försöksverksamheten vid med statsmedel understödd förening eller anstalt.

De åtgärder, som kommitterade ansåge behöfliga för att på ett tillfredsställande sätt ordna vårt jordbruksförsöksväsende, skulle sålunda utgöras af en utsträcktare användning af hittills befintliga anstalter jämte upprättande af nya institutioner på områden, som för vårt jordbruk vore af största betydelse, samt slutligen inordnandet af hela försöksväsendet under enhetlig ledning, hvarigenom detsamma komme i närmaste samverkan och beröring med det praktiska jordbruket.

Särskilde delegerade utsedda att uppgöra kostnadsförslag. Redogörelse för deras förslag.

Sedan detta betänkande blifvit till mig öfverlämnadt, hafva två af ofvannämnda kommitterade, doktor Engström och direktör Hennings, på särskildt uppdrag af mig och efter samråd med föreståndarne för de institutioner, som vore afsedda att uppgå i den ifrågasatta försöksanstalten, uppgjort mer detaljeradt kostnadsförslag för genomförande af det i nämnda betänkande framlagda förslaget till försöksverksamhetens ordnande. Enligt det af nämnde delegerade framlagda förslaget skulle för den afsedda centralanstaltens olika hufvudafdelningar följande å Experimentalfältet förefintliga byggnader komma att tagas i bruk dels i oförändradt skick och dels med smärre förändringar, nämligen:

A) för hufvudafdelningen I (nuvarande agrikulturkemiska anstalten):

1) nuvarande laboratoriebyggnaden med i densamma redan befintliga bostadslägenheter för afdelningens föreståndare och assistent, hvilken byggnad skulle underkastas vissa till en kostnad af 3,000 kronor beräknade förändringar, som skulle medföra att större utrymme bereddes laboratorieverksamheten samt såväl erforderligt förrådsrum som rum för destillation och öfriga grofarbeten erhöles;

2) nuvarande inspektorsbyggnaden, som för en kostnad af omkring 2,000 kronor skulle omändras så, att utrymme vunnos för en del af de erforderliga biträdena inom underafdelningarna för försök på det rena jordbrukets område och för lokala fältförsök och uppvisningsfält, samt

3) log- och ladugårdsbyggnaden jämte det till vedbodan nu begagnade så kallade gamla gasverket, hvilka byggnader skulle i oförändradt skick bibehållas;

B) för hufvudafdelningen III (nuvarande växtfysiologiska anstalten):

1) nuvarande hufvudbyggnaden, som, då den hade nödigt utrymme för arbetslokaler och bostad för föreståndare, skulle, liksom

2) den så kallade proflogen, bibehållas oförändrad.

Den växtfysiologiska anstalten disponerar för närvarande, förutom ofvannämnda byggnader, ett växthus jämte en därtill hörande, till arbetslokaler för gröfre arbeten nu hufvudsakligen använd stenbyggnad. Förenämnde delegerade hafva ansett växthuset vara för sitt ändamål otjänligt samt att stenbyggnaden borde förändras till bostadslägenheter för arbetsfolket å landtbruksafdelningen. En befintlig från början till tvätthus med torkvind afsedd, men för närvarande till öfvervägande del till arbetarbostäder använd byggnad behöfde enligt de delegerades åsikt helt och hållet disponeras för sitt ursprungliga ändamål. Kostnaderna för de sålunda erforderliga förändringarna i nämnda två byggnader hafva beräknats till omkring 2,000 kronor.

C) För hufvudafdelningen IV (nuvarande entomologiska anstalten) finnas att tillgå:

1) nuvarande hufvudbyggnaden, som inrymmer arbetslokaler samt tre boningsrum och ett kök, ursprungligen afsedda till bostäder åt assistent och arbetsbiträde, samt

2) den af nuvarande föreståndaren, professorn Sven Lampa, uppförda mindre byggnaden, hvilken de delegerade föreslagit måtte enligt af professorn Lampa redan vid byggnadens uppförande till landtbruksstyrelsen gjordt erbjudande af staten inlösas att fortfarande användas till materialbod och bostad till arbetsbiträde. Ifrågavarande byggnad, hvilken, såsom jag i det föregående redan omnämnt, för en kostnad af

- [5.] 2,300 kronor blifvit af professorn Lampa uppförd, har denne uti skrifvelse till landtbruksstyrelsen den 1 juli 1898 förklaradt sig villig att öfverlämna till statens entomologiska anstalt för att därmed helt och hållet inför-lifvas efter gångna tio år, räknadt från den 1 april 1898, dock med villkor att, ifall bemålde Lampa genom döden, sjukdom eller annan orsak afginge från föreståndarbefattningen före den 1 april 1908, en summa motsvarande 230 kronor för hvart och ett af de år, som återstode af de nämnda tio åren, utbetalades till Lampa eller, ifall han vore med döden afgången, till hans familj. Inlösen af denna byggnad beräknades af delegerade i september 1902 till 1,000 kronor.

Af nybyggnader skulle anstalten enligt det föreliggande kostnads-förslaget kräfva:

för hufvudafdelningen I:

1) en byggnad, inrymmande arbetslokaler för en del af de erforderliga biträdena vid underafdelningarna för försök på det rena jordbrukets område samt för lokala fältförsök och uppvisningsfält, jämte bostad för två arbetsbiträden eller vaktmästare, för hvilken byggnad kostnaden beräknats till 14,500 kronor, samt

2) ett bostadshus för två öfverassistenter, beräknadt till en kostnad af 35,000 kronor;

för hufvudafdelningen II (den nya afdelningen för försök på boskapsskötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens områden):

1) hufvudbyggnad, inrymmande arbetslokaler samt bakteriologiskt laboratorium jämte bostad för föreståndaren, beräknad att kosta 60,000 kronor, samt

2) bostadshus för två öfverassistenter, beräknadt till en kostnad af 35,000 kronor;

för hufvudafdelningen III: ett nytt växthus med arbetslokaler, magasin, bostad för assistent och vaktmästare m. m. till beräknad kostnad af 26,000 kronor; samt

för hufvudafdelningen IV: bostad för föreståndaren till beräknad kostnad af 15,000 kronor.

Enligt de sålunda gjorda beräkningarna skulle de föreslagna förändringarna i de gamla byggnaderna betinga en kostnad af sammanlagdt 8,000 kronor, däri inberäknadt inlösen af den utaf professorn Lampa uppförda byggnaden, samt kostnaderna för samtliga nybyggnader uppgå till 185,500 kronor.

I sammanhang härmed hafva delegerade framhållit, hurusom vatten-tillgången å Experimentalfältet vore ganska knapp, att på grund häraf, särskildt för laboratoriets behof, till och med regnvatten måste

insamlas, samt att det därför, om nya institutioner, bostäder m. m. dit förlades, blefve en oafvislig nödvändighet att rikligare vattentillförsel ombesörjdes, detta icke minst med hänsyn till möjligen uppstående eldfara. Då delegerade med anledning häraf vändt sig till Stockholms stads vattenledningskontor med begäran om utredning af kostnaderna för framdragande af stadens vattenledning till platsen, hade det meddelats dem af Stockholms stads drätselnämnds andra afdelning, att afdelningen vore villig utsträcka stadens vattenledning till den punkt, där afvägen till Experimentalfältet utginge, under villkor att staden under 10 år garanterades en årlig afgift af minst 10 procent af den till 19,000 kronor beräknade anläggningskostnaden. Efter ett pris af 20 öre för kubikmeter vatten skulle denna afgift berättiga till en årlig förbrukning af 9,500 kubikmeter. Äfven om anstalten till en början icke skulle behöfva hela denna vattenmängd, syntes det likväl delegerade antagligt, att den skulle finna användning å platsen, i det att landtbruksakademiens trädgårdsafdelning säkerligen skulle finna det med sin fördel förenligt, att i stället för att, såsom nu vore fallet, nödgas köra vatten långa vägar, taga sitt behof från å platsen befintlig vattenledning.

Kostnaden för inledning och distribution af vattnet till olika platser inom anstalten samt till den i sammanhang med vattenledningens inledande nödvändiga anläggningen af ett ordnad kloaksystem skulle, enligt af ingenjören S. Wideberg, på delegerades uppdrag utarbetadt kostnadsförslag, komma att uppgå till 15,000 kronor. I förslaget afsågs emellertid att framdraga ledningarna äfven till trädgårdsafdelningen, men då däremot ledningar till några af de afsedda nybyggnaderna icke upptagits, ansåge delegerade den på anstalten belöpande kostnaden kunna beräknas till nämnda belopp.

Förutom ofvannämnda kostnader för byggnader m. m. hafva delegerade i sitt kostnadsförslag beräknat, att för den ifrågasatta anstaltens upprättande och försöksverksamhetens bedrivande vid densamma skulle erfordras:

- 1) anslag för en gång till utrustning och inredning af de olika institutionerna,
- 2) årsanslag till löner åt den fast anställda personalen,
- 3) årsanslag för försökens bedrivande å de olika afdelningarna,
- 4) årsanslag för tryck och expenser, samt
- 5) årsanslag för byggnaders, tomters och vägars underhåll och vidmakthållande.

Med stöd af från föreståndarne för de nuvarande institutionerna

[5.] vid landtbruksakademiens experimentalfält samt i öfrigt inhämtade uppgifter hafva delegerade beräknat för de under 1) här ofvan upptagna ändamål sammanlagdt 15,500 kronor, däraf 2,000 kronor afsåge anskaffandet af diverse för den ökade verksamheten vid det kemiska laboratoriet erforderliga apparater och utensilier. Återstående beloppet, 13,500 kronor, skulle komma att användas till inredning och möblering af det bakteriologiska laboratoriet jämte öfriga arbetslokaler inom den nyupprättade afdelningen för boskapsskötsel, mejerihandtering och bakteriologi samt till anskaffande af instrument, utensilier m. m. för sistnämnda laboratorium.

Lönerna till tjänstemän och betjante — i delegerades kostnadsförslag beräknade till sammanlagdt 45,800 kronor — hafva blifvit uppförda i enlighet med hvad kommitterade i sitt ofvan refererade betänkande föreslagit.

Hvad angår årsanslagen för försöksverksamhetens bedrivande å de olika afdelningarna — i föreliggande kostnadsförslag upptagna till ett sammanlagdt belopp af 43,800 kronor — hafva delegerade vid beräkningen af dem, såvidt angår hufvudafdelningarna I, III och IV, i hufvudsak följt af vederbörande föreståndare för motsvarande redan befintliga institutioner lämnade uppgifter. Sålunda hafva, beträffande de agrikulturkemiska och analytiska underafdelningarna af hufvudafdelningen I, de till den nuvarande agrikulturkemiska anstalten utgående anslagen, uppgående, oberäknadt 300 kronor för handräckning, till sammanlagdt 3,250 kronor, på grund af en blifvande större åtgång af glas, kemikalier och öfriga förbrukningsartiklar, blifvit höjda med 750 kronor eller till 4,000 kronor, hvarjämte till tillfälliga assistenter och biträden å nämnda underafdelningar — i medeltal 4 tillfälliga assistenter med en medelarbetstid för hvar och en af dem af 6 månader om året — beräknats ett ytterligare anslag af 4,800 kronor. Nuvarande årsanslag till landtbruksakademiens landtbruksafdelning, sammanlagdt 2,000 kronor, hafva delegerade ansett böra utgå till första hufvudafdelningens underafdelning för försök på det rena jordbrukets område och höjas till 5,000 kronor. Beträffande återstående underafdelningen inom nämnda hufvudafdelning, eller den för lokala fältförsök och uppvisningsfält, har för densamma, under förutsättning att hushållningssällskapen för dessa försök lämnade samma bidrag som hittills, af delegerade ansetts behövas det till centralanstalten för hushållningssällskapens lokala fältförsök nu utgående statsanslag å 5,000 kronor.

Landtbruksakademiens växtfysiologiska anstalt, som skulle komma att utgöra den nya centralanstaltens tredje hufvudafdelning för försök på växtfysiologiens och växtsjukdomarnas områden, uppbär för när-

varande af statsmedel sammanlagdt 2,750 kronor. Detta anslag hafva delegerade ansett böra höjas till 3,000 kronor, hvarjämte såsom nya anslag enligt deras förslag borde tillkomma dels 1,000 kronor till försök utom anstalten samt af dem föranledda resor, dels ock 2,000 kronor till tillfälliga biträden.

[5.]

Årskostnaderna för försöksverksamheten å skadeinsekternas område — centralanstaltens fjärde hufvudafdelning — hafva, oberäknadt löner, upptagits till 1,500 kronor, sålunda till endast 200 kronor mer än det för närvarande till den entomologiska anstalten för enahanda ändamål utgående anslagsbelopp.

I fråga slutligen om de årliga kostnaderna för verksamhetens bedrivande inom den andra hufvudafdelningen för försök å boskaps-skötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens områden, hvilken icke, såsom de förutnämnda, motsvaras af någon nu befintlig institution, hafva delegerade beräknat, att dessa kostnader skulle komma att uppgå för tillfälliga assistenter och räknebiträde till 7,000 kronor och för försöksutgifter å gårdarna, resor m. m. till 10,000 kronor, därvid de dock, liksom beträffande årsanslagen till de öfriga afdelningarna, ansett sig uttryckligen böra framhålla, att de anförda posterna endast vore att betrakta såsom förslagsbelopp, hvarmed enligt deras mening försöksverksamheten kunde sättas igång, men att de otvifvelaktigt behöfde förökas allt efter som verksamheten vid anstalten utvecklade sig.

Det af delegerade afgifna kostnadsförslag för upprättande och bedrivande af en försöksanstalt för jordbrukets behof i enlighet med de utaf kommitterade angifna grunder upptager alltså i sammanställning följande anslagsposter i kronor:

A) för afdelning I (agrikulturkemi och jordbruk):

a) byggnadsbehof:

1) ändringar i nuvarande laboratorie- och inspektorsbyggnaderna	5,000: —	
2) arbetslokaler för underafdelningarna c) och d) jämte bostäder till 2 arbetsbiträden eller vaktmästare	14,500: —	
3) bostad för 2 öfverassistenter	35,000: —	54,500: —
b) anslag för en gång till nyanskaffningar af inventarier å laboratorium	2,000: —	
c) löner: föreståndaren	5,000: —	
2 öfverassistenter	8,000: —	

Transport 13,000: —

[5.]

	Transport	13,000: —	
	1 assistent.	2,000: —	
	1 arbetsbiträde eller vaktmästare	800: —	
	1 arbetsbiträde eller dräng. . .	600: —	16,400: —
d)	årsanslag:		
	för försöken å underafdelningarna a) och		
	b) (den agrikulturkemiska och den		
	analytiska):		
	1) laboratorieutensilier, försöksgård m.m.	4,000: —	
	2) tillfälliga assistenter och biträden .	4,800: —	
	för försöken å underafdelning c) (landt-		
	bruksförsöken)	5,000: —	
	för försöken å underafdelning d) (lokala		
	fältförsöken och uppvisningsfälten) . .	5,000: —	18,800: —
B)	för afdelning II (boskapsskötsel, mejerihand-		
	tering och bakteriologi):		
	a) byggnadsbehof:		
	1) hufvudbyggnad, inrymmande för afdel-		
	ningen nödiga arbetslokaler, bakterio-		
	logiskt laboratorium samt bostad för		
	föreståndaren	60,000: —	
	2) bostad för 2 öfverassistenter	35,000: —	95,000: —
	b) anslag för en gång:		
	1) inredning af bakteriologiska laboratoriet		
	med instrument, utensilier, möbler m. m.	11,000: —	
	2) inredning af öfriga arbetslokaler . .	2,500: —	13,500: —
	c) löner: föreståndaren	5,000: —	
	2 öfverassistenter	8,000: —	
	1 arbetsbiträde eller vaktmästare	800: —	13,800: —
	d) årskostnader för försöken:		
	1) tillfälliga assistenter och räknebiträde.	7,000: —	
	2) försöksutgifter å gårdarna, resor m. m.	10,000: —	17,000: —
C)	för afdelning III (växtfysiologi och växtpatologi):		
	a) byggnadsbehof:		
	en ny byggnad till växthus m. m.		26,000: —
	b) anslag för en gång:	—	
	c) löner: föreståndaren	5,000: —	
	1 assistent	2,000: —	
	1 arbetsbiträde eller vaktmästare	800: —	7,800: —

[5.]

d) årskostnader för försöken:		
1) uppvärmning, belysning, inventarier, körslor m. m.	3,500: —	
2) försök utom stationen med resor . .	1,000: —	
3) tillfälliga biträden. , .	2,000: —	6,500: —
D) för afdelning IV (entomologi):		
a) byggnadsbehof:		
1) bostad för föreståndaren	15,000: —	
2) inlösen af ett hus, innehållande bostad till 1 arbetsbiträde, material- och slöjdbod m. m.	1,000: —	16,000: —
b) anslag för en gång:	—	
c) löner: föreståndaren	5,000: —	
1 assistent	2,000: —	
1 arbetsbiträde eller vaktmästare	800: —	7,800: —
d) årskostnader för försöken		1,500: —

Härtill komme för samtliga de tre första afdelningarna erforderliga

a) byggnadsbehof:		
1) ändring i tvättstuga och nuvarande växt- husbyggnad	2,000: —	
2) vatten- och afloppsledningar inom an- stalten.	15,000: —	17,000: —
b) årskostnader:		
1) tryck och expenser	6,000: —	
2) underhåll af byggnader, vägar, tomter m. m.	7,500: —	
3) vattenkostnad	1,900: —	15,400: —

Sammandrag.

1) Byggnadskostnader:		
för afdelning I	54,500: —	
” ” II	95,000: —	
” ” III	26,000: —	
” ” IV	16,000: —	

Transport 191,500: —

[5.]

		Transport	191,500: —	
	vatten- och afloppsledningar		15,000: —	
	förändring i tvätt- och växthus		2,000: —	208,500: —
2)	anslag för en gång:			
	för afdelning I		2,000: —	
	” ” II		13,500: —	
	” ” III		—	
	” ” IV		—	15,500: —
		Summa kostnader för en gång	kronor	224,000: —
3)	löner:			
	för afdelning I		16,400: —	
	” ” II		13,800: —	
	” ” III		7,800: —	
	” ” IV		7,800: —	45,800: —
4)	årskostnader:			
	för försöken å afdelning I		18,800: —	
	” ” ” ” II		17,000: —	
	” ” ” ” III		6,500: —	
	” ” ” ” IV		1,500: —	
	” tryck och expenser		6,000: —	
	” vatten		1,900: —	
	underhåll af byggnader m. m.		7,500: —	59,200: —
		Summa årliga kostnader	kronor	105,000: —

Till detta sitt kostnadsförslag hafva delegerade anmärkt, att i detsamma icke upptagits några belopp för arkitekt-arfvoden och tillsyn af byggnadernas uppförande, eventuell värmeledning i hufvudbyggnaden för afdelning II, oförutsedda utgifter m. m. af skäl att kostnaderna icke kunnat till summan närmare fixeras, men ansåge de desamma, approximativt beräknade, uppgå till omkring 20,000 kronor.

Öfver förslaget afgifna yttranden.

Öfver det sålunda uppgjorda förslaget till ordnande af försöksverksamheten inom jordbrukets område hafva, till följd af särskilda nådiga remisser, underdåniga utlåtanden afgifvits ej mindre af landtbruksakademien än äfven af landtbruksstyrelsen, som tillika öfverlämnat infordradt underdånigt yttrande af hushållningssällskapens under november månad 1903 samlade ombud. Därjämte hafva särskilda yttranden i fråga om de föreslagna byggnadsarbetena afgifvits af öfverintendentsämbetet och af riksmarskalksämbetet.

Landtbruksakademiens yttrande.

Landtbruksakademien har i sitt den 18 maj 1903 afgifna utlåtande, under hänvisning till sitt år 1891 afgifna förslag till upprättande å

Experimentalfältet af en anstalt för försök på utfodringslärans och mejerihandteringens områden, för hvilket förslag jag i det föregående redogjort, framhållit såväl fördelarna af att få de olika grenarna af här ifrågavarande försöksverksamhet samlade på ett ställe, hvarigenom en önskvärd samverkan dem emellan kunde vinnas, som ock lämpligheten af att förlägga centralpunkten för denna försöksverksamhet till akademiens Experimentalfält, där redan åtskilliga af de institutioner, som skulle komma att ingå i den uppgjorda planen, funnes organiserade, och där de vid försöksverksamheten anställda personerna skulle hafva tillfälle till en för det vetenskapliga intresset gagnelig, nära beröring med åtskilliga besläktade institutioner.

Det hade därför varit med stor tillfredsställelse, som akademien i det remitterade förslaget funnit den största vikt fäst vid upprättandet af en centralanstalt, afsedd att leda och sammanhålla samt utgöra medelpunkten för hela jordbruksförsöksväsendet inom vårt land, och att denna anstalt enligt förslaget skulle förläggas till Experimentalfältet. Detta uttalande vore så mycket mer att taga fasta på, som utvecklingen på senare tid snarare syntes hafva gått i riktning af detta försöksväsendes splittring till olika institutioner utan samband eller samverkan med hvarandra och ett förbiseende af det förhållandet, att landtbruksakademien genom sina af Eders Kungl. Maj:t fastställda stadgar hade fått sig anvisad ledningen af det vetenskapliga arbetet för landt-hushållningens befrämjande.

Liksom akademien sålunda ville uttala sitt fulla gillande af grundprinciperna för den föreslagna anordningen af landtbrukets försöksväsende, så funne akademien äfven kommitterades förslag om centralanstaltens sammansättning och dennas begränsning för det närvarande till de i förslaget upptagna hufvud- och underafdelningarna vara väl grundadt.

I afseende på den personal, som beräknades blifva erforderlig, samt de aflöningsförmåner, som för denna borde fastställas, hade akademien icke något att mot förslaget anmärka. Akademien ansåge sig dock som ett villkor för medgifvandet, att centralanstalten finge förläggas till Experimentalfältet, böra uppställa det förbehåll, att följande vid akademiens agrikulturkemiska och växtfysiologiska anstalter och dess landtbruksafdelning anställda tjänstemän, nämligen professorn Henrik Gustaf Söderbaum, professorn Jakob Eriksson, inspektoren Sigurd Rhodin och assistenten Carl Gustaf Eggertz, blefve i den nya organisationen utan ansökan bibehållna vid anställningar, motsvarande dem, de nu innehade, och med aflönings- och pensionsförmåner ej understigande dem, de i akademiens tjänst fått sig tillförsäkrade, samt att de skulle äga att i afseende på rätt till ålderstillägg och pension tillgodoräkna sig

[5.] den tid, de före öfverflyttningen å den nya staten varit anställda i akademiens tjänst.

Den intima förbindelse och samverkan mellan försöksanstaltens olika afdelningar, som ofvan framhållits såsom en af grundprinciperna vid försöksverksamhetens omorganisation, syntes på ett betryggande sätt komma att ernås genom upprättandet af den föreslagna nämnden, hvori alla ledarne för de olika afdelningarna — föreståndarna och öfverassistenterna — skulle hafva säte och stämma, samt därigenom att plats i denna nämnd blifvit beredd äfven för akademiens sekreterare, hvilken enligt akademiens stadgar hade att ägna sin uppmärksamhet åt alla grenar af landthushållningen. För sekreterarens deltagande i nämndens arbeten talade dessutom, jämte de af kommitterade anförda skälen, att därigenom kunde åstadkommas en närmare förbindelse mellan akademien och försöksanstalten, och att önskningsar, som inom akademien uttalades i afseende på föremål för blifvande försök, därigenom finge större utsikt att vinna beaktande vid försöksplanens uppgörande.

Under det akademien sålunda ansåge sig kunna förorda de nu antydda hufvudgrunderna för försöksverksamhetens omorganisation och utvidgning och de ofvan berörda enskildheterna af centralanstaltens organisation, vore däremot de föreslagna bestämmelserna om styrelsen öfver centralanstalten ägnade att framkalla åtskilliga betänkligheter.

Då akademiens öfriga angelägenheter handhades af en af akademien vald förvaltningskommitté, syntes det naturligaste hafva varit, att styrelsen öfver försöksverksamheten äfven bort tillhöra denna kommitté, sådan den nu vore sammansatt eller, i likhet med hvad intill år 1890 var gällande för behandlingen af mål och ärenden, som af Eders Kungl. Maj:t till akademien remitterats, förstärkt med två för kunskap och erfarenhet i det egentliga landtbruket utmärkte ledamöter.

Att däremot öfverlämna ledningen åt en särskild styrelse medförde visserligen den fördelen, att en sådan styrelse kunde blifva sammansatt af ett mindre antal ledamöter och uteslutande af sådana, som ägde framstående sakkunskap på de områden, inom hvilka försöksverksamheten skulle äga rum, hvilket borde komma att underlätta ärendenas behandling. Men denna anordning vore, å andra sidan, ägnad att mellan förvaltningskommittén och anstaltens styrelse framkalla konflikter, om hvilkas lösning akademien dock ej för närvarande ansåge sig böra yttra sig.

Ehuru sålunda förslaget om en särskild styrelse för centralanstalten, gemensamt tillsatt af Eders Kungl. Maj:t och akademien, syntes vara ägnadt att framkalla betänkligheter, så ville dock akademien, för den händelse

[5.]

att hela förslaget förverkligande skulle göras beroende af denna anordning af försöksverksamhetens ledning, ej genom att bestämdt motsätta sig densamma äfventyra det viktiga målets uppnående, utan ansåge sig i sådan händelse böra tillstyrka, att styrelsen för centralanstalten komme att bestå af akademiens direktör såsom själfskrifven ordförande och akademiens sekreterare såsom själfskrifven ledamot samt af tre af Eders Kungl. Maj:t och af två af akademien utsedda ledamöter, de valda ledamöterna utsedda för bestämd tid. Den ställning, akademiens sekreterare enligt akademiens stadgar liksom enligt häfd intoge, i det att han hade att under direktören leda akademiens verksamhet och ägna sin uppmärksamhet åt befordrandet af hennes mål, syntes böra medföra, att han blefve själfskrifven ledamot ej blott af den här ofvan omtalade nämnden, utan äfven af styrelsen, såsom hvars sekreterare han ock syntes böra tjänstgöra.

I afseende slutligen å beräkningen öfver de kostnader, som anstaltens upprättande och årliga underhåll komme att kräfva, funne akademien intet att anmärka, men ville dock framhålla, att i och med det en del af Experimentalfältet komme att öfverlätas till försöksanstalten, den för denna egendom utgående afgälden ock syntes böra till större eller mindre del utgå af anstaltens medel och sålunda böra upptagas i dess årliga utgiftsstat.

Hushållningssällskapens ombud hafva uti sitt underdåniga utlåtande, afgifvet den 7 november 1903, framhållit, hurusom under senare årtionden från statsmyndigheternas sida inom olika länder kraftiga åtgärder vidtagits för att få till stånd en för jordbruket och dess binäringar afsedd vetenskaplig försöksverksamhet, och hade, såsom resultaten af denna försöksverksamhet särskildt inom vårt grannland Danmark utvisade, dylika åtgärder, där de blifvit klokt planlagda och erhållit det pekuniära understöd, som för desamma kräfdes, burit rika frukter, som i värde mångdubbelt öfverstigit de på denna försöksverksamhet offrade kostnader.

Inom vårt eget land hade nu omförmälda försöksverksamhet hittills i viss mån intagit en jämförelsevis undanskjuten plats, i det att densamma varit dels väl mycket splittrad, dels i mångt och mycket ofullständig.

I medvetandet af dessa brister uti ifrågavarande afseende hade ombuden med liflig tillfredsställelse tagit del af det på jordbruksdepartementets initiativ tillkomna förslag till jordbruksförsöksverksamhetens inom vårt land centralisation och vidare utveckling, som af erkänt kompetenta sakkunnige afgifvits. Ombuden, som funnit berörda förslag synnerligen välbetänkt och i sina detaljer omsorgsfullt genomarbetadt,

Hushållningssällskapens ombuds yttrande.

- [5.] ville därför i hufvudsak ansluta sig till det tillstyrkande utlåtande öfver ifrågavarande förslag, som af landtbruksakademien afgifvits. Endast med afseende å en mindre detalj hyste ombuden en från nämnda utlåtande afvikande mening, nämligen i fråga om sammansättningen af styrelsen för den föreslagna centralanstalten. Under det att de sakkunnige härutinnan föreslagit, att denna styrelse skulle bestå af fem ledamöter, utsedda dels af Eders Kungl. Maj:t och dels af landtbruksakademien, hade akademien tillstyrkt, att styrelsen för centralanstalten skulle komma att bestå af akademiens direktör såsom själfskrifven ordförande och akademiens sekreterare såsom själfskrifven ledamot samt af tre af Eders Kungl. Maj:t och två af akademien för viss tid utsedda ledamöter. Härigenom skulle antalet medlemmar i centralanstaltens styrelse ökas till sju. Ombuden kunde emellertid ej finna annat, än att det utaf de sakkunnige föreslagna antal medlemmar i sagda styrelse skulle blifva fullt tillräckligt och äfven mer lämpligt, då ett färre antal medlemmar i styrelsen gifvetvis skulle komma att medgifva en snabbare behandling af ärendena. Däremot ville ombuden föreslå att för bibehållande af den åsyftade sammansättningen af centralanstaltens styrelse äfven vid förfall för någon af dess ledamöter, två suppleanter äfven skulle utses, en af Eders Kungl. Maj:t och en af landtbruksakademien, och tillåte sig ombuden således tillstyrka, att den föreslagna centralanstaltens styrelse måtte komma att utgöras af landtbruksakademiens af Eders Kungl. Maj:t utsedde direktör såsom själfskrifven ordförande samt utaf för viss tid tillsatta fyra ledamöter och två suppleanter, af hvilka Eders Kungl. Maj:t och landtbruksakademien utsåge hvardera två ledamöter och en suppleant.

På grund af det sålunda anförda hemställde ombuden, att Eders Kungl. Maj:t tacktes i nåder vidtaga åtgärder för att det af förenämnde sakkunnige uppgjorda förslag till inrättande af en centralanstalt för jordbruksförsöksväsendet inom vårt land med däri af ombuden föreslagna tillägg måtte inom en snar framtid bringas till utförande.

Landtbruks-
styrelsens
yttrande.

Landtbruksstyrelsen, hvars yttrande afgafs den 18 maj 1904, har till en början uttalat sin allmänna uppfattning af den föreliggande frågan och därvid framhållit, hurusom den stora betydelsen af, att en planmässigt ordnad försöksverksamhet, omfattande de viktigaste delarna af jordbruket med dess binärningar, äfven inom vårt land komme till stånd, länge varit erkänd och gifvit anledning till landtbruksakademiens ofvan omförmälda år 1891 gjorda framställning i ämnet. I den mån, de år från år ökade produktionskostnaderna för landtbrukets alster nödvändiggjort ett intensivare bedrifvande af jordbruket, hade behovet af en dylik försöks-

verksamhet gjort sig alltmer kännbart, hvadan frågan om dess ordnande, enligt landtbruksstyrelsens åsikt, ej längre utan skada för landets jordbruk kunde undanskjutas. Styrelsen, som granskat det af tillkallade sakkunnige afgifna betänkandet rörande ordnandet af en dylik försöksverksamhet inom vårt land, äfvensom det i samband därmed uppgjorda förslaget till inrättandet af en centralanstalt för jordbruksförsöksväsendet, gillade i hufvudsak hvad sålunda blifvit föreslaget. I likhet med de sakkunnige syntes det sålunda styrelsen, att försöksväsendet till väsentlig del borde afse lösandet af praktiska spörsmål genom under vetenskaplig ledning utförda försök och utredningar, och att härtill erfordrades i första rummet en centralanstalt, afsedd att leda och sammanhålla hela jordbruksförsöksväsendet, och så utrustad, att den kunde verkställa de vetenskapliga och tekniska utredningar, som påfordrades, samt vidare praktiska försök, hvilka under centralanstaltens ledning borde utföras vid försöksgårdar på skilda ställen inom landet.

Då sagda centralanstalt borde upptaga och omfatta de olika grenarna af försöksverksamheten på jordbrukets område, syntes ej gärna någon tvekan kunna råda om önskvärdheten däraf, att centralanstalten, såsom af de sakkunnige föreslagits, blefve förlagd till landtbruksakademins Experimentalfält, hvilket såväl genom de där redan befintliga agrikulturkemiska och växtfysiologiska anstalterna som i öfrigt ägde härför nödiga förutsättningar. Den stora betydelsen häraf hade också blifvit framhållen af landtbruksakademien uti dess utlåtande öfver det föreliggande förslaget. Beträffande försöksverksamhetens förhållande till landtbruksakademien hade de tillkallade sakkunnige framhållit, att anstalten borde ställas under en fristående styrelse, bestående af dels utaf Eders Kungl. Maj:t, dels utaf akademien utsedda ledamöter. Då kostnaden för försöksverksamheten uteslutande skulle bestridas af statsmedel, syntes det ofvannämnda sakkunnige både lämpligt och befogadt, att åt Eders Kungl. Maj:t förbehölles vederbörligt inflytande på styrelsens sammansättning. Landtbruksakademien åter hade i sitt ofvan berörda utlåtande framhållit, att förslaget om en särskild styrelse, gemensamt tillsatt af Eders Kungl. Maj:t och akademien, vore ägnadt att framkalla betänkligheter genom möjliga konflikter mellan denna styrelse och förvaltningskommittén, och att det naturligaste varit, att styrelsen öfver försöksverksamheten tilllagts den af akademien för handhafvande af öfriga angelägenheter valda förvaltningskommittén, sådan den för närvarande vore sammansatt eller förstärkt med två ledamöter. Landtbruksstyrelsen, som ansåge sig sakna skäl ingå i pröfning af de betänkligheter, som från akademiens sida uttalats rörande det föreslagna sättet att ordna frågan om ledningen

- [5.] af försöksväsendet, så mycket hellre som akademien själf förklarar, att den ej ville bestämdt motsätta sig samma anordning med afseende på centralanstalten, om ordnandet af jordbruksförsöksväsendet därmed skulle äfventyras, funne emellertid, i likhet med de sakkunnige, att försöksväsendet borde ställas under ledning af en styrelse, bestående af ledamöter, utsedda dels af Eders Kungl. Maj:t och dels af akademien. Då landtbruksstyrelsen delade den af akademien uttalade åsikten, att akademiens sekreterare, som enligt stadgarna hade att under direktören leda akademiens verksamhet, borde vara själfskrifven ledamot af centralstyrelsen, syntes det landtbruksstyrelsen, i likhet med akademien, att antalet ledamöter i denna centralstyrelse lämpligen borde bestämmas till sju och bestå af akademiens direktör såsom ordförande och akademiens sekreterare såsom själfskrifven ledamot samt tre af Eders Kungl. Maj:t och två af akademien utsedda ledamöter.

Hvad beträffade förläggandet af de praktiska försöken till skilda gårdar i landet, hade de sakkunnige i främsta rummet framhållit landtbruksinstituten vid Ultuna och Alnarp såsom lämpliga försöksgårdar. Härigenom komme att till väsentlig del vinnas de fördelar för undervisningen vid instituten, som landtbruksstyrelsen afsett med sin år 1898 gjorda framställning rörande ordnandet af en försöksanstalt å utfodringslärans område vid Ultuna och å mejerihandteringens område vid Alnarp.

De sakkunnige hade vidare föreslagit, att den entomologiska anstalten skulle ingå såsom en hufvudafdelning under den föreslagna centralanstalten och sålunda komma under samma högre ledning som denna. Med anledning häraf ville landtbruksstyrelsen erinra därom, att den entomologiska anstalten, enligt Riksdagens beslut år 1896, blifvit lagd under landtbruksstyrelsen med särskildt fästadt afseende på, att anstaltens verksamhet skulle ledas i en verkligt praktisk riktning. Såsom det visat sig, hade också den anstalten tillkommande uppgiften att lämna allmänheten behöfliga upplysningar och råd rörande skadeinsekterna och sättet för deras bekämpande så upptagit såväl föreståndarens som assistentens tid, att tillfälle ej gifvits till särskilda vetenskapliga forskningar utöfver dem, som dagligen påkallades och vore af mer tillfällig natur. Landtbruksstyrelsen, som insåge önskvärdheten af att jordbruksförsöksverksamheten äfven komme att omfatta de för landtbruket skadliga insekterna och väl funne, att denna gren af försöksväsendet borde utöfvas vid entomologiska försöksanstalten, hade emellertid för sin del ej något att invända mot förslaget att till centralanstalten öfverflytta entomologiska anstalten, men ville dock på samma gång framhålla nödvändigheten af att densamma bereddes ökad

anslag i samma mån en utsträckt försöksverksamhet på det entomologiska området där komme att äga rum. I motsatt fall skulle anstaltens rent praktiska verksamhet behöfva inskränkas, hvilket, enligt landtbruksstyrelsens åsikt, vore till skada för vårt landtbruk.

I afseende å tillsättandet af tjänstemännen vid centralanstalten ansåge landtbruksstyrelsen, att alla fasta tjänster borde tillsättas efter ansökan, men hade på samma gång icke något att erinra mot det villkor, akademien uppställt för sitt medgifvande därtill, att centralanstalten finge förläggas vid Experimentalfältet, nämligen att vissa hos akademien nu anställda tjänstemän blefve bibehållna vid anställningar, motsvarande dem de nu innehade, och med åtnjutande af enahanda aflönings- och pensionsförmåner, de uti akademiens tjänst fått sig tillförsäkrade.

Hvad anginge de för försöksverksamhetens ordnande och fortsätta bedrivande erforderliga kostnaderna, hvilka för nybyggnader, förändringar af gamla byggnader, m. m. beräknats uppgå till 224,000 kronor samt för årliga utgifter till 105,000 kronor, syntes det landtbruksstyrelsen, att dessa summor på intet sätt kunde anses höga, då de jämfördes med de kostnader, som andra länder offrade på sitt jordbruksförsöksväsende. Särskildt kunde påpekas, hurusom det vore att märka, att uti sistnämnda post innefattades statsanslag, som för närvarande utginge till landtbruksafdelningen samt agrikulturkemiska och växtfysiologiska anstalterna vid landtbruksakademiens experimentalfält, äfvensom anslaget till entomologiska anstalten.

Mot kostnadsförslaget, som upptoge såväl lönerna för samtliga vid anstalten anställda tjänstemän som öfriga för verksamheten behöfliga utgifter, hade landtbruksstyrelsen icke någon anmärkning att göra, men ansåge sig böra framhålla vikten däraf, att lönerna för de vid anstalten anställda tjänstemännen ej blefve satta lägre, än förslaget angäfve; resultatet af anstaltens arbete vore nämligen beroende därpå, att fullt dugliga personer komme att leda och utföra försöksarbetena, och någon utsikt att till anstalten förvärfva och vid densamma bibehålla framstående förmågor funnes ej, om icke åt dem kunde erbjudas jämförelsevis goda löneförmåner.

Öfvertygad om att försöksanstalten, ordnad i enlighet med de i förslaget upptagna grunder, på sätt desamma blifvit af landtbruksstyrelsen förordade, skulle komma att fylla det viktiga mål, som med densamma afsåges, och sålunda blifva af största betydelse för landets jordbruk, tvekade icke styrelsen att på det lifligaste tillstyrka, att

[5.] Eders Kungl. Maj:t måtte genom framställning till Riksdagen bereda erforderliga medel för förslagets genomförande.

Reservatio-
ner vid landt-
bruksakade-
miens och
landtbruks-
styrelsens
yttranden.

Jag tillåter mig i detta sammanhang omnämna, att såväl landtbruksakademiens som landtbruksstyrelsens utlåtanden åtföljts af reservationer, i det nämligen mot det förra föredraganden på statistiska afdelningen af akademien, f. d. öfverdirektören E. Sidenblad och akademiens dåvarande kamrer C. Gerle samt mot det senare landtbruksinspektören A. Lyttkens och sekreteraren F. Egerström anført i vissa afseenden afvikande meningar.

Öfverinten-
dentsäm-
betets utlå-
tande.

Öfverintendentsämbetet har i sitt öfver föreliggande ritningar och kostnadsberäkningar afgifna utlåtande den 8 november nästlidna år, jämte det ämbetet mot dem gjort vissa detaljanmärkningar, anført, att det till fyllande af de särskilda afdelningarnas byggnadsbehof i kostnadsförslaget, hvilket uppgjorts redan 1902, upptagna belopp måste ökas med omkring 20,000 kronor, enär prisen å såväl material som arbete på senare åren alltmer stigit.

Riksmarskalks-
ämbetets
utlåtande.

Riksmarskalksämbetet, anbefalldt att i ärendet afgifva utlåtande, i hvad detsamma afsåge disposition af kungl. Djurgården tillhörigt område, har i underdånigt utlåtande den 31 december nästlidna år erinrat därom, att det område å kungl. Djurgården, hvarå den föreslagna centralanstalten vore afsedd att anläggas, vore upplåtet åt landtbruksakademien för Eders Kungl. Maj:ts regeringstid på de villkor, som blifvit föreskrifna i nådiga stadsfästelseresolutionen den 24 mars 1879. För det upplåtna området, som innehölle 239 tunnland 20 kappland, skulle enligt nådig resolution den 23 maj 1862 erläggas en årlig afgift till djurgårdskassan af 2,160 lispund hö, som dock enligt vissa bestämda grunder skulle förvandlas i spannmål och betalas i penningar efter tioårigt medelmarkegångspris. Den sålunda bestämda afgiften uppginge till omkring 900 kronor om året. Vidare vore föreskrifvet, att akademien såsom innehafvare af lägenheten skulle ställa sig till efterrättelse hvad i allmänhet vore stadgadt för lägenhetsinnehafvare å Djurgården eller framdeles kunde varda i behörig ordning föreskrifvet och å akademiens erhållna upplåtelse äga tillämpning.

I anslutning till de för lägenheter å Djurgården i allmänhet gällande stadgar, hemställde riksmarskalksämbetet, att följande villkor måtte bestämmas för medgifvande till den ifrågasatta anläggningen å Experimentalfältet, nämligen:

att landtbruksakademien skulle till riksmarskalksämbetet för pröfning ingifva karta i tre exemplar med beskrifning, å hvilken karta särskildt angäfvos det markområde, som vore afsedt att öfverlåtas till

centralanstalten, och borde därvid företes en öfverenskommelse om de grunder, enligt hvilka den nu till djurgårdskassan utgående arrendeaifgiften skulle under löpande besittningstid fördelas mellan akademien och centralanstalten, för hvilken senare i fråga om Djurgårdsmarkens begagnande de för akademiens nyttjanderätt nu gällande eller framdeles i vederbörlig ordning utfärdade bestämmelser skulle äga tillämpning; samt

[5.]

att, innan några byggnader för centralanstalten uppfördes, ritningar i tre exemplar borde till riksmarskalksämbetet ingifvas, att nådig pröfning underställas, hvarvid sådan plats för desammas uppförande borde föreslås, att byggnaderna i möjligaste måtto förlades i hvarandras närhet.

Under i det närmaste 14 år eller alltifrån år 1891 hafva — såsom af det ofvan anförda framgår — bland dem, hvilka hafva vården om det svenska jordbrukets främjande sig anförtrodd, bemödanden icke fattats att söka afhjälpa den brist i den i vårt land hittills bedrifna försöksverksamheten på jordbruksområdet, som legat och fortfarande ligger däri, att tillfälle saknas till utförande af systematiska försök på husdjursskötseln och mejerihandteringens för landets hela jordbruk så viktiga verksamhetsområden. Då därtill kommer, att jordbrukets praktiska idkare vid dessa bemödanden knutit och alltjämt knyta stora förhoppningar — en gifven följd däraf, att man numera allmänt inom landet kommit till klar insikt om, att en rationellt bedrifven ladugårdsskötsel i förening med tillgodogörandet på mest ekonomiska sätt af dess produkter utgöra en viktig förutsättning för att jordbruket i dess helhet skall lämna tillfredsställande resultat — synes det mig, att staten ej längre kan eller bör dröja att bereda landets jordbrukare redan allt för länge saknadt tillfälle att i sitt arbete på dessa näringsgrenars vidare utveckling draga fördel af det stöd, som den nutida vetenskapliga forskningen visat sig i så rikt mått kunna lämna. Att det härvid icke kan vara tillfyllest att — såsom hittills — endast hänvisa till i utlandet under förhållanden, ofta vidt skilda från de här rådande, vunna försöksresultat, därom äro, såsom de många ofvan relaterade, i denna fråga afgifna yttrandena tydligt lägga i dagen, alla ense. Då emellertid meningarna varit delade i fråga om lämpligaste sättet för afhjälpan af ofvan antydda brist, torde detta till väsentlig del få tillskrifvas en lätt förklarlig önskan att nå bästa möjliga resultat med minsta möjliga kostnader.

Mot det sätt, hvarpå försöksverksamheten på jordbruksområdet här i landet för närvarande är ordnad, kan äfven den anmärkningen

Departement-
schefens
yttrande.
Organisa-
tionen.

[5.] riktas, att ingen samverkan förefinnes mellan ledarne af verksamhetens olika grenar, trots det att en dylik samverkan utgör en så viktig förutsättning för att gynnsammaste resultat skola uppnås. Dess stora betydelse synes man — såsom jag i det föregående framhållit — särskildt vid ordnandet af det danska försöksväsendet på ett synnerligen beaktansvärdt sätt hafva tagit hänsyn till. Den utaf de af mig tillkallade kommitterade uttalade uppfattningen att så äfven bör blifva fallet, då man nu hos oss söker få till stånd en försöksverksamhet på husdjursskötselns och mejerihandteringens områden, delar jag till fullo, liksom jag också är fullt ense med dem därom, att detta bör ske utan att mer än nödvändigt är rubba den själfständiga ställning, hittillsvarande institutioner intaga.

Den stora vikt, jag fäster vid att i vårt försöksväsende åstadkomma den samverkan, vi för närvarande sakna, har för mig varit ett skäl, utöfver de af kommitterade anförda, att frångå landtbruksstyrelsens i det föregående omnämnda förslag att för kostnadernas nedbringande uppdelade den ifrågasatta nya försöksanstalten på husdjursskötselns och mejerihandteringens områden i en för husdjursskötseln, förlagd till Ultuna, och en för mejerihandteringen, förlagd till Alnarp, hvilken uppdelning gifvetvis skulle få en utsträckt splittring af krafterna till följd. Till dessa skäl anser jag mig böra lägga ytterligare ett, som väl förtjänar att beaktas. Då man nu med hvarje år allt tydligare ser, af hvilken betydelse en under vetenskaplig ledning ställd praktisk försöksverksamhet är för ett framgångsrikt arbete på utvecklingen af landthushållningens olika grenar, ligger det nära till hands att antaga, att krafvet på försöksverksamhetens utsträckande äfven till andra landthushållningens verksamhetsområden så småningom kommer att göra sig allt mer gällande. Att det under sådana förhållanden är af icke ringa vikt att, då man nu söker i viss mån fullständiga och centralisera den hittills bedrifna försöksverksamheten, noga se till, att det hela blir så ordnad, att en möjligen i en framtid ifrågakommande utvidgning låter sig verkställa utan kännbara rubbningar i systemet och med minsta möjliga kostnader, torde icke kunna bestridas. Här föreliggande, af ofvannämnda kommitterade utarbetade förslag till försöksverksamhetens ordnande erbjuder, enligt min mening, de bästa betingelser härför.

Att den genom den ifrågasatta centralanstalten utöfvade försöksverksamheten, på sätt kommitterade föreslagit, knytes vid landtbruksakademien, medför i ekonomiskt hänseende synnerligen afsevärda fördelar, i det att det myckna, som såväl statsmakterna som akademien under

årens lopp lagt ned i å Experimentalfältet befintliga byggnader m. m. därigenom kommer att för därtill afsedt ändamål fortfarande användas. Med afseende på den föreslagna försöksverksamhetens bedrifvande i önskvärd praktisk riktning finner jag i den sålunda ifrågasatta anordningen ingen som helst anledning till betänkligheter. Landtbruksakademiens nuvarande organisation, särskildt med hänsyn till det sätt, hvarpå dess styrelse — akademiens förvaltningskommitté — är sammansatt, i det att det praktiska jordbruket alltid måste blifva jämförelsevis svagt representeradt inom densamma, skulle visserligen kunna gifva anledning till en viss tvekan rörande lämpligheten af här föreslagna försöksverksamhets bindande vid akademien. Kommitterade hafva emellertid på ett, som jag tror, lyckligt sätt undanröjt de olägenheter, som möjligen häraf skulle kunna uppstå, genom att uppdraga ledningen af verksamheten åt en särskildt för ändamålet tillsatt styrelse, på hvars lämpliga sammansättning såväl Eders Kungl. Maj:t som akademiens ledamöter alltid skulle blifva i tillfälle att utöfva ett fullt betryggande inflytande. Då härtill kommer, att redan nu en vid akademien knuten praktisk försöksverksamhet, hvars ställning till akademien i många afseenden är jämförlig med den, som den af kommitterade föreslagna centralanstalten skulle komma att intaga, nämligen den af mig i det föregående omnämnda centralanstalten för hushållningssällskapens lokala fältförsök, visat sig kunna på ett för det praktiska jordbruket fullt tillfredsställande sätt fylla sin uppgift, synes mig däri ligga en på redan vunnen erfarenhet grundad bekräftelse på det riktiga i min här ofvan uttalade uppfattning.

Riksdagens obenägenhet att, på sätt Eders Kungl. Maj:t vid entomologiska anstaltens upprättande år 1896 föreslog, ställa denna anstalt under landtbruksakademiens inseende var till väsentlig del förorsakad af farhåga för, att anstaltens verksamhet därigenom ej skulle komma att ledas i den praktiska riktning, som med dess upprättande afsågs. Då någon sådan fara vid försöksverksamhetens ordnande enligt kommitterades förslag, såsom jag här ofvan sökt visa, icke kan anses föreligga, synes mig ingen anledning förefinnas att frångå detsamma i hvad det afser öfverflyttandet af omordade anstalt till den med landtbruksakademien nära förbundna centralanstalt, hvilken är afsedd att omfatta de viktigaste grenarna af jordbruksförsöksverksamheten. Min öfvertygelse är, att den nära beröring, hvori den entomologiska anstalten härigenom kommer med centralanstaltens öfriga afdelningar, såväl för ena som andra parten skall medföra afsevärda fördelar och på

[5.] verksamheten i dess helhet komma att utöfva ett i många afseenden gagnande inflytande.

Den af kommitterade föreslagna centralanstalten skulle komma att omfatta fyra hufvudafdelningar för försöksverksamhet, nämligen på

I) jordbrukets och agrikulturkemiens områden,

II) boskapsskötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens områden,

III) växtfysiologiens och växtsjukdomarnas områden, samt

IV) skadeinsekternas område.

Mot denna kommitterades uppdelning och gruppering af försöksverksamheten kan jag icke underlåta att anmärka det enligt min mening olämpliga i att sammankoppla försöken på jordbrukets med dem på agrikulturkemiens område samt att uppdraga ledningen af och öfverinseendet öfver samtliga dessa försök åt *en* föreståndare, hvilken gifvetvis alltid måste vara en i sitt fack framstående agrikulturkemist. Jag befarar, att detta lätt skulle kunna få till följd, att jordbruksförsöken icke alltid komme att ledas i den praktiska riktning, jag anser önskvärd. Dessa försök, som skulle komma att omfatta praktiska fältförsök med olika kulturmetoder, växtodlings-, varietets- och gödslingsförsök o. s. v., och hvilka — liksom fallet nu är med hushållningssällskapens lokala fältförsök — säkerligen komma att i stor utsträckning förläggas till gårdar i olika landsdelar, synas mig med nödvändighet hos ledaren af desamma kräfva större såväl agronomisk fackkunskap som praktisk erfarenhet i jordbrukets bedrivande, än som i regel kan påräknas hos en vetenskapsman. Det är visserligen sant, att enligt kommitterades förslag omordade fackkunskap och erfarenhet skulle inom hufvudafdelningen finnas representerade hos de båda öfverassistenterna, men detta synes mig icke tillräckligt betryggande för uppnående af de resultat, som med försöken afses. Det synes mig alltid föreligga en fara att, om sammankopplingen bibehålles, förhållanden skulle kunna inträda, hvilka gjorde, att omordade viktiga gren af försöksverksamheten blefve, om icke skjuten åt sidan, så dock planlagd och ledd i alltför vetenskaplig riktning eller att den, inordnad under den agrikulturkemiska afdelningen, icke komme att intaga den själfständiga ställning, som jag anser både önskvärd och nödvändig. Jag finner ett ytterligare stöd i denna min farhåga i de af mig i det föregående anförda omständigheter, som år 1885 föranledde den botaniska underafdelningens utbrytande från den agrikulturkemiska anstalten och denna afdelnings omorganisation till en själfständig växtfysiologisk anstalt. Mig synes sålunda, att, om den praktiska jordbruksdriften af den föreslagna cen-

tralanstalten skall kunna draga den nytta, man afser, böra de båda under kommitterades första hufvudafdelning för jordbruk och agrikulturkemi förlagda underafdelningarna för försök på det rena jordbrukets område och för lokala fältförsök och uppvisningsfält gemensamt bilda en agronomisk hufvudafdelning med särskild för ändamålet utbildad föreståndare samt en öfverassistent. Då denna förändring icke i andra hänseenden kräfver ökade kostnader, än att en af de föreslagna öfverassistentlönerna måste förändras till en föreståndarlön samt en föreståndarbostad uppföras i stället för en af de föreslagna öfverassistentbostäderna, synas mig dessa ökade kostnader mer än väl uppvägas af de afsevärda fördelar, som genom dem skulle vinnas.

Mot kommitterades förslag till försöksverksamhetens ordnande har jag i öfrigt icke något annat att erinra, än att jag, i likhet med såväl landtbruksakademien som landtbruksstyrelsen och på af dem anförda skäl, anser att landtbruksakademiens direktör och dess sekreterare böra vara själfskrifna ledamöter af centralanstaltens styrelse, som sålunda skulle komma att bestå af — förutom dessa — fem ledamöter, af hvilka Elders Kungl. Maj:t skulle komma att utse tre och akademien två.

Den af landtbruksakademien i dess utlåtande öfver kommitterades förslag uttalade farhågan, att öfverlämnandet af ledningen utaf försöksverksamheten åt nämnda styrelse skulle kunna framkalla konflikter mellan densamma och landtbruksakademiens förvaltningskommitté, synes mig ej behöfva vålla några betänkligheter, om åt styrelsen gifves här föreslagna sammansättning. Under alla förhållanden torde emellertid faran för att dylika konflikter skola uppstå helt och hållet kunna undanröjas genom att åt den föreslagna styrelsen öfverlämnas vården af den för här ifrågavarande försöksverksamhet afsedda del af Experimentalfältet med därå redan uppförda och här föreslagna byggnader, i det att i dylikt fall en tydlig gräns bör kunna uppdragas mellan förvaltningskommitténs och styrelsens befogenhet.

De af den ifrågasatta centralanstaltens upprättande föranledda byggnadskostnaderna hafva i det af de särskildt tillkallade delegerade, doktor Engström och direktör Hennings, uppgjorda kostnadsförslaget blifvit beräknade till sammanlagdt 208,500 kronor. Förutom 1,000 kronor till inlösen af en i det föregående af mig omnämnd, utaf föreståndaren för entomologiska anstalten uppförd mindre byggnad och 15,000 kronor till vatten- och afloppsledning ingår i detta belopp 7,000 kronor till vissa närmare angifna förändringar i nuvarande kemiska laboratorium, inspektorsbyggnad, växt- och tvätthus samt 185,500 kronor till följande nybyggnader, nämligen en nybyggnad för af kommitterade föreslagna

Byggnads-
anordningar
och
kostnaderna
för desamma.

[5.] underafdelningarna för försök på det rena jordbrukets område samt för lokala fältförsök och uppvisningsfält, inrymmande arbetslokaler jämte bostäder till två arbetsbiträden eller vaktmästare för en kostnad af 14,500 kronor; en institutionsbyggnad för den nya afdelningen för försök på boskapsskötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens områden med bostad för föreståndare m. m. för en kostnad af 60,000 kronor; ett nytt växthus för den växtfysiologiska afdelningen med arbetslokaler, smärre bostadslägenheter m. m., beräknad att kosta 26,000 kronor; två byggnader till bostäder för fyra öfverassistenter för sammanlagdt 70,000 kronor samt en bostadsbyggnad för föreståndaren för entomologiska afdelningen, i kostnadsförslaget upptagen till 15,000 kronor. Till ofvan angifna kostnader för nybyggnader m. m. hafva delegerade lagt ett belopp af 20,000 kronor för arkitektarfvoden, tillsyn af byggnadernas uppförande, eventuell värmeledning i ofvannämnda institutionsbyggnad, oförutsedda utgifter m. m., hvarjämte öfverintendentsämbetet ansett nödigt att, på grund af efter kostnadsförslagets uppgörande stegrade priser å såväl material som arbete, öka det beräknade kostnadsbeloppet för de nybyggnader, för hvilka ritningar med kostnadsförslag blifvit uppgjorda, med omkring 20,000 kronor, hvadan alltså kostnadsbeloppet skulle komma att i sin helhet uppgå till 248,500 kronor.

I ofvan nämnda förslag har jag, för kostnadernas nedbringande till det minsta möjliga, ansett mig böra föreslå vissa förändringar, hvilka torde kunna vidtagas utan att några olägenheter däraf behöfva uppstå för försöksverksamhetens bedrifvande i afsedd utsträckning och på önskvärdt sätt. Sälunda har det synts mig, att i den nuvarande institutionsbyggnaden, hvilken inrymmer kemiskt laboratorium, boställsvåning för landtbruksakademiens agrikulturkemist samt bostadslägenhet för en ogift assistent, borde — såsom landtbruksakademien i sitt 1891 afgifna förslag om upprättande af en försöksanstalt på utfodringslärans och mejerihandteringens område föreslog — kunna beredas plats för de för motsvarande af kommitterade föreslagna nya hufvudafdelning erforderliga arbetslokaler, därvid jag dock, i motsats till hvad landtbruksakademien 1891 ifrågasatte, finner det lämpligare, att det kemiska laboratoriet kvarblifver i nedre våningen och agrikulturkemistens nuvarande boställsvåning jämte till densamma hörande källare inredas till arbetslokaler för den nya hufvudafdelningen. Därigenom vinnes, att arbetena vid här ifrågavarande båda hufvudafdelningar, hvilka arbeten äga många beröringspunkter med hvarandra, komma att förläggas till en gemensam byggnad, Experimentalfältets nuvarande stora institutionsbyggnad. Kostnaderna för de af detta förslag på-

kallade förändringarna i institutionsbyggnadens öfre våning och källare hafva af mig approximativt blifvit beräknade till omkring 10,000 kronor. På grund af denna omkastning måste särskilda bostäder uppföras åt afdelningarnas båda föreståndare, för hvilka bostäder jag icke anser mig kunna sätta ifråga lägre belopp än sammanlagdt 40,000 kronor. Samma belopp synes mig böra beräknas för de bostäder, som erfordras för de båda föreståndarne för den af mig föreslagna nya hufvudafdelningen och för entomologiska afdelningen. Det af delegerade beräknade belopp af 15,000 kronor för en föreståndarbostad har jag nämligen efter verkställd undersökning funnit alltför lågt tilltaget. Då i kommitterades förslag föreståndaren å den af mig ifrågasatta nya hufvudafdelningen upptagits såsom öfverassistent och på grund häraf bostäder åt fyra öfverassistenter till en sammanlagd kostnad af 70,000 kronor af delegerade blifvit föreslagna, skulle sålunda, enligt mitt förslag, bostäder endast åt tre öfverassistenter blifva behöfliga, och har jag ansett, att kostnaden för dem skulle kunna nedbringas till sammanlagdt 45,000 kronor.

Då man har att välja emellan att uppföra sistnämnda bostäder eller att lämna öfverassistenterna skälig hyresersättning, synes mig det förra obetingadt vara att föredraga icke endast på grund af att det i längden, i all synnerhet med de nuvarande högt uppdrifna hyrorna i hufvudstaden, blir för statsverket billigast, utan äfven af det långt ifrån oviktiga skälet, att arbetenas jämna fortgång otvifvelaktigt i hög grad kan befordras genom att de till afdelningarna hörande öfverassistenter äro på platsen boende.

Delegerade hafva föreslagit uppförandet af en nybyggnad, som synes mig särskildt af behovet påkallad, nämligen ett för den växtfysiologiska afdelningen afsedt växthus med arbetslokaler m. m. Vid landtbruksakademiens motsvarande anstalt har — såsom jag i det föregående anført — under en följd af år pågått undersökningar rörande bland annat de från ekonomisk synpunkt så viktiga rostsvamparna, genom hvilka undersökningar ej endast vunnits en mycket fullständig kännedom om dessa parasitsvampar utan äfven öppnats nya synpunkter, som torde komma att blifva vägledande vid utforskandet af såväl orsakerna till som medlen att förebygga äfven andra växtsjukdomar. Om den betydelse, man i utlandet tillmäter dessa i viss mån epokgörande undersökningar, torde ett mer talande vittnesbörd knappast kunna anföras, än att desamma blifvit grundläggande för ett för närvarande pågående organiseradt samarbete mellan forskare på detta område i ett

[5.] stort antal länder, hvilket samarbete afser att ytterligare utreda frågan om nämnda växtsjukdoms natur och finna medel till bekämpande af dess i hög grad förlustbringande härjningar.

Samtidigt med att dessa undersökningar pågått, har landtbruksakademiens växtfysiologiska anstalt icke endast lämnat värdefulla bidrag till kännedomen om en del andra för jordbruk och trädgårdsskötsel skadliga svampsjukdomar, såsom klöfverrötan, rotfilsjukan, skorf- och mögelsjukdomarna hos våra fruktträd m. fl. utan äfven utvecklat de tekniska metoderna för växtpatologiska undersökningar i allmänhet. Då dessa arbeten, med undantag endast för korta tidsperioder, utförts af föreståndaren ensam och med mycket svag utrustning i afseende på lokaler för ympnings- och kulturförsök, och då jag sålunda har grundad anledning antaga, att de skulle hafva blifvit om icke mer betydelsefulla så åtminstone än mer omfattande och af långt större räckvidd, därest förhållandena i här nämnda hänseenden varit gynnsammare, synes det mig af synnerligen stor vikt, att sådana anordningar nu blifva träffade, att den föreslagna centralanstaltens växtfysiologiska afdelning blifver satt i stånd att på sätt, hvartill den visat sig äga obestriddliga förutsättningar, fylla sin viktiga uppgift. Att det växthus med arbetslokaler m. m., hvars uppförande de sakkunnige föreslagit — jämte beredande af tillräcklig arbetskraft åt afdelningen — härför är oundgängligen nödvändigt, har jag, efter på platsen tagen kännedom om den nuvarande växthusbyggnadens otjänlighet för sitt ändamål, funnit ytterligare bekräftadt. I detta afseende tillåter jag mig endast påpeka, hurusom någon möjlighet icke finnes att i nu disponibla lokaler ägna tillbörlig uppmärksamhet åt de bakteriologiska undersökningar, hvilkas vidt-omfattande och djupt ingripande betydelse vid växternas näringsupptagande och vid vissa växtsjukdomars bekämpande det sista årtiondets så väl växtfysiologiska som växtpatologiska forskningar tydligt lagt i dagen. Mot den beräknade kostnaden för här ifrågavarande nybyggnad har jag icke funnit anledning till anmärkning.

Såsom jag i det föregående anført, hafva till delegerades detaljerade kostnadsförslag öfver byggnadsarbetena blifvit lagda tillsammans 40,000 kronor, däraf utaf delegerade 20,000 kronor till värmeledning i den nya institutionsbyggnaden, arkitektarfvoden, tillsyn af byggnadsarbetena, oförutsedda utgifter m. m. och af öfverintendentsämbetet 20,000 kronor på grund af förhöjda pris å material och arbete. Då någon ny institutionsbyggnad enligt min mening icke borde uppföras och då på grund häraf kostnaden för värmeledning bortfaller samt den af öfverintendentsämbetet föreslagna förhöjningen, i betraktande jämväl

[5.]

af de utaf mig gjorda jämkningar i afseende å kostnadsberäkningarne för bostadsbyggnaderna, torde kunna betraktas såsom väl hög, har jag ansett ofvan angifna summa, 40,000 kronor, böra beräknas icke oväsentligt lägre eller till endast 25,000 kronor, i hvilket belopp jag då inräknar kostnaderna så väl för inlösen af den af föreståndaren för entomologiska anstalten uppförda byggnaden, som ock för de af de olika nybyggnaderna föranledda planeringsarbetena, för hvilka något särskildt belopp icke finnes i kostnadsförslaget upptaget.

Då jag mot öfriga i delegerades förslag anförda byggnadsarbeten och de för dem beräknade kostnaderna icke har något att erinra, skulle alltså kostnaden för de för den föreslagna centralanstaltens upprättande erforderliga byggnadsarbetena komma att i sin helhet uppgå till 222,500 kronor, sålunda fördelade:

Förändringar i de gamla byggnaderna i enlighet med delegerades förslag	kronor	7,000
Af den nya hufvudafdelningens förläggande i nuvarande stora institutionsbyggnad påkallade förändringar i samma byggnad	,,	10,000
Arbetslokaler m. m. för försöksverksamheten på det rena jordbrukets område m. m.	,,	14,500
Nytt växthus för växtfysiologiska afdelningen	,,	26,000
Bostäder åt fyra föreståndare	,,	80,000
Bostäder åt tre öfverassistenter	,,	45,000
Arkitektarfvoden, tillsyn vid byggnadernas uppförande, planeringsarbeten, oförutsedda utgifter samt behöflig förhöjning i beräknade byggnadskostnader m. m.	,,	25,000
Vatten- och aflöppsledningar	,,	15,000
Summa kronor		222,500,

hvilket belopp alltså med 26,000 kronor understiger det af delegerade beräknade med däri af öfverintendentsämbetet gjord förhöjning.

De anslag, hvilka föreslagits skola för en gång utgå till nyanskaffning af inventarier å det kemiska laboratoriet, till uppsättning af det bakteriologiska laboratoriet samt inredning såväl af detsamma som af öfriga arbetslokaler för den nya afdelningen för försöksverksamhet på boskapsskötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens områden — sammanlagdt 15,500 kronor — synas mig icke högre, än behovet oundgängligen kräfver.

De af kommitterade föreslagna löneförmåner till centralanstaltens tjänstemän finner jag väl afvägda och anser i likhet med kom-

Kostnad för
en gång till
inventarier
m. m.

Aflöningar
och andra
årliga kost-
nader.

[5.] mitterade, att man, om dessa förmåner sättas lägre, icke kan påräkna att få platserna besatta med verkligt framstående och dugande män. Det blir ju dessa vid anstalten anställda tjänstemän, som närmast komma att bära ansvaret för att statens uppofringar för den föreslagna försöksverksamhetens igångsättande och fortsatta bedrivande skola komma att motsvara de vid densamma knutna förhoppningarna. Detta ansvar påkallar löneförmåner, som, såvidt möjligt, svara däremot. Såsom ett ytterligare skäl för mig att hvad särskildt beträffar föreståndarne för de agrikulturkemiska och växtfysiologiska afdelningarna ansluta mig till de utaf kommitterade föreslagna löneförmånerna, 5,000 kronor med två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, samt fri bostad, tillåter jag mig anföra, att jag — på grund af utaf landtbruksakademien i underdånig skrifvelse den 15 februari nästlidna år gjord hemställan och sålunda oafsedt föreliggande förslag till försöksverksamhetens ordnande och det väsentligt ökade arbetet för verksamhetens ledare, som förslagets förverkligande skulle komma att få till gifven följd — varit betänkt att hos Eders Kungl. Maj:t hemställa om förhöjning i de till landtbruksakademiens agrikulturkemist och växtfysiolog nu utgående lönerna — 4,000 kronor med två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, jämte fri bostad — af hvilka den förres bestämdes till sitt nuvarande belopp år 1874 och den senares visserligen något senare eller år 1885, då tjänsten inrättades, därvid lönen emellertid sattes till samma belopp som för agrikulturkemisten.

Då jag anser det synnerligen önskvärdt, att åt verksamheten såväl vid hufvudafdelningen för försök å boskapskötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens områden som vid den af mig föreslagna nya agromiska hufvudafdelningen redan från början gifves sådan omfattning, att dessa afdelningar blifva det praktiska jordbruket till det gagn, man genom deras upprättande vill bereda detsamma, synes det mig, att löneförmånerna ej heller för dessa hufvudafdelningars föreståndare böra sättas lägre än de utaf kommitterade föreslagna.

Detsamma gäller ock föreståndaren för entomologiska afdelningen, hittillsvarande entomologiska anstalten. Sedan lönen till föreståndaren för denna anstalt år 1895 bestämdes till sitt nuvarande belopp — 4,000 kronor jämte två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor — har anstaltens verksamhet så utvidgats, att ökadt anslag till uppehållande af densamma måst af Riksdagen begäras och blifvit beviljadt. Då verksamheten nu genom den samverkan, man vill skapa mellan den föreslagna centralanstaltens entomologiska och öfriga afdelningar, gifvetvis skulle komma att ytterligare tillväxa, torde med visshet kunna förutses, att

den kommer att få en omfattning, som fullt motsvarar den vid öfriga afdelningar. Att under sådana förhållanden bestämma lönen för här ifrågavarande afdelningsföreståndare lägre än för öfriga föreståndare, synes mig icke böra ifrågakomma. Då det för arbetenas öfvervakande vid afdelningen och deras jämna fortgång är nödvändigt att såväl föreståndare som assistent bo på platsen och då entomologiska anstaltens nuvarande byggnader härtill icke lämna utrymme, har jag ej heller tvekat att, i enlighet med föreliggande förslag, hemställa om anslag till uppförande af till bostad för föreståndaren afsedd byggnad och sålunda bereda honom, liksom öfriga afdelningsföreståndare, förmånen af för hans plats afpassad fri bostad.

I likhet med kommitterade anser jag, att stora fordringar ovillkorligen måste ställas på öfverassistenternas duglighet, i det att den verksamhet de såsom försöksledare, hvar och en inom sin underafdelning, komma att utöfva alltid i väsentlig grad måste blifva af själfständig natur. Då man till följd häraf på deras fackutbildning måste ställa samma stora kraf som på föreståndarnes, finner jag de af kommitterade föreslagna löneförmånerna — 4,000 kronor med två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, jämte fri bostad — sådana, att ändring i dem hvarken kan eller bör ifrågasättas.

Beträffande de föreslagna assistenterna, hvilkas aflöning icke heller kan bestännas lägre än den föreslagna eller till 2,000 kronor jämte bostad för ogift person, synes det mig lämpligt att tillsätta dem endast på förordnande. För såväl assistenten som den afdelning, vid hvilken han tjänstgör, bör det vara en fördel att på förhand söka förebygga, att han alltför länge kvarblifver å en plats, så lågt aflönad som de här ifrågavarande enligt sakens natur måste vara.

I det uti kostnadsförslaget upptagna beloppet till aflöningar åt centralanstaltens tjänstemän och betjante, sammanlagdt 45,800 kronor, anser jag mig sålunda icke böra föreslå annan förändring, än den genom utbyte af en öfverassistentlön mot en föreståndarlön påkallade förhöjningen med 1,000 kronor.

Mot de beräknade årskostnaderna för försöksverksamhetens bedrivande m. m., sammanlagdt 59,200 kronor, kan jag så mycket mindre hafva något att erinra, som jag ifråga om vissa i denna summa ingående belopp, såsom till försöksverksamheten såväl på det rena jordbrukets som på boskapsskötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens områden, i likhet med delegerade, finner dessa belopp visserligen vara tillräckliga för försöksverksamhetens igångsättande, men att de, allt efter som verksamheten vid anstalten utvecklar sig, tvifvelsutan behöfva

[5.] i någon mån förökas. Det enda belopp, som möjligen kan tyckas väl högt tilltaget, är det för underhåll af byggnader, vägar och anläggningar, 7,500 kronor. På grund af hvad jag ofvan anfört rörande vissa andra i förslaget upptagna belopp, och då jag i likhet med landtbruksakademien finner det fullt berättigadt att, då en del af Experimentalfältet upplåtes till centralanstalten, den för denna egendom utgående afgälden till motsvarande del bestrides af anstaltens medel, har jag emellertid icke funnit anledning föreslå någon förändring i ofvan angifna slutsumma, 59,200 kronor.

För den föreslagna försöksverksamhetens bedrivande skulle sålunda komma att krävas ett årsanslag af sammanlagdt 106,000 kronor.

Då jag anser den ifrågasatta centralanstaltens upprättande och ordnandet af dess verksamhet på af kommitterade förslaget, af såväl landtbruksakademien som landtbruksstyrelsen tillstyrkt sätt, endast vara en ytterligare utvidgning af den hittills under landtbruksakademiens inseende bedrifna, till väsentlig del med statsmedel bekostade försöksverksamheten å Experimentalfältet, kan jag icke finna att ofvan nämnda upplåtelse till centralanstalten af en del utaf nämnda lägenhets jord behöfver på annat sätt inskränka akademiens dispositionsrätt öfver Experimentalfältet, än att akademien utfäster sig att, så länge akademien innehar Experimentalfältet och försöksverksamheten vid ifrågavarande centralanstalt upprätthålles med statsmedel, för verksamhetens bedrivande upplåta den del af Experimentalfältet med därå redan uppförda och här föreslagna byggnader, som för närvarande disponeras af landtbruksakademiens kemiska och växtfysiologiska anstalter samt landtbruksafdelning; och torde såsom ett af villkoren för centralanstaltens upprättande böra uppställas, att dylik utfästelse af akademien lämnas. I den omständigheten, att statsmakterna för beviljandet af jämförelsevis betydliga belopp till utvidgning af den hittills bedrifna försöksverksamheten uppställa vissa villkor i afsikt att betrygga verksamhetens bedrivande i önskvärd riktning, finner jag ingen anledning att främtaga akademien någon del af Experimentalfältet, utan anser detta böra på samma sätt som hittills vara upplåtet åt akademien. På grund häraf anser jag mig icke kunna tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att såsom villkor för den ifrågasatta anläggningen å Experimentalfältet uppställa, hvad riksmarskalksämberet föreslagit angående öfverlåtelse af visst markområde till centralanstalten och öfverenskommelses träffande om nu utgående arrendeafigfts fördelning. Att däremot, innan något byggnadsarbete företages, plan öfver byggnadsplatserna och ritningar öfver tillämnade byggnader böra till nämnda ämbete ingifvas för att Eders Kungl. Maj:ts nädiga pröfning underställas

synes själfallet; lärande emellertid nådig föreskrift därom böra i sinom tid meddelas. [5.]

Landbruksakademien har vid sitt medgifvande till den föreslagna centralanstaltens förläggande till Experimentalfältet fäst det förbehåll, att följande vid akademiens agrikulturkemiska och växtfysiologiska anstalter och dess landbruksafdelning anställda tjänstemän, nämligen professorn Henrik Gustaf Söderbaum, professorn Jakob Eriksson, inspektoren Sigurd Rhodin och assistenten Carl Gustaf Eggertz, blefve i den nya organisationen utan ansökan bibehållna vid anställningar, motsvarande dem, de nu innehade, och med aflönings- och pensionsförmåner ej understigande dem, de i akademiens tjänst fått sig tillförsäkrade, samt att de skulle äga att i afseende på rätt till ålderstillägg och pension tillgodoräkna sig den tid, de före öfverflyttningen å den nya staten varit anställda i akademiens tjänst.

Beträffande professorn Söderbaum och professorn Eriksson torde de få anses själfskrifna att, där de så önska, vid den nya centralanstalten öfvertaga, Söderbaum föreståndarbefattningen för den agrikulturkemiska och Eriksson föreståndarbefattningen för den växtfysiologiska hufvudafdelningen; och anser jag mig böra föreslå utverkande af rätt för dem att för erhållande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, de före öfverflyttningen å den nya staten varit anställda i akademiens tjänst, den förre såsom akademiens agrikulturkemist och den senare såsom akademiens växtfysiolog.

Hvad angår inspektoren Rhodin, är det utan tvifvel af synnerligen stort intresse för centralanstalten att kunna förvärfva honom antingen såsom föreståndare för eller öfverassistent vid den af mig föreslagna agronomiska hufvudafdelningen, då han på grund af ingående erfarenhet på ifrågavarande område och framstående duglighet särdeles väl lämpar sig för hvilkendera af dessa befattningar, som kan ifrågakomma. Då Rhodin för närvarande åtnjuter en aflöning af 3,800 kronor, däri inberäknade intjänade två ålderstillägg, komme för honom öfverflyttning till vare sig föreståndar- eller öfverassistentbefattning att medföra förbättring i nuvarande lönevillkor och någon svårighet att, därest Rhodin själf vill öfvergå till den nya anstalten, i fråga om honom uppfylla akademiens berörda villkor, förefinnas alltså icke heller. Därest emellertid Rhodin skulle komma att stanna vid öfverassistentbefattning, skulle hans aflöning i första lönegraden endast med 200 kronor öfverstiga hans nuvarande inkomster af tjänsten och billigheten synes mig därför fordra, att äfven honom beredes rätt att i sådant fall för åtnjutande af ålderstillägg

[5.] räkna sig till godo sin tjänstetid såsom inspektor, hvarför jag anser mig böra föreslå att dylik rätt åt honom utverkas.

I sammanhang med ofvannämnda tre tjänstemäns öfverflyttning på den nya staten skulle de af dem innehafda tjänstebefattningarna komma att indragas.

Hvad slutligen assistenten Eggertz angår, har han, på grund af sjukdom, af landtbruksakademien beviljats ett års tjänstledighet från och med den 1 april innevarande år, och har landtbruksakademien med anledning häraf hos Eders Kungl. Maj:t i underdänig skrifvelse den 21 november nästlidna år hemställt om anvisande af medel till aflöning af vikarie för honom, öfver hvilken framställning statskontoret blifvit anbefalldt att afgifva underdänigt utlåtande. Då anledning icke finnes antaga, att Eggertz kan komma att återinträda i tjänstgöring, torde hans öfverflyttning till befattning vid centralanstalten icke kunna ifrågakomma. Vid sådant förhållande, och då hans nuvarande befattning måste anses likställd med ordinarie statstjänst, lär nämnda befattning icke kunna indragas förrän vid hans afgang från densamma.

Frågan om såväl denna som öfriga tre omförmälda befattningars indragning torde emellertid böra underställas Riksdagens pröfning i sammanhang med förslaget om centralanstaltens inrättande, och torde detta lämpligast ske i den form, att Eders Kungl. Maj:t föreslår Riksdagen att bland villkoren för Riksdagens medgifvande till upprättande af samma anstalt upptages, att befattningarna såsom agrikulturkemist, växtfysiolog och inspektor vid landtbruksakademiens experimentalfält vid tidpunkten för anstaltens upprättande samt assistentbefattningen vid landtbruksakademiens agrikulturkemiska anstalt efter nuvarande innehafvarens af denna befattning afgang indragas.

Såsom jag här ofvan anført, skulle för den här föreslagna försöksverksamhetens bedrivande komma att erfordras ett årsanslag af sammanlagdt 106,000 kronor.

Genom beviljandet af detta belopp skulle emellertid följande för närvarande från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar anvisade anslagsposter upphöra att utgå, nämligen till aflöningar åt landtbruksakademiens agrikulturkemist 4,000 kronor, åt föreståndaren för den växtfysiologiska anstalten 4,000 kronor samt åt nuvarande inspektoren vid landtbruksakademiens landtbruksafdelning 2,800 kronor, till underhåll och inköp af materiell, uppassning m. m. vid landtbruksakademiens växtfysiologiska anstalt 1,500 kronor, till det agrikulturkemiska laboratoriets underhåll samt anskaffande af kärl och reagentier m. m. 1,500 kronor, till handräckning vid laboratoriet

300 kronor, till underhåll, skötsel och uppvärmning af ett ursprungligen af agrikulturkemiska, nu af växtfysiologiska anstalten användt växthus 500 kronor, till verkställande af nödiga experiment vid landtbruksakademiens experimentalfält m. m. 4,500 kronor och till statens entomologiska anstalt 8,100 kronor, hvilka anslagsposter tillsammans uppgå till 27,200 kronor. Till detta belopp skulle — från och med det år nuvarande assistenten vid landtbruksakademiens agrikulturkemiska anstalt afgår från sin befattning — ytterligare komma den till denna befattning under ofvannämnda anslagstitel uppförda lönen 1,500 kronor, hvadan alltså sammanlagda beloppet uppgår till 28,700 kronor. Under de närmast förflutna åren har Eders Kungl. Maj:t likaledes från här ifrågasvarande anslag årligen till centralanstalten för hushållningssällskapens lokala fältförsök anvisat 5,000 kronor. Vidare är att märka, att, då här ofvan nämnda årsanslag till den under landtbruksakademiens inseende ställda försöksverksamheten vid Experimentalfältet under en följd af år visat sig otillräckliga, akademien, såsom jag redan i det föregående omnämnt, af egna medel täckt den brist, som därvid uppstått; och har därtill i genomsnitt för år under 10-årsperioden 1894—1903 kräfts ett belopp af 2,960 kronor. Under samma 10-årsperiod har akademien för vägars underhåll, byggnadsreparationer m. m. vid agrikulturkemiska och växtfysiologiska anstalterna samt landtbruksafdelningen i genomsnitt för år utgifvit 750 kronor. Då jag i likhet med kommitterade anser, att här ifrågasatta försöksverksamhet, som är afsedd att i större utsträckning än den hittillsvarande mer direkt komma hela landets jordbruk till nytta och gagn, helt och hållet bör bekostas af statsmedel, och då akademien under sådana förhållanden skulle komma att befrias från ofvannämnda utgifter, synas mig hittills till akademien utgående statsanslag till ungefär motsvarande belopp kunna och böra indragas. Därvid torde i främsta rummet böra ifrågakomma det år 1890 från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar af Riksdagen anvisade årsanslaget å 1,000 kronor såsom ersättning för de kostnader, som kunna tillskyndas akademien för afgifvande till Eders Kungl. Maj:t af anbefallda utredningar och utlåtanden samt det hittills årligen af Eders Kungl. Maj:t på särskild framställning af akademien beviljade bidraget å 2,000 kronor till utgifvande af landtbruksakademiens handlingar och tidskrift, hvilket bidrag likaledes blifvit anvisadt från berörda anslag. Då ofvan anförda anslagsposter sammanlagda uppgå till 36,700 kronor, skulle sålunda den ökade årliga kostnad,

[5.] som genom ordnandet af försöksverksamheten på jordbruksområdet på här föreslaget sätt komme att tillskyndas statsverket, inskränka sig till 69,300 kronor, ett belopp, som måste anses ringa, då hänsyn toges till de afsevärda fördelar, som genom dess beviljande skulle beredas landets modernäring. Nya områden för gagnande försöksverksamhet skulle härigenom öppnas, den hittillsvarande vid Experimentalfältet bedrifna verksamheten skulle vinna i omfattning och därmed också blifva af väsentligt mycket större betydelse, och den försöksverksamhet, som på enskildt initiativ i skilda landsdelar så småningom kommit till stånd, skulle erhålla ett kraftigt bistånd och stöd, hvilket för densamma skulle i hög grad underlätta uppnåendet af de för den praktiska jordbruksdriften fruktbringande resultat, den redan visat sig äga goda förutsättningar att kunna aftvinga sitt arbete.

De byggnadsarbeten, som den nya centralanstaltens upprättande föranleda, äro så omfattande, att de icke torde kunna i så god tid medhinnas, att verksamheten vid anstalten kan börja tidigare än med ingången af år 1907. På grund häraf och då detta uppskof torde få anses fördelaktigt äfven från den synpunkten, att tillfälle därigenom beredes personer, som möjligen ämna söka de med anledning af försöksverksamhetens utvidgning nyupprättade platserna, att ytterligare meritera sig för deras erhållande, torde, därest Eders Kungl. Maj:t gillar min i det föregående uttalade uppfattning om upprättande af Experimentalfältet af en centralanstalt för försöksväsendet på jordbruksområdet, af innevarande års Riksdag böra äskas endast det af mig ofvan angifna till byggnadsarbeten m. m. erforderliga beloppet, 222,500 kronor. Till frågan om detta anslag torde jag få återkomma här nedan vid anmälan af de anslag, som böra på extra stat för nästkommande år beviljas.

Oaktadt sålunda de för årskostnadernas täckande erforderliga medlen icke torde behöfva finnas för Eders Kungl. Maj:t tillgängliga under år 1906, synes det mig likväl nödvändigt, att Eders Kungl. Maj:t redan nu inhämtar Riksdagens medgifvande till den tillämnade centralanstaltens upprättande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med af mig här ofvan angifven organisationsplan och i sammanhang därmed underställer Riksdagens pröfning ett fullständigt förslag till stat för anstalten. Jag anser detta så mycket nödvändigare, som, förutom byggnadsarbetena, en del förberedande åtgärder redan under innevarande år måste vidtagas för att verksamheten vid anstalten skall kunna — såsom jag anser synnerligen önskvärdt — taga sin början med ingången af år 1907. Sålunda

synes mig angeläget att den föreslagna styrelsen för centralanstalten, åt hvilken styrelse byggnadsarbetenas anordnande och öfvervakande m. m. uppenbarligen bör öfverlämnas, må kunna med snaraste tillsättas. Vidare bör redan under innevarande år landtbruksakademiens ofvan omordade utfästelse angående upplåtande af mark och byggnader för försöksverksamhetens bedrivande vid centralanstalten infordras, hvarjämte, för i det föregående angifna tre befattningars indragning med utgången af år 1906, upplysning måste införskaffas, att dessas nuvarande innehafvare, professorerna Söderbaum och Eriksson samt inspektoren Rhodin, finnas villiga att öfvergå på den nya staten, de båda förstnämnde såsom föreståndare och den sistnämnde vare sig till föreståndare eller öfverassistentbefattning. Innan dessa och andra förberedande åtgärder kunna vidtagas, måste emellertid den nya anstaltens organisation och stat vara fastslagna.

Att, därest det till byggnadsarbeten m. m. erforderliga anslag nu af Riksdagen beviljas, några medel från anslaget icke komma att af Eders Kungl. Maj:t anvisas, förrän full visshet vunnits, att de villkor, som må komma att af Riksdagen för dess medgifvande till centralanstaltens upprättande fastställas, varda behörigen uppfyllda, torde vara själfvallet.

I afseende å de villkor i berörda hänseende, som jag går att föreslå, anser jag mig böra påpeka, att jag i fråga om de nu utgående anslag, som i händelse anstalten kommer till stånd, enligt hvad jag ofvan nämnt, kunna indragas, endast upptager sådana, som blifvit af Riksdagen för vissa angifna ändamål beviljade och till beloppen bestämda. Hvad angår öfriga anslagsposter, hvilka af Eders Kungl. Maj:t, på särskilda framställningar, årligen pläгат beviljas, behöfves naturligen icke något beslut om deras indragning, utan torde deras bortfallande endast komma att tagas i beräkning vid den af centralanstaltens upprättande påkallade höjning af anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar, hvarom framställning först till nästkommande års Riksdag torde komma att göras.

På grund af hvad jag sålunda anfört, tillåter jag mig nu framlägga följande förslag till

[5.]

Stat

för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
<i>Aflöning:</i>				
1 föreståndare	3,000	2,000	5,000	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
4 föreståndare	12,000	8,000	20,000	
1 öfverassistent	2,500	1,500	4,000	
2 öfverassistenter	5,000	3,000	8,000	
3 assistenter, arfvoden....	—	—	6,000	
5 vaktmästare eller arbetsbiträden, arfvoden	—	—	3,800	
Aflöning summa kronor	—	—	46,800	
Till centralanstaltens öfriga utgifter	—	—	59,200	
Summa kronor	—	—	106,000	

Anm. Föreståndare, öfverassistent, assistent samt vaktmästare eller arbetsbiträde åtnjuta jämväl fri bostad.

Villkor och förbehåll för aflöningarnas åtnjutande.

För åtnjutande af de sålunda föreslagna aflöningsförmåner för föreståndare och öfverassistenter vid centralanstalten synes mig lämpligt att föreskrifva enahanda villkor och förbehåll, som vid löneregleringar och ordinarie tjänstebefattningars inrättande på senare tider i allmänhet plägat stadgas.

Jag tillåter mig i sådant hänseende alltså föreslå följande villkor och förbehåll nämligen:

att föreståndare och öfverassistent skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af centralanstalten eller eljest kan varda stadgad;

att med föreståndare- eller öfverassistentbefattning icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen vid centralanstalten;

[5.]

att föreståndare eller öfverassistent må uppbära tjänstgöringspenningar endast för den tid, han verkligen tjänstgjort; skolande för den tid, tjänstinnehafvaren åtnjutit tjänstledighet, dessa aflöningsförmåner utgå till den, som tjänsten förrättat;

att den, som af sjukdom hindras att sin tjänst förrätta, äger uppbära hela lönen, men att den, som eljest undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag eller från tjänstgöring i behörig ordning afstängts eller eljest är lagligen förhindrad att befattningen sköta, kan förpliktas att under ledigheten, utöfver sina tjänstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen, som för tjänstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att, där höjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af tjänst i samma grad är medgifven, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren mer än fyra år af denna tid själf med godt vitsord bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjänst eller ock fullgjort annat offentligt uppdrag, och för andra förhöjningen efter ytterligare fem år på samma villkor, under iakttagande, hvad hvarje af dessa förhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förrän vid början af kalenderåret näst efter det, under hvilket den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd;

att föreståndare eller öfverassistent skall, då han uppnått 65 lefnadsår och minst 35 tjänstår, vara förpliktad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå, Eders Kungl. Maj:t eller den myndighet, som äger afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, därest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjänsten på tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig i densamma kvarstå; samt

att föreståndare eller öfverassistent skall vara underkastad de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunna varda stadgade.

På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

Departementschefens
hemställer.

dels medgifva, att med ingången af år 1907 må å landtbruksakademiens experimentalfält i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af mig här ofvan angifna organisationsplan upprättas en centralanstalt för försöksväsendet på jordbruksområdet, under villkor att ej mindre befattningarna såsom agrikulturkemist, växtfysiolog och inspektör vid landtbruksakademiens experimentalfält med utgången af år 1906 samt assistentbefattningen vid landtbruksakademiens agrikulturkemiska anstalt efter nuvarande innehafvarens af denna befattning afgång indragas,

- [5.] än äfven i öfrigt de anslag, hvilka af Riksdagen under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar» blifvit beviljade såväl till uppehållande af den hittills bedrifna försöksverksamheten vid landtbruksakademiens agrikulturkemiska och växtfysiologiska anstalter samt landtbruksafdelning och till ersättning för de kostnader, som kunna tillskyndas akademien för afgifvande till Eders Kungl. Maj:t af anbefallda utredningar och utlåtanden, som ock till uppehållande af statens entomologiska anstalts verksamhet, från och med år 1907 upphöra att utgå, samt att landtbruksakademien utfäster sig att, så länge akademien innehar Experimentalfältet och försöksverksamheten vid ifrågavarande centralanstalt upprätthålles med statsmedel, för verksamhetens bedrivande upplåta den del af Experimentalfältet med därå befintliga, för ändamålet erforderliga byggnader, hvilken för närvarande disponeras af landtbruksakademiens kemiska och växtfysiologiska anstalter samt landtbruksafdelning;

dels godkänna det af mig uppgjorda förslaget till stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet äfvensom de villkor och förbehåll, som ofvan föreslagits för åtnjutande af de i samma stat upptagna löneförmåner;

dels ock medgifva, att landtbruksakademiens agrikulturkemist, professorn Henrik Gustaf Söderbaum, och landtbruksakademiens växtfysiolog, professorn Jakob Eriksson, vid öfvergång till föreståndarbefattningar vid centralanstalten, samt inspektoren vid landtbruksakademiens experimentalfält Sigurd Rhodin, därest han kommer att öfvergå till öfverassistentbefattning vid nämnda anstalt, må i afseende å rätt till ålderstillägg i de nya befattningarna tillgodoräkna sig en hvar den tid, han varit i sin nuvarande befattning hos landtbruksakademien anställd.

Fiskerinäringens understöd.

- [6.] I öfverensstämmelse med hvad Eders Kungl. Maj:t föreslagit, godkände Riksdagen år 1904 stat för statens fiskerianskaffning, upp- tagande, bland annat, för sex fiskeriintendenter aflöningar med för hvar och en 2,500 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar eller tillhopa 4,000 kronor, äfvensom ålderstillägg. Därjämte medgaf Riksdagen, att från och med innevarande år finge tillsättas två af de i staten upptagna fiskeriintendentsbefattningarna äfvensom vissa andra där upptagna befattningar, samt att under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» finge uppföras ett anslag med benämning »statens fiskerianskaffning» till belopp af 16,000 kronor, hvilket belopp motsvarade aflöningssummorna för de i staten upptagna befattningar, som skulle

*Höjning af an-
slaget till statens
fiskeri-
administration.*

från och med innevarande år tillsättas. Anslaget till fiskerinäringens understöd blef i sin helhet af Riksdagen bestämdt till 60,000 kronor. [6.]

Dessa Riksdagens beslut anmälades i skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t den 13 april nästlidna år. Den 17 därpåföljde juni fastställde Eders Kungl. Maj:t stat för statens fiskeriadministration samt utfärdade därefter den 18 november, bland annat, reglemente för statens fiskerintendenter och bemyndigade landtbruksstyrelsen att vidtaga på denna styrelse ankommande åtgärder för besättande från och med innevarande år af fiskerintendentensbefattningarna uti de i reglementet omförmälda östra och västra distrikten. Dessa bägge befattningar hafva sedermera den 31 december nästlidna år af Eders Kungl. Maj:t tillsatts.

I underdanig skrifvelse den 22 oktober 1904 har landtbruksstyrelsen anført, att anledning finnes att antaga, att ytterligare en fiskerintendentensbefattning skulle kunna från och med år 1906 erhålla innebärfvare, samt hemställt om aflåtande till Riksdagen af nådig proposition om anvisande från och med sistnämnda år af härför enligt den fastställda staten erforderliga medel.

Denna landtbruksstyrelsens framställning anser jag mig böra tillstyrka, och får jag därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för tillsättande från och med år 1906 af en tredje fiskerintendentensbefattning, höja det under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» uppförda anslag till statens fiskeriadministration från 16,000 kronor till 20,000 kronor eller med 4,000 kronor;

samt att, vid bifall härtill, höja anslaget till fiskerinäringens understöd från 60,000 kronor till 64,000 kronor.

Domänstyrelsen.

Vid domänstyrelsens inrättande år 1882 upptogos i den för styrelsen den 10 november 1882 fastställda stat under styrelsens skogsafdelning fyra befattningar inom första tjänstegraden, nämligen två notarier, en bokhållare och en revisor, och bestämdes aflöningsförmånerna för hvar och en af dessa fyra tjänstemän till 3,000 kronor årligen, däraf i lön 1,800 kronor och såsom tjänstgöringspenningar 1,200 kronor, hvarjämte de samtliga kunna erhålla två ålderstillägg, hvardera å 500 kronor att tilläggas lönen.

[7.]
Ang. förstärkning af arbetskrafterna å domänstyrelsens skogsafdelning.

I underdanig skrifvelse den 15 november 1904 har domänstyrelsen gjort framställning om vidtagande af åtgärder för anställande af ytterligare tre tjänstemän i första graden å domänstyrelsens skogsafdelning; och har styrelsen därvid anført följande.

[7.]

Ofvannämnda fyra tjänstemän i första graden vore på följande sätt fördelade på skogsafdelningens tre byråer, nämligen bokhållaren och revisorn på den byrå, som hade att föredraga frågor rörande utgifts- och förvaltningsförslag, kassaredogörelser, disposition af skogsmedel från ecklesiastika och civila boställen m. m. samt notarierna på hvar sin af öfriga två byråer. Dessutom hade från början af styrelsens verksamhet å skogsafdelningen varit inrättade tre amanuensjänster.

Enligt gällande instruktion för ämbetsverket åläge det notarierna att under vederbörande ledamots inseende biträda vid beredning till föredragning af förekommande mål och med anskaffande af erforderliga upplysningar, att föra protokoll samt uppsätta utgående expeditioner, att efter skedd justering låta utskrifva och med sin kontrasignation förse de utgående expeditionerna, för hvilkas öfverensstämmelse med de justerade koncepten han ansvarade, samt ombesörja expeditionens behöriga afsändande.

Revisorn hade att revidera till styrelsen inkomna räkenskaper, verkställa alla utbetalningar för styrelsen och handhafva dess kassa samt, i den mån sådant af honom påkallades, biträda vid notariegöromål.

Bokhållaren åläge att föra styrelsens räkenskaper samt biträda vid notariegöromål och revision af räkenskaper.

I den utredning, som föregått aflåtandet till 1882 års Riksdag af nådig proposition angående, bland annat, inrättande af en för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner och statens skogar gemensam domänstyrelse, hade antalet af de ärenden, som efter frånskiljande af sådana, som dels lämpligare borde öfverlämnas till underlydande tjänstemän eller vederbörande föredragande, dels sådana, hvilkas föredragning i regeln kunde inskränkas till en enkel anmälan, komme att för den gemensamma styrelsen återstå och erfordra en verklig pröfning, beräknats till omkring 4,500, af hvilka omkring 3,200 ansetts belöpa på styrelsens skogsafdelning. Denna beräkning hade i hufvudsak visat sig riktig. Sålunda utvisade domänstyrelsens arbetsredogörelser, att de till styrelsens skogsafdelning år 1884 inkomma målen utgjort inalles 3,461 eller, om de mål, som enligt gällande föreskrifter icke föredroges inför styrelsen, utan afgjordes af föredraganden, nämligen frågor om skogsingenjörernas verksamhet och ansökningar om utbekommande af handlingar i afgjorda mål med mera, tillhopa omkring 150, frånräknades, 3,310. Genom jämförelse mellan denna siffra och det under år 1903 till samma afdelning inkomna antal ärenden, 5,139 eller, efter afdrag för enahanda slags mål, som ofvan nämnts, 4,989, framginge, att målen på nämnda afdelning ökats med 1,679 eller omkring 50 procent, och

detta ehuru ett ej obetydligt antal ärenden genom skogsstatens nya organisation af år 1889 öfverflyttats från samma afdelning till den lokala skogsförvaltningen. Af denna anledning hade visserligen målens antal minskats under de fem första åren efter 1889, men därefter hade åter en jämnt fortgående ökning vidtagit, så att ärendena, såsom ofvan nämnts, år 1903 visat i jämförelse med år 1884 ett med 50 procent ökad antal.

[7.]

Beträffande de inför styrelsen föredragna ärendenas beskaffenhet vore en del af dem af mer enkel art och kunde med lätthet handläggas. Till dessa mål vore att hänföra sådana, som rörde den lokala skogspersonalens anställning, tjänstledighet, transport, afsked, upplåtelse af bete och slätter på kronoparker, anstånd med afverkning och utdrifning af å kronoskog såldt virke, utsyning å ecklesiastika skogar för socknemäns byggnadsskyldighet vid prästgård och kyrka, instrument öfver ekonomiska besiktningar på skogsstatsboställen, levereringar af annärkningsmedel, en del arvodesräkningar, byggnads- och odlingsunderstöd åt skogstorpä, jämkning i förvaltningsförslag med flera dylika ärenden, uppgående till ett antal af 906, ungefär lika fördelade på afdelningens tre byråer. Öfriga ärenden däremot kräfde särskild utredning och toge för handläggningen betydande tid och arbetskrafter i anspråk. Sättet för diarieföringen hos styrelsen gjorde ock, att i många fall under ett och samma nummer rubricerades mål från ett distrikts samtliga revir. Som exempel härpå kunde anföras revirens förvaltnings-, utgifts- och utsyningsförslag, förslag till de skogsindelningsförrättningar, dikningsundersökningar, flottledsarbeten med mera, som skulle inom distrikten under året utföras, de från distrikten i sin helhet till styrelsens granskning och pröfning årligen inkommande dikningsplaner, äfvensom revirräkenskaperna och de statistiska redogörelserna. Hvert och ett af dylika distriktvis behandlade ärenden toge därför mycken tid i anspråk, enär revirens antal i flera af distrikten vore ganska stort. Särskildt kräfde de två sistnämnda slagen af ärenden en mycket arbete fordrande behandling. Denna grupp af mål, som till numerären icke nämnvärdt ökats, enär allenast ett nytt distrikt tillkommit, hade likväl medfört för centralämbetsverket väsentligt ökad arbete i samma mån, den lokala skogspersonalen förstärkts och denna personals arbeten å statsskogarna blifvit mer omfattande. Antalet af andra mål, hvilkas utredning och vidare handläggning, på sätt ofvan nämnts, kräfde mer tid och arbete, hade däremot varit stadda i jämn ökning. Till belysande häraf kunde onnämnas, att på grund af nädiga

[7.] remisser afgifna underdåniga utlåtanden och till Eders Kungl. Maj:t aflåtna underdåniga framställningar under de senaste tjugu åren till antalet tredubblats eller från 79 år 1884 till 237 år 1903. Kungl. bref och ämbetsskrifvelser från departementen hade år 1884 varit till antalet 82, men hade år 1903 stigit till 213. De mål, som rörde allmänheten (enskilda personer, kommuner, korporationer), och hvilkas skyndsamma handläggning vore önskvärd, hade under samma tidsperiod ökat från 243 till 1,175. Till denna grupp af ärenden hörde målen angående de i stor skala under senare åren bedrifna markinköpen för kronoparkens bildande, hvilka mål varit och fortfarande vore mycket arbetskräfvande. Efter en i vanliga fall tidsödande utredning och skriftväxling hade knappast en femtedel af inkomna anbud om egendomsförsäljningar kunnat underställas Eders Kungl. Maj:ts pröfning. Inköpen, som under åren 1883—1897 uppgått till omkring 713 och omfattat 104,881,14 hektar för en sammanlagd köpeskilling af 4,524,182,58 kronor, hade under åren 1898—1903 utgjort 120 om tillhoppa 170,436,28 hektar för 11,452,603,14 kronor. Under dessa senare sex åren hade behandlats 617 inköpsmål, ehuru efter utredning allenast 120 föranledt till afslutande af köp för kronans räkning.

För fullständigande af jämförelsen förtjänade äfven att nämnas, att i styrelsens hufvudbok redovisats:

år 1884 inkomster:	2,326,028,05	kronor
„ 1903 „	9,949,193,28	„
„ 1884 utgifter:	915,696,59	„
„ 1903 „	2,986,572,16	„
antalet verifikationsfolier till hufvudboken hade utgjort:		
år 1884	13,338	
„ 1903	54,613.	

Visserligen ansåge styrelsen, att ett ämbetsverks arbetsbörda ej fullt kunde bedömas endast efter antalet diariieförda mål, men med hänsyn till den af styrelsen lämnade utredningen om såväl målens beskaffenhet i allmänhet och sättet för diariieföringen af vissa för skogarnas förvaltning viktiga ärenden, som ock huruledes ökningen gestaltat sig inom olika grupper, ansåge styrelsen obestriddigt framgå, att arbetsbördan inom styrelsens skogsafdelning i hög grad ökats.

Denna efter hand inträdda ökning i arbetet kunde ej antagas bero af tillfälliga förhållanden, utan vore en naturlig följd af den utveckling, hvori statens skogsväsen, liksom statens öfriga tekniskt-ekonomiska förvaltningsgrenar, befunne sig. Näringslivets framsteg i

allmänhet, särskildt de träkonsumerande industriernas och ej minst de förbättrade kommunikationerna samt en i det hela däraf framkallad liffligare efterfrågan och afsättning af allehanda slag af skogsalster, funne styrelsen hafva återverkat på skogshushållningen och beredd möjligheter och tillfällen till ett verksammare ingripande för vården om statsskogarna. Genom inköp af enskilda skogsmarker, medelst afvittringsåtgärder och inlösen af stockfångstprivilegier hade kronoparkernas areal, som år 1882, då staten för domänstyrelsen fastställts, utgjort 2,324,675 hektar, numera nära fördubblats. Deras areal hade nämligen vid 1903 års slut uppgått till i rundt tal 4,569,000 hektar.

Då af de inköpta egendomarna — i allt 275,317,42 hektar vid 1903 års slut — omkring 22,000 hektar utgjordes af inägor, följde häraf att, ehuru en mindre del af inägojorden åter afyttrats, förvaltningsbestyren vid dessa jordbruksegendomar medförde mycket arbete, fördelade som dessa i allmänhet vore å en mängd mindre gårdar och torp till ett antal af omkring 2,300. Denna del af förvaltningen tillväxte oafbrutet i samma mån inköpen fortginge och en del kronodomäner vid arrendeledighet antingen helt afsattes till kronopark eller deras utmarker med därå varande torp från arrendet undantoges för att ställas under skogsstatens förvaltning. Utom arrendevillkorens bestämmande för dessa små jordbrukslägenheter förekomme oupphörligen byggnadsfrågor, granskning af syneinstrument samt däraf föranledda åtgärder, och detta oaktadt styrelsen under de senare åren sökt minska centralverkets arbete i detta hänseende genom att öfverlämna till vederbörande öfverjägmästare att afgöra en del ärenden, såsom själfva afslutandet af arrendekontrakt, deras transporter, frågor om reparationers verkställande inom en viss gräns emot afdrag å arrendet, med mera.

Ifrågavarande allt mer omfattande arbeten för statsskogarnas vård hade ock tid efter annan under sist nämnda tidsperiod nödvändiggjort en väsentlig förstärkning i den såväl ordinarie som extra lokala skogspersonalen. Tydligt vore, att för styrelsens skogsafdelning, som hade att handlägga ärenden rörande statens skogsväsen, häraf måste följa ett i betydlig mån ökad arbete, som icke kunde antagas framdeles komma att minskas. Arbetsbördan för denna afdelnings nuvarande arbetskrafter hade därför blifvit allt mer betungande. En del ärenden hade icke kunnat inom önskvärd tid handläggas, och antalet oafgjorda mål hade årligen växt.

Styrelsen hade också nödgats tid efter annan aumäla behovet af

[7.]

- [7.] tillskott i ämbetsverkets anslag till extra biträden. Allt sedan år 1891 hade sålunda efter årligen förnyad framställning anvisats medel för anställande under viss tid af året af en extra revisor till och med år 1900, hvarefter sagda belopp utgått från ett af Riksdagen årligen från och med sistnämnda år anvisadt extra anslag till amanuenser och extra biträden å domänstyrelsens skogsafdelning. Styrelsen hade nämligen i underdånig framställning den 25 oktober 1899 framhållit, att dess skogsafdelning ej utan eftersättande af en del för administrationen viktiga arbeten kunde undvara ett ökadtt anslag till amanuenser, och hade styrelsen beräknat, att under dåvarande förhållanden behovet i detta afseende skulle kunna fyllas genom anställande af ytterligare tre amanuenser under förutsättning likväl, att arfvodet för såväl dessa nya befattningar som de förutvarande tre amanuensbefattningarna, af hvilkas innehafvare två förut åtnjutit 1,500 kronor hvardera och den tredje 1,200 kronor, bestämdes till 2,000 kronor för hvar och en. På Eders Kungl. Maj:ts i anledning häraf till 1900 års Riksdag gjorda framställning hade Riksdagen förklarat sig väl hafva funnit det högre amanuensarfvodet vara betingadt af den omständigheten, att amanuenser å skogsafdelningen, för hvilkas kompetens fordrades forstlig sakkunskap, ej kunde beräkna att genom tjänstgöring äfven inom andra ämbetsverk i hufvudstaden förvärfva ytterligare bidrag till bestridande af lefnadskostnaderna, men att häraf äfven följde, att amanuenser å skogsafdelningen kunde ägna mer tid åt arbetet, hvadan Riksdagen visserligen medgifvit, att amanuensaflöningen finge ökas till 2,000 kronor, men att antalet skulle begränsas till fyra, genom hvilket Riksdagens beslut arbetskrafterna på skogsafdelningen alltså ökats med allenast en amanuens i stället för af styrelsen begärda tre.

Erfarenheten inom ämbetsverket under dessa senare år hade nog-samt ådagalagt, att behovet af ökade arbetskrafter på styrelsens skogsafdelning ej härigenom blifvit fylltdt. Men då det numera erfordrades ökade arbetskrafter ej endast vid de enklaste göromålen, såsom vid kollationering eller vid expediering af uppsatta och justerade ärenden eller vid uppsättande af enklare mål af i det föregående angifven beskaffenhet, utan äfven vid beredandet till föredragning af de viktigare ärendena, hvilkas antal högst betydligt ökats och hvarigenom behovet af med dylikt arbete fullt förtrogha och skickliga tjänstemän gjort sig högeligen kämbart, hade styrelsen för sin del numera kommit till den uppfattningen, att något större gagn icke kunde tillföras arbetet inom skogsafdelningen genom förstärkning af den extra personalen. Oaktadt

det något förhöjda arfvodet åt amanuenserna hade det nämligen visat sig omöjligt att under någon längre tid fästa vid amanuens tjänstgöringen i centralämbetsverket för det praktiska skogsyrket utbildade personer. Efter en kortare tid plägade desse, såsom naturligt vore, söka att i den praktiska utöfningen af sitt yrke vinna en bättre utkomst, än hvad amanuensbefattning i centralämbetsverket kunde erbjuda. Styrelsen ansåge därför, att en ökning af den ordinarie personalen vore den enda utvägen, hvarigenom skogsafdelningens kännbara behof af förstärkning i dess arbetskrafter kunde på ett tillfredsställande sätt afhjälpas. En sådan förstärkning i arbetskrafterna för uppehållande på ett nöjaktigt sätt af göromålen å denna afdelning erfordrades i lika mån å hvar och en af de tre byråerna och borde därför ytterligare en fast anställd tjänsteman i första graden tillföras hvarje byrå. Endast därigenom syntes ärendena kunna i god tid och med noggrannhet handläggas.

Slutligen har styrelsen framhållit, att, med tillämpning af nuvarande aflöningsförmåner, för tre notariers anställande erfordrades en ökning i det bestämda anslaget till domänstyrelsen af 9,000 kronor. Under förutsättning af bifall härtill skulle emellertid det extra anslaget af 750 kronor till den af styrelsen i det föregående omförmälda, för viss del af året afsedda extra revisorstjänstgöringen icke vidare blifva behöfligt.

På sätt domänstyrelsen i sin nu omförmälda skrifvelse framhållit, hafva, under den tid styrelsen varit i verksamhet, göromålen å styrelsens skogsafdelning så tillväxt, att afdelningen, för ärendenas handläggning inom skäligen tid, är i stort behof af förstärkning i dess nuvarande arbetskrafter.

I detta sammanhang torde det tillåtas mig erinra därom att — sedan domänstyrelsen, med anmälan att på grund af det i väsentlig grad ökade arbetet å styrelsens skogsafdelning kostnaderna för renskrifning å samma afdelning år från år stigit och under nästlidna år beräknats komma att uppgå till så högt belopp, att till följd häraf af det å styrelsens stat uppförda bestämda anslaget till »vikariatsersättning, arfvoden för byggnadsplaners granskning, åt amanuenser och extra biträden, renskrifnings- och tryckningskostnader», 22,300 kronor, jämte det på extra stat alltsedan år 1901 anvisade beloppet »till arfvoden åt amanuenser och extra biträden å styrelsens skogsafdelning», 6,100 kronor, ett alltför ringa belopp blefve öfrigt till utdelning såsom ersättning för arbete, som af styrelsens extra tjänstemän utförts, i underdanighet

[7.]

[7.] anhallit, att till betäckande af utgifter, som styrelsen enligt skälig beräkningsgrund ansåge vara för sistnämnda ändamål oundgängliga, till styrelsens förfogande måtte, utöfver hvad styrelsen för sådant ändamål disponerade, anvisas det därför erforderliga beloppet, utgörande enligt inom styrelsen verkställd beräkning 1,650 kronor — Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 16 december nästlidna år bemyndigat domänstyrelsen att af det till styrelsens disposition ställda reservationsanslaget till kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet använda ett belopp af 1,650 kronor till gäldande af kostnader för renskrifning under år 1904 å styrelsens skogsafdelning.

Vidare har Eders Kungl. Maj:t, med anledning af utaf domänstyrelsen gjord anmälan därom, att de till styrelsens disposition stående medel ej lämnade tillgång till anställande under en del af innevarande år af en extra revisor, genom nådigt beslut den 31 december nästlidna år måst för sådant ändamål ställa till styrelsens förfogande ett belopp af 750 kronor, hvilka anvisats att utgå från nionde hufvudtitelns anslag till extra utgifter.

Anordningar, sådana som de nu omförmälda, lära emellertid icke åter böra ifrågakomma.

Anlitandet af förenämnda reservationsanslag för bestridande af renskrifningskostnader å domänstyrelsens skogsafdelning måste naturligen betraktas såsom en tillfällig nödfallsutväg, och anslaget till extra utgifter är så hårdt anlitadt för utgifter af beskaffenhet att icke kunna af andra medel gäldas, att därifrån för framtiden icke kan beredas bidrag för nu ifrågavarande ändamål.

Jag anser därför ock nödvändigt, att framställning nu göres hos Riksdagen i syfte att bereda tillgång till erforderlig ökning i arbetskrafterna å domänstyrelsens skogsafdelning. På sätt styrelsen redan erinrat, har denna fråga så nyligen som år 1900 varit underställd Riksdagens pröfning, i det Eders Kungl. Maj:t föreslog nämnda års Riksdag att till arfvoden åt amanuenser och extra biträden å domänstyrelsens skogsafdelning på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 10,100 kronor, hvarmed åsyftades, bland annat, att möjliggöra en ökning af amanuensernas å nämnda afdelning antal från 3 till 6. Riksdagen fann emellertid antalet kunna begränsas till 4 och nedsatte i följd häraf det begärda anslaget till 6,100 kronor, hvilket belopp äfven sedermera årligen anvisats å extra stat och af domänstyrelsen uti underdänig skrifvelse den 10 oktober 1904 äskats jämväl för år 1906.

Det kunde under nu anförda förhållanden onekligen anses ligga närmast till hands att återupptaga 1900 års, af Riksdagen endast

partiellt bifallna förslag i ämnet och sålunda söka bereda medel för ytterligare ökning af amanuensantalet. Hvad domänstyrelsen anfört såväl i fråga om beskaffenheten af de ärenden, för hvilkas handläggning en förstärkning af arbetskrafterna å skogsafdelningen är särskildt angelägen, som ock angående svårigheten att å amanuensbeställningarna kunna under någon längre tid kvarhålla med de nödiga fackinsikterna utrustade personer, synes mig emellertid innebära fullt giltiga skäl för att de nya arbetskrafter, som måste beredas styrelsen, sättas på ordinarie stat. Med hänsyn till den utredning, styrelsen lämnat angående stegringen i göromål å skogsafdelningen, och då denna stegring i ungefär lika grad synes betunga afdelningens tre olika byråer, är jag ense med styrelsen därom, att ytterligare en första gradens tjänsteman (notarie) bör å hvarje af dessa byråer anställas.

Förutsatt att hvad jag i anslutning härtill går att föreslå vinner bifall, vill det emellertid synas mig, som om styrelsens behof af arbetskrafter å skogsafdelningen blefve så väl tillgodosedt, att antalet amanuensarfvoden å samma afdelning bör kunna utan olägenhet återminskas till 3, och enligt hvad styrelsen själf upplyst skulle behovet af en extra revisor under viss del af året bortfalla. Då vidare af de nytillkommande ordinarie tjänstemännen naturligen bör kunna fordras en betydligt intensivare tjänstgöring och följaktligen äfven en vida större arbetsprodukt än af motsvarande antal amanuenser eller extra biträden, böra styrelsens utgifter för extra biträden å skogsafdelningen komma att genom den föreslagna anordningen väsentligen minskas. Under sådana förhållanden tvekar jag under angifna förutsättning icke att föreslå, att det nu utgående extra anslaget å 6,100 kronor till arfvoden åt amanuenser och extra biträden å nämnda afdelning för år 1906 nedsättes med 2,750 kronor, motsvarande arfvode till en amanuens samt kostnaden för extra revisorn, och sålunda bestämmes till 3,350 kronor. Till denna fråga torde jag emellertid få vid behandlingen af de extra anslagen under denna hufvudtitel återkomma.

I detta sammanhang inskränker jag mig alltså till att hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva

att i den för domänstyrelsen gällande stat under skogsafdelningen uppföras aflöningar till ytterligare tre tjänstemän i första graden (notarier) med 3,000 kronor för dem hvar, däraf 1,800 kronor i lön, som efter fem år kan höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor, samt 1,200 kronor såsom tjänstgöringspenningar, äfvensom att för sådant ändamål anslaget till domänstyrelsen, nu 94,000 kronor, må höjas till 103,000 kronor eller med 9,000 kronor.

Skogsväsendet.

[8.]	För skogsväsendet äro å ordinarie stat för innevarande år uppförda		
Skogsväsendet.		dels bestämdt anslag:	
	för skogsstaten	kronor 645,608: —	
	„ statens skogsläroverk	55,000: —	kronor 700,608: —
		dels förslagsanslag:	
	till ålderstillägg åt skogsstaten och skogsinstitutets lärarpersonal.	„	100,000: —
		dels reservationsanslag:	
	till enskilda skogsundervisningen	kronor 5,600: —	
	„ kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet	„ 1,599,792: —	„ 1,605,392: —
		tillsammans kronor	2,406,000: —

Anslaget
för skogsstaten.

I underdänig skrifvelse den 10 oktober 1904 angående anslagsbehovet för år 1906 har domänstyrelsen, hvad först angår det bestämda anslaget för *skogsstaten*, ifrågasatt en höjning af samma anslag med 31,600 kronor för anställande af ytterligare 35 kronojägare.

Redan i underdänig skrifvelse den 1 november 1897 framhöll domänstyrelsen behovet af en ökning i kronojägarnes antal, hvilken ökning då beräknades till 51 kronojägare i de sex norra länen, 1 i Värmlands län och 14 i de öfriga länen eller sammanlagdt 66 kronojägare. Denna styrelsens skrifvelse anmälles inför Eders Kungl. Maj:t den 14 januari 1898, men föranledde icke någon framställning till Riksdagen i det i skrifvelsen afsedda syfte, utan undansköts, enligt hvad dåvarande chefens för finansdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet öfver finansärenden för nämnda dag gifver vid handen, frågans slutliga afgörande i afvaktan på resultatet af den utaf Eders Kungl. Maj:t år 1896 tillsatta skogskommitténs arbeten. Sedan bemälda kommitté afgifvit sitt betänkande, gjorde domänstyrelsen uti underdänig skrifvelse den 25 november 1899 änyo framställning om ökning af

antalet kronojägare och framlade därvid förslag till anställande af 97 nya kronojägare, af hvilka 83 skulle få sin verksamhet förlagd inom de sex norra länen och Värmland samt 14 i det öfriga landet. Såsom anledning till denna ökning framhöll styrelsen i samma skrifvelse liksom i sin nyssberörda skrifvelse af den 1 november 1897 statsskogsväsendets starka utveckling, som påkallade en väsentlig förstärkning i personalen ej allenast i de norra orterna, där kronojägarpersonalen vid näst föregående reglering till antalet bibehållits oförändrad, utan äfven i öfriga delar af landet, där nämnda personal vid sistberörda reglering förstärkts med 52 kronojägare. Styrelsen framhöll vidare, dels att i de norra länen, sedan kronoskogarna dåmera i de flesta lappmarkssocknar erhållit bestämda gränser, krafvet på en ordnad och fullt verksam tillsyn såväl i fråga om skogarnas fredhållning som ock beträffande afverkningen och de särskilda arbeten, såsom skogsodling, hyggesrensning, markberedning, dikning, flottledsrensning m. m., hvilka genom skogsförvaltningens försorg utfördes, ej längre kunde undanskjutas, och att erfarenheten visat, att en sådan tillsyn icke vunnos genom tillfälliga bevakare, utan kräfde inom hvarje revir en stam af fast anställda kronojägare, dels ock, hvad de sydligare länen beträffade, att till följd af betydande skogsmarksinköp extra kronojägare mot arvode från reservationsanslaget, i det närmaste motsvarande ordinarie kronojägarers aflöning, hade måst anställas på åtskilliga af de nybildade kronoparkerna, hvarjämte inom en del revir de ökade göromålen å förut varande statsskogar erfordrade större personal.

Med anledning af Eders Kungl. Maj:ts till 1900 års Riksdag aflåtna nådiga proposition, däruti förordats den sålunda af domänstyrelsen föreslagna ökningen i kronojägarnes antal, anförde emellertid Riksdagen i skrifvelse den 9 maj 1900, att Riksdagen föreställt sig, att antalet af de för de sex norra länen och Värmland afsedda nya kronojägarbefattningarna skäligen borde kunna i någon mån begränsas, och att ett sammanlagdt antal af 66 nya kronojägare borde kunna antagas för det dåvarande tillfredsställa behovet af ökad ordinarie bevakningspersonal i dessa delar af riket. Då Riksdagen ansåge sig böra biträda förslaget om anställande af begärda 14 nya kronojägare i de öfriga länen, beviljades alltså aflöning för tillsammans 80 nya kronojägarbefattningar.

Domänstyrelsen har i sin nu gjorda framställning anført, att de skäl, som år 1899 föranledt styrelsen att begära inrättandet af 17 nya kronojägarbefattningar utöfver de beviljade, kvarstode oförändrade, och att sedan dess ytterligare tillkommit nya kraf på skogspersonal, hufvud-

[8.] sakligen föranledda af markinköp för bildande af kronoparker — efter år 1899 hade inköpts mer än 82,400 hektar — jämte skogsområdets undantagande från arrenden och ställande under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning vid förnyade upplåtelser af statens utarrenderade domäner. Bevakningspersonalens ökning hade däraf blifvit en^{en}oundviklig följd, och hade därför måst, förutom förberörda 17, efter hand ytterligare anordnas provisoriska bevakningstrakter med extra kronojägare, hvilka från reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning m. m. åtnjutit årsarfvoden, nära nog motsvarande ordinarie kronojägarers aflöning.

Ett dylikt provisorium kunde emellertid icke anses lämpligt, helst behofvet af bevakare ingalunda kunde komma att i framtiden minskas, hvarför styrelsen — med behörig hänsyn därtill, att vid vissa större egendomars förvärfvande några af där förut varande skogsvaktare, hvilka till följd af deras föregående väl vitsordade tjänstgöring fått kvarstanna såsom extra kronojägare, ej borde öfverflyttas till ordinare stat, utan på extra stat bibehållas af den anledningen, att deras mer framskridna ålder ej skulle göra dem pensionsberättigade förrän vid så hög ålder, att deras arbetskraft antagligen långt förut blifvit förbrukad — funne sig böra föreslå inrättande af tillsammans 35 nya ordinare kronojägartjänster, däraf 18 i de sex norra länen och Värmland samt 17 i landets öfriga delar.

Hvad först angår de af domänstyrelsen nu föreslagna nya 18 kronojägarbefattningarna i de sex norra länen och Värmland, finner jag mig kunna hänvisa till den utredning, domänstyrelsen lämnat uti sina omförmälda skrivelser den 1 november 1897 och den 25 november 1899, för hvilkas innehåll finnes utförligt redogjort i det statsrådsprotokoll öfver finansärenden, som åtföljde Eders Kungl. Maj:ts till 1900 års Riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Visserligen ansåg nämnda års Riksdag, beträffande de af Eders Kungl. Maj:t då föreslagna nya kronojägarbefattningarna, att antalet sådana för de sex norra länen och Värmland afsedda nya befattningar skäligen borde kunna i någon mån begränsas, och att, därest den i 1897 års fullt utarbetade förslag upptagna ökningen med 52 kronojägare, 51 i de sex norra länen och 1 i Värmland, toges till utgångspunkt och därtill lades det antal nya kronojägare, som på grund af den nya revirindelning, hvilken blefve en följd af Riksdagens år 1900 fattade beslut om inrättande af 14 nya jägmästarbefattningar, och inköpta skogsmarker kunde befinnas erforderlig, och som Riksdagen

beräknat till 14, ett sammanlagdt antal af 66 nya kronojägare borde kunna antagas för det dåvarande tillfredsställa behovet af ökad ordinarie bevakningspersonal i dessa delar af riket. Fem år hafva emellertid förflutit sedan detta uttalande gjordes, och det af domänstyrelsen nu föreslagna antalet nya kronojägare för nämnda delar af landet öfverstiger icke det, som af 1900 års Riksdag afslogs, med mer än 1, hvadan en framställning till Riksdagen i enlighet med styrelsens förslag i nu ifrågakvarande afseende icke kan anses annat än som ett förnyande af 1900 års proposition i den del, densamma ej vann Riksdagens bifall. Härför synas mig också fullgoda skäl tala. Den af Riksdagen år 1900 beviljade ökningen har nämligen otvetydigt visat sig icke vara tillräcklig att fylla det då förefintliga behovet af ordinarie bevakningspersonal inom nu ifrågakvarande delar af landet, och under den femårsperiod, som förflutit, efter det berörda ökning ägde rum, har behovet af ytterligare ökning af samma personal icke blott utöfver den af Riksdagen år 1900 beviljade, utan äfven utöfver den af domänstyrelsen då begärda ökningen allt mer och mer gjort sig gällande. Efter år 1899 har, såsom domänstyrelsen erinrat, en betydande areal skogsmark för statsverkets räkning inköpts, omfattande, enligt mig från styrelsen i dagarna lämnad uppgift, 84,184:20 hektar. Af denna nyförvärfvade areal belöpa 19,136:77 hektar å de sex norra länen och Värmland. Med hänsyn härtill äfvensom till den allt starkare intensitet, hvarmed statens skogsdrift numera skötes, kan jag icke finna annat, än att till stöd för den af domänstyrelsen gjorda framställningen om ökning af kronojägarantalet i de norra länen och i Värmland tala skäl, hvilkas befogenhet icke kan underkännas.

Beträffande därefter styrelsens förslag om inrättande af 17 nya kronojägarbefattningar i de öfriga delarne af riket, är behovet häraf föranledt af den betydande ökning af de under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning ställda skogsmarksarealer, som under senare år ägt rum. Sålunda äro af den efter år 1899 inköpta skogsmarken 65,047:43 hektar belägna inom dessa delar af landet, och därjämte hafva under samma tid betydliga skogsområden, som förut varit utarrenderade, ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Uppenbart är, att på grund af dessa förhållanden behof af en ökning af den bevakande ordinarie personalen uppstått och blifvit alltmer trängande, särskildt inom de revir, där de under de senaste åren nyinköpta eller under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning ställda markerna äro belägna. Vid fördelning ensamt af det nyköpta arealområdet på 17 bevakningstrakter utfås en medelareal

[8.]

[8.] för bevakningstrakt af öfver 3,800 hektar, hvilket, då såsom här är fallet, fråga är om mellersta och södra Sverige, tydligen måste betecknas såsom högst afsevärdt. Att märka är visserligen, att i sammanhang med de nya ordinarie kronojägarnes anställande en del jämkningar uti förutvarande mindre bevakningstrakters omfattning torde kunna äga rum, så att medelarealen för de nya måhända ej kommer att fullt uppgå till den nyss angifna, men å andra sidan lär densamma ej kunna i afsevärd grad nedbringas, då vid ofvan gjorda beräkning hänsyn ej tagits till de från utarrenderade kronoegendomar afskilda områden. Det synes mig under sådana förhållanden påtagligt, att den af domänstyrelsen för ifrågavarande delar af landet begärda ökningen i antalet kronojägare i och för sig fullt motiveras af den ökade arealen statsskogar inom samma landsdelar.

För att ytterligare förvissa mig, huruvida icke, med afseende å de lokala förhållandena, skulle kunna med inrättandet af en eller annan af de nya befattningarna någon tid anstå, har jag tagit del af de från skogsförvaltningarna till domänstyrelsen inkomna framställningar i ämnet och de beräkningar, som legat till grund för domänstyrelsens förslag; och har jag därvid funnit fullgoda skäl tala för anställandet af en hvar af de nya ordinarie kronojägarne, af hvilka 2 äro afsedda för Bergslagsdistriktet, 4 för Östra distriktet, 4 för Västra distriktet, 3 för Smålands distrikt och 4 för Södra distriktet.

Förutom de skäl, jag nu anfört för bifall till domänstyrelsens förslag om inrättande af 35 nya kronojägarbefattningar, vill jag påpeka, att med den allttjämt fortgående utvecklingen af skogsväsendet och ökningen af statsskogarnas areal det förefintliga behovet af ordinarie bevakningspersonal allt framgent måste kvarstå oförminskadt, och att den utväg, som nu måst anlitas för behovets tillfälliga fyllande eller anordnande af provisoriska bevakningstrakter med extra bevakningspersonal, naturligtvis icke kan anses vara i längden tillfredsställande.

Äfven om den af domänstyrelsen nu ifrågasatta ökningen af den ordinarie bevakningspersonalen vidtages, lär anlitage af extra skogspersonal för kronoskogarnes behöriga skötsel och vård äfven framdeles blifva nödigt, om också naturligen icke i samma utsträckning som hittills varit fallet.

För bedömande af den ökning i kostnad, som genom det föreslagna inrättandet af 35 nya kronojägarbefattningar skulle för statsverket uppkomma, tillåter jag mig erinra, att enligt den af 1889 års Riksdag för kronojägarne antagna stat med däri vid 1900 års Riksdag vidtagna ändringar kronojägarnes aflöningsförmåner äro:

[8.]

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
i de sex norra länen och				
i Värmlands län	400	400	800	(Där boställslägenhet saknas, utgår hyresersättning med 100 kronor.
i öfriga delar af landet ..	400	300	700	

Kronojägarne i de sex norra länen samt i Värmlands län äga dessutom uppbära 100 kronor i respenningar, och enligt 1900 års Riksdags medgifvande kunna kronojägarne efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring komma i åtnjutande af ett ålderstillägg å 100 kronor, att anses såsom tjänstgöringspenningar.

Då, enligt hvad domänstyrelsen meddelat, boställslägenheter väl efter hand antagligen skulle kunna iordningställas åt en del af nu ifrågasatta nya kronojägare, men hyresersättnings utgående till en början måste beräknas för samtliga, skulle alltså för 18 kronojägare i de sex norra länen och i Värmland erfordras 18,000 kronor och för 17 kronojägare i öfriga delar af landet 13,600 kronor eller tillhopa 31,600 kronor, med hvilket belopp styrelsen jämväl, såsom nämnts, föreslagit, att bestämda anslaget till skogsstaten nu skulle ökas.

Under förutsättning af bifall härtill, skulle emellertid, enligt hvad jag från domänstyrelsen inhämtat, följande från reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning m. m. nu utgående arfvoden till extra kronojägare kunna indragas, nämligen:

årsarfvoden å 800 kronor till 4 extra kronojägare i norra landet	kronor	3,200	
årsarfvoden å 900 kronor till 10 extra kronojägare i norra landet	„	9,000	
årsarfvoden å 1,000 kronor till 4 extra kronojägare i norra landet	„	4,000	
årsarfvoden å 500 kronor till 4 extra kronojägare i södra landet	„	2,000	
årsarfvoden å 600 kronor till 3 extra kronojägare i södra landet	„	1,800	
årsarfvoden å 700 kronor till 7 extra kronojägare i södra landet	„	4,900	
årsarfvoden å 800 kronor till 3 extra kronojägare i södra landet	„	2,400	27,300

[8].

Den ökning i statsverkets utgifter för kronoskogarnas förvaltning, som skulle föranledas genom de ifrågasatta 35 nya kronojägarnes anställande, skulle sålunda icke blifva synnerligen afsevärd i förhållande till de betydande fördelar för skogsskötselns rätta bedrivande, som häraf måste antagas kunna förväntas, detta likväl under förutsättning att, såsom domänstyrelsen äfven framhållit, vid de nya befattningarnas tillsättande behörig hänsyn tages därtill, att de förutvarande skogsvaktare, hvilka vid vissa större egendomars förvärfvande fått kvarstå såsom extra kronojägare, ej öfverflyttas å ordinarie stat, då de uppnått den ålder, att deras arbetskraft antagligen skulle blifva förbrukad, innan de blifvit pensionsberättigade.

På grund af hvad jag nu anfört och under åberopande i öfrigt af de utaf domänstyrelsen till stöd för dess förevarande underdåniga framställning framlagda skäl, får jag således för min del förorda anställande, på sätt styrelsen begärt, af 35 nya ordinarie kronojägare med tjänstgöring, 18 i de sex norra länen och Värmland samt 17 i landets öfriga delar.

I detta sammanhang anhåller jag att få för Eders Kungl. Maj:t anmäla en utaf 223 af landets kronojägare hos Eders Kungl. Maj:t gjord framställning om vidtagande af sådan åtgärd, att den kronojägare efter afskeds erhållande tillkommande pension, nu 400 kronor, måtte bestämmas till 600 kronor, hvilken pensionsförhöjning påkallades af omöjligheten för en pensionerad kronojägare att kunna nödtorftigt uppehålla sig å det nuvarande pensionsbeloppet. Den sålunda ifrågasatta pensionsförhöjningen hafva sökandena ansett lämpligen kunna ernås därigenom, att förhållandet mellan kronojägarers tjänstgöringspenningar och lön ändrades därhän, att af dessa aflöningsförmåners totalbelopp fjärdedelen — i stället för, såsom nu vore händelsen för den kronojägare, hvilken hunnit intjåna ålderstillägget, hälften — räknades såsom tjänstgöringspenningar och återstoden såsom lön; hvarjämte, såsom ytterligare skäl för den sålunda föreslagna förändringen i de olika aflöningsförmånernas inbördes förhållande, åberopats den bekymmersamma ställning, hvari en kronojägare, som under sin tjänstetid råkat insjukna, försattes, därigenom att han under sjukdomen måste till sin vikarie afstå halfva aflöningsbeloppet.

Öfver denna framställning hafva infortrade underdåniga utlåtanden afgifvits den 10 maj 1904 af domänstyrelsen och den 15 september samma år af statskontoret.

Domänstyrelsen anför, att det med den senare tidens ökade lefnadskostnader icke torde kunna bestridas, att ett belopp af 400 kronor ställde sig för en pensionerad kronojägaras uppehälle, äfven om han vore utan familj, väl knappt och vore, om han hade familj, alldeles otillräckligt; att en förhöjning af pensionsbeloppet därför syntes styrelsen vara af behovet påkallad och borde, enligt styrelsens mening, lämpligen kunna åvägabringas på det sätt, att det kronojägare medgifna ålders-tillägget förklarades skola anses såsom lön, hvarigenom pensionsbeloppet skulle höjas till 500 kronor; samt att genom denna anordning också skulle vid sjukdomsfall, då kronojägare ägde uppbära allenast lönen, erhållas en väl behöflig förbättring i existensmöjlighet.

I det af statskontoret afgifna utlåtandet framhålles, att, efter det 1874 års aflöningsstat fastställts, den högsta ordinarie årsaflöningen ökats: för kronojägarne i de norra länen från 700 till 1,100 kronor d. v. s. med $\frac{4}{7}$ eller något mer än 57 procent samt för kronojägarne i öfriga landsdelar från 500 till 900 kronor d. v. s. med $\frac{4}{5}$ eller 80 procent; men under det att å 1874 års lönestat förhållandet mellan lön och tjänstgöringspenningar för alla kronojägare varit 3 : 1, hade detta förhållande numera så förändrats, att det utgjorde: i de norra länen för kronojägare, som intjänat ålderstillägg, 4 : 5 och i öfriga delar af landet för sådan kronojägare 4 : 4. Då nu i allmänhet förhållandet mellan lön och tjänstgöringspenningar i högsta lönegraden torde kunna anses vara omkring 3 : 1; och då *lönens* belopp i regel vore det för pensionsbeloppet afgörande, kunde det icke förnekas, att en jämkning till närmare öfverensstämmelse med den vanliga aflöningsfördelningen, hvad kronojägarne beträffade, syntes vara af rättvisa påkallad och äfven ur andra synpunkter lämplig; och alldenstund det kronojägare nu tillkommande pensionsbelopp såväl i och för sig, som jämfördt med de kronojägarbefattning åtföljande aflöningsförmåner och däraf härflytande extra inkomster, i pensionshänseende ställde desse tjänstinnehafvare i en synnerligen ofördelaktig undantagsställning, tvekade statskontoret icke att understödja den föreliggande petitionen om en förbättring i kronojägarpensionen, men ansåge sig dock för närvarande icke böra tillstyrka annan åtgärd till detta syftes vinnande, än den af domänstyrelsen föreslagna, hvilken statskontoret alltså förordade.

I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna anser äfven jag af billighet och rättvisa påkalladt, att någon ökning i den kronojägarne för närvarande tillkommande pension dem tillerkännes. Ty obilligt måste anses vara, att, efter det staten anlitat kronojägarnes arbetskrafter

[8.] under deras tjänstetid, till dess de, åtminstone i regeln, blifvit förbrukade, och därför lämnat dessa sina tjänare en aflöning, som äfven med de förhöjningar, hvilka på senare tiden vidtagits, måste antagas hafva i allmänhet till fullo åtgått till deras lefnadskostnader under tjänstetiden och näppeligen lämnat dem tillfälle att afsätta något för ålderdomen — synnerligast om sjukdom under tiden tillstött — staten lämnar kronojägarne efter uppnådd pensionsålder en pension, hvarå de svårigen kunna nödtorftligen uppehålla sig, men hvartill de dock i de flesta fall äro för sitt uppehälle uteslutande hänvisade. Och med fog kunna kronojägarne känna det som en orättvisa, att de i pensionshänseende ställts i en så ofördelaktig ställning i jämförelse med statens öfriga tjänstinnehafvare.

Då jag således finner det framställda anspråket på pensionsförhöjning för kronojägarne befogadt, men å andra sidan anser detta anspråk kunna åtminstone för närvarande nöjaktigt tillgodoses genom en höjning af pensionsbeloppet med 100 kronor, på sätt domänstyrelsen och statskontoret föreslagit, tillstyrker jag den af bemälda myndigheter i ärendet förordade anordning.

*Anslaget för
statens skogs-
läroverk.*

Äfven i fråga om bestämda anslaget för *statens skogsläroverk* har en höjning af anslaget för år 1906 af domänstyrelsen föreslagits.

Med anledning däraf att Eders Kungl. Maj:t — efter det 1903 års Riksdag, med bifall till därom af Eders Kungl. Maj:t framställd nådig proposition, medgifvit, att till uppförande å lägenheten Kronlund i Degerfors socken af Västerbottens län af för en ny skogsskolas inrättande erforderliga byggnader finge af 1903 och 1904 års skogsmedel användas sammanlagdt högst 34,000 kronor — genom nådigt bref den 29 maj 1903 förordnat, att å ifrågavarande lägenhet skulle inrättas en ny skogsskola, benämnd Hällnäs, hemställde domänstyrelsen i underdånig skrifvelse den 17 oktober 1903 angående de anslag för skogsväsendet, som för år 1905 borde hos Riksdagen äskas, att medel måtte beredas för aflöning af skolans personal, expenser m. m. under viss del af sistnämnda år genom höjning af bestämda anslaget för statens skogsläroverk för sistnämnda år. Då fråga vore om beredande af medel för uppehållande af den nya skolans verksamhet under blott en del af år 1905 och således en ytterligare ökning af nämnda anslag skulle blifva nödvändig för år 1906, men ett sådant förfarande, då fråga vore om ett ordinarie anslag, icke syntes fullt lämpligt, fann emellertid Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition angående statsverkets tillstånd

och behof för år 1905 skäligt föreslå Riksdagen medgifva, att af reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet finge under år 1905 användas visst belopp till aflöningar åt en föreståndare och lärare samt en skogsrättare vid Hällnäs skogsskola, till 10 stipendier för lärlingar vid samma skola äfvensom till expenser och underhåll vid skolan, att utgå efter samma grunder, som gällde i afseende å aflöningar och andra utgifter vid statens öfriga skogsskolor; och vann detta förslag jämväl Riksdagens bifall.

[8.]

Under erinran, att jämlikt den af Eders Kungl. Maj:t den 5 juni 1874 fastställda stat för statens skogsskolor från bestämda anslaget för statens skogsläroverk utginge för hvarje skola följande belopp, nämligen för

en föreståndare och lärare, lön	kronor 1,000: —
en skogsrättare, lön	„ 800: —
10 stipendier för lärlingar à 150 kronor	„ 1,500: —
expenser och underhåll	„ 500: —

eller tillsammans kronor 3,800: —,

har domänstyrelsen nu i sin nyssberörda skrifvelse den 10 oktober 1904, under förutsättning, att vissa arfvoden m. m. för skolan finge utgå från förenämnda reservationsanslag — en fråga hvartill jag längre fram torde få återkomma — hemställt, att bestämda anslaget för statens skogsläroverk måtte höjas med 3,800 kronor till 58,800 kronor.

Den af domänstyrelsen sålunda ifrågasatta anslagshöjningen är en gifven följd af det fattade beslutet om den nya skogsskolans inrättande, hvarför icke något är att däremot erinra.

Beträffande anslaget till *ålderstillägg åt skogsstaten och skogsinstitutets lärarpersonal* samt reservationsanslaget till *enskilda skogsundervisningen* har styrelsen icke ifrågasatt någon förändring för år 1906.

Anslagen till ålderstillägg samt till enskilda skogsundervisningen.

Vidkommande reservationsanslaget till *kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet* har styrelsen till en början erinrat, hurusom styrelsen i underdänig skrifvelse den 30 januari 1904 gjort framställning angående vissa anslag till de nuvarande skogsskolor, som vore afsedda att utbilda skogsbetjante.

Anslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet.

I denna skrifvelse anförde styrelsen, bland annat, att enligt den af Eders Kungl. Maj:t den 5 juni 1874 fastställda staten för statens skogsskolor utginge från bestämda anslaget till statens skogsläroverk för hvarje sådan skogsskola, som hade till uppgift att utbilda bevakare, hvilka skolor för närvarande vore till antalet 5, bland annat 1,500 kronor till 10 stipendier för lärlingar à 150 kronor samt 500 kronor

[8.] till expenser och underhåll; hvarjämte från reservationsanslaget till enskilda skogsundervisningen jämlikt nådiga bref den 13 juli 1887 och den 10 maj 1901 till Skogshalls enskilda skogsskola utginge ett belopp af 4,600 kronor årligen, hvaraf användes 1,500 kronor till stipendier à 150 kronor åt 10 lärjungar och endast 300 kronor till expenser, enär genom försäljning af plantor med mera från skolans, af Södermanlands läns hushållningssällskap tillsläppta mark beredts någon inkomst, som kunnat användas till expenser och underhåll.

Vid ett under tiden 25—28 november 1903 inför domänstyrelsen hållet sammanträde med dessa skogsskolors föreståndare hade af dem enstämmigt uttalats den åsikt, att, enär lifsförnödenheterna blifvit dyrare och lärotiden vid skolorna utsträckt, de till lärjungarne utgående stipendierna borde höjas med 100 kronor åt hvarje, i afsikt att äfven obemedlade personer skulle kunna besöka skogsskolorna, hvilket vore af betydelse, då i annat fall de bästa krafterna kunde komma att uteslutas. Äfvenså hade ansetts, att stipendierna borde utgå ej blott till ett till 10 begränsadt antal vid hvarje skola, utan till samtliga lärjungar, hvilka utgjorde vid statens skogsskolor Bispgården 16, Grönsinka 12, Hunneberg 10, Bjurfors 14 och Kolleberga 12, samt vid Skogshalls enskilda skogsskola 10, eller tillsammans 74.

Beträffande expensmedlen uttalades den mening, att desamma vore otillräckliga och borde höjas till, för Bispgården 1,000 kronor, Grönsinka 1,000 kronor, Hunneberg 750 kronor, Bjurfors 1,000 kronor, Kolleberga 1,000 kronor samt Skogshall 600 kronor.

Ehuru vid det förhållande, att ännu icke föreståndarbefattningarna vid samtliga statens för utbildning af bevakare afsedda skogsskolor vore skilda från jägmästartjänst — Hunnebergs skogsskola återstode nämligen ännu förenad med sådan tjänst — tidpunkten icke ännu syntes vara inne att för Eders Kungl. Maj:t framlägga förslag till fullständig omreglering af dessa skolor med tillgodosende af tidens kraf, ansåge styrelsen — under erinran, att såväl aflöningarne till lärare och skogsrättare blifvit, efter Riksdagens hörande, provisoriskt ordnade, som ock att, där expensmedlen varit otillräckliga för byggnadernas underhåll, anskaffande af undervisningsmateriell eller af ammunition och skjutbanor, medel för dylika ändamål vid flera tillfällen i nåder särskildt anvisats från reservationsanslaget för kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet — det icke böra anstå med åtminstone ett provisoriskt ordnande af stipendier och expensmedel med anlitande af nyssnämnda reservationsanslag.

Hvad särskildt beträffade stipendierna, hvilka användes för att bekosta lärjungarnas mathållning under deras vistelse vid skolan, erinrade styrelsen, att kostnaden därför ökats ej blott till följd af den sedan år 1874, då staten för skogsskolorna bestämdes, fortgående stegringen af pris på lifsförnödenheter, utan äfven af anledning, att genom den af Eders Kungl. Maj:t den 10 maj 1901 utfärdade kungörelse angående förändrad lydelse af §§ 18 och 23 i förnyade nådiga stadgarna för de allmänna skogsläroverken i riket af den 13 april 1886, sådana dessa §§ lydde enligt nådiga kungörelsen den 30 december 1893, kursens längd och därmed lärjungarnes vistelse vid skolan utsträckts från 9 $\frac{1}{2}$ till 11 $\frac{1}{2}$ månader.

Under åberopande af de i nyssberörda underdåniga skrifvelse af den 30 januari 1904 anförda skäl, har styrelsen nu hemställt, dels att stipendier à 250 kronor för år måtte från och med 1905 års början få åtnjutas af samtliga skogsskolors lärjungar dock till antal ej öfverstigande 16 vid Bispgården, 12 vid Grönsinka, 14 vid Bjurfors, 10 vid Hunneberg, 12 vid Kolleberga och 10 vid Skogshall, äfvensom under villkor, att stipendier icke finge utgå till sådana lärjungar, som själfva eller hvilkas föräldrar vore burgna, dels att till expenser och underhåll finge af statsmedel användas högst 1,000 kronor vid Bispgården, 1,000 kronor vid Grönsinka, 1,000 kronor vid Bjurfors, 750 kronor vid Hunneberg, 1,000 kronor vid Kolleberga och 600 kronor vid Skogshall, dels ock att, i den mån de från bestämda anslaget för statens skogsläroverk och, hvad Skogshalls enskilda skogsskola beträffade, från reservationsanslaget till enskilda skogsundervisningen utgående medlen ej härtill försloge, de för skolorna sålunda ökade kostnaderna måtte få bestridas från reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet. Omförmälda ökning i kostnader, som skulle belasta sistnämnda anslag, skulle från och med år 1905 årligen belöpa sig till högst 9,500 kronor för stipendier samt 2,550 kronor för expenser och underhåll, eller tillsammans 12,050 kronor, hvaraf 1,300 kronor skulle belöpa å Skogshalls skogsskola.

Härtill komme emellertid ofvanberörda nya skogsskola Hällnäs, som vore afsedd att träda i verksamhet hösten 1905, och borde äfven för denna skola beredas tillskott från reservationsanslaget, så att dels 16 stipendier finge under nu föreslagna villkor utgå med 250 kronor hvarterdera, och dels medel till expenser och underhåll funnes till belopp af 1,000 kronor för år räknadt. För detta ändamål skulle såsom tillskott för denna skola erfordras högst 3,000 kronor för år 1906, äfvensom för den del af år 1905, då skolan antoges vara i verksamhet, en fjärdedel häraf eller 750 kronor.

[8.]

Vidare ville Styrelsen erinra, att Eders Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1904 års Riksdag föreslagit, att — då föreståndarbefattningen vid Hällnäs skogsskola icke kunde förenas med jägmästartjänst, och då skogsrättaren därstädes borde beredas samma aflöning som öfriga skogsrättare, hvarför utöfver ordinarie löner erfordrades i arfvode åt föreståndaren 1,600 kronor och åt skogsrättaren 200 kronor för år räknadt, hvilka arfvoden borde, såsom hittills skett i fråga om öfriga skogsskolor, utgå från reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjandet af skogsväsendet i allmänhet — Riksdagen ville medgifva, att af sagda reservationsanslag finge år 1905 användas visst belopp för de å samma år belöpande arfvoden, hvilket förslag ock vunnit Riksdagens bifall. För år 1906 skulle för dessa arfvoden efter samma beräkningsgrund, nämligen för föreståndaren 1,600 kronor och för skogsrättaren 200 kronor, erfordras 1,800 kronor, som likaledes borde utgå från samma reservationsanslag.

På grund af hvad sålunda anförts, har domänstyrelsen nu hemställt, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva, att från reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet måtte, till beredande vid skogsskolorna af ökade stipendier, expens- och underhållsmedel äfvensom af vissa arfvoden åt föreståndare och skogsrättare, utöfver hvad af Riksdagen förut godkänts, användas under år 1905 12,800 kronor och under år 1906 16,850 kronor, allt på sätt nu närmare angifvits.

Sedan år 1874 har en väsentlig ökning i prisen å lifsförnödenheter inträdt och då därjämte årliga lärotiden vid ifrågavarande skolor blifvit, på sätt domänstyrelsen erinrat, förlängd med icke mindre än två månader, är det tydligt, att de stipendiebelopp, som nyssnämnda år ansågos behöfliga för att bereda äfven obemedlade ynglingar tillfälle att besöka skogsskolorna, numera icke äro för sitt ändamål tillräckliga. Den ökning af beloppen, som domänstyrelsen, i likhet med skolornas föreståndare, föreslagit, måste enligt min mening anses vara skälig.

Äfven styrelsens förslag därom att antalet stipendier ökas, så att möjlighet [därigenom beredes för alla skolornas elever att, i händelse de därpå äro i behof, erhålla dylikt understöd, finner jag mig böra biträda. Det är visserligen härvid att märka, att med det mindre antal stipendier, som nu finnes vid hvarje skola, de inträdessökandes antal varit långt större än de lediga platsernas, men denna omständighet synes mig icke kunna tillmätas afgörande betydelse, då det natur-

ligen måste vara af den största vikt, att vid valet af elever kunskaper och lämplighet för yrket blifva de bestämmande faktorerna och ej de inträdessökandes ekonomiska villkor. Emot hvad domänstyrelsen i öfrigt beträffande skogsskolorna föreslagit finner jag icke heller anledning till erinran. [8.]

För öfverskådlighetens skull sammanförande de af domänstyrelsen för särskilda ändamål begärda och af mig alltså tillstyrkta belopp, samt under påpekande att, ehuru domänstyrelsens framställning afser endast åren 1905 och 1906, det för sistnämnda år ifrågasatta tilläggsanslag lär blifva behöfligt äfven under kommande år och intill dess ny reglering af skolornas stat kan äga rum, förordar jag framställning till Riksdagen i syfte att för uppehållande af verksamheten vid statens skogsskolor samt skogsskolan vid Skogshall må, utöfver af Riksdagen förut anvisade medel, af ifrågavarande reservationsanslag disponeras under år 1905 högst 12,800 kronor och från och med år 1906 årligen högst 16,850 kronor, att användas enligt följande grunder:

Under år 1905:

till ökning af 60 stipendier vid förutvarande skogsskolor med 100 kronor för hvarje stipendium	kronor	6,000: —
„ ytterligare högst 14 stipendier vid förutvarande skogsskolor å 250 kronor för hvarje, högst	„	3,500: —
„ ökning af 10 stipendier vid Hällnäs skogsskola efter 100 kronor för hvarje stipendium för år räknadt, från 1 oktober	„	250: —
„ högst 6 ytterligare stipendier vid samma skogsskola efter 250 kronor för hvarje stipendium för år räknadt, från 1 oktober, högst	„	375: —
„ höjning af anslagen till expenser och underhåll för de förutvarande skogsskolorna med 250 kronor för skogsskolan vid Hunneberg, 300 kronor för skogsskolan vid Skogshall samt 500 kronor för en hvar af öfriga skogsskolor	„	2,550: —
„ höjning af anslaget till expenser och underhåll för Hällnäs skogsskola efter 500 kronor för år räknadt, från 1 oktober	„	125: —
Summa kronor		12,800: —

[8.] *Från och med år 1906 årligen:*

till ökning af 70 stipendier med 100 kronor för hvarje stipendium	kronor	7,000: —
„ ytterligare högst 20 stipendier å 250 kronor för hvarje, högst	„	5,000: —
„ höjning af anslagen till expenser och underhåll med 250 kronor för skogsskolan vid Hunneberg, 300 kronor för skogsskolan vid Skogshall samt 500 kronor för en hvar af öfriga skogsskolor ..	„	3,050: —
„ förhöjda arvoden åt föreståndaren och skogs-rättaren vid Hällnäs skogsskola med 1,600 kronor för den förre och 200 kronor för den senare ..	„	1,800: —
Summa kronor		16,850: —

Domänstyrelsen har vidare uti sin förenämnda skrifvelse af den 10 oktober 1904 — med erinran, hurusom styrelsen i underdånigt utlåtande den 26 juni 1901 öfver skogskommitténs förslag till förordning angående skogsvårdsstyrelser anført, bland annat, att den utgift af 20,000 kronor, statsverket då hade att vidkännas för aflöning af skogsingenjörer till enskilda skogsägares tjänst ej vidare blefve erforderlig, så framt kommitténs förslag till lösning af frågan om den enskilda skogsvården i hufvudsak vunne godkännande, hvilket anförande ock funnes infördt i statsrådsprotokollet till Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet till 1903 års Riksdag — yttrat, att, då nu den i samband med lagen angående vård af enskildas skogar den 24 juli 1903 utfärdade nådiga förordningen angående skogsvårdsstyrelser, hvilkas funktioner skulle göra skogsingenjörerna öfverflödiga, skulle träda i kraft den 1 januari 1905, syntes ej heller erfordras att efter sistnämnda tidpunkt förordna skogsingenjörer åtminstone för de delar af landet, hvarest skogsvårdsstyrelser och deras tjänstemän komme att verka. Emellertid berörde nämnda författningar icke Gottlands, Västerbottens och Norrbottens län samt Särna socken i Dalarne, hvarest alltså inga skogsvårdsstyrelser komme att finnas. Vid den tidpunkt, då domänstyrelsen afgifvit sitt förberörda utlåtande af den 26 juni 1901, hade under åtminstone ett decennium icke i sistnämnda landsdelar förekommit någon begäran från enskildas sida om biträde af skogsingenjör, men sedan dess syntes förhållandena hafva ändrats, särskildt hvad beträffade Norrbottens län, i det att en skogsingenjör uppå rekvisitioner år 1904 där varit sysselsatt med anvisningar för skogsodling, afdikning, gallring m. m.

[8.]

å 14 förrättningsställen, hvartill, resorna inbegripna, åtgått 31 dagar. Vid sådant förhållande, och då liknande intresse för skogsvård kunde förväntas uppstå äfven i Västerbottens och Gottlands län, syntes det ej vara välbetänkt, om staten i de orter, där skogsvårdsstyrelser saknades, icke tillhandaginge allmänheten med råd i fråga om skogarnas skötsel. Styrelsen har därför anhållit, att bemyndigande måtte utverkas för bibehållande af en skogsingenjör, i den mån så skulle finnas erforderligt, för tjänstgöring i de delar af landet, där lagen angående vård af enskildas skogar och nådiga förordningen angående skogsvårdsstyrelser icke ägde tillämpning, mot samma ersättning, som förut varit för skogsingenjör bestämd, att liksom förr utgå från reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet.

Hvad styrelsen sålunda hemställt, finner jag mig böra på de af styrelsen anförda skäl till bifall förorda.

I sin merberörda skrifvelse den 10 oktober 1904 har domänstyrelsen ytterligare anført, att, därest de af styrelsen gjorda framställningarna om inrättande af 35 nya kronojägartjänster och bibehållande af en skogsingenjör vunne bifall, utgifterna från reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet komme att, till följd af minskning i arfvoden till extra bevakningspersonal och indragning af 5 skogsingenjörsbefattningar minskas med omkring 44,500 kronor. Enligt hvad jag från styrelsen inhämtat, har denna minskning i utgifter från anslaget beräknats uppkomma på följande sätt, nämligen genom indragning, på sätt jag redan ofvan angifvit, af 35 årsarfvoden till extra kronojägare till sammanlagdt belopp af kronor 27,300

hvarjämte, med beräkning att till aflöning åt 1		
skogsingenjör skulle åtgå i arfvode antagligen	„	2,500
och reseersättning omkring	„	800
eller tillhopa omkring	„	3,300
af det år 1904 till aflöning åt förutvarande 6		
skogsingenjörer utgående belopp, 20,500 kr.,		
skulle inbesparas omkring		17,200

summa besparing omkring kronor 44,500.

Med hänsyn dels till den ökning i utgifter, som skulle uppstå genom bifall till hvad styrelsen föreslagit rörande stipendier, expenser, underhåll och arfvoden vid skogsskolorna, dels till de betydligt ökade utskylder, som blefve en följd af senaste bevillningstaxeringar af kronans fastigheter, dels ock till skogsväsendets alltjämt fortgående utveckling,

- [8.] har styrelsen emellertid ansett sig icke kunna föreslå någon nedsättning i reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, utan har styrelsen hemställt, att detta anslag måtte få utgå med oförändradt belopp.

Med afseende å de af domänstyrelsen sålunda omförmälda förhållanden och under förutsättning därjämte, att hvad jag i afseende å den forstliga försöksanstalten går att föreslå vinner bifall, finner icke heller jag tillrådligt att ifrågasätta någon nedsättning i förevarande anslag. Särskildt på grund af skogsväsendets alltjämt fortgående utveckling kunna nya, nu oförutsedda kraf yppa sig, för hvilkas tillgodo-seende det måste vara önskvärdt, att å detta anslag finnes någon tillgång.

Såsom jag nyss antydde, föreligger nu äfven till pröfning fråga om höjning af det från nu ifrågavarande anslag till den forstliga försöksanstalten utgående belopp, 16,000 kronor.

Sedan domänstyrelsen aflåtit sin förberörda skrifvelse den 10 oktober 1904, har nämligen styrelsen i särskild skrifvelse den 15 november samma år gjort framställning i nu angifna syfte.

Innan jag emellertid öfvergår till att redogöra för denna framställnings innehåll, torde det tillåtas mig dels att erinra om den utredning, som föregick anstaltens inrättande och dels att i korthet angifva, huru verksamheten vid anstalten hittills bedrifvits.

Då domänstyrelsen i sammanhang med förslaget till stat för år 1896 gjorde framställning om inrättande af en forstlig försöksanstalt, beräknade styrelsen kostnaden för en sådan anstalt till 20,000 kronor, under förutsättning, att skogsinstitutets lärare skulle förestå de experimentala undersökningarna. Sedan skogskommittén på nådigt uppdrag i ämnet afgifvit underdånigt utlåtande, förnyade domänstyrelsen sin framställning den 7 november 1900, därvid styrelsen, under förutsättning att ett af styrelsen i anseende till ökningen i undervisningsarbetet vid skogsinstitutet samtidigt väckt förslag om ett anslag af 7,000 kronor för anställande af två extra lektorer vid samma institut vunne bifall, uttalade, att undervisningen vid institutet kunde så fördelas, att lektorerna skulle kunna, jämte sin undervisning, mot åtnjutande af skäligt arvode förestå arbetena vid försöksanstalten. Med hänsyn härtill, och då arbetena vid försöksanstalten under de första åren komme att afse anordnandet och första behandlingen samt inregistreringen af försöksytorna, ansåg styrelsen, att utgifterna för anstalten kunde inskränkas till ett belopp af 16,000 kronor.

Efter af Eders Kungl. Maj:t till 1901 års Riksdag aflåten proposition om beviljande för dessa ändamål af respektive 7,000 och 16,000 kronor, bifölls framställningen af Riksdagen endast i så måtto, att af det förstnämnda beloppet 5,000 kronor beviljades, under det att det senare anslaget blef i sin helhet beviljad. Riksdagen fäste emellertid vid detta senare anslag det villkor, att fullständig arfvodesstat för försöksanstalten skulle, innan densamma trädde i tillämpning, Riksdagen för fastställelse föreläggas. Sedan domänstyrelsen i anledning häraf anbefallts inkomma med fullständig plan samt förslag till arfvodes- och kostnadsstater för den tillämnade försöksanstalten, afgaf styrelsen den 3 december 1901 plan och förslag i berörda hänseende. Styrelsen anförde därvid, att förutsättningen, för att lektorerna vid skogsinstitutet, jämte sin undervisning därstädes, tillika skulle kunna leda arbetena vid försöksanstalten, hade varit den, att tillräcklig ökning i lärarkrafter erhöles. En i sådant syfte tillräcklig ökning hade emellertid icke genom det beviljade anslaget af 5,000 kronor kunnat åvägbringas. Uppenbart vore, att anspråken på de med detta anslag vunna extra lärarbefattningar icke kunde ställas så högt, som om det begärda anslaget beviljats, och att till följd häraf det genom elevantalets ökning alltjämt stegrade undervisningsarbetet icke till en så betydande del kunde läggas på dessa extra lärare, att åt de ordinarie lektorerna därigenom bereddes tillräcklig tid öfrig att verksamt leda och än mindre själfva omhändertaga och ombesörja de med försöksanstalten förenade undersökningar och arbeten, som till hufvudsaklig del måste utföras på olika platser inom orterna. Ett försök att sammanställa försöksväsendet med skogsinstitutet måste under sådant förhållande utfalla ogynnsamt för båda.

Domänstyrelsen fann sig därför icke kunna vidhålla sitt förenämnda förslag af den 7 november 1900, utan ansåg, att det under dåvarande omständigheter vore lämpligast, att försöksanstalten erhöles sin egen personal, hvilken borde utgöras af en uteslutande för anstalten anställd föreståndare, en botanist, två assistenter och tillfälliga biträden efter behof. Beträffande anstaltens organisation i öfrigt afgaf styrelsen förslag under erinran, att de ytterligare anordningar, som kunde komma att erfordras, när försöksväsendets arbete längre framskridit, syntes örst efter då vunnen erfarenhet kunna fullt bedömas.

I fråga om arfvodes- och kostnadsstaten anförde styrelsen, att det vore lämpligt, att till föreståndare förordnades en för uppdraget kvalificerad ordinarie jägmästare, som utöfver sin lön på stat icke skulle för sin utkomst behöfva fyllnadsarfvode till högre belopp än

- [8.] 3,000 kronor. Och då botanistens verksamhet ej blefve sådan, att densamma åtminstone till en början påkallade hans odelade tid och således ej borde anses utgöra hinder att äfven annan befattning af honom innehades, syntes det styrelsen, som om hans aflöning då icke behöfde ställas högre än 1,500 kronor. Assistenterna, hvilkas tid skulle tagas i anspråk inom anstalten hela året om, syntes däremot icke kunna tillerkännas lägre belopp än 2,500 kronor. Till rese- och traktamentsersättning samt till aflöning åt tillfälliga biträden och handtlangning äfvensom till expenser beräknades ett belopp af 6,500 kronor, så att staten i sin helhet uppgick till ett belopp af 16,000 kronor.

Denna stat godkändes af Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen.

Efter det Eders Kungl. Maj:t den 9 maj 1902 utfärdat nådiga stadgar för den forstliga försöksanstalten och till uppehållande af föreståndar- och botanistbefattningarne vid samma anstalt den 13 juni samma år förordnat till den förra befattningen jägmästaren i Västerdalarnes revir Alexander Maass och till den senare docenten filosofie doktor Gunnar Andersson, samt assistentbefattningarna jämväl blifvit i behörig ordning besatta, har försöksanstalten trädt i verksamhet. Under det första året gjordes studieresor och en del förberedande undersökningar med åtföljande arbeten med försöksytor. I enlighet med bestämmelsen i 4 § af ofvannämnda nådiga stadgar hölls den 23 och den 24 februari 1903 sammanträde inför domänstyrelsen med anstaltens föreståndare och botanist, äfvensom skogsinstitutets direktör och vederbörande lärare samt tre för försöksväsendet intresserade fackmän för öfverläggning i frågor rörande anstaltens arbeten och sättet för dessa arbetens utförande; och sedan i dessa ämnen upprättade förslag diskuterats, har domänstyrelsen den 3 juni samma år meddelat föreskrifter till ledning vid utförandet af anstaltens arbeten, nämligen:

angående anläggning och behandling af försöksytor för hjälpgallringar och ljushuggningar;

angående anläggning och behandling af försöksytor för undersökning om tillväxten i rena normala bestånd af olika trädslag och åldrar, för olika ståndorter och skogsbrukssätt;

angående föryngringsåtgärder i timmerblädningsskogar i Norrland och Dalarne, hvilka åtgärder, i den mån, som den botaniska undersökningen af försumpad skogsmark fortgår, böra omfatta äfven sådan mark;

hvarjämte fastställts formulär till ståndorts- och beståndsbeskrifningar, profstamprotokoll samt längder för stammarnas räkning och registrering äfvensom bestämts, att de undersökningar och arbeten, som i

botaniskt hänseende under de närmaste åren borde utföras, skulle [8.] bestå uti:

öfversiktliga fältundersökningar af svenska skogstyper jämte det vunna undersökningsmaterialets bearbetande;

ingående undersökning af omsorgsfullt valda typiska smärre områden af försumpad mark;

rekognosceringsundersökningar angående granens och tallens raser i Sverige, hvilka undersökningar utföras i sammanhang med den om skogstyperna; samt

undersökning om det i handeln förda svenska barrfröet samt af de metoder, som för frökontroll böra användas.

I enlighet härmed hafva, på sätt af anstaltens föreståndare och botanist afgifna redogörelser närmare utvisa, följande arbeten och undersökningar under åren 1903 och 1904 blifvit utförda, nämligen:

97 försöksytor hafva utlagts och behandlats, afseende dels kulturförsök å ljunmarker, 38 ytor, däraf 12 kultiverade med plantor af bok, stälkek, drafek, björk, silfvergran och Douglasgran, 9 ytor besädda med tallfrö från olika delar af landet samt från Tyskland, 9 ytor äfvenledes besädda med tall- och granfrö enligt skilda metoder samt 8 ytor utsatta för att nästkommande vår kultiveras, dels föröfningsförsök i olika delar af Norrland, 17 ytor, däraf 5 ytor utsatta i tallskog samt 12 ytor i granskog, dels gallringsförsök i olika delar af landet, 33 ytor, hvaraf 11 ytor ej ännu fullständigt behandlats, dels ock tillväxtundersökningar, 9 ytor i såväl tall- som granskog med stamanalyser och undersökning af en mängd profstammar.

Fröundersökningar, bestående i undersökning af 1903 års tallkott från skilda delar af landet. Efter fröets klängning hafva 116 olika grobarhetsprof tagits. 41 af dessa prof hafva utsatts i plantskola för att där observeras.

Fältundersökningar af svenska skogstyper hafva utförts inom 12 särskilda provinser, därvid 225 ståndortsanteckningar verkställes för erhållande af en på direkta undersökningar grundad bild af barrskogsfloras sammansättning inom landets olika delar och förarbeten till en karakteristik af öfriga svenska skogstyper. Vid dessa arbeten hafva samtidigt trädens tillväxtförhållanden, botaniskt-forstliga egenskaper med mera undersökts, liksom ock jämförande undersökningar öfver trädens förhållanden i öfrigt (föröfningsring, förgreningstyper med mera) på olika slag af mark utförts, för att bedöma, huruvida eller i huru hög grad de mer framträdande formerna af våra barrträd äro af yttre förhållanden framkallade ståndortsmodifikationer eller ärftligt konstanta

[8.] raser. Så snart materialet hunnit bearbetas, komma odlingsförsök af de mer framträdande varieteterna att anordnas.

Detaljundersökningar å försumpad mark hafva företagits inom Dalarne, Hälsingland, Jämtland, Västerbotten och Lappland. Flere väl skilda försumpningstyper hafva urskilts, karakteriserade genom sin förekomst på skilda markslag och än mer genom olika hvitmossarter. Den närmaste uppgiften vid de fortsatta undersökningarna blifver studier angående grundvattnet.

Inom Hamra kronopark, Gimo bruks skogar, i Lycksele samt i Gellivara hafva för att undersöka ljusbehovet inom tall- och granskogar å olika mark och under olika breddgrader efter Wiesners ljusmättningsmetod företagits undersökningar.

Vid undersökningarna hafva ett betydande antal fotografier tagits, belysande olika skogsbestånd, skogstyper, trädraser, växtsamhällen med mera.

Af denna redogörelse öfver anstaltens verksamhet framgår, att dess arbeten äro i full gång och afse ett flertal för skogshushållningen inom landet viktiga spörsmål.

Anstalten har således inträdt i sitt arbetsstadium.

Med åberopande häraf anför domänstyrelsen uti sin ofvan berörda skrifvelse af den 15 november 1904 följande.

Den frågan framstode nu helt naturligt, huruvida anstaltens allenast för dess begynnelseskede beräknade anslag kunde för arbetenas fullföljande under de nästkommande åren blifva tillräckligt.

I detta afseende hade anstaltens föreståndare i en till styrelsen ingifven framställning anmält, att så ej vore fallet, utan att anstaltens anslag för kommande år ställde sig för arbetenas ändamålsenliga bedrivande otillräckligt, hvarför han hemställt, att styrelsen måtte hos Eders Kungl. Maj:t göra framställning om ökning i anslaget till anstalten att utgå redan från och med år 1905. Därvid hade framhållits, att vid försöksarbetena på fältet samt för utförande af jordanalyser vid anstalten erfordrades biträde af tillfälligt anställda personer, till hvilkas aflönande det nuvarande anslaget ej lämnade tillgång, att då, för arbetenas ändamålsenliga ordnande i det hela, det vore nödigt, att till utarbeten användes så stor del af sommaren som möjligt, rese- och handlangningsanslaget behöfde betydligt ökas, samt att anslaget till expenser äfven vore otillräckligt med hänsyn till behovet af en större lokal, laboratorie- och fotografimaterial med mera. Enligt af anstaltens föreståndare lämnad specificerad uppgift erfordrades sålunda till tillfälliga biträden 1,300 kronor, rese- och traktamentskostnad 5,800 kronor,

handtlangning 1,200 kronor och expensmedel 3,675 kronor, af hvilket sistnämnda belopp skulle bestridas utgifter för hyra af lokal 1,500 kronor, bränsle och lyse med mera 250 kronor, telefon 75 kronor, skrifmaterial och blanketter 200 kronor, bokinköp, bokinbindning med mera 500 kronor, fotografi- och laboratoriematerial och dylikt 900 kronor, diverse 250 kronor, utgörande alltså tillhopa för tillfälliga biträden, rese- och handtlangningskostnader samt expenser ett belopp af 11,975 kronor. Jämväl i arfvodesstaten för personalen hade föreståndaren ansett en förhöjning erforderlig, nämligen för föreståndaren med 625 kronor och för botanisten med 3,000 kronor, så att den förres arfvode komme att utgöra 3,625 kronor och den senares 4,500 kronor. Dessutom hade äskats 900 kronor för anställande vid anstalten af en vaktmästare, hvilken under den tid utarbeten bedrefves tillika skulle vara skyldig att vid dessa arbeten biträda mot ersättning för rese- och traktamentskostnad enligt sjätte klassen af gällande resereglemente och därför borde vara en från skogsskola utexaminerad person. Till stöd för ökning i föreståndarens arfvode hade anförts, dels att nuvarande innehafvaren af denna befattning, såsom jägmästare, ej kommit i åtnjutande af sitt hela ålderstillägg, hvaraf en fjärdedel ansåges såsom tjänstgöringspenningar och alltså tillfölla hans vikarie, dels ock att med hänsyn till de dryga lefnadskostnaderna i hufvudstaden arfvodets förhöjning med 500 kronor syntes vara påkallad. Beträffande botanistens arfvode, som, i anseende därtill att hans verksamhet ansetts till en början blifva sådan, att den ej påkallade hans hela tid, satts så lågt som till 1,500 kronor, hade framhållits att, då det botaniska elementet i försöksverksamheten numera kräfde sin man, den nuvarande aflöningen vore alldeles otillräcklig, hvarför föreståndaren — på samma gång han i anledning af en utaf anstaltens nuvarande botanist till domänstyrelsen ställd framställning, att hans arfvode måtte höjas till 3,000 kronor, så att det blefve honom möjligt att ägna sin mesta tid åt försöksväsendet — ej allenast uttalat sig för angelägenheten af en förhöjning, utan föreslagit, att arfvodet måtte bestämmas till 4,500 kronor, hvarigenom botanisten, hvad aflöningen beträffade, skulle likställas med en extra ordinarie professor och mer fästas vid anstalten.

Enligt föreståndarens hemställan skulle alltså i gällande stat för försöksanstalten arfvodesbeloppet för personalen ökas från 9,500 kronor till 14,025 kronor och det till rese- och handtlangningskostnader, tillfälliga biträden och expensmedel anvisade anslaget, som nu utgjorde 6,500 kronor, höjas till 11,975 kronor, så att hela staten för anstalten komme att uppgå till 26,000 kronor eller 10,000 kronor mer än den nu gällande.

[8.]

Såsom af det förut anförda framginge, hade denna stat, slutande på 16,000 kronor, grundats på det beräknade behovet under de första åren af anstaltens verksamhet i afvaktan på den erfarenhet, som under dessa år kunde vinnas. Enligt från anstaltens föreståndare till styrelsen lämnad uppgift hade de i staten till rese- och traktamentsersättning, aflöning åt tillfälliga biträden, handtlangning och till expensmedel anvisade 6,500 kronor år 1904 användts på följande sätt, nämligen: till rese- och traktamentsersättning 3,504 kronor 42 öre, till handtlangning 511 kronor 50 öre och till expenser omkring 2,484 kronor 8 öre. Dessutom hade för betäckande af kostnader för handtlangning, stängsel med mera vid försökskulturer på kronoskogar utbetalats af revirförvaltningsmedel ett belopp af 1,273 kronor 53 öre. Oaktadt denna hjälp vid bestridande af vissa arbeten, hade alltså anstalten, enligt hvad af denna redogörelse för anslagets användning framginge, utom det att den helt och hållet saknat tillgångar för anskaffande af erforderliga biträden, till bestridande af rese- och traktaments- samt handtlangningskostnader ägt att tillgå endast ett så begränsadt belopp, omkring 4,000 kronor, att arbetena på fältet icke kunnat bedrivas i den utsträckning, som eljest kunnat ske. Erfarenheten hade alltså tydligt gifvit vid handen, att en ökning i anslaget vore nödig för arbetenas ändamålsenliga fullföljande. Och då det ej kunde råda något tvivel om betydelsen för landets skogshushållning däraf, att försöksväsendet genom tillräckligt anslag sattes i stånd att kraftigt och ändamålsenligt fullfölja sina påbörjade arbeten, ville styrelsen, som icke hade något att erinra emot föreståndarens beräkning af de därför erforderliga beloppen, på det lifigaste hemställa om desammas anvisande för ändamålet.

Beträffande frågan om arfvodesstaten syntes det styrelsen vara med billighet förenadt, att föreståndaren, som i denna sin befattning utfödade en maktpåliggande verksamhet, komme i åtnjutande af sin jägmästartjänst tillhörande ålderstillägg utan det afdrag, som jägmästare eljest under tjänstledighet finge vidkännas, därigenom att vikarien i form af tjänstgöringspenningar finge uppbära en fjärdedel af hvarje den tjänstlediges ålderstillägg; och ansåge styrelsen därför, att ersättning för detta afdrag i hans ålderstillägg borde honom tillerkännas, hvilken ersättning för det närvarande skulle uppgå till 125 kronor, eller en fjärdedel af det ålderstillägg, föreståndaren i egenskap af jägmästare nu åtnjöte. Däremot syntes giltig anledning ej nu finnas till den i öfrigt ifrågasatta förhöjningen i hans arfvode. Hvad åter botanisten anginge, delade styrelsen den af föreståndaren uttalade meningen, att det med hänsyn till de första årens mindre arbete endast till 1,500 kronor bestämda arfvodet ställde sig alldeles för lågt såsom ersättning

[8.]

för den botaniska afdelningens nu förestående viktiga arbeten, och ansåge styrelsen, med hänsyn till hvad befattningsinnehafvaren själf i sin förberörda framställning anfört, att botanistens arvode för det närvarande borde bestämmas till 3,000 kronor. I fråga slutligen om vaktmästarbefattningen vid anstalten syntes det styrelsen, som om en sådan befattning åtminstone tillsvidare skulle kunna undvaras och lokalens städning och eldning med mera jämte nödig uppassning, på sätt nu skedde, kunna anordnas och kostnaden därför bestridas af expensmedel, hvarför det belopp, som för detta ändamål förut varit behöfligt eller 400 kronor, syntes böra i staten fortfarande såsom expensmedel uppföras. Hvad det biträde beträffade, som den ifrågasatta vaktmästaren ansetts böra lämna under sommarens utarbete och som för dessa arbetens bedrivande vore behöfligt, syntes detta biträde kunna vinnas genom anställande af en extra kronojägare under den nämnda tiden emot visst månadsarvode samt rese- och traktamentsersättning; och borde därför 500 kronor till sådant arvode i staten upptagas. Rese- och traktamentsersättningen för detta biträde vore beräknad att utgå från de af föreståndaren föreslagna, förut omförmälda 5,800 kronor.

På grund af hvad styrelsen sålunda anfört, har styrelsen i underdånighet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva, att det från reservationsanslaget för skogsväsendet till den forstliga försöksanstalten nu utgående beloppet af 16,000 kronor måtte höjas till 23,875 kronor i enlighet med följande förslag till stat för nämnda anstalt, nämligen:

	Kronor.
Arvode till föreståndaren	3,000: —
„ „ botanisten	3,000: —
„ „ en assistent	2,500: —
„ „ en assistent	2,500: —
Till rese- och traktamentsersättning samt till aflöning åt tillfälliga biträden och handtlangning äfvensom till expensmedel	12,875: —
Summa kronor	23,875: —

Föreståndaren äger därjämte att från reservationsanslaget till skogsväsendet uppbära ersättning för den tjänstgöringspenningarne tillhörande fjärdedel af honom såsom jägmästare tillkommande ålderstillägg, som hans vikarie i reviret uppbär.

[8.] Härförutom har styrelsen hemställt, att förenämnda stat måtte få tillämpas redan från och med 1905 års början, hvartill reservationsanslaget till skogsväsendet lämnade full tillgång.

Oaktadt den tid, hvarunder den forstliga försöksanstalten varit i verksamhet, är jämförelsevis kort, synes mig dock af erfarenheten ådagalagdt, att anstalten för att kunna fylla sin uppgift är i behof af ökad anslag, och jag har icke något att erinra mot hvad domänstyrelsen föreslagit i sådant hänseende. Det synes mig äfven billigt, att anstaltens föreståndare, då han är ordinarie jägmästare och såsom sådan tillerkänts rätt till ålderstillägg, tillförsäkras ersättning för den del af detta, som han författningsenligt är skyldig afstå till den, som uppehåller hans jägmästartjänst.

Jag tillåter mig alltså framlägga följande förslag till

Stat
för den forstliga försöksanstalten

	Kronor.
Arfvode till föreståndaren	3,000: —
” ” botanisten	3,000: —
” ” en assistent	2,500: —
” ” en assistent	2,500: —
Till rese- och traktamentsersättning samt till aflöning åt tillfälliga biträden och handtlangning äfvensom till expensmedel	12,875: —
Summa kronor	23,875: —

Därest föreståndaren är en ordinarie jägmästare och såsom sådan åtnjuter ålderstillägg å sin aflöning, äger han utöfver ofvanstående arfvode uppbära ett belopp, motsvarande den fjärdedel af honom tillerkänt ålderstillägg, som han är skyldig afstå till sin vikarie.

Lika med domänstyrelsen anser jag önskvärdt, att anstalten redan innevarande år måtte komma i åtnjutande af de ökade medel, som den föreslagna staten innefattar. Enligt hvad styrelsen meddelat, lämnar

reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet tillgång härtill. [8.]

Med åberopande af hvad jag nu anført, hemställer jag i underdänighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels i den för skogsstaten gällande stat uppföra ytterligare 35 kronojägare, samt för detta ändamål höja bestämda anslaget för skogsstaten från dess nuvarande belopp, 645,608 kronor, med 31,600 kronor till 677,208 kronor;

dels medgifva, att det kronojägare tillkommande ålderstillägg å 100 kronor må från och med år 1906 ingå i kronojägarnes aflöning såsom lön i stället för såsom tjänstgöringspenningar;

dels höja bestämda anslaget till statens skogsläroverk från dess nuvarande belopp, 55,000 kronor, med 3,800 kronor till 58,800 kronor, så att anslaget till skogsväsendet skulle erhålla följande uppställning:

bestämdt anslag:

för skogsstaten	kronor 677,208: —	
.. statens skogsläroverk	58,800: —	kronor 736,008: —

förslagsanslag:

till ålderstillägg åt skogsstaten och skogsinstitutets lärarpersonal	„	100,000: —
--	---	------------

reservationsanslag:

till enskilda skogsundervisningen	kronor 5,600: —	
„ kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet ..	1,599,792: —	„ 1,605,392: —
	Summa kronor	2,441,400: —

hvarigenom det nuvarande anslaget till skogsväsendet i dess helhet skulle ökas med 35,400 kronor;

dels medgifva, att för uppehållande af statens skogsskolors afvensom skogsskolans vid Skogshall verksamhet må, utöfver af Riksdagen förut anvisade medel, af reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet enligt de af mig här ofvan angifna grunder användas under år 1905 högst 12,800 kronor och från och med år 1906 årligen högst 16,850 kronor;

- [8.] *dels* medgifva, att från och med innevarande år må för tjänstgöring i de delar af landet, där lagen angående vård af enskildas skogar och nådiga förordningen angående skogsvårdsstyrelser icke äga tillämpning, anställas en skogsingenjör med enahanda ersättning, som förut varit för skogsingenjör bestämd, dock ej öfver 3,300 kronor om året;
dels ock godkänna det af mig framlagda förslaget till ny stat för den forstliga försöksanstalten äfvensom medgifva, att den nya staten må tillämpas från och med ingången af innevarande år.

Rätt till
tjänstårsbe-
räkning för
åtnjutande af
ålderstillägg
för vissa
tjänstemän vid
skogsstaten och
statens skogs-
läroverk.

Hos Eders Kungl. Maj:t har lektorn i matematik och skogsindelning vid skogsinstitutet S. V. Söderqvist — under förmälan att han från den 17 december 1897 till den 8 maj 1903, då han utnämnts till sin nuvarande befattning, tjänstgjort såsom underlärare vid Ombergs skogsskola — i underdånighet gjort framställning därom, att Eders Kungl. Maj:t täcktes bereda honom rättighet att i afseende å ålderstillägg å sin lön tillgodoräkna sig den tid, hvarunder han sålunda tjänstgjort såsom underlärare vid förenämnda skogsskola.

Efter särskilda nådiga remisser hafva domänstyrelsen den 15 mars 1904 och statskontoret den 6 maj samma år häröfver afgifvit underdåniga utlåtanden, därvid domänstyrelsen, med öfverlämnande af infordradt yttrande af direktören vid skogsinstitutet, anført, att enligt nådiga brevet den 29 november 1889 och nådiga kungörelsen af samma dag angående villkoren för åtnjutande af löneförmåner för tjänstemän och betjante vid skogsstaten jägmästare ägde åtnjuta två ålderstillägg å 500 kronor respektive 5 och 10 år efter jägmästarbefattningens tillträdande, under villkor, att innehafvaren under mer än fyra femtedelar af denna tid själf bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst, och att hans tjänstgöring därunder varit af beskaffenhet att kunna väl vitsordas, samt med iakttagande, att den högre aflöningen ej finge tillträdas förrän vid början af kalenderåret näst efter det år, då den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; hvilken rätt blifvit genom nådiga kungörelsen den 6 juni 1890 utsträckt till ytterligare ett ålderstillägg efter 15 års dylik tjänstgöring.

Genom nådigt bref den 3 juni 1892 angående de för förvaltningen af statens domäner anvisade anslag m. m. hade, bland annat, dels fastställts ny stat för skogsinstitutet, enligt hvilken hvardera af de två lektorerna vid institutet ägde åtnjuta 3,500 kronor lön och tjänstgöringspenningar, dock att, under villkor, som stadgats i samma dag utfärdad nådig kungörelse, lönen efter 5 år kunde höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor, dels ock förklarats, att jägmästare

ägde i fråga om rätt till ålderstillägg räkna sig tillgodo den tid, han innehåft befattning såsom lektor vid skogsinstitutet, föreståndare för statens skogsskola eller underlärare vid Ombergs skogsskola, vare sig befattningen innehåfts på grund af konstitutorial eller, i följd af fråga om skogsläroverks reglering, endast på nådigt förordnande, allt under villkor, som stadgades i nådiga kungörelserna den 29 november 1889 och den 6 juni 1890.

[8.]

Däremot funnes intet stadgande, som berättigade lektor vid skogsinstitutet att för ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, han innehåft befattning vare sig inom skogsstaten eller vid statens skogsskolor.

Det måste emellertid påtagligen vara fruktbringande för skogsinstitutet, om därstädes såsom lärare anställdes personer, hvilka förut under tjänstgöring såsom jägmästare eller föreståndare för skogsskolor eller underlärare vid Ombergs skogsskola i orterna förvärfvat praktisk erfarenhet i skogshushållningen, men dylik förflyttning vore tydligen för tjänstemannen mindre lockande, när den blefve för honom ekonomiskt förlustbringande därigenom, att den tid, som för ålderstilläggs beräkning intjänats i förutvarande befattning, icke komme honom tillgodo i den nya tjänsten. På grund af hvad sålunda anförts, har domänstyrelsen, under erinran att dylik växelverkan redan nu ägde rum mellan jägmästare och första gradens tjänstemän hos domänstyrelsen på grund af nådiga brefvet den 3 juni 1892, hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att medgifva, att lektor vid skogsinstitutet måtte för ålderstilläggs åtnjutande tillgodoräkna sig den tid, han innehåft befattning såsom jägmästare, föreståndare för statens skogsskola eller underlärare vid Ombergs skogsskola, allt under de villkor i öfrigt, som stadgades i nådiga kungörelserna den 29 november 1889 och den 3 juni 1892.

Därjämte har styrelsen — under framhållande, att direktören vid skogsinstitutet och öfverjägmästare måste anses i det närmaste jämställda, i det att aflöningen i lön och tjänstgöringspenningar för den förre enligt stat, fastställd den 3 juni 1892, utgjorde 4,500 kronor jämte fri bostad och vedbrand, samt för den senare, enligt den 29 november 1889 fastställd stat, 4,800 kronor utan naturaförmåner, hvarjämte båda kunde efter intjänat 5 år komma i åtnjutande af 600 kronors ålderstillägg — hemställt, att enär vid ledighet inom dessa viktiga befattningar det ingalunda vore uteslutet, att till direktör lämplig person vore att finna bland öfverjägmästarna, eller att direktör borde transporteras till öfverjägmästarebefattning, Eders Kungl. Maj:t täcktes, för underlättande af dylika förflyttningar, i nåder bereda rätt

- [8.] dels för direktör vid skogsinstitutet att i fråga om ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, han varit öfverjägmästare, dels ock för öfverjägmästare att i samma afseende tillgodoräkna sig den tid, han varit direktör vid skogsinstitutet, allt under de villkor i öfrigt, som stadgades i nyssberörda nådiga kungörelser den 29 november 1889 och den 3 juni 1892.

Statskontoret har i sitt underdåniga utlåtande anført, bland annat, att medan aflöningen för lektor vid skogsinstitutet utgjorde 3,500 kronor med två ålderstillägg å 500 kronor hvarterda, underläraren vid Ombergs skogsskola åtnjöte en aflöning af endast 1,500 kronor jämte bostad och vedbrand.

Af denna betydande skillnad i aflöningsförmåner liksom af det förhållande, att Ombergs skogsskola vore afsedd att förbereda skogseleverna till inträde vid skogsinstitutet, syntes framgå, att ifrågavarande underlärares tjänstgöring icke vore jämförlig med en lektors vid skogsinstitutet. I betraktande häraf syntes ett medgifvande, att tjänstgöring såsom underlärare vid Ombergs skogsskola finge tillgodoräknas för ålderstillägg å lektorsbefattning vid skogsinstitutet, icke öfverensstämma med de principer, som i allmänhet plägade följas i frågor af förevarande art, och ett dylikt medgifvande syntes därför böra ifrågakomma endast, så framt detta på grund af särskilda omständigheter visade sig nödvändigt eller af synnerlig vikt för skogsväsendet. Hvad sålunda anförts vore i väsentlig grad tillämpligt äfven rörande förslaget om rätt för lektor vid skogsinstitutet att för ålderstillägg tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring såsom föreståndare för statens skogsskola, oaktadt några af dessa föreståndare vore högre aflönade än underläraren vid Ombergs skogsskola, i det att de åtnjöte, utom bostad, 2.600 kronor om året.

Till förmån för det väckta förslaget om rätt för lektor vid skogsinstitutet att för ålderstilläggs åtnjutande tillgodoräkna sig den tid, han innehåft befattning såsom föreståndare för statens skogsskola eller underlärare vid Ombergs skogsskola, kunde emellertid anföras, att, då sådan skolföreståndare eller underlärare vid befordran till jägmästare, men icke vid befordran till lektor vid skogsinstitutet, ägde för ålderstilläggs åtnjutande tillgodoräkna sig sin tjänstgöring som skolföreståndare eller underlärare, det skulle kunna befaras, att en för lektorsbefattning lämplig skolföreståndare eller underlärare framför att söka befordran till lektor föredroge att afvakta den tid, då han kunde vinna befordran till jägmästare.

Detta skäl syntes statskontoret också kunna tillmätas den betydelse, att det blefve afgörande för frågans bedömande; och i enlighet med denna uppfattning kunde den för föreståndarne för statens skogsskolor samt underläraren vid Ombergs skogsskola nu ifrågasatta förmanen anses böra medgifvas såsom en följd af den dem förut medgifna rätt att i fråga om ålderstillägg såsom jägmästare räkna sig till godo den tid, de innehåft tjänst såsom skolföreståndare eller underlärare.

[8.]

Mot förslaget, i hvad det afsåge framställning därom, att lektor vid skogsinstitutet finge för ålderstillägg tillgodoräkna sig tid, hvarunder han innehåft jägmästarbefattning, hade — för så vidt ett stadgande härom kunde anses få någon praktisk betydelse — statskontoret icke något att erinra, liksom ej heller mot hvad domänstyrelsen föreslagit rörande bestämmelserna om ålderstillägg för öfverjägmästare och direktör vid skogsinstitutet.

Under åberopande af hvad de i ärendet hörda myndigheterna sålunda anført, hvartill jag för min del icke har något att tillägga, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att medgifva,

att rätt till tjänstårsberäkning för åtnjutande af ålderstillägg må tillkomma dels direktör vid skogsinstitutet för den tid, hvarunder han innehåft befattning såsom öfverjägmästare, dels öfverjägmästare för den tid, under hvilken han varit direktör för skogsinstitutet, dels ock lektor vid skogsinstitutet för den tid, hvarunder han varit jägmästare, eller innehåft befattning såsom föreståndare för statens skogsskola eller underlärare vid Ombergs skogsskola.

Skiften och afvittringar.

Uti underdånig skrifvelse den 26 november 1904 har landtmäteristyrelsen anmält, att kostnaderna för afvittringen under år 1906 af Eders Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande beräknats för Västerbottens län till 36,532 kronor och för Norrbottens län till belopp, ej understigande 35,000 kronor; och har landtmäteristyrelsen för egen del förklarar sig anse, att kostnaderna för afvittringsverkets fortsättande under år 1906 borde beräknas till i rundt tal 72,000 kronor. Därjämte

[9.]

*Godtgörelse
åt afvittrings-
landtmätare.*

[9.] har styrelsen upplyst, att den vid 1905 års slut påräkneliga behållningen å anslaget till skiften och afvittringar jämte 1906 års ordinarie anslag för samma ändamål är fullt tillräcklig att betäcka dessa kostnader, i följd hvaraf något extra anslag för afvittringsarbetenas fullföljande under år 1906 icke är erforderligt.

Uti berörda skrifvelse afgaf landtmäteristyrelsen jämväl förslag till utgiftsstat för afvittringsverket för innevarande år och anförde därvid, bland annat, att det hittills utgående arfvodet åt föredraganden af afvittringsärenden i Norrbottens län, utgörande 1,200 kronor samt af Riksdagen under senare år medgifven förhöjning af 400 kronor och därjämte ersättning för mistade sportler, syntes skäligen högt i betraktande af de genom afvittringens fortgång minskade arbetena. På grund häraf och då mängden af föredragandens göromål lika litet som beloppet af mistade sportler läte sig på förhand beräkna, förklarade sig landtmäteristyrelsen anse det lämpligast, att arfvodet till föredraganden af afvittringsärenden hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshållande i Norrbottens län, i likhet med hvad för Västerbottens län funnes föreskrifvet, icke upptoges i staten, utan att Eders Kungl. Maj:t måtte efter utgången af hvarje år bestämma det arfvode, som borde tillkomma nämnde föredragande. Vid ärendets föredragning den 16 december nästlidna år täcktes Eders Kungl. Maj:t fatta beslut i öfverensstämmelse med hvad landtmäteristyrelsen sålunda hemställt.

Någon framställning till Riksdagen om arfvodestillökning för år 1906 åt ifrågavarande föredragande synes under dessa förhållanden icke böra ifrågakomma.

Jag inskränker mig därför till att, i enlighet med hvad landtmäteristyrelsen i ofvanberörda skrifvelse hemställt, tillstyrka, att, på det att afvittringslandtmätarne i Västerbottens och Norrbottens län må för år 1906 komma i åtnjutande af samma aflöningsförmåner, som för innevarande år äro dem beviljade, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att medgifva, att de belopp, hvarmed inkomsterna af tjänsten under år 1906 för afvittringslandtmätarne i Västerbottens och Norrbottens län kunna komma att understiga 3,000 kronor för dem, som tillhöra första lönegraden, och 3,500 kronor för dem, som på grund af ålder i tjänsten åtnjuta arfvodesförhöjning, må desse tjänstemän godtgöras af anslagen till storskiftes- och afvittringsverken.

Rikets allmänna kartverk.

Arbetena med landets *topografiska* och *ekonomiska* uppmätning och kartläggning hafva från början bedrifvits oberoende af hvarandra och hvartdera kartverkets angelägenheter hafva ursprungligen handhafts af skilda myndigheter. Tillkomsten af det *topografiska* kartverket, hvars hufvudsakliga uppgift är att efter förut upprättad plankarta angifva markens ytformer, kan räknas från den tid år 1805, då fältmätningsskären ordnades. Det *ekonomiska* kartverket åter, som närmast afser att åstadkomma kännedom om landets areal samt dennas olika beskaffenhet och fördelning i ekonomiskt hänseende, härleder sig från det år 1827 inrättade så kallade sockenkartverket.

[10.]
Rikets all-
männa kart-
verk
Historik.

Fältmätningsskären erhöll år 1831 benämningen *topografiska* skären och denna införlifvades från och med år 1873 med generalstaben såsom en särskild afdelning af densamma under afdelningschefen vid samma afdelning. Dess egentlige chef var dock chefen för generalstaben.

Det sätt, på hvilket sockenkartverkets bearbetande ursprungligen var anordnad, visade sig inom kort icke vara ägnadt att bringa kartverket till ett snart slut. Genom nådigt bref den 15 april 1859 blefvo emellertid, efter det Rikets Ständer beviljat ökadt anslag till ifrågasvarande kartverk, nya bestämmelser meddelade i ändamål att befrämja detsammans snabbare framåtskridande. Enligt dessa bestämmelser skulle sockenkartverket — hvilket såsom dittills skulle stå under öfverinseende och ledning af öfverdirektören vid landtmäteriet — under namn af *rikets ekonomiska kartverk* bearbetas af skickliga personer inom eller utom landtmäteristaten, hvilka af bemålde öfverdirektör därtill antogos. Hvarje ekonomisk karta skulle i allmänhet omfatta ett härad eller tingslag och skalan bestämdes i allmänhet skola utgöra 1 : 50,000 af den naturliga storleken, dock att afvikelser härifrån kunde, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, ske till 1 : 20,000 i starkt befolkade och till 1 : 100,000 i glest bebodda län. Statistiska beskrifningar till kartorna skulle upprättas och länsvis sammanfattas.

Beträffande särskildt kartarbetet inom Norrbottens län, uppdrogos genom förenämnda nådiga bref den närmaste ledningen af och till-

[10.] synen öfver detta arbete åt dåvarande landshöfdingen i nämnda län P. H. Widmark; och i afseende å Norrbottens läns kartverk skulle till en början enahanda bestämmelser gälla som för det ekonomiska kartverket i södra och mellersta delarna af riket.

Emellertid anhöll Riksdagen år 1870, att Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, i hvad mån de topografiska och ekonomiska kartverken kunde med hvarandra ställas i närmare samband. En kommitté tillsattes, och sedan denna afgifvit utlåtande den 6 februari 1871, förordnade Kungl. Maj:t i öfverensstämmelse därmed den 15 december sistnämnda år, att det påbörjade allmänna ekonomiska stomkartverket i skalan 1 : 20,000, så vidt det anginge de till Svealand räknade och söder därom belägna delarna af riket, skulle fortsättas och afslutas; att däremot utgifning på statsverkets bekostnad af ekonomiska häradskartor i skalan 1 : 50,000 icke, på sätt dittills skett, vidare skulle äga rum, vederbörande landsting, hushållningssällskap och kommuner öppet lämnadt att på egen bekostnad föranstalta om utgifning af sådana kartor; samt att statistiska länsbeskrifningar dock fortfarande skulle på statsverkets bekostnad utgifvas. Därjämte bestämdes, att det ekonomiska kartverket, såväl i hvad det afsåge södra och mellersta delarna af riket som ock i fråga om Norrbottens län, skulle vid ingången af år 1873 ställas under styrelse och ledning af chefen för topografiska kåren. Då vid generalstabens upprättande år 1873 topografiska kåren med densamma införlifvades, blef styrelsen öfver det ekonomiska kartverket öfverflyttad på afdelningschefen vid generalstabens topografiska afdelning, utan att afdelningschefens förman, generalstabschefen, med dessa arbeten hade någon befattning.

I fråga om Norrbottens läns kartverk hade Kungl. Maj:t redan den 18 maj 1860 meddelat ytterligare bestämmelser, hvarigenom, bland annat, medgifvits, att, med afseende å detta läns vidsträckthet och öfriga beskaffenhet, skalan för de ekonomiska kartorna därstädes finge blifva 1 : 100,000 af naturliga storleken. Under bearbetandet af detta kartverk hade å de ekonomiska kartblad, hvilka omfattade kustsocknarna och lappmarkernas så kallade skogsland, upptagits hvad allmänneligen ansågs tillhöra en ekonomisk karta, såsom vägar, sjöar, vattendrag, bostäder, åker, äng, rågångar och kärr m. m., men icke höjdbildning, hvaremot å de kartblad, som omfattade delar af lappmarkernas fjällbygd, äfven angifvits höjdbildning och skogsgränser; och hade sålunda i afseende å dessa senare kartblad jämväl den topografiska kartans ändamål blifvit tillgodosedt. Vidare föreskrefs för detta kartverk genom

nådigt bref den 21 maj 1874, att å kartorna öfver lappmarkerna i deras helhet äfvensom öfver Pajala socken, hvilken i fråga om kartläggning och kartutgifning ansågs böra likställas med lappmarkerna, borde på samma gång upptagas såväl de vanliga ekonomiska föremålen som ock höjdbildning och skog; att dessa kartor, graverade på sten, skulle utgifvas tingslagsvis i skalan 1:200,000; att ekonomiska kartor öfver kustsocknarna, utom Pajala socken, skulle framgent, på sätt dittills skett, utgifvas i skalan 1:100,000; samt att sedermera, med begagnande af därvid använda så kallade svarttryckstenar och med tillhjälp af litografiskt tryck, äfven topografiska kartor öfver kustlandet, innehållande hvad å sådana kartor vanligen återfunnes, skulle tingslagsvis utgifvas med uteslutande af de rent ekonomiska föremålen.

Den fördelning af kartverken under olika chefer, hvilken, såsom förut nämnts, ägt rum, i det att högsta chefskapet öfver det topografiska kartverket utöfvades af chefen för generalstabens, medan styrelsen öfver det ekonomiska kartverket leddes af afdelningschefen vid generalstabens topografiska afdelning, äfvensom kartverkens fördelning på olika departement — det ekonomiska kartverket, däri inberäknadt Norrbottens läns kartverk, lydde under civildepartementet, under det att det topografiska kartverket tillhörde landtförsvarsdepartementet — vållade emellertid vissa slitningar kartverken emellan och förorsakade, att kostnaderna för vissa arbeten blefvo större än som vederbort, om enhet i ledningen ägt rum. Under en följd af år gjordes åtskilliga försök att afhjälpa dessa olägenheter, liksom ock att åstadkomma ett mer ändamålsenligt anordnande af de ekonomiska och topografiska kartarbetena öfver hufvud. År 1877 tillsattes i sådant syfte en kommitté, hvars år 1878 afgifna betänkande i vissa afseenden låg till grund för en till 1880 års Riksdag aflåten nådig proposition i ämnet. Någon lösning af kartverksfrågan vanns emellertid ej vid nämnda riksdag, men med föranledande af ett utaf samma Riksdag gjordt uttalande tillsatte Eders Kungl. Maj:t den 28 maj 1880 en kommission för de allmänna kartarbetena med uppdrag, bland annat, att anordna och låta verkställa praktiska försök för att utröna, hvilka besparingar af tid och kostnader skulle kunna ernås genom att förena de ekonomiska och topografiska kartverken till ett kartverk, med begagnande af en gemensam fältmätning och billiga reproduktionsmetoder, allt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af 1878 års kartverkskommitté afgifna förslag. Sedan bemälda kommission afgifvit underdånigt utlåtande, hvari kommissionen dels redogjorde för de olika försök, som blifvit utförda såväl på fältet som i afseende å olika reproduktionssätt, dels ock uttalade de åsikter,

[10.] till hvilka kommissionen med ledning af dessa försök kommit, huru de allmänna kartarbetena borde för framtiden ordnas, aflät Eders Kungl. Maj:t till 1885 års Riksdag förslag om förändrade hufvudgrunder för bearbetandet af rikets kartverk och om beviljande för år 1886 af de ökade anslagsbelopp, som af desammas tillämpning betingades. Icke heller detta förslag vann Riksdagens godkännande.

Sedan hela kartverksfrågans lösning följaktligen blifvit tills vidare undanskjuten, slog man in på de partiella reformernas väg. I underdånig skrifvelse den 14 oktober 1886 afgaf sålunda afdelningschefen vid generalstabens topografiska afdelning, i ändamål att åstadkomma ett, såvidt möjligt, enhetligt kartverk öfver det nordliga Sverige och för att ställa detta kartverk i närmare samband med de topografiska kartorna öfver södra och mellersta Sverige, förslag till väsentligen ändrade hufvudgrunder för Norrbottenskartverket. Detta hade då fortskridit så långt, att ekonomiska kartor i skalan 1 : 100,000 blifvit i tryck utgifna öfver alla kustlandets tingslag, hvaremot utgifningen ännu icke påbörjats hvarken af topografiska kartor öfver kustlandet eller af ekonomisk-topografiska kartor öfver lappmarkerna. I afseende å sistnämnda båda slag af kartor föreslog afdelningschefen i förberörda underdåniga skrifvelse:

att skalan för utgifningen bestämdes för hela länet till 1 : 200,000;

att kartorna utgäfves i blad, hvilkas kanter på visst angifvet sätt sammanföle med det geografiska gradnätet;

att utgifningen verkställdes medelst heliogravyr;

att höjdbildningen återgäfves genom backstreck (förut enligt det s. k. crayonmaneret) utom för kala fjällpartier, där höjdkurvor borde användas; samt

att s. k. ekonomiska föremål (hufvudsakligen rågångar, åker och äng) återgäfves med härför antagna färger och beteckningar, men att dessa föremål kunde för sådana områden, hvaröfver särskilda ekonomiska kartor funnes utgifna, i vissa delar uteslutas, där sådant för kartans redighet och tydlighet ansåges behöfligt.

De sålunda föreslagna hufvudgrunderna för utgifningen af ifrågasvarande kartor blefvo af Eders Kungl. Maj:t till efterrättelse fastställda genom nådigt bref den 10 december 1886.

Frågan om en förändrad anordning af kartarbetena i deras helhet och om kartverkens omorganisation väcktes åter till lif vid 1893 års riksdag; och i skrifvelse den 2 maj samma år, däri Riksdagen anmälde sitt beslut i fråga om anslag till kartverken för år 1894, uttalade Riksdagen den åsikt, att om en närmare förening mellan de olika kartverken kunde åstadkommas såtillvida, att dels de till dem utgående anslag sammanfördes till ett enda, dels ock de hinder, hvilka för det dåvarande i viss

mån förefunnes för användande af ett verks personal för något af de andras behof undanröjdes, härigenom afsevärda fördelar syntes vara att vinna för såväl de topografiska som de ekonomiska kartarbetena, hvarjämte Riksdagen ifrågasatte, huruvida icke den för Norrbottens län afsedda enklare och i mindre skala försiggående kartläggningen, hvilken syntes vara fullt tillfyllestgörande äfven för de inre, glest bebyggda delarna af mellersta Norrland samt möjligen äfven för vissa delar af södra Norrland och norra Svealand, kunde fortgå icke obetydligt längre söderut än ursprungligen varit bestämdt.

[10.]

I anledning af denna Riksdagens skrifvelse framlade dåvarande chefen för civildepartementet den 13 januari 1894 inför Eders Kungl. Maj:t fullständig plan för kartverkens fortsatta bearbetande; hvarjämte departementschefen, under förutsättning af Eders Kungl. Maj:ts godkännande af sagda plan, hemställde, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för de ekonomiska och topografiska kartarbetenas fortsatta bedrifvande

dels medgifva att — med uteslutande ur riksstaten af den under sjätte hufvudtiteln å ordinarie stat uppförda anslagstitel »rikets ekonomiska kartverk, *reservationsanslag*» tillika med det därunder anvisade anslag, 6,000 kronor — i stället måtte bland anslagen å riksstatens sjätte hufvudtitel under anslagstitel »rikets allmänna kartverk» å ordinarie stat uppföras ett anslag af 178,600 kronor;

dels ock godkänna följande bestämmelser i fråga om arfvoden, reseersättningar och dylikt till de särskilda kartverkens personal:

att arfvode till kartograf bestämdes till 1,500 kronor med tre ålderstillägg å 500 kronor, hvilka utginge efter respektive 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring;

att den officer, som förordnades att handhafva närmaste ledningen af de ekonomiska kartarbetenas utförande, tilldelades ett årligt arfvode af 1,000 kronor, och att årliga arfvoden, hvartdera till ett belopp af 500 kronor, tilldelades de kartografer (högst trenne), hvilka förordnades att biträda vid kartarbetenas öfvervakande och ledning; och

att arfvodena för öfrig civil personal, såsom gravörer med flera — hvilkas aflöningsförmåner delvis måste grundas på beting — äfvensom storleken af de dagaflöningar och reseersättningar, hvilka skulle utgå för arbete å fältet, af Eders Kungl. Maj:t, uppå förslag af afdelningschefen vid generalstabens topografiska afdelning såsom kartverkschef, bestämdes; dock att reseersättningen till de kartografer, som vore sysselsatte med stomkartors upprättande, icke finge utgå med högre belopp än 500 kronor till kartograf, som ledde dessa arbeten, och med 400 kronor till en hvar af de öfrige.

[10.]

I enlighet med departementschefens sålunda gjorda hemställan aflät Eders Kungl. Maj:t framställning i ämnet till 1894 års Riksdag; och denna framställning blef äfven af Riksdagen bifallen.

I samband härmed uteslöt Riksdagen dels det å fjärde hufvudtiteln till fortsättande af generalstabens topografiska arbeten förut på extra stat anvisade anslag å 75,000 kronor, dels ock de å sjätte hufvudtiteln till rikets ekonomiska kartverk uppförda extra anslag å tillhoppa 76,000 kronor, hvarjämte det ordinarie anslaget till landtmäteristaten nedsattes med det belopp, motsvarande 24 besparade andre landtmätarlöner, eller 21,600 kronor, som förut från sistnämnda anslagstitel utgått till det ekonomiska kartverket.

Eders Kungl. Maj:t förordnade därefter genom nådigt bref den 25 maj 1894, att de bestämmelser, som innehölls i förutnämnda, af departementschefen framlagda plan, skulle gälla för de topografiska och ekonomiska kartverkens fortsatta bearbetande. Dessa bestämmelser afsågo:

1:o att för landets ekonomiska och topografiska uppmätning och kartläggning, i likhet med hvad dittills ägt rum, tre olika skalor skulle användas, nämligen:

a) *skalan 1:20,000* för ekonomisk plankarta, försedd med höjdsiffror, öfver Göta- och Svealand, med undantag för Kopparbergs län;

b) *skalan 1:50,000* dels för topografisk kartläggning af några ännu återstående områden söder om 29. bladvåden och af hela det norrländska kustlandet intill Västerbottens läns södra gräns, samt vissa delar af det inre Jämtland, dels för ekonomisk kartläggning, där sådan framdeles kunde ifrågakomma, inom de delar af landet, som ej vore under mom. a) och c) omnämnda;

c) *skalan 1:100,000* dels för topografisk uppmätning af hela den del af landet, som ej redan vore uppmätt eller under mom. b) bestämd att i större skala topografiskt uppmätas, dels för ekonomisk kartläggning af de områden inom norra Sverige, hvilka vore så glest bebodda och odlade, att, liksom dittills skett inom Norrbottens län, både de topografiska och de ekonomiska beteckningarna kunde på samma karta i skalan 1:100,000 inmätas, utan att kartan därpå blefve öfverlastad och otydlig;

2:o att de stomkartor, som sammansattes till underlag för topografisk uppmätning af de delar af landet, hvilka ej blifvit föremål för kartläggning i skalan 1:20,000, skulle utarbetas med hänsyn till att äfven kunna läggas till grund för ekonomiska mätningars utförande;

3:o att den i skalan 1:20,000 upprättade och med höjdsiffror fullständiga ekonomiska plankartan tillsvidare såsom dittills skulle

utgifvas med färgtryck i 1 : 50,000 eller större skala, för så vidt därtill [10.] erforderliga medel kunde från vederbörande län erhållas;

4:o) att *utgifningen* af såväl generalstabens karta i skalan 1 : 100,000 som Norrbottens läns karta i skalan 1 : 200,000 skulle fortsättas efter oförändrad plan och med då använda arbetsmetoder, samt att sistnämnda karta skulle utsträckas äfven öfver hela Västerbottens län jämte af bladindelningen betingade delar af angränsande län;

5:o) att framdeles, sedan under arbetenas fortgång närmare kännedom vunnits om på frågan inverkan förhållanden, efter pröfning af vederbörandes förslag skulle fastställas, huru öfvergången lämpligast skulle ske från kartan 1 : 200,000 öfver landets nordliga del till den från landets sydligare delar norrut fortgående utgifningen af kartan i 1 : 100,000;

6:o) att de ekonomiska och topografiska kartverkens personal, hvarom här nedan under 7:o) sägs, under kartverkschefens ledning skulle utföra alla med landets ekonomiska och topografiska kartläggning och beskrifning förenade arbeten i öfverensstämmelse med de allmänna grunder, som ofvan blifvit angifna, samt i enlighet med därför utfärdad nädig instruktion; samt

7:o) att arbetena skulle utföras af, förutom de vid generalstabens topografiska afdelning kommenderade generalstabsofficerare, hvilkas antal genom nämnda instruktion bestämdes, och generalstabens professor, dels civile kartografer och kartografaspiranter samt generalstabens topografiska afdelnings civila biträden, dels ock från armén kommenderade officerare eller underofficerare samt af kvinnlig personal.

Härjämte förordnade Eders Kungl. Maj:t genom förberörda nådiga bref af den 25 maj 1894:

att i fråga om arfvoden, reseersättningar och dylikt till de särskilda kartverkens personal skulle gälla de af Riksdagen godkända bestämmelserna;

att alla de allmänna kartarbetena rörande frågor skulle genom chefen för civildepartementet inför Eders Kungl. Maj:t föredragas efter gemensam beredning med chefen för landtförsvarsdepartementet; samt

att från och med år 1894 allenast hälften af de dagtraktamenten, hvilka tillkomme aspiranterna vid generalstaben under den tid, de vore kommenderade till tjänstgöring vid de topografiska arbetena, skulle utgå af kartverkets anslag.

I fråga om det norrbottniska kartverkets fortsättning längre söder ut inneburo sålunda de af Eders Kungl. Maj:t den 25 maj 1894 utfärdade bestämmelserna följande:

1:o) att *uppmätningsskalan* 1 : 100,000 skulle användas för topografisk uppmätning å gradbladen mellan 65° n. br. (d. v. s. Norrbottens södra spets) och 63° 30' n. br. (d. v. s. Västerbottens södra spets) med

[10.] undantag för vissa delar af det inre Jämtland, där mätskalan skulle blifva 1 : 50,000;

2:o) att vid *utgifningen* af kartblad öfver sagda område detta skulle ske i skalan 1 : 200,000 efter samma plan och arbetsmetoder som för Norrbottenskartan varit gällande;

3:o) att i fråga om det återstående Norrland, d. v. s. från 63° 30' n. br. söderut, *uppmätningen* skulle ske i skalan 1 : 50,000 inom kustlandet samt i vissa delar af Jämtland, men i öfrigt i skalan 1 : 100,000; samt

4:o) att i fråga om *utgifningen* af kartor öfver detta sistnämnda område utgifningsskalan framdeles skulle bestämmas.

Den 20 december 1894 utfärdade Eders Kungl. Maj:t instruktion för rikets allmänna kartverk; och hänvisades i denna i afseende å skalorna för kartornas upprättande och utgifning till nämnda brefvet den 25 maj samma år.

Slutligen har Eders Kungl. Maj:t, på förslag af dåvarande chefen för rikets allmänna kartverk, genom nädigt bref den 12 november 1897 bestämt, att den för utgifning af karta i skalan 1 : 200,000 öfver Norrbottens och Västerbottens län fastställda plan skulle tillämpas jämväl för hela området söderut intill 61° 30' latitud, där i skalan 1 : 100,000 utgifna kartblad mötte, och att sedermera, då karta i skalan 1 : 200,000 blifvit fullbordad i ofvan nämnda utsträckning, såsom komplettering därtill kartor i skalan 1 : 100,000 skulle såsom specialblad utgifvas öfver sådana mindre områden inom Norrland, där omständigheterna kunde därtill föranleda och kartan i skalan 1 : 200,000 ej syntes tillfyllestgörande. Härigenom har alltså utgifningsskalan 1 : 200,000 blifvit fastställd att i första hand gälla för hela det norrländska kartverket.

Sedan alltså en, såvidt möjligt, fullständig sammanslutning mellan de topografiska och ekonomiska kartverken ägt rum, hafva kartarbetena fortgått efter den genom förberörda nämnda bref den 25 maj 1894 och den 12 november 1897 fastställda plan; och det i riksstaten för år 1895 uppförda anslaget till rikets allmänna kartverk å 178,600 kronor har sedermera utgått med oförändradt belopp. Efter jordbruksdepartementets inrättande år 1900 öfverflyttades beloppet på nämnda departements stat.

Tillkallande af personer för utredning i fråga om lämpligheten af ett förändradt utgifningssätt för generalstabens topografiska karta öfver Norrland.

Emellertid hafva på senare tid och särskildt vid behandlingen inom Riksdagens Andra Kammare den 11 mars 1903 af frågan om regleringen för år 1904 af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel anmärkningar i olika hänseenden framställts emot det nuvarande utgifnings sättet för det topografiska kartverket, hvad Norrland vidkomme. Då det

med anledning däraf syntes vara önskvärdt, att en noggrann och allsidig utredning verkställdes till utrönande, huruvida och i så fall hvilka förändrade grunder lämpligen borde föreskrifvas för berörda utgifning, hemställde jag till Eders Kungl. Maj:t den 1 maj 1903 om nådigt bemyndigande att tillkalla fyra personer för att, jämte två af Eders Kungl. Maj:t därtill beordrade officerare, verkställa utredning och meddela yttrande i fråga om lämpligheten af ett förändradt utgifningssätt för generalstabens topografiska karta öfver Norrland äfvensom afgifva det förslag i sådant afseende, hvartill de kunde finna anledning; och behagade Eders Kungl. Maj:t bifalla min sålunda gjorda hemställan.

På Eders Kungl. Maj:ts befallning sammanträdde därefter den 23—26 maj samma år generalmajoren C. A. C. Warberg och öfversten N. J. T. Selander med af mig på grund af berörda bemyndigande tillkallade dåvarande t. f. landshöfdingen A. F. O. Cederberg, dåvarande läraren vid Stockholms högskola friherre G. J. De Geer, dåvarande lektorn C. F. E. Carlson och lektorn J. F. Nyström till öfverläggning i ämnet; och i anledning af utaf bemälda personer i skrifvelse den 26 maj därom gjorda framställningar förordnade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 29 i samma månad, att uppritning, heliogravyr och utgifning af kartblad till generalstabens topografiska karta öfver Norrland, med undantag af kartbladen Dufed och Frostviken eller Munsfjället, skulle tills vidare afbrytas, samt anvisade nödigt belopp till bestridande af kostnaderna för anställande af försök medelst förfärdigande af kartor af olika beskaffenhet öfver något mindre område och för verkställande af en förberedande utredning i frågan.

Eders Kungl. Maj:t har sedermera, efter särskilda framställningar af chefen för rikets allmänna kartverk, medgifvit dels den 18 september 1903, att bearbetningen af kartbladen Alanäs, Kålåsen och Kallsjön utaf generalstabens karta öfver Norrland finge, för beredande åt de vid kartverket anställde ritarne af lämplig sysselsättning, fortsättas enligt förut följda grunder, och dels den 19 februari 1904, att de i skalan 1 : 200,000 uppritade bladen Åre och Östersund, hvilka vid tiden för utfärdandet af bestämmelsen om afbrytandet af nämnda kartas utgifning förelegat i så afslutadt skick, att endast korrekturläsning samt tryckning och färgläggning återstått för desammas utgifvande, finge af rikets allmänna kartverk utgifvas och allmänheten tillhandahållas.

Ofvan omförmälda försök och förberedande utredning, hvilkas verkställande af de tillkallade personerna uppdragits åt öfversten Selander, blefvo under dennes ledning utförda under sommaren 1903,

[10.] hvarefter bemälda personer, efter kallelse, ånyo sammanträdde och den 16 november samma år afgåfvo till mig ställdt yttrande i förevarande ämne.

Detta yttrande är af följande lydelse.

Det tillkallade
personernas
yttrande.

»Genom nådig generalorder den 30 nästlidne oktober samt herr statsrådets skrifvelse den 28 i samma månad hafva undertecknade kallats till sammanträde för fortsatt öfverläggning i fråga om lämpligheten af ett förändradt utgifningssätt för generalstabens topografiska karta öfver Norrland.

Härvid har för oss framlagts resultaten af de försök, som jämlikt vår skrifvelse till herr statsrådet den 26 maj innevarande år anförtratts undertecknad Selander att utföra medelst förfärdigande af kartor af olika beskaffenhet öfver Sundsvallstrakten, och har i sådant afseende företetts dels ny heliogravyr i skalan 1:200,000 ¹⁾, där för vinnande af större tydlighet åtskilliga förenklingar företagits, i det att till exempel de öppna habitationerna, utmärkande i mantal satta gårdar, utbytts mot svarta fyrkanter, habitationerna för backstugor och dylika mindre lägenheter borttagits samt en del namn uteslutits, hvarjämte vägarna kraftigare markerats, dels ock fotolitografiskt aftryck af en i skalan 1:100,000 ritad plåt öfver samma område, ²⁾ hvarjämte till jämförelse framlagts kartverkets äldre heliogravyr i skalan 1:200,000 öfver ifrågavarande område ³⁾ äfvensom öfvertryck af båda heliogravyr-plåtarna. ⁴⁾ Däremot har icke kunnat företes någon heliogravyr i skalan 1:100,000 öfver området; och hafva vi, vid det upplysta förhållande att sådant tryck icke skulle kunna blifva färdigt förr än i början af nästkommande år och dessutom förorsaka ytterligare, ej fullt nödiga kostnader, ansett oss icke böra af denna anledning uppskjuta afgifvandet af vårt utlåtande i frågan.

Då utgifningen af generalstabens karta öfver Norrland i enlighet med den 1894 och 1897 fastställda planen redan fortskridit så långt, att alla kartblad öfver Norrbottens län äro utgifna samt flertalet blad öfver Västerbottens och Jämtlands län äro färdiga eller till utgifning beredda, är uppenbart att — för så vidt ej hela kartan öfver Norrland skall göras om — vår uppgift att yttra oss om lämpligheten af ett förändradt utgifningssätt af nämnda karta måste bli väsentligen begränsad. Som vi enhälligt äro af den meningen, att man först och

¹⁾ Bil. A 1. — ²⁾ Bil. A 2. — ³⁾ Bil. A 3. — ⁴⁾ Bil. A 4 och A 5. Af kostnadsskäl äro vid tryckningen alla här nämnda kartor utförda i öfvertryck efter nyare och äldre heliogravyrer.

främst måste tillse att få kartverket öfver Norrland afslutadt, innan vissa delar däraf göras om, och att åtminstone för de vidsträckta, glest befolkade bygderna i det inre af landet skalan 1:200,000 kan anses vara tillräcklig, hafva vi framför allt riktat vår uppmärksamhet på att tillse, huru det tätare bebyggda kustlandet söder om Västerbottens län och ned till 61° 30' nordlig bredd skulle kunna i kartografiskt afseende på lämpligaste sätt tillgodoses.

Vid bedömande af den föreliggande frågan hafva hufvudsakligen två meningar gjort sig gällande.

Undertecknade *Warbergs*, *Cederbergs* och *Selanders* uppfattning i afseende på spörsmålet om lämpligaste sättet för den fortsatta utgifningen af kartorna öfver Norrland är följande.

Ur militärisk synpunkt är det af den största vikt, att med terrängbeteckning försedda användbara kartor öfver Norrland snarast möjligt varda tillgängliga för att tillgodose behovet ej mindre vid öfningars bedrivande i fredstid än vid ett eventuellt krigsutbrott, hvadan ingen åtgärd bör vidtagas, som är ägnad att fördröja det norrländska kartverkets utgifning.

Ur samma synpunkt är det för öfningarna och operationerna nödvändigt, att angränsande kartblad kunna med hvarandra konnekteras, hvadan sålunda deras utgifningsskala måste vara gemensam, enär icke blott för det högre befälet och staberna utan snarare ännu mer för det lägre truppbefälet stora svårigheter, med däraf lätteligen följande misstag och förvecklingar, uppstå vid begagnandet af kartor i olika skalor.

Den genom kungl. brefvet den 12 november 1897 fastställda gränslinjen mellan utgifningsskalorna för södra Sverige i 1:100,000, och för norra Sverige i 1:200,000 är vald med fästadt afseende vid att olägenheterna af öfvergången från den ena kartskalen till den andra måtte med hänsyn till sannolika öfningstrakter och operationsområden varda de minsta möjliga.

Ett öfvergifvande af den för norrländska kartverket genom nämnda nådiga bref fastställda enhetsskalen 1:200,000, i ändamål att utgifva ett större eller mindre antal kartblad i skalan 1:100,000, skulle dels försena kartverkets fullbordande dels omöjliggöra en del angränsande kartblads konnektering.

De kartprof öfver Sundsvallstrakten i öfverensstämmelse med beteckningssättet och färgläggningen å Norrbottens-kartorna, som föreligga efter under innevarande års sommar utförda försök, visa, att kartor i skalan 1:200,000 äro tillräckligt användbara för att tills

[10.] vidare tillgodose så väl militära som andra praktiska behof och för de sistnämnda tillsammans med de tillgängliga fotografiska aftrycken i skalan 1 : 50,000 till och med bättre än enbart kartor i skalan 1 : 100,000.

Utgående från nu anförda förhållanden anse vi, att hela det norrländska kartverket i skalan 1 : 200,000 snarast möjligt bör fullbordas i öfverensstämmelse med det beteckningssätt och den färgläggning, som användts för kartorna öfver Norrbottens län och det öfver Sundsvalls-trakten under innevarande års sommar utförda kartprof i sistnämnda skala, hvarvid äfven de redan utgifna otillfredsställande kartbladen Hudiksvall och Sundsvall böra omarbetas, samt att, om den utgifning af kartblad i skalan 1 : 100,000 öfver tätare bebyggda områden, som i nädiga brefvet den 12 november 1897 ställts i utsikt att framdeles utföras, skall påskyndas, uppfyllandet af detta önskemål ovillkorligen kräfver ökad anslag, på det att icke utgifvandet af kartorna i enhets-skalan må fördröjas.

Undertecknade *De Geer, Carlson* och *Nyström* hafva däremot för-enat oss om följande uttalande i frågan:

En bland orsakerna, hvarför man beslöt att kartlägga Norrland i mindre skala än det öfriga Sverige, var, såsom det heter i Kungl. Maj:ts beslut härom den 12 november 1897, att »området ifråga, om man undantoge trakten närmast Sundsvall, vore glest bebodt i jämförelse med södra Sverige, hvadan kartan öfver detsamma icke borde blifva rikare försedd med beteckningar för vägar, bostäder och andra konstgjorda föremål, än att dessa beteckningar mycket väl kunde inrymmas i skalan 1 : 200,000». Enligt vår mening har det emellertid visat sig, att flera trakter af Norrland äro så pass tätt bebyggda, att man icke kan på en karta i så liten skala få in alla de data, som böra finnas på en generalstabskarta. Försöket att inpressa allt sådant har alldeles misslyckats, såsom till fullo framgår af de utgifna bladen Hudiksvall och Sundsvall, hvilka af denna orsak blifvit allt för otydliga och nästan odugliga. Nu kan man på två sätt söka afhjälpa de nämnda olägenheterna. Man kan göra kartan tydligare genom att utlämna en mängd kartografiska detaljer eller man måste välja en större utgifnings-skala. Enligt vår mening är den förra utvägen ej tillfredsställande. Detta visas af det i sommar gjorda försöket i denna riktning, hvilket försök väl lämnat en vacker och läsbar karta men endast på bekostnad af en stor del kartografiska uppgifter af icke ringa värde. Af de 212 å 100,000-delskartan förekommande namnen saknas å 200,000-delskartan 64 eller nära $\frac{1}{3}$. Ensamt på Alnön hafva utelämnats 658 habitationer, 19 vägar, 5 stigar och 25 procent af höjduppgifterna samt af kärren

för att få kartan i denna mindre skala fullt läsbar, hvarjämte kärr och terrängformer ofta så skematiskt återgifvits, att orientering ute å marken i hög grad försvårats. Men enligt vår tanke blir kartan härigenom alltför otillfredsställande; denna utväg kunna vi alltså icke tillstyrka. [10]

Det återstår då blott att välja den större skalan. Ingen förnekar, att denna i och för sig är bättre än den mindre, hvarjämte den för vissa norrländska trakter är lika befogad som för södra Sverige, då dessa trakter äro lika tätt befolkade och lika mycket uppodlade som de flesta sydligare landsdelar. Endast en karta i skalan 1:100,000 kan lämna en i detalj någorlunda trogen bild af terrängen och endast denna karta är därför tillfredsställande för andra praktiska syften än de rent militära. Den blir också för den del af allmänheten, som ej kan nöja sig med en karta i skalan 1:200,000, mycket billigare än de nu för allmänheten tillgängliga bladen i skalan 1:50,000, då nämligen ett helt zonblad i sistnämnda skala kostar 6 kronor eller omkring 8 gånger mer än ett blad i skalan 1:100,000. Äfven i militäriskt afseende bör den större skalan — redan förut använd för hela södra Sverige — vara i och för sig bättre än den mindre. Men en olägenhet, som icke kan förnekas, ligger däri, att bladen i den större skalan skulle komma att omgifvas af kartblad i den mindre skalan. Att detta måste vålla svårigheter är tydligt, men vi kunna ej anse dessa lika stora, som de olägenheter äro, hvilka härflyta genom användandet af en allt för liten kartskala i en tätt befolkad trakt. Endast då militära operationer äga rum på gränsområdet mellan de båda skalorna, göra sig de nämnda olägenheterna gällande. Enellertid gifves det en utväg, som skulle minska dem och som i följd däraf bör begagnas, den nämligen att förse kartbladen i skalan 1:200,000 med en gränsszon från de angränsande bladen i skalan 1:100,000 samt härigenom förmedla öfvergången mellan de båda skalorna.

Då vi alltså anse, att den mindre skalan är ur andra praktiska synpunkter än den rent militära fullständigt olämplig samt att äfven den militära hänsynen blir väl tillgodosedd genom nyss nämnda åtgärd, så kunna vi ej undgå att tillstyrka, att för de här afsedda tätast befolkade trakterna kartor i skalan 1:100,000 måtte utarbetas. Den ökade kostnad, som häraf skulle föranledas för statsverket, kan afsevärdt nedbringas genom öfvergående till en mätningsskala af 1:100,000, hvilket, jämlikt uppgift i förberörda kungl. bref, för hvarje ännu ej mätt blad af den topografiska kartan medför en minskning i kostnaden af 16,000 kronor, hvaraf dock något bör afdragas, då kartorna skola rekognosceras och utföras i samma skala.

[10.] Härtill kommer den betydande tidsvinst, som genom omförmälda förfaringsätt åstadkommes.

Vi vilja således föreslå:

dels att den för Sveriges topografiska kartor söder om 26:e bladvåden af Kungl. Maj:t fastställda skalan 1 : 100,000 äfven måtte användas för södra Norrlands närmast norrut angränsande kustområde, dock med iakttagande därvid,

att den för hela norra Sverige hittills följda indelningen af kartan i gradafdelningar bibehålles;

att gränsen för sagda kustområde väster ut bestämmes till 2° väster om Stockholm och åt norr till 63° 30' n. br.;

att områdets gränzon mot omgifvande kartblad i skalan 1 : 200,000 till en bredd af exempelvis ungefär 5 centimeter — således motsvarande ungefär 1 mil — äfven återgifves å dessa senare och i deras skala, men

att de redan i skalan 1 : 200,000 utgifna bladen nr:is 84 Hudiksvall och 79 Sundsvall änyo utgifvas i skalan 1 : 100,000 först då alla öfriga från militär synpunkt viktiga, men ännu utgifna norrländska kartblad hunnit avslutas, samt

att således dessförinnan i skalan 1 : 100,000 skulle utgifvas endast bladen 68, 69, 70, 74, 75 och 80, tillsammans omfattande en landyta, som understiger arealen af 3½ helt och hållet af land upptagna kartblad;

dels att — med särskild hänsyn till det militära krafvet på kartarbetenas påskyndande — för samtliga återstående gradafdelningsblad fastställles mätningsskalan 1 : 100,000, och

att vid mätningarnas utförande inom de kartområden, som äro afsedda för utgifning i skalan 1 : 100,000 såväl enligt ofvan angifna förslag som eventuellt framdeles enligt den förut fastställda planen, hänsyn härtill tages;

dels ock att konceptkartorna så utföras, att de i händelse af behof omedelbart kunna användas såsom original för utgifvandet af provisoriska kartblad i mätningsskalan, reproducerade med ljustryck eller, såvida renritning med tusch utan för stor tidsutdräkt kan införas, med fotolitografi; samt

att de kartblad i skalan 1 : 200,000, hvilka hädanefter komma att utgifvas, förfärdigas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det på kommitterades förslag utförda försöket i nämnda skala (försök litt. A).

De approximativa beräkningar, som, med ledning af från generalstabens topografiska afdelning och generalstabens litografiska anstalt

erhållna uppgifter, af oss verkställt öfver kostnaderna för utförande af kartor öfver det uti nyssnämnda sex kartblad innefattade kustområdet i de föreslagna olika skalorna, hafva visat att, sedan kostnaderna för stomkartor och fältmätning, hvilka kostnader blifva gemensamma för bägge skalorna, frändragits, återstående kostnaden för utförande af en 200,000-delskarta utgör cirka 23,000 kronor, medan samma kostnad för utgifvande af karta öfver området i 100,000-dels skalan uppgår till cirka 70,000 kronor, hvartill måste läggas kostnaden för den föreslagna utgifningen i den mindre skalan af gränzonen mellan kartblad i de olika skalorna, hvilken kostnad beräknas till cirka 6,000 kronor. Skillnaden i kostnad för kartor i skalan 1 : 200,000 öfver den vid kartutgifningen i 100,000-dels skalan såsom oundgängligen nödvändig ansedda gränzonen samt hela områdets återgifvande i den mindre skalan utgör således endast cirka 17,000 kronor. [10.]

Beträffande den tid, som kan väntas åtgå för utgifvande af kartor öfver det ifrågavarande området i de olika skalorna, har beräknats, att ett utgifvande af karta öfver området i 100,000-dels skalan drager 3 gånger så lång tid som kartans utgifvande i 200,000-dels skalan, därest ej nuvarande arbetspersonal och anslag ökas.

Utgående från dessa beräkningar och med hänsyn därtill, att det synes oss alla synnerligen önskvärdt att öfver de tätare bebyggda delarna af mellersta Norrland erhålla en för alla behof användbar karta i den större skalan, under det att å andra sidan de militära ledamöterna bland oss finna det oundgängligen nödvändigt att för erhållande af en enhetlig karta öfver Norrland äfven det nu ifrågavarande området kartlägges i skalan 1 : 200,000, finna vi oss kunna enas om en gemensam framställning, afseende ett samtidigt utgifvande af kartor öfver meranämnda område i de bägge olika skalorna; och få vi sålunda hemställa, att herr statsrådet måtte vidtaga åtgärder för ett samtidigt utförande i skalorna 1 : 100,000 och 1 : 200,000 af bladen 68, 69, 70, 74, 75 och 80 utaf generalstabens topografiska karta, utan att därigenom utgifningen af kartverket i dess helhet fördröjes; och torde härvid böra tagas i öfvervägande, huruvida icke för nedbringande af de ökade kostnaderna en förminskad mätningsskala af 1 : 100,000 kan användas för blad, som ännu icke blifvit mätta.

Tillika vilja vi i detta sammanhang såsom några kartverket främjande önskemål framhålla:

att för att uppöfvad arbetsskicklighet måtte i högre grad än på senare tid kunnat äga rum, komma kartarbetet till godo, kartverks-

[10.] personalen måtte erhålla en mer stadigvarande karaktär än som låter förena sig med det vid generalstaben rådande passage-systemet samt den för truppbefälet ökade öfningstiden;

att uti kartverkskommissionen måtte insättas en ledamot med speciell kännedom om de tekniska förfaringssätten vid kartors framställande, för att tillkallas, då tekniska frågor föreligga;

att före hvarje nytt kartblads publicerande detsamma måtte remitteras till någon språkforskare för revidering af de å kartorna upptagna namnen;

att nödig revision af äldre kartblad af generalstabens karta öfver Sverige måtte företagas, hvarvid de under Kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lydande distriktstjänstemännen torde kunna lämpligen anlitas för inläggning af nya järnvägar och andra viktigare förbindelseleder;

att särskildt beträffande Norrland, de trakter, som under sommaren fältmätts, måtte under påföljande vinter genomresas af rekognoscörer för kartkonceptens fullständiggående genom inritning af vintervägar;

samt att, till undvikande af förslitning af själfva originalplåtarna, dessa icke, såvidt möjligt, måtte användas för tryckning af kartupplagor.

Förut omförmälda försöksmateriell bifogas. Stockholm den 16 november 1903.»

Öfver det af de tillkallade personerna sålunda afgifna yttrandet anbefalldes kommissionen för de allmänna kartarbetena genom nådig remiss den 20 november 1903 att afgifva underdånigt utlåtande äfvensom taga i öfvervägande, huruvida, med hänsyn till den i berörda yttrande gjorda framställning, någon ändring funnes böra föranledas i det från chefen för Rikets allmänna kartverk till Eders Kungl. Maj:t inkomna förslag till arbetsplan och till inkomst- och utgiftsstat för år 1904 för kartverket samt till förändrade grunder för den civila personalens vid samma kartverk aflöning.

Kartverks-
kommissionens
utlåtande
den 8
december
1903.

Uppmät-
ningsskalan.

Kartverkskommissionen afgaf den 8 december 1903 utlåtande särskildt såvidt anginge remissens senare del; och har kommissionen därvid förklarat sig anse, att det enda af de utaf de tillkallade personerna framlagda förslag, hvars tillämpning skulle kunna rubbande inverka på de af kartverkschefen uppgjorda planerna för kartarbetet och för kartverkets stat för år 1904, vore det ifrågasatta införandet af skalan 1 : 100,000 eller annan mindre skala än 1 : 50,000 såsom mät-

skala för det område af norrländska kustlandet, hvars kartläggande i såväl 1:100,000 som i 1:200,000 framhållits såsom önskvärdt. Ty — fortsätter kommissionen — om man undantog de af kartverkschefen föreslagna fältarbetena på bladet Kallsjön, som ej alls berördes af den under utredning varande frågan, vore 1904 års samtliga topografiska nymätningar afsedda att äga rum å denna i de tillkallade personernas skrifvelse omnämnda landsträcka, hvilken de angifvit såsom begränsad väster ut af 2° väster om Stockholm och i norr sträckande sig till 63° 30' n. br.

[10.]

Detta område innefattade gradbladen Sollefteå, Örnsköldsvik, Husum, Indal, Härnösand och Brämö; och då af detsamma hela bladet Sollefteå, ⁵/₆ af bladet Indal samt delar af bladen Brämö och Husum redan vore uppmätta i skalan 1:50,000, kunde tydligen den ifrågasatta förändringen beträffande uppmätningsskala endast afse en ytvidd af nedan angifven storlek å följande blad, nämligen:

å bladet Örnsköldsvik	35,41 kv.-mil,
» » Husum	2,58 » » ,
» » Indal	7,06 » » ,
» » Härnösand	19,44 » » samt
» » Brämö	0,56 » »

eller summa 65,05 kv.-mil.

Frågan gällde alltså, huruvida uppmätningen af dessa 65 kvadratmil skulle äga rum i skalan 1:50,000 enligt nu gällande grunder, i hvilket fall uppmätningen beräknades blifva fullbordad under år 1905, eller i den föreslagna skalan 1:100,000 eller i annan skala mellan 1:50,000 och 1:100,000, och om i senare fall detta föranledde en ändring i 1904 års arbetsplan.

Vid bedömandet af denna fråga har kartverkskommissionen till bepröfvande upptagit de i de tillkallade personernas yttrande för användandet af en större mätningsskala angifna skäl, nämligen den minskning i kostnader och den tidsvinst, som därigenom skulle ernås; och funne kommissionen på anförda grunder, att, om än en besparing syntes stå att vinna genom begagnandet af den större mätningsskalan 1:100,000, densamma dock för ingen del kunde komma att uppgå till den af de civila tillkallade beräknade storleken, eller 16,000 kronor för hvarje kartblad, samt att ett antagande af sagda mätningsskala snarare vore ägnadt att försena än att påskynda ifrågavarande kartarbets fullbordande. Förglömnas finge ej heller att, om än en rekognoscering i skalan 1:100,000 komme att medföra minskade utgifter, denna

- [10.] kostnadsminskning blott kunde vinnas genom uppoffringar i fråga om kartans godhet. Vid här ifrågavarande arbeten kunde nämligen en karta, utförd i samma skala som konceptet, ej blifva så god som möjligt och önskligt vore, och orsaken härtill låge i den fullständigt oriktiga principen att, när det gällde kartor i *liten* skala, använda ett tillvägagångssätt sådant som det ifrågasatta. En dylik princip hade tillförene tillämpats inom vissa delar af södra och sydvästra Sverige, men måst öfvergifvas, då kartorna blifvit allt för generaliserade. Därtill komme slutligen, att vid öfvergifvandet af uppmätningen i 1 : 50,000 icke blott krigsledningen utan äfven allmänheten skulle beröfvas möjligheten att äga tillgång till reproduktioner af kartkoncept i denna skala.

Kommissionen har på grund häraf anhållit, att Eders Kungl. Maj:t måtte fastställa de af kartverkschefen afgifna förslag till arbetsplan och till inkomst- och utgiftsstat för 1904 äfvensom förslaget till förändrade grunder för den civila kartverkspersonalens aflöning, hvars tillämpning ej i något afseende kunde komma att beröras af de framställningar, som återfunnes i de tillkallade personernas skrifvelse.

Berörda förslag till arbetsplan och till inkomst- och utgiftsstat blefvo ock af Eders Kungl. Maj:t den 31 december 1903 fastställda.

Kartverkskommissionens utlåtande den 8 september 1904.
Utgifnings-skalan och betecknings-sättet m. m.

Öfver det af de tillkallade personerna afgifna yttrandet i öfriga delar har kartverkskommissionen den 8 september 1904 afgifvit underdånigt utlåtande. Kommissionen har därvid anfört hufvudsakligen följande.

Allt efter tillkomsten af de i det föregående omnämnda beslut, som gifvit upphof åt Norrlandskartan, kunde densamma indelas i tre zoner:

1:o området från Sveriges nordspets till 65° n. br.;

2:o ” ” 65° n. br. till 63° 30' n. br. och

3:o ” ” 63° 30' n. br. till 61° 30' n. br.;

hvarvid tillika vore att märka, att, jämlikt Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut, de under 1:o och 2:o omnämnda zonernas gradblad vore att anse såsom topografisk-ekonomiska, under det att i fråga om 3:e zonens blad intet funnes i detta afseende bestämdt, hvarför ock å denna zons hittills utgifna kartblad de ekonomiska föremålen uteslutits. Under det alltså gradbladen inom de båda nordligaste zonerna hade åker och äng begränsade och angifna med särskilda färger samt bygränserna utsatta, vore sådant ej förhållandet inom den sydligaste zonen.

Men mellan de tre zonerna finnes äfven andra olikheter, såsom i fråga om användandet af olika stilar, beteckningen af kronoparker och kyrkor samt framför allt i fråga om beteckningen af habitationer. Under det att å kartan öfver den nordligaste zonen, d. v. s. i det egentliga Norrbottenskartverket, »gård» betecknats genom en liten helsvart kvadrat med 0,6 mm. sida, samt »stuga, torp, nybygge och fäbod» utmärkts med en ännu mindre dylik kvadrat med 0,5 mm. sida, hade man, till följd af svårigheten att skilja dessa olika slag af habitationer från hvarandra, vid kartläggningen af den mellersta och södra zonen följt den i södra Sverige under senare tid använda metoden att teckna »gårdarna» med små, icke utfyllda kvadrater och mindre lägenheter med något mindre, utfyllda dylika.

Men de icke ifyllda kvadraterna eller de s. k. öppna habitatio- nerna hade andra olägenheter. Dels måste de ritas något mindre å 1:200,000-kartan än å en karta i skalan 1:100,000 för att ej taga för stor plats, och dels gjorde bristen på svart ifyllning, att de ej så väl som önskligt vore skilde sig från andra konturer samt från lutnings- streck, något som också i sin mån bidroge till att å sådana ställen, där dylika tecken för habitationer förekomme tillsammans med många andra karttecken, såsom vägar, backstreck, skog och namn, det hela för blotta ögat gjorde ett mindre redigt intryck.

Det vore dessa omständigheter jämte sträfvandet att i den lilla skalan inpassa flera konturer, terrängföremål och namn än samma skala tilläte, som framkallat klagomålen öfver de i och för sig tekniskt fint och samvetsgrannt utförda gradbladen Sundsvall och Hudiksvall. Då det å den trakt, som af dessa blad återgifvits, vore den jämförelsevis stora bebyggdheten och hvad därmed sammanhängde, såsom talrika namn och vägar, hvilka gjort det svårt att utan allt för många ute- slutningar åstadkomma en redig karta i så liten skala som 1:200,000, men då äfven andra delar af Norrland — särdeles dess kustland — vore lika tätt bebyggda, vore frågan den, huruvida öfver hufvud kartor i nyssnämnda skala kunde till åsyftadt bruk utföras öfver det mer be- folkade norrländska kustlandet utan att vara hvarken för intetsägande eller för öfverlastade af detaljer, samt hvilka förändringar i fråga om beteckningssätten i så fall borde vidtagas.

Det på de tillkallade personernas föranstaltande utförda kartprofvet öfver Sundsvallstrakten hade af de militära tillkallade ansetts »visa, att kartor i skalan 1:200,000 äro tillräckligt användbara för att tillsvidare tillgodose såväl militära som andra praktiska behof». Hvad själfva terrängritningen å detsamma beträffade, hvilken vore alldeles likartad

[10.] med det redan utgifna Sundsvallsbladets, syntes mot densamma intet vara att erinra. Men ifrågavarande kartprof vore i andra afseenden mindre tillfredsställande. Till en början vore att märka, att å den jämförelsevis obetydliga areal, som af kartprofvet upptoges — 3,6 kvadratomil eller, efter frånräknande af vatten, 2,8 kvadratomil — uteslutits icke mindre än 2,072 habitationer, 68 namn, 50 vägbitar och 69 höjdsiffror, och det vore alltså först med uppoffrandet af alla de upplysningar, som de sålunda uteslutna karttecknen i sig innefattade, som 1: 200,000-kartans redighet och öfverskådlighet vunnits. Därtill komme, att vid uteslutningen af habitationer, hvilkas återgifvande på ett deras betydelse motsvarande sätt vore af synnerlig vikt i både civilt och militärt hänseende, icke någon viss princip syntes hafva blifvit följd. Man kunde i detta afseende tänka sig att, för utrymmes skull, antingen endast »gårdarna» upptagits och andra bostäder uteslutits eller att man inritat »gårdarna», öfriga bostäder eller samtliga habitationer till någon viss procent af det verkliga antalet, ehuru dock hvar och en af dessa metoder medförde sina olägenheter. Det syntes emellertid som om man, för att undgå dessa, vid kartans redigering valt samtliga tillvägagångssätt, nämligen ett på en del af densamma och ett annat på en annan del, utan att kartläsaren hade någon ledning i fråga om hvar ena eller andra metoden tillämpats.

Utan tvifvel skulle en i fråga om habitationer *efter någon viss princip* ritad karta äfven i här ifrågavarande lilla skala kunna blifva ej så litet vägledande, men just i följd af skalans litenhet och habitationsstecknens relativt stora kraf på utrymme för att jämte namnen blifva synliga och läsliga blefve svårigheterna att åstadkomma en på samma gång pålitlig och redig karta mycket stora.

I öfrigt hade å förevarande kartprof afvikelser skett från det i förutnämnda sydligaste zon dittills följda kartritningsmaneret dels därutinnan, att sådana delar af kartan, hvilka betecknade öppna platser, färglagts med gult och grönt, och dels däri, att tingslags- och sockengränser icke blifvit med färg utmärkta. Hvad beträffade färgläggningen af den öppna marken — hvilken tydligen skett i syfte att åt gradbladen öfver den landsdel, hvarom i de tillkallade personernas yttrande vore fråga, gifva samma karaktär af topografisk-ekonomisk karta, som 1: 200,000-kartan öfver det nordligaste Sverige ägde — hade denna icke blifvit på nöjaktigt sätt utförd, hvilket tydligen berott på de svårigheter, som därvid mött. För en exakt färgläggning af endast i topografiskt ändamål uppmätta blad erfordrades nämligen en omfattande kartrevision i ekonomiskt kartläggningssyfte, och en sådan revision,

hvilken naturligen borde utsträckas till alla de redan utgifna kartbladen inom den sydligaste zonen, skulle icke blott förorsaka en stagnation i kartläggningsarbetet, utan äfven medföra betydligt ökade kostnader. Toges tillika i betraktande, att vid arméns förseende med mobiliseringskartor färgläggningen ändock måste utelämnas, för att tryckningen skulle kunna ske hastigare och billigare, samt att de ifrågavarande områdena i sinom tid torde komma att af ekonomiska kartverket kartläggas, torde inses, att olägenheterna med den föreslagna metoden ingalunda komme att uppvägas af fördelarna.

Utelämnandet af färgläggningen af tingslags- och sockengränser vore visserligen ägnadt att gifva kartan ett mer redigt och prydligt utseende, men då dessa gränser ofta vore mycket svåra att följa utan färgläggning, kunde sättas i fråga, om icke kartans redighet vunnits på bekostnad af dess praktiska värde för ekonomiskt och administrativt, stundom äfven för militärt bruk.

Såsom skäl för sin åsikt om nödvändigheten af 1: 200,000-skalans användande vid kartläggning af ifrågavarande område hade de militära tillkallade först och främst framhållit, att genom en utgifning i denna skala en militäriskt användbar karta förr skulle kunna blifva färdig, än om utgifningsskalen bestämdes till 1: 100,000. Under antagande af att en karta i förstnämnda skala verkligen kunde utföras så, att den blefve för afsedda militära ändamål fullt användbar, vore nu nämnda skäl utan tvifvel ett verkligt sådant. Men påpekas borde, att faran af ett dröjsmål ej syntes vara af ödesdiger art, då senast ett halfår efter fältmätningen af ett gradblad detta kunde utgifvas såsom ljustryck i skalan 1: 50,000, eller den för taktiskt bruk allra lämpligaste skalan, samt att, vid en förstärkning af heliogravyrritare och gravörer, arbetena på eventuella 1: 100,000-gradblad kunde så påskyndas, att tiden för utgifvande af desamma ej behöfde alltför mycket öfverstiga den tid, som erfordrades för att med nuvarande arbetskraft fullborda motsvarande 1: 200,000-kartor. Under sådana förhållanden och då 1: 200,000-kartor öfver här ifrågavarande trakter enligt kartverkskommissionens mening ovillkorligen måste i ett eller annat afseende lida af brister, som gjorde dem betydligt underlägsna kartor i skalan 1: 100,000, syntes det kartverkskommissionen mindre lämpligt att undanskjuta utgifvandet af kartblad i sistnämnda skala för att erhålla kartor, som både för militärt och civilt bruk vore betydligt underlägsna.

Hvad därefter vidkomme den af de militära tillkallade framhållna fördelen af att kunna konnektera kartbladen öfver det ifrågavarande

[10.]

[10.] kustområdet med öfriga redan färdiga kartblad, berodde denna fördels storlek i ej ringa mån på, huru den vid tillämpningen begagnades. Så skulle beteckningssätten å kartor, utförda i enlighet med det af de tillkallade personerna förordade kartprovet, i vissa delar komma att skilja sig från motsvarande beteckningar på redan färdiga gradblad, med hvilka de skulle konnekteras, ett förhållande, som jämte andra påpekade brister, de där ingalunda vore lätta att afhjälpa, kunde medföra, att innehafvaren af en utaf dylika heterogena kartblad sammanfatt karta beginge misstag, om han med ledning af sin uppfattning af kartans betydelse på ett ställe droge slutsatser angående dess betydelse på ett annat. Konnektionsmöjligheten vore dessutom i praktiken här ej så viktig, att den borde vara af afgörande betydelse.

Såsom stöd för fortsatt utgifning af kartor i skalan 1:200,000 öfver det norrländska kustlandet hade af de tillkallade militära personerna äfven anförts, att hela Norrland alltifrån 61° 30' n. br. och norrut borde finnas kartlagd i denna skala, emedan den sålunda uppdragna gränslinjen mellan skalorna för södra och norra Sverige just blifvit vald med afseende fäst på, att olägenheterna vid öfvergång från den ena kartskalan till den andra måtte »med hänsyn till sannolika öfningstrakter och operationsområden varda de minsta möjliga».

Om än hvarken i nådiga brefvet den 12 november 1897, hvarigenom gränslinjen mellan utgifningsskalorna för norra och södra Sveriges kartor uppdrops, eller i kartverkschefens skrifvelse i samma fråga eller i kartverkskommissionens yttrande däröfver detta motiv till delningen anfördes, hindrade sådant ej, att detsamma dock kunnat, särskildt hvad öfningssynpunkten beträffade, göra sig gällande på en tid, då 6:te arméfördelningens förlägningsområde i det stora hela sammanföll med det område af Sverige, som enligt nämnda nådiga bref skulle finnas kartlagd i skalan 1:200,000.

Sedan numera 6:te arméfördelningen ökats med Hälsinge regemente och dess förlägningsområde därigenom utsträckts så långt mot söder, att däri innefattades åtskilliga i skalan 1:100,000 utgifna blad, syntes det af de militära tillkallade framdragna forna motivet till delningen ej fortfarande kunna anses gällande, utan borde i stället gränslinjen förläggas så långt norrut som möjligt.

Mot den af de militära tillkallade vidare uttalade uppfattning, att kartor i skalan 1:200,000 tillsammans med ljustrycken i skalan 1:50,000 vore mer ägnade att tillgodose andra praktiska behof än de militära, kunde slutligen erinras att, så framt blott fältmätningen utfördes i skalan 1:50,000, man äfven vid utgifvandet af 1:100,000-kartor ägde

möjlighet att utgifva ljustryck i 1 : 50,000, och torde man vid sidan af dem för de flesta praktiska behof hellre använda kartor i skalan 1 : 100,000 än i skalan 1 : 200,000.

[10.]

Om kartverkskommissionen alltså ej i hufvudsak kunde dela de tillkallade *militära* personernas här ofvan angifna åsikter i fråga om utgifningsskalan, i all synnerhet ej när det gällde lämpligheten att utgifva kartor öfver tätt bebyggda trakter enligt det kartprof, hvartill de hänvisat, ansåge den sig däremot så mycket mer kunna instämma i samtliga de skäl, som af de *civile* anförts till förmån för en utgifning i skalan 1 : 100,000.

Endast i fråga om de s. k. gränszonerna, som af både de civile och militäre förordats, och med hvilka, till underlättandet af öfvergången från *en* kartas skala till en annans, 1 : 200,000-bladen skulle ökas åt det håll, där de gränsade till 1 : 100,000-blad, hyste kartverkskommissionen en afvikande mening.

Det hade, såsom af de tillkallade personernas yttrande framginge, varit de militära behofven, som framkallat tanken på gränszonernas införande. De militära operationerna måste emellertid följa vägarna, och då det, under förutsättning att kustlandet eller den mest befolkade delen utgäfves i skalan 1 : 100,000, vore just i de trakter, där obygdén i allmänhet började och där följaktligen vägarna allra sparsammast förekomme, som gränszoner skulle komma till stånd, syntes de kostnader, som utgifvandet af dylika gränszoner skulle förorsaka, icke uppvägas af de fördelar, som där af skulle vinnas.

I fråga om den utsträckning, som borde gifvas en karta öfver Norrland i skalan 1 : 100,000, hade de tillkallade personerna utgått därifrån, att en dylik karta endast skulle komma att omfatta kartbladen Brämö, Indal, Härnösand, Sollefteå, Örnsköldsvik och Husum. Emellertid hade kartarbetena i Västerbottens län ej fortskridit längre, än att en utgifning af 180 kvadratmil af detta län, hvilken areal just vore belägen inom kustområdet, vore möjlig vare sig i skalan 1 : 100,000 eller 1 : 200,000. Medräknades därjämte de ännu ej för heliogravyr bearbetade bladen Björna och Umeå — äfven där dessa upptog delar af Västernorrlands län — vore alltså utan minsta svårighet möjligt att utsträcka en utgifning i skalan 1 : 100,000 till bladen Björna, Umeå, Holmön, Degerfors och Löfånger. Befolkningstätheten inom det område, som upptoges af sistnämnda blad, vore visserligen föga mer än hälften af den inom området för förstnämnda blad, men

Utsträckningen af en Norrlands-karta i skalan 1 : 100,000.

[10.] detta förhållande uppvägs af den stora, från erfarenheten från år 1809 bekräftade strategiska vikt, som den nordligare trakten ägde.

Med fog kunde därjämte sägas, att det äfven vore af behovet påkalladt att fortsätta utgifningen i skalan 1:100,000 af kustlands-kartor ända upp till Torne älf, då motsvarande kuststräcka, i all synnerhet den nordligaste hälften, syntes äga en strategisk vikt föga mindre än trakten kring Stockholm. Men då en utgifning af 1:100,000-kartor öfver denna trakt, hvilken endast vore rekognoscerad i skalan 1:100,000, måste föregås af ny mätning i skalan 1:50,000 och ny triangulering, måste en sådan utgifning anses såsom en framtidsstanke; och slutmålet för kartläggningen öfver Norrland borde vara 1:100,000-kartans utsträckning äfven till andra områden inom denna landsdel, alltefter som de på grund af odlingens och kommunikationernas utveckling växte i betydelse.

1:100,000-
bladens stor-
lek och form.

Vid fastställandet af en plan för utgifning af 1:100,000-kartor öfver Norrland vore af synnerlig vikt att undersöka, hvilken storlek och form de nya kartbladen borde erhålla. Enligt kommissionens mening borde, såsom ock de tillkallade civila personerna föreslagit, gradbladsindelningen bibehållas, antingen så att de föreslagna 1:100,000-bladen hvartdera komme att motsvara samma område, som nu upptoges eller beräknats upptagas å ett gradblad i skalan 1:200,000, eller ock så att 1:100,000-bladet blott komme att motsvara en del af ett sådant.

Valdes förstnämnda tillvägagångssätt, skulle visserligen den fördel vinnas, att bladet komme att upptaga ett ganska stort område, fullständigt motsvarande det, som funnes å 1:200,000-bladet öfver samma område, samt att vid konnektering kartskarfvarna, som alltid föranledde svårigheter, blefve ett minimum. Men kartblad af sådan storlek hade äfven olägenheter såväl därutinnan, att de, reproducerade i öfvertryck på vanligt papper, genom hopvikning vid användandet i ett flertal veck blefve svårläsiga och trasiga i vecken, som ock med hänsyn därtill, att en indelning i dylika stora blad medförde onödiga kostnader. Dels mötte nämligen deras framställning ej så få tekniska svårigheter, hvilka först efter anskaffning af en del nya reproduktionsapparater kunde öfvervinnas, och dels nödgades man för kartbladens utfyllning äfven medtaga områden af mindre vikt, hvilkas utgifvande ej vore af nöden eller kunde anstå. Mindre kartblad åter kunde oftare utkomma, och härigenom underlättades sålunda en så snar publikation som möjligt af de viktigaste områdena, hvarjämte det för att möjlig-

göra erforderlig reproduktion genom fälttryckerier till ersättande af förbrukningen i fält vore af nöden att inskränka plåtarnas storlek till mindre proportioner. Den indelning af kartbladen vore enligt kartverkskommissionens mening mest ändamålsenlig, enligt hvilken 1 : 100,000-kartor öfver de nuvarande kartbladsområdena indelades i fjärdedels blad, benämnda efter motsvarande kartblads namn med tillägg af »nordväst», »nordost», »sydväst» och »sydost» (»N. V.», »N. O.», »S. V.», »S. O.»).

[10.]

Den utsträckning, utgifningen i skalan 1 : 100,000 af de norrländska kartbladen enligt kartverkskommissionens åsikt borde få, hade af kommissionen grafiskt åskådliggjorts å den vid utlåtandet fogade bilagan 7¹⁾. Den ledande tanken hade därvid varit, att en karta i samma skala, som den öfver sydligare Sverige utgifna, borde fortsättas norrut och därvid innefatta det norrländska kustlandet till finska gränsen så långt inåt landet, att den trakt, som genomskures af norra stambanan, äfven därvid inbegreps. Det syntes emellertid kartverkskommissionen, att en plan för utgifning af 1 : 100,000-blad öfver nyssnämnda kustområde ej borde afse större del där af än den, som ej ännu i *någon* skala utgifvits, hvarefter äfven bladen Hudiksvall och Sundsvall borde utgifvas i skalan 1 : 100,000. Först sedan denna utgifning afslutats, torde ordningen böra komma till det nordligaste, redan i skalan 1 : 200,000 kartlagda området, hvarom det ännu syntes vara för tidigt att närmare tala.

Ordnings-
följd och tids-
åtgång vid
kartornas ut-
gifning.

Det förstnämnda ännu ej alls utgifna området innefattade emellertid i sig två delar af kustlandet, af hvilken den sydligaste — å öfversiktskartan utmärkt med I — redan till stor del blifvit fältmätt i skalan 1 : 50,000 och inom ytterligare ett år kunde hinna slutrekognosceras, under det att den nordligare med II betecknade delen, å hvilken endast bladet Umeå fältmätts, först senare kunde fullbordas. Helt naturligt syntes därför vara, att, med de jämkningar, som af arbetenas ändamålsenliga ordnande i öfrigt kunde betingas, utgifningen först omfattade området I och därefter det med II betecknade.

I öfverensstämmelse härmed skulle sagda utgifning af de föreslagna 1 : 100,000-kvartbladen innefatta tre områden, nämligen:

I. området mellan 62° 30' och 63° 30' jämte bladet Brämö, omfattande gradblad i 1 : 100,000 $\frac{2}{4}$ Brämö, $\frac{4}{4}$ Indal, $\frac{3}{4}$ Härnösand,

¹⁾ Bil. B. vid detta protokoll.

- [10.] $\frac{1}{4}$ Sollefteå, $\frac{1}{4}$ Örnsköldsvik och $\frac{1}{4}$ Husum eller tillsammans 18 kvartblad;
- II. området mellan $63^{\circ} 30'$ och $64^{\circ} 30'$, omfattande gradblad i 1:100,000 $\frac{1}{4}$ Björna (möjligen $\frac{2}{4}$), $\frac{1}{4}$ Umeå, $\frac{2}{4}$ Holmön, $\frac{1}{4}$ Degerfors och $\frac{3}{4}$ Löfånger eller tillsammans 14 kvartblad, samt
- III. området mellan $61^{\circ} 30'$ och $62^{\circ} 30'$ — med undantag af bladet Brämö — omfattande gradblad i 1:100,000 $\frac{1}{4}$ Hudiksvall och $\frac{1}{4}$ Sundsvall eller tillsammans 8 kvartblad.

Utgifningen skulle sålunda till en början omfatta 40 kvartblad i skalan 1:100,000.¹⁾

Liksom de tillkallade personerna syntes det äfven kartverkskommissionen önskvärdt, att ett enhetligt kartverk öfver landets norra hälft erhöles i skalan 1:200,000. Vid en dylik utgifning vore dock, såsom förut framhållits, enligt kommissionens mening ingalunda lämpligt att följa den kartritningsmetod, hvarpå af de tillkallade personerna prof aflämnats, utan borde enligt kommissionens förmenande samma kartritningsmetod följas som hittills tillämpats inom den zon, hvari det till utgifning i 1:200,000 afsedda bladet låge, dock att så stora förenklingar och uteslutningar vidtoges, att kartan, utan att allt för mycket frångå sin uppgift att vara en trogen bild af det kartlagda området — ett frångående, som dock ej torde kunna fullt undvikas — kunde användas såsom en redig och lättläslig *operationskarta*. Prof på kartritningssättet borde, innan kartblad i skalan 1:200,000 öfver det norrländska kustområdet söder om $64^{\circ} 30'$ utgäfvos, underställas Eders Kungl. Maj:ts pröfning.

Beträffande tiden för utgifning af återstående 1:200,000-blad öfver kustområdet hade, såsom nämnt, de tillkallade personerna hemställt, att dessa blad skulle utgifvas »samtidigt» med 1:100,000-kartorna. Härvid vore emellertid att märka att, i den händelse med »samtidigt» skulle menas, att först kartorna öfver ett gradbladsområde skulle utgifvas i *båda* skalorna, innan utgifningen öfver ett annat dylikt område i någondera skalan vidtogs, detta skulle innebära en högst väsentlig fördröjning af hela utgifningen i endera skalan och tillika medföra den oegentligheten, att under viss tid en del kustområden kunde komma att fullständigt sakna kartor, medan däremot öfver andra funnes dylika både i 1:100,000 och 1:200,000 samt möjlighet tillika förefunnes för en

¹⁾ I samband härmed torde möjligen äfven östra hälften af de till kustområdet likväl ej hörande bladen Ramsjö — som ännu endast vore delvis *uppmätt* i skalan 1:50,000 — och Bräcke — hvars östra hälft vore *uppmätt* i nyssnämnda skala — böra utgifvas i skalan 1:100,000.

reproduktion i skalan 1:50,000. Kartverkskommissionen kunde ingalunda finna detta förfarande lämpligt, utan ville för sin del hemställa, att under fortgången af det hittills omätta kustlandets fältnätning i skalan 1:50,000 — hvarigenom tillika ljustryck i skalan 1:50,000 kunde erhållas — de färdigrekognoscerade områdena undan för undan genast utgäfves i skalan 1:100,000 och att först sedan denna utgifning af området mellan 61° 30' och 64° 30' afslutats eller, då sådan utgifning dessförinnan kunde ske utan öfriga arbetens störande, kustområdet mellan 62° 30' och 64° 30' utgäfves i skalan 1:200,000. Att däremot ånyo i skalan 1:200,000 utgifva bladen Hudiksvall och Sundsvall, såsom de militäre tillkallade föreslagit — ehuru dessa blad äfven skulle komma att förefinnas i skalan 1:100,000 — syntes kartverkskommissionen innebära en ej ringa utgift utan motsvarande valuta, och torde de härför erforderliga medlen med större nytta kunna användas till andra ändamål.

Under förutsättning af kartarbetenas bedrifvande i den af kommissionen nu föreslagna ordning, skulle, med beräkning af terrängheliogravyrritarnes antal till 5 (antalet fullt utbildade heliogravyrritare vore f. n. endast 4) och gravörernas till 2, som vore det nuvarande antalet, kartbladen i 1:100,000 öfver de olika delarna af kustområdet sannolikt kunna föreligga färdiga:

öfver området I	18	kvartblad	efter	ungefär	6	år,
»	»	II	14	»	»	ytterligare ungefär 3½ år
						samt
»	»	III	8	»	»	2½ år,

hvidan hela arbetet alltså skulle kunna fullbordas på 12 år.

Ökades heliogravyrritarnes antal till 10 och gravörernas till 3, torde tidsåtgången kunna nedbringas till ungefär 8 år.

En dylik utgifningshastighet förutsatte dock en utgifning af endast kustblad. Då ett arbete, ehuru i ringare omfattning, äfven borde pågå för utgifning af blad öfver det inre Norrland och revisionen af äldre kartblad ej finge eftersättas, blefve följden häraf, att utgifningen af de 40 kartbladen i skalan 1:100,000 skulle komma att kräfva en tid af 15 eller, under antagande af nyssnämnda ökning af heliogravyrritarnas antal, 10 år. En utgifning af 1:200,000-gradbladen öfver områdena I och II torde därefter under de olika alternativen i fråga om ritare och gravörer kräfva en tid af ungefär 6 eller 4 år.

I fråga om det af de civile tillkallade uttalade önskemål, »att konceptkartorna så utfördes, att de i händelse af behof omedelbart

Koncept-
kartornas
uppritning.

- [10.] kunde användas såsom original för utgifvandet af provisoriska kartblad i mätningsskalan, reproducerade med ljustryck eller, såvida renritning med tusch utan för stor tidsutdräkt kunde införas, med fotolitografi», vore den första delen af denna önskan redan uppfylld, i det att konceptkartorna länge så utförts, att de både kunnat användas och redan användts såsom original för utgifvandet af provisoriska kartblad i mätningsskalan, reproducerade med ljustryck, och, hvad beträffade renritning med tusch, kunde en sådan sägas vara införd, i det att vid kartornas uppritning — hvilken alltid skedde med tusch — så stor omsorg iakttoges, att det hela finge karaktären af renritning. Skulle återigen afses en särskild, *förnyad* renritning i och för reproduktion medelst fotolitografi, komme detta att medföra icke allenast stor tidsutdräkt utan äfven så betydligt ökade kostnader, att de, i betraktande af att det äsyftade målet redan vore nådt genom ljustryckskartorna, svårligen skulle kunna försvaras.

Kartverks-
kommissio-
nens sam-
mansättning.

De tillkallade personerna hade vidare uttalat den önskan, »att uti kartverkskommissionen måtte insättas en ledamot med speciell kännedom om de tekniska förfaringssätten vid kartors framställande, för att tillkallas, då tekniska frågor föreligga». Därest alla dylika frågor skulle blifva föremål för beslut i kartverkskommissionen, som redan förut hade att yttra sig i fråga om arbetenas planläggning och kostnad, blefve det därefter endast personalangelägenheterna och en del af de rent vetenskapliga, som vederbörande kartverks chefer skulle hafva att på eget ansvar handlägga, en sakernas ordning, som endast syntes ägnad att förringa den ansvarskänsla och de tillfällen till själfständig verksamhet, hvilka borde oskiljaktigt höra tillsammans med begreppet »chefskap». Kartverkschefen förfogade dessutom bland de fackmän, åt hvilka han anförtrrodde utförandet af vissa arbeten, öfver tekniskt sakkunniga personer, och en i *alla* tekniska frågor sakkunnig person kunde säkerligen icke uppletas. Däremot kunde det för kommissionen vara fördelaktigt att, då utredningar ifrågakomme, som ägde samband med någon teknisk fråga, tillkalla i visst fack speciellt förfaren person i ändamål att höra dennes mening. Om alltså, enligt kartverkskommissionens förmenande, en komplettering af dess medlemsantal ej borde gå i den riktning, som af de tillkallade personerna föreslagits, syntes däremot intet kunna vara att invända emot en komplettering, afseende att så fullständigt som möjligt tillvarataga det allmännas intresse i fråga om det *innehåll*, man af landets kartor fordrade.

Beträffande de tillkallade personernas förslag »att före hvarje nytt kartblads publicerande detsamma måtte remitteras till någon språkforskare för revidering af de å kartorna upptagna namnen» ville kommissionen erinra, att kartverkschefen i en till mig ställd skrifvelse af den 26 oktober 1903 framställt begäran om tillfälle till samarbete mellan kartverket och den af Eders Kungl. Maj:t tillsatta kommittén för forskning angående ortnamnen i Sverige. Sådant samarbete hade ock kommit till stånd och resulterat däri, att viss del af ortnamnskommitténs förslag affattats efter samråd med sagde chef. Under sådant förhållande ansåge sig kommissionen sakna anledning att för sin del framkomma med särskildt förslag i ämnet.

[10.]
Namn-
revidering.

De tillkallade personerna hade ytterligare hemställt, »att nödig revision af äldre kartblad af generalstabens karta öfver Sverige måtte företagas, hvarvid de under väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lydande distriktstjänstemännen torde kunna lämpligen anlitas för inläggning af nya järnvägar och andra viktigare förbindelseleder».

Revision af
äldre kart-
blad.

Då det till kartarbetena utgående anslaget vore begränsadt och vårt land ägde stora sträckor, öfver hvilka ännu ej någon tillförlitlig karta funnes upprättad, hade den grundsatsen följts, att det i första rummet tillkomme rikets allmänna kartverk att sörja för, att hittills i nu nämnda afseende fullständigt vanlottade landsdelar blefve tillgodosedda och i andra rummet de landsdelar, som redan ägde kartor, ehuru af äldre datum. Den nuvarande omfattningen af revisionsarbetena kunde dock tydligen ökas utan nymätningarnas inskränkning genom en ökning af nuvarande arbetspersonal och motsvarande höjning af anslaget, och hölle kommissionen före, att en sådan ökning vore af behovet påkallad, synnerligen som under dylik revision äfven syntes böra innefattas ommätning af sådana äldre kartor, hvilka uppmäts i samma skala som den, hvari de sedermera utgifvits, eller hvilka ej utarbetats med stöd af en fullständig triangulering. Det syntes ej vara för mycket, om man såsom regel uppställde, att kartbladen, åtminstone där det gällde mer befolkade trakter, minst hvar tionde år borde å fältet revideras. En revision af dylik omfattning beräknades kräfva 8 fältmätarens verksamhet årligen, d. v. s. 5 flera än som på sista tiden därtill användts.

Kartverkskommissionen hölle vidare före, att i regeln en revision på fältet vore af nöden, äfven när det gällde nytillkomna eller förändrade kommunikationsleder. Härvid syntes det lämpligaste tillvägagångssättet vara, att uppgifter inhämtades från väg- och vatten-

[10.] byggnadsstyrelsen angående alla de landkommunikationerna och vatten-
 dragen rörande förändringar, som utfördes med allmänna medel eller
 med understöd af sådana medel, samt att Eders Kungl. Maj:ts veder-
 börande befallningshafvande, som torde äga kännedom om sådana för-
 ändringar, hvilka verkställdes med understöd af landsting eller hus-
 hållningssällskap äfvensom om andra, på enskildes bekostnad utförda
 större företag, som hade inflytande på kartans utseende, ålades att till
 kartverkschefen insända uppgifter af dylikt slag. Härigenom skulle
 fältarbetena under sommaren, afseende detaljmätningen, högst väsentligt
 underlättas. Under dessa fältarbeten blefve då äfven tillfälle att upp-
 taga sådana förändringar, om hvilka på nyss angifna sätt inga upp-
 lysningar stått att vinna.

Att, såsom de tillkallade personerna föreslagit, anlita de under
 väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lydande distriktstjänstemännen för
 inläggning af järnvägar och andra viktigare förbindelser syntes kart-
 verkskommissionen mindre lämpligt, alldenstund de upplysningar dessa
 hade att lämna och ännu fullständigare sådana vore samlade och funnes
 tillgängliga å nyssnämnda styrelses byrå.

Inritning af
 vintervägar.

Beträffande de tillkallade personernas hemställan »att, särskildt
 beträffande Norrland, de trakter, som under sommaren fältmätts, måtte
 under påföljande vinter genomresas af rekognoscörer för kartkonceptens
 fullständigande genom inritning af vintervägar», ville kommissionen
 framhålla, att de vintervägar, som ägde bestående vikt och värde, fram-
 trädde i terrängen nästan lika tydligt sommar som vinter, hvadan
 deras inläggande sommartiden vore fullt ut lika lätt för att ej säga
 lättare än under vintern. Andra vintervägar, hvilka uppstått på grund
 af tillfälliga behof, såsom timmerafverkning och dylikt, vore däremot
 ej lämpligt att å kartkoncepten inlägga. Utsändandet af rekognoscörer
 vintertiden för kartkonceptens fullständigande genom inritning af vinter-
 vägar vore följaktligen en åtgärd, som icke allenast medförde en onödig
 utgift, utan äfven innebure en fara, att å kartorna komme att upptagas
 förbindelsevägar, som efter ett eller annat år redan upphört att existera.

Koppar-
 plåtarnas
 förslitning.

Äfvenledes hade af de tillkallade personerna föreslagits, »att, till
 undvikande af förslitning af själfva originalplåtarna, dessa icke, så vidt
 möjligt, måtte användas för tryckning af kartupplagor».

De kartor, som för praktiskt bruk nästan uteslutande användes,
 vore ej koppartryckskartorna utan de s. k. öfvertrycken, vid hvilkas
 mångfaldigande kopparplåten, sedan ett afdrag från densamma å s. k.

»kinesiskt papper» gjorts, ej vidare användes. Med samtliga 1:100,000- och 1:200,000-kopparplåtar gjordes däremot, så snart plåten vore färdig, i medeltal endast ungefär 200 karttryck, och såsom bevis på den ringa användning, kopparplåtarna därefter finge, kunde anföras, att hela trycket, per plåt räknadt, i medeltal ej uppginge till 10 exemplar om året. Icke dess mindre vore naturligen kopparplåten underkastad förslitning. Ett försiktighetsmått till skyddande af kopparplåten däremot vore, att man, omedelbart efter det plåten blifvit färdig, på galvanisk väg å densamma fällde en s. k. »patrice» eller »högplåt» (å hvilken alla fördjupningar i originalplåten motsvarades af upphöjningar), hvilken plåt, förvarad såsom depåplåt, sedermera användes för fällandet af nya tryckplåtar, i den mån de äldre blefve förslitna. Kostnaden för en sådan högplåt uppginge till 50 kronor för större och 25 kronor för mindre plåt. Kommissionen ville på grund häraf föreslå, att, såsom depå och medel till nya tryckplåtars framställande vid äldres förslitning, högplåtar måtte förfärdigas och att för detta ändamål ett mindre anslag i staten uppfördes.

Slutligen hade kartverkskommissionen att till behandling upptaga följande af de tillkallade personerna uttalade önskemål, nämligen:

Kartverkets
organisation.

»att, för att uppöfvad arbetsskicklighet måtte i högre grad, än på senare tid kunnat åga rum, komma kartverket till godo, kartverkspersonalen måtte erhålla en mer stadigvarande karaktär än som låter sig förena med det vid generalstaben rådande passagesystemet samt den för truppbefälet ökade öfningstiden».

Kartverkskommissionen har med anledning häraf redogjort för kartverkens organisation i ett flertal af Europas öfriga länder och därvid meddelat, att kartarbetenas natur nästan öfverallt i utlandet gifvit anledning till nyss nämnda institutioners indelning i följande mer eller mindre skarpt åtskilda underafdelningar:

1:o) en geodetisk eller — såsom namnet stundom lydde — trigonometrisk eller matematisk afdelning, hvars uppgift vore astronomiska ortbestämningar, triangelmätningar och vanligen äfven precisionsnivelleringen;

2:o) en topografisk- eller fältmätningssafdelning, som hade till ändamål att med stöd af geodetiska afdelningens beräkningar verkställa terrängafbildningen på fältet äfvensom förefallande revisionsarbeten;

3:o) en kartografisk eller artistisk afdelning, hvilken med tillgödögorande af fältarbetenas resultat verkställde kartornas slutliga uppritning och redaktion; samt

[10.]

4:o) en teknisk afdelning, hvilken med hjälp af fotografi, gravyr och tryckpress verkställde kartornas mångfaldigande.

Till dessa underafdelningar komme vanligen äfven en administrativ eller förvaltningsafdelning, sysselsatt med penningmedels förvaltning; kartförsäljning och dylikt.

Flertalet geodetiska afdelningar vore i utlandet militäriskt organiserade och de topografiska afdelningarna hade likaledes i regeln en öfvervägande militär prägel, under det att de kartografiska afdelningarna hade en blandadt civil och militär sammansättning och de tekniska nästan uteslutande bestode af civila tjänstemän — en erfarenhet från förhållandena i utlandet, hvilken också kunde öfversättas sålunda, att när det gällt arbeten å fältet och desamma tillgodögorande i första hand, det militära elementets användning blifvit förhärskande, under det att de byråarbeten, som bestode i kartornas mer artistiska utförande och i reproduktion af desamma, i regeln öfverlämnats åt civil personal.

Organisa-
tionsformer.

I de tillkallade personernas nyssberörda yttrande låge den tanken underförstådd, att det störande inflytande, som passagesystemet vid generalstabens och de längre öfningarna för truppofficerare utöfvade på kontinuiteten af militärers arbete inom kartverket, vore så stort, att det nuvarande systemets användande vid kartverkstjänsten måste öfvergifvas för en principiellt annan organisationsform.¹⁾

Skulle så ske, funnes det praktiskt sedt endast två andra system att välja på: det ena att vid kartverket *fast* anställa dettas militära personal, i likhet med den civila personal, som i hvarje fall vore af nöden, det andra att utföra alla vid detsamma förekommande arbeten genom civil personal. Det förstnämnda förfaringssättet skulle tydligen innebära ett återvändande till en organisation, i en eller annan form motsvarande den topografiska kår, hvilken existerade intill generalstabens upprättande och utgjorde närmaste föregångaren till hvad som nu benämndes generalstabens topografiska afdelning. Då hela antalet under fältarbetena nu använda officerare och underofficerare i medeltal uppgått till ungefär 28 personer, och härtill, efter hvad förut beräk-

¹⁾ Enligt instruktionen för rikets allmänna kartverk af den 20 december 1894 utgöres kartverkets personal, förutom af de vid generalstabens topografiska afdelning anställda generalstabsofficerare, hvilkas antal, kartverkschefen oberäknad, i allmänhet ej må understiga sex, och generalstabens professor, af dels civile kartografer och kartografaspiranter samt geodeter, gravörer, ritare och andra civila, manliga och kvinnliga, biträden, dels ock från armén kommenderade officerare och annan militär personal.

På kartverkets stat är endast den civila delen af personalen uppförd.

nats, för revisionsarbetens bedrifvande i större omfattning än hittills, borde komma 5 militära arbetskrafter, skulle hela det antal, för hvilket fast aflöning under antagande af denna organisationsform borde utgå, blifva 33, kartverkschefen däri inberäknad. Hela kostnadsökningen för en dylik organisation beräknades uppgå till 92,708 kronor för aflöningen, hvartill komme den ökning å en del andra utgiftstitlar, hvilken blefve en följd af personaltillökningen, såsom å anslagen till inventarier, ritmaterieell o. d., liksom äfven kostnaderna för personalens pensionering.

Fördelarna af en dylik organisation vore visserligen afsevärda. På samma gång de militära fackkunskaperna bevarades inom kartverket samt arbetsskicklighet och rutin höjdes, komme armén att vid sin mobilisering uti den nya kåren erhålla ett värdefullt och väl behöfligt tillskott för fyllandet af officers- och underofficersbehovet företrädesvis vid staberna. Men organisationen medförde ock olägenheter, bestående i svårigheten att rekrytera en så liten för ett speciellt ändamål uppsatt kår af officerare och underofficerare med fullt lämplig personal samt att uppehålla arbetslust och intresse inom en kår, där befodringsförhållandena till följd af det ringa antalet högre poster måste ställa sig mindre gynnsamma. Bästa medlet att athjälpa dessa olägenheter vore att jämnställa fältmätningsofficeren med hans kamrater inom armén genom att möjliggöra dylik officers avancemang äfven utom hans kår, liksom ock att bereda möjlighet för andra lämpliga officerare att, ehuru hunna öfver den lägsta graden, vinna inträde i fältmätningsskåren.

En annan form för nu omhandlade lösning af frågan vore, att i kartverkets budget uppfördes ett visst antal löner m. m. för att kunna dit på stat öfverflytta lämpliga officerare och underofficerare från generalstaben eller trupperna, hvilka officerare eller underofficerare under tiden stode öfver stat vid den kår de lämnat, till dess de vid uppstående vakans och efter viss tids tjänstgöring i kartverket kunde till densamma återgå.

Men hvilkendera af dessa två former, som än komme att väljas för ökandet af kontinuiteten i arbetet, blefve kostnaderna betydliga, ja t. o. m. större än hvad med en god hushållning vore förenligt. Erfarenheten lärde nämligen, att, i följd af den jämförelsevis korta tiden för fältarbetena och dessa arbetens natur, jämförd med byråarbetenas, de senare kunde utföras af fåtaligare personal än de förra, och att sålunda den bästa hushållningen uppstode, om arbetspersonalens styrka växlade, så att den under sommaren gjordes talrikare än under vintern. Skulle därför vid ett införande af här omhandlade organisation det ur sparsamhetssynpunkt lämpligaste förfaringssättet följas, borde

{10.] den fast anställda delen af kåren minskas till så stor del, att, genom återstodens kommendering allenast under sommaren, fält- och byråarbeten kunde hålla jämna steg med hvarandra. Ensamt aflöningen åt en på sist antydda sätt organiserad personal hade af kommissionen beräknats medföra en ökad kostnad för statsverket af 56,242 kronor.

Genomförandet af en fullständigt civil organisation af kartverket skulle enligt kommissionens beräkning öka de nuvarande kostnaderna för kartverket med lägst 92,189 kronor, expenser m. m. oberäknade, en summa sålunda ungefär lika stor som den, hvilken beräknats såsom ytterligare erforderlig för genomförandet af den först omnämnda militära organisationen. Tydligen komme genom en dylik civil organisation kontinuiteten i arbetena att väl bevaras, men olägenheterna blefve ej ringa. Först och främst skulle på detta sätt ej den militära fackkunskapen varda företrädd i ett verk, hvars alster dock vore i så hög grad afsedda att tjäna försvarets intressen, och äfven ur ren kostnadssynpunkt sedt vore denna organisation afgjort underlägsen den sist omnämnda formen af militär organisation. Den civila kartverkspersonalen kunde nämligen ej efter behof under sommar och vinter ökas eller minskas, och tillkomsten af ett så stort antal civila tjänstemän innebure äfven ett nytt kraf i fråga om pensionering.

Samstämmande vittnesbörd från utlandet talade för användande af militära arbetskrafter för de väsentligaste uppdragens fullgörande vid de topografiska arbetena, och det vackra arbete, våra egna militärer nedlagt på vårt lands topografiska uppmätning och afbildning, syntes ej heller, hvad oss beträffade, kunna gifva skäl för en annan uppfattning. Skulle det alltså för kartverkskommissionen gälla ett val emellan de två ofvan angifna hufvudalternativen — det militära, eller rättare militära och civila, samt det uteslutande civila — vore kommissionen afgjort af den åsikten, att det förstnämnda vore att föredraga, synnerligen som ej kostnaden ställde sig högre, utan tvärtom vid tillämpningen af ett af de angifna systemen kunde ställa sig afsevärdt billigare än vid kartverkets ombildning till ett civilt ämbetsverk. Men icke heller en sådan mindre kostnadsökning vore af nöden, om visas kunde, att vår nuvarande organisation, i ett och annat afseende modifierad och förbättrad, kunde för billigare kostnad fylla samma kraf — och att den så kunde, därom vore kartverkskommissionen fullt öfvertygad.

Rekryteringen af generalstabens topografiska afdelning.

Enligt nu gällande föreskrifter beordrades de officerare eller underofficerare, som önskade anställning vid generalstabens topografiska afdelning, till tjänstgöring vid densamma efter ansökan, ställd till chefen

för rikets allmänna kartverk och af honom genom chefen för generalstaben insänd till Konungen. Denna ansökan skulle naturligtvis, liksom alla andra dylika, till- eller afstyrkas af vederbörande regementschef och arméfördelningschef och, därest regementscheferna ej ansåge sig kunna utan men för trupptjänstens upprätthållande undvara sina officerare och underofficerare, riskerade alltså kartverkschefen att utan sitt förvållande sakna erforderlig arbetskraft för den topografiska kartans fortsättande. Det syntes därför ligga i sakens natur, att, om nuvarande system skulle i hufvudsak fortfarande tillämpas, och kartverket alltjämt skulle liksom hittills erhålla sin militära personal såväl från generalstaben som från trupperna, ett dylikt systems fortbestånd ej kunde tryggas på annat sätt än att, liksom generalstaben jämlikt gällande bestämmelser hade skyldighet att lämna sin kontingent, äfven trupperna ålades att lämna sin, och att ej sistnämnda kontingents användande gjordes beroende af alldeles oberäkneliga faktorer.

[10.]

Såsom förut nämnts, utgjorde behovet af officerare och underofficerare vid rikets allmänna kartverk 32, kartverkschefen oberäknad. Då jämlikt nu gällande föreskrifter 6 utaf dessa skulle vara generalstabsofficerare eller — vid tillämpning af generalstabschefens ändringsförslag af den 6 april 1903 — blott 3 skulle tillhöra denna kategori, komme behovet af trupppofficerare och underofficerare att uppgå till 26 eller 29. Hufvudsakligen infanteriets kompaniofficerare och underofficerare komme härvid att anlitas, och då jämlikt den nuvarande härordningen dessas antal uppginge till 1,183 af förra och 1,037 af senare slaget, skulle den erforderliga kontingenten till kartverket komma att utgöra 1,2 à 1,3 % af sammanlagda antalet.

Beträffande frågan om hvilken kontingent, som årligen behöfde afses för att rekrytera den af trupppofficerare och underofficerare bestående delen af kartverkets personal, kunde nämnas, att medeltjänstetiden vid kartverket af sådan dit kommenderad personal — däri inberäknade afbrotten för den trupptjänst, som officer och underofficer ur armén, hvilken erhållit anställning vid kartverket, enligt gällande bestämmelser hade att fullgöra — under senare tid utgjort ungefär 4 år, sålunda fördelad, att medeltjänstetiden för dem, som varit beordrade såväl sommar som vinter, utgjort 7 år, och för dem, som endast tjänstgjort under sommaren, 3,3 år. Enligt gjorda beräkningar skulle de 32 officerare och underofficerare, hvilka borde vara anställda vid kartverket, sålunda fördelas, att ungefär två tredjedelar af desamma tjänstgjorde både sommar och vinter, medan de öfrigas tjänstgöring inskränkte

[10.] sig till sommaren. Under detta antagande och med nu nämnda medeltjänstetid för olika kategorier, skulle medeltalet tjänstår för bådas personal utgöra ungefär 6. För att hålla hela den militära arbetspersonalen — 26 à 29 man — komplett skulle alltså enligt denna beräkning den årliga rekryteringen knappast behöfva uppgå till 5; men då alltid en eller annan af de till kartverket första gången inkallade torde visa sig mindre lämplig eller af andra orsaker böra beräknas snart afgå, syntes behovet af nya krafter hvarje år böra sättas till 6, eller 1 för arméfördelning. För att emellertid erforderligt urval skulle kunna ske, ansåge sig kommissionen böra föreslå, att för här omhandlade ändamål vederbörande arméfördelningschefer måtte för framtiden erhålla nådig befallning att hvar och en för sin fördelning årligen till kommendering vid generalstabens topografiska afdelning föreslå minst trenne subalternofficerare eller sergeanter — däraf minst två subalternofficerare — som på visst angifvet sätt visat kompetens till dylik anställning, samt att likaledes militärbefälhafvaren på Gottland måtte erhålla nådig befallning att hvartannat år till enahanda kommendering föreslå minst en subalternofficer eller sergeant; och att, för den händelse detta förslag vunne nådigt bifall, Eders Kungl. Maj:t därefter, och sedan chefen för rikets allmänna kartverk i frågan hörts, behagade beordra för tillfället behöflig personal.

Detta förfarande borde dock enligt kartverkskommissionens förmenande endast gälla i fråga om den första anställningen. När det gällde fortsatt tjänstgöring, syntes kartverkschefen vara den, som vore mest kompetent att bedöma såväl personalbehovet som den persons kompetens, som redan stått under hans befäl, och syntes därför initiativet härvid böra utgå från honom, i det han hos Eders Kungl. Maj:t föresloge erforderlig personal att för viss tid kommenderas, sedan vederbörande arméfördelnings- och regementschefer i ärendet hörts.

Om alltså nuvarande organisation bibehölles, blott med den tillökning af personalen och den garanti för densammas erhållande och kvarblifvande, som ofvan föreslagits, syntes såväl arméns som kartverkets intressen vara så väl tillgodosedda, att den stora kostnadstillökning, som skulle nödvändiggöras, om något af de andra äfvenledes här behandlade systemen antoges, kunde undvikas och därigenom utsikt förefinnas, att redan nu en tillfredsställande organisation komme till stånd. Hvad i detta fall den ökade kostnaden för statsverket beträffade, hade den, med upptagande allenast af belopp, jämförbara med de för andra organisationsformer beräknade, af kommissionen beräknats

till 16,027 kronor 50 öre, däraf å kartverkets stat 11,670 kronor och återstoden å fjärde hufvudtiteln.¹⁾ [10.]

I fråga om de *geodetiska* och *topografiska* arbetena hyste alltså kartverkskommissionen den åsikt, att de förra utan olägenhet kunde bedrivas på sätt, som för närvarande skedde, och att för de senare en personal, principiellt organiserad som för närvarande och blott något tillökad, utan olägenhet kunde användas.

Hvad de *kartografiska* arbetena beträffade, kunde de ej strängt åtskiljas från de *topografiska*, och följden häraf blefve äfven, att fältmätningsspersonalen kunde komma att användas och, för att blifva fullt sysselsatt, äfven *borde* användas till kartteckning i reproduktions-syfte, hvarvid härtill lämpliga underofficerare i främsta rummet borde tagas i anspråk.

De karto-
grafiska och
tekniska ar-
betena.

Den personal, som vid »generalstabens topografiska afdelning» för närvarande under vintertiden uteslutande användes för kartografiska arbeten, vore synnerligen fåtalig. Den bestode allenast af två civila ritare, en underofficer, kvarstående öfver stat vid sitt regemente, en kartverket ej tillhörig, för tillfället engagerad ritare samt två nyligen antagna elever, hvilka senare, beroende på möjligheten att utveckla befintliga anlag, vore afsedda antingen till ritare eller gravörer. Samtliga nu nämnda ritare — af hvilka de fast anställda af hälsoskäl äfven användes såsom fältmätare — borde under vintern uteslutande brukas för heliogravyrritningen, hvilken för att blifva fullt tillfredsställande utförd fordrade medfödda anlag hos ritaren och en under flera års arbete synnerligen uppdrifven yrkesskicklighet. Till dylika ritare måste alltså användas för detta ändamål speciellt skickade personer, hvar man än kunde få dem bland militärer (kommenderade underofficerare) eller bland civile, och borde de civilanställas vid kartverket, så att ombyte i möjligaste mån undvekes.

Det hade visat sig, att den för heliogravyrritningen afsedda, för ändamålet särskildt utbildade personalen vore alldeles otillräcklig. En del kartmaterial blefve i följd häraf liggande otillgänglig för allmänna bruk, och vore fara värdt, att, om detta tillstånd finge fortfara, kartorna ej blefve i tryck synliga, förrän de redan vore i behof af revision. Skulle, såsom kartverkskommissionen föreslagit, det norrländska kartverket inslä på nya banor, i det äfven 1 : 100,000-kartor komme att utgifvas, samt det hela Sverige omfattande revideringsarbetet (som, där ommätning företoges, äfven fordrade heliogravyrritning) med kraft upp-

¹⁾ Bil. C. vid detta protokoll.

[10.] tagas, vore en fördubbling af heliogravyrritarnas antal af nöden, och kunde en ytterligare ökning sannolikt endast undvikas i det fall, att för detta arbete lämplig, till kartverket kommenderad militär personal — företrädesvis underofficerare — för längre tid kvarstannade vid arbetet.

Att verkställa en dylik ökning vore emellertid en sak, som ej vore gjord blott och bart genom en höjning af anslaget, ty sagda personal kunde i regeln blott inom kartverket utbildas, och torde härtill i bästa fall 2 à 3 år åtgå. Endast på det sättet kunde behovet i någon mån och med tanke på framtiden fyllas, att visst belopp för närvarande beviljades dels för ökad betingsarbete på öfvertid och dels för emottagandet och utbildandet af ytterligare ett antal elever, af hvilka sådana, som visade framstående anlag, men vore i små omständigheter, borde uppmuntras genom lämpliga gratifikationer. Sagda belopp hade kartverkskommissionen ansett sig böra förslagsvis sätta till 3,000 kronor,¹⁾ med erinran likväl att, i den mån heliogravyrritare hunne utbildas till ett antal af ytterligare fyra eller fem, budgeten måste höjas för dessas aflöning enligt nu gällande grunder.

En dylik höjning vore äfven nödvändig för ökning af gravörernas antal. Dessa vore för närvarande egentligen blott två, hvarjämte en kvinnlig gravör, icke tillhörande kartverket, utförde retusch- och gravvyrbete på beting. I betraktande däraf att två af nu nämnda arbetskrafter snart torde böra ersättas af friskare sådana samt att hela gravörantalet behöfde höjas till minst fyra, särskildt med hänsyn till ökadt revideringsarbete, måste ock nya gravörer utbildas af därtill lämpliga elever, för hvilka erforderliga gratifikationer dock inberäknats i ofvan nämnda belopp. Äfven af nu berörda anledning måste alltså sagda belopp i sinom tid höjas.

De i egentligaste mening *tekniska* arbetena, afseende kartornas reproduktion samt fältarbetenas förberedande, d. v. s. de fotografiska, litografiska och galvanoplastiska m. fl., tillika med allt karttryck hade rikets allmänna kartverk öfverlämnat till en privat institution — »generalstabens litografiska anstalt» — med hvilken kontrakt för ändamålet vore afslutadt; och ansåge kartverkskommissionen på anförda skäl, att *för närvarande* ingen förändring i detta afseende vore att tillråda.

¹⁾ I förslagsstaten, bil. D. vid detta protokoll, upptaget under rubriken: »till elever och ökad betingsarbete».

[10].
 Ekonomiska
 kartverket.

Beträffande det *ekonomiska kartverket*, som år 1894 förenades med den till generalstaben hörande topografiska afdelningen under den gemensamma benämningen »rikets allmänna kartverk», hade af sammanläggningen uppstått den för det ekonomiska kartverket menliga följden, att, då detsamma måst i god tid förse topograferna med erforderliga stomkartor, dess öfriga verksamhet blifvit i någon mån eftersatt, så att det af vederbörande landsting och hushållningssällskap understödda utgifvandet af ekonomiska kartor försenats. Till undvikande af dylik försening kunde visserligen kartverkschefen anses hafva i sin makt att öka kartografernas antal — dock ej, jämlikt § 3, mom. 3 i den för kartverket gällande instruktion, utan nådigt tillstånd öfver aderton — men alldenstund en dylik ökning numera och då flertalet kartografer befunde sig i de högre arfvodesklasserna ej vore möjlig utan ett öfverskridande af anslaget eller inskränkande af kartografaspiranternas antal mer än önskligt vore, kunde sagda utväg ej anlitas. Önskligt vore därför, om utan minskning i kartografaspiranternas antal, som för närvarande vore fyra, kartverkschefen sattes i tillfälle att höja de ordinarie kartografernas antal åtminstone till förutnämnda antal aderton; och ville kartverkskommissionen därför i underdånighet föreslå, det Eders Kungl. Maj:t behagade af Riksdagen begära härför erforderliga medel.

Enligt § 6 i instruktionen för kartverket skulle kartverkschefen förordna »en eller, om särskilda omständigheter göra sådant af nöden, tvenne af de vid kartarbetena anställde generalstabsofficerare att handhafva närmaste ledningen af de ekonomiska kartarbetena och värden af de vid dess stationer förvarade instrument och kartor samt att biträda vid redovisningen af de till dessa arbeten utgående medel». Då i framtiden ej alltid torde kunna påräknas att finna för nu omhandlade ändamål lämplig generalstabsofficer, hemställde kartverkskommissionen, att ifrågavarande bestämmelse måtte ändras därhän, att till ofvannämnda ledarskap kunde af kartverkschefen förordnas den af kartverkets personal, som han pröfvade för ändamålet lämplig.

Å den vid utlåtandet fogade bilagan 14¹⁾) hade kartverkskommissionen, i öfverensstämmelse med den af Eders Kungl. Maj:t för år 1904 fastställda stat, upptagit de på olika titlar för kartverket i sin helhet uppförda utgiftsbeloppen, äfvensom de ytterligare utgifter, som af kommissionen ansåges erforderliga vid tillämpningen af dess nu föreliggande förslag. En del af dessa nya utgiftsposter och deras storlek vore aningen i det föregående motiverade och beräknade eller sammanhängande

Kartverkets
 stat.

¹⁾ Bil. D. vid detta protokoll.

[10.] de så med sagda beräkningar, att ytterligare skäl för desammas upptagande ej torde vara af nöden att anföra.

Bland öfriga utgifter ansåge kartverkskommissionen den, som afsåge en förbättring af kartografernas och med dem jämnställd civil personals aflöningsförmåner, vara af behovet synnerligen påkallad. Jämlikt 1894 års riksdagsbeslut hade kartografs arfvode bestämts till 1,500 kronor med tre ålderstillägg å 500 kronor, hvilka utginge efter respektive 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring, hvarjämte medgifvits, att högst tre årliga arfvoden, hvarje till ett belopp af 500 kronor, finge tilldelas sådana kartografer, som förordnades att biträda vid kartarbetenas öfvervakande och ledning. I hufvudsaklig öfverensstämmelse härmed hade Eders Kungl. Maj:t äfven bestämt geodeternas arfvoden, hvarvid äfven äldste geodeten tillagts ett belopp af 500 kronor, motsvarande arfvode åt kartografförmän, af hvilka senare endast två ansetts erforderliga.

Nu nämnda arfvoden och särskildt de åt nyanställda kartografer och geodeter tilldelade å allenast 1,500 kronor hade emellertid i följd af de på senare tid högst betydligt stegrade lefnadskostnaderna i hufvudstaden visat sig allt för otillräckliga och följaktligen ej heller ägnade att förmå erforderligt antal kompetenta personer att söka anställning inom kartverket. Trots upprepad annonsering i flera tidningar angående aspiranter till lediga kartografbeställningar — därvid samtliga löneförmåner omförmäls — hade sålunda blott en enda ansökan ingått; och om ett eventuellt beviljande af anslag till här ofvan ifrågasatta två nya kartografbeställningar ej allenast skulle blifva en åtgärd på papperet eller kartverkschefen nödgas antaga hvilken sökande som helst, syntes högeligen af nöden, att lägsta arfvodet för kartografer och med dem i aflöning jämnställda geodeter något höjdes.

För tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning utgjorde lägsta arfvodesbeloppet 3,000 kronor, hvartill komme tre ålderstillägg om 500 kronor, och om än, i betraktande af statsgeologernas högre vetenskapliga meriter, kartografers och geodeters arfvoden ej kunde ifrågasättas så höga, syntes dock en höjning af nuvarande lägsta arfvodet från 1,500 till 2,000 kronor ej för högt tilltaget vare sig för kartograferna eller för geodeterna, hvilka senares kompetens i sin art ej borde understiga kartografernas, och hvilkas tjänstgöring under fältarbetena därjämte vore af mer ansträngande art.

Kartverkskommissionen hemställde af nu anförda skäl, att Eders Kungl. Maj:t behagade för Riksdagen framlägga nådig proposition därom, att, med bibehållandet af nu utgående ålderstillägg och förmansarfvoden åt kartografer och geodeter, det lägsta arfvodet för denna del af kartverkets personal måtte höjas från 1,500 till 2,000

kronor samt att en förhöjning af arfvodena efter dessa grunder måtte från och med år 1906 komma samtliga då och framdeles vid kartverket tjänstgörande kartografer och geodeter till del.

[10.]

»Till inspektion» af »arbetena vid generalstabens topografiska afdelning» hade hittills endast uppförts 500 kronor. I betraktande däraf, att dessa arbeten hufvudsakligen påginge i Norrland med dess stora afstånd, vore redan nu en verksam inspektion ej möjlig, utan att anslagsbeloppet öfverskredes, och då i framtiden ännu vidsträcktare resor för kartverkschefen skulle betingas af öfver hela landet pågående revideringsarbeten, ansåge kartverkskommissionen, att under sagda utgiftstitel ytterligare borde upptagas 500 kronor, hvarigenom densamma erhöles enahanda storlek som motsvarande vid »de ekonomiska och stomkartearbetena».

Under den nya rubriken: »öfningsafdelningens ritkurs» hade vidare uppförts ett anslag å 2,400 kronor. Hittills hade fältmätarnes utbildning tillgått sålunda, att desamma efter nyanställningen inkallats till tjänstgöring antingen å den ort, där tillämpningsöfningarna i terrängen skolat äga rum eller, kort tid dessförinnan, i hufvudstaden för att genomgå en utbildningskurs i ritning, hvad officerarne beträffade hufvudsakligen afsedd att uppfriska redan å krigsskolan inhämtade kunskaper och färdigheter. Då man emellertid velat använda så lång tid som möjligt af sommaren till verkliga fältmätningar, hade sagda kurs vanligen blifvit ganska kortvarig och i många fall alldeles för otillräcklig. Så länge fältmätarne nästan uteslutande rekryterats af officerare, som redan vid krigsskolan utbildats i kartritning och fältmätning, och då i allmänhet endast de af dessa, som ägt större färdighet härutinnan, sökt anställning vid kartverket, hade dock kortvarigheten af utbildningskursen i regeln ej medfört större svårigheter. Men skulle, såsom af förslaget framginge, äfven underofficerare i större omfattning än hittills anställas, samt bland officerarne äfven sådana kunna kommanderas till tjänstgöring, som ej förut varit i tillfälle att i tillräcklig grad upparbeta sina anlag, vore nödvändigt att, liksom i utlandet, äfven i vårt land de blifvande topografernas undervisning i ritning och terränglära blefve mer systematisk och af längre varaktighet än hittills, något hvarpå icke blott arbetenas tillförlitlighet och prydlighet utan äfven snabbhet komme att vinna. Kartverkskommissionen hade tänkt sig, att sagda ritkurs, hvari äfven civila ritare och gravörelever borde deltaga, lämpligen kunde börja i midten af januari och fortgå till midten af maj, då vederbörande kunde afresa till arbetsorterna och där påbörja tillämpningsöfningar i terräng.

[10.]

I Schweiz hade man, för att bibringa topograferna kännedom om, huru de olika höjdformer m. m. tillkommit, som de skulle afbilda, och i ändamål att på detta sätt underlätta en riktig och snabb uppfattning af terrängens verkliga utseende, anordnat föreläsningar i geologi för vederbörande aspiranter; och hade resultaten häraf visat sig mycket tillfredsställande. Dels för samma ändamål och dels för att bereda deltagarna i öfningsafdelningens ritkurs uppfriskande afbrott under deras ganska enformiga sysselsättning, hemställde kommissionen, att för dylika föreläsningars anordnande äfven hos oss ett mindre belopp måtte anslås.

Såsom redan framhållits, vore kartverkets tillgång på heliogravyrritare och gravörer för närvarande alldeles för otillräcklig, och hade den anslagsökning, som för behovets fyllande vore af nöden, så snart dylika arbetskrafter hunnit utbildas, beräknats till 12,400 kronor. Men i och med detsamma som antalet heliogravyrritare kunde fördubblas och tillika revisionen af äldre kartor bedrifvas i betydligt större omfattning än nu inträdde tydligen äfven behovet af att öka nuvarande anslag till »fotografi, galvanoplastik och kartryck», hvarför ock kommissionen, med ledning af nuvarande kostnader härför, föreslagit denna utgiftsposts höjning med de 5,000 kronor, som å bilagan slutligen uppförts.

Å nu ifrågavarande bilaga, innehållande förslag till ny utgifts- och inkomststat, hade å inkomstsidan upptagits behållning å »försålda kartor» till 6,000 kronor eller ungefär det belopp, sagda försäljning i allmänhet under senare tid årligen inbringat, samt ersättning för *hela* kostnaden för »utbildning af aspiranter». Hvad sistnämnda ersättning beträffade, hade Eders Kungl. Maj:t, med anledning af Riksdagens skrifvelse, n:o 22, den 4 maj 1894, genom nådiga brefvet den 31 augusti samma år, sedermera ändradt genom nådigt bref den 17 april 1896, medgifvit, att kartverket efter lämnad redovisning finge af fjärde hufvudtiteln besparingar erhålla ersättning för de kostnader, som åsamkats genom generalstabsaspiranternas utbildning i topografiska färdigheter, till halfva det belopp, hvartill sagda kostnad belöpte sig. Orsaken till nu nämnda bestämmelse vore att söka däruti att, då vid densammas utfärdande samtliga aspiranter tjänstgjorde två år vid kartverkets fältarbeten, deras tjänstgöring under halfva denna tid eller utbildningsåret, för att begagna ordalagen i nyssnämnda underdåniga skrifvelse, »icke var till något egentligt gagn utan snarare till hinder för fortgången af dessa arbeten». Då emellertid, jämlikt Eders Kungl. Maj:ts instruktion för generalstabens den 17 juni 1904, aspirant för vinnandet af kompetens till anställning såsom löjtnant vid sagda stab endast behöfde

under *en* sommar tjänstgöra vid de topografiska arbetena och följaktligen endast vore sysselsatt för sin egen utbildnings skull och ej till gagn för kartverket, kräfde en konsekvent tillämpning af ofvan omnämnda betraktelsesätt, att kartverket numera erhöles ersättning för sagda utbildning till *hela* dess belopp. Men då å andra sidan utbildningen, som hädanefter blott hade hälften så lång varaktighet som förr, också blott kräfde ungefär halfva kostnaden, följde häraf, att någon ökning af det förr vanligen utgående ersättningsbeloppet ej blefve af nöden, hvadan det ock upptagits till samma siffra som i föregående af Eders Kungl. Maj:t fastställda stater. Och ville kartverkskommissionen underdånigst anhålla, att — oafsedt utgången af öfriga här föreliggande frågor — Eders Kungl. Maj:t behagade medgifva, att kartverket hädanefter af andra medel erhöles ersättning för hela den af generalstabsaspiranternas utbildning föranledda kostnaden mot aflämnande vid hvarje års slut af uppgift å det belopp, hvartill sagda kostnad belöpt sig.

Af beräkningarna å sistnämnda bilaga framginge, att den summa, hvarmed nuvarande anslag till rikets allmänna kartverk borde höjas vid ett antagande af den föreliggande organisationsplanen, utgjorde 40,700 kronor, hvartill, så snart nödigt antal civila ritare och gravörer hunnit utbildas eller eventuellt på annat sätt anskaffas samt kartpublikationen i samma mån kunde ökas, ytterligare borde komma 17,400 kronor; och ansåge kartverkskommissionen, att med sagda beloppes beviljande och under iakttagande af hvad som för öfrigt i frågan föreslagits rikets allmänna kartverk skulle blifva i stånd att fylla de på detsamma ställda samtidigt betydligt ökade krafven för en kostnad, som visserligen i och för sig ej vore obetydlig, men dock afsevärdt mindre än vid en tillämpning af hvart och ett af de öfriga sätt för frågans lösning, som kommissionen ansåge möjliga att finna. De *ökade* kostnader för statsverket (d. v. s. både å fjärde och nionde hufvudtitlarna), som de olika förslagens antagande skulle medföra, utgjorde enligt kartverkskommissionens beräkning och efter en mindre rättelse:

för en helt och hållet civil organisation	133,619 kr.,	
för en hufvudsakligen militär organisation af den topografiska afdelningen med <i>all</i> militärpersonal fast aflönad å kartverkets stat.....	118,138 » ,	
för en hufvudsakligen militär organisation af den topografiska afdelningen med blott <i>en del</i> militär- personal fast aflönad å kartverkets stat.....	81,672 »	samt
för en utveckling af nuvarande organisation	41,457 » ;	
och borde till dessa siffror för organisationernas fulla genomförande		

[10.] ytterligare läggas 17,400 kronor, hvilket alternativ än valdes, men vore vid dylikt val tillika att märka, att, om det *föreslagna* sättet för personalfrågans lösning af Eders Kungl. Maj:t godkändes, garantierna för kartverkets tillfyllestgörande funktionerande vore *minst* lika stora som vid ett eventuellt tillämpande af något af de tre öfriga alternativen.

Med hänvisning till hvad kartverkskommissionen i det föregående framhållit, har den slutligen förklarat, att, under förutsättning af personalfrågans lösning på sätt detta förslag innehölle, beviljandet af däri innefattade tillökning i anslaget till rikets allmänna kartverk borde hafva till följd:

att öfvergången till 1:100,000-skalan vid utgifningen af kartblad öfver det norrländska kustlandet ej — såsom eljest blefve fallet — behöfde medföra en betydlig försening af publikationen;

att revision och ommätning af föråldrade kartor möjliggjordes i vida större omfattning än nu, utan att nymätningen därigenom eftersattes; samt att landets ekonomiska kartläggning påskyndades.

Kartverks-
kommis-
sionens
hemställan.

Med anledning af hvad kartverkskommissionen sålunda anført, har kommissionen hemställt,

att, med ändring af hvad härutinnan föreskrifvits genom nådiga brefvet den 25 maj 1894 och instruktionen för rikets allmänna kartverk den 20 december 1894 samt nådiga brefven den 12 november 1897 och den 29 maj 1903, utgifningsskalan för gradbladen Brämö, Indal, Härnösand, Sollefteå, Örnsköldsvik, Husum, lämplig del af Björna samt Umeå, Holmön, Degerfors och Löfånger måtte blifva såväl 1:100,000 som 1:200,000, samt att bladen Hudiksvall och Sundsvall måtte utgifvas i skalan 1:100,000;

att, där ej arbetenas ändamålsenliga ordnande någon gång föranledde afvikelser, den hufvudregel vid utgifningen måtte följas, att samtliga 1:100,000-blad utgäfves före 1:200,000-bladen, gradbladen mellan 62° 30' och 63° 30' n. br. jämte Brämö före de norr därom belägna samt dessa före 1:100,000-bladen Hudiksvall och Sundsvall;

att — äfvenledes med ändring af nuvarande bestämmelser — uppmätningsskalan för gradbladen Björna, Holmön, Degerfors och Löfånger måtte blifva 1:50,000;

att nådig proposition om ändring af de år 1894 angående uppmättings- och utgifningsskalor fattade besluten, i sådana delar, hvori nu afgifna förslag kunde anses från sagda beslut afvika, måtte till Riksdagen aflåtas; samt

att kartläggningen måtte ske med iakttagande af den ritmetod och

de beteckningssätt, som af Eders Kungl. Maj:t för hvardera skalan på förslag af chefen för rikets allmänna kartverk och efter kartverkskommissionens hörande fastställdes.

[10.]

På grund af hvad kartverkskommissionen i öfrigt anfört, har densamma vidare hemställt,

att till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande nådig föreskrift måtte gifvas om skyldighet att, på begäran af chefen för rikets allmänna kartverk, lämna denne uppgifter om sådana inom de olika länen utförda, på kartornas utseende inverkande förändringar, hvilka tillkommit genom anslag, beviljade af landsting eller hushållningssällskap, eller hvilka, så vidt bekant vore, utförts med enskilda medel;

att Eders Kungl. Maj:t, med hänsyn till hvad kartverkskommissionen i detta afseende anfört, måtte i kommandoväg bestämma, huru anställning af militär personal vid generalstabens topografiska afdelning skulle äga rum, så att säkerhet finnes därför, att behovet kunde i öfverensstämmelse med anslaget till rikets allmänna kartverk fyllas genom lämpliga och arbetsskickliga officerare och underofficerare;

att Eders Kungl. Maj:t måtte aflåta nådig proposition till Riksdagen att, med godkännande af grunderna för den af kartverkskommissionen föreslagna slutliga organisationen af rikets allmänna kartverk, för år 1906 höja anslaget till sagda kartverk — nu 178,600 kronor — med 40,700 kronor; samt att härvid — utan ändring i öfrigt af hvad 1894 års riksdagsbeslut angående aflöningsförmåner innehölle — i fråga om *arfvodena* för de ekonomiska kartarbetenas ledare samt för kartografer och geodeter följande förändrade bestämmelser måtte blifva gällande, nämligen:

att den, som förordnades att handhafva närmaste ledningen af de ekonomiska kartarbetenas utförande, tilldelades ett årligt arfvode af 1,000 kronor;

att arfvodet till kartograf äfvensom till geodet blefve 2,000 kronor med tre ålderstillägg å 500 kronor, att utgå efter respektive 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring; samt

att högst tre årliga arfvoden, hvarje till ett belopp af 500 kronor, tilldelades de kartografer eller geodeter, som förordnades att biträda vid kartarbetenas öfvervakande och ledning;

att Eders Kungl. Maj:t behagade medgifva, att från och med år 1905 samtliga de kostnader, rikets allmänna kartverk finge vidkännas för utbildningen af generalstabens aspiranter, måtte, mot årligen skeende redovisning, blifva kartverket genom tillgängliga medel ersatta; samt slutligen

[10.] att, i den händelse de sålunda gjorda underdåniga framställningarna vunne Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall, åt chefen för rikets allmänna kartverk måtte lämnas nådigt uppdrag att inkomma med förslag till förändrad instruktion för sagda kartverk i öfverensstämmelse med de här ofvan och i de underdåniga utlåtandena i öfrigt angifna grunder.

Påminnelser
af de militära
tillkallade.

De tillkallade militära personerna hafva härefter i en till mig ställd skrifvelse af den 1 november 1904 anført, bland annat, följande.

Bland de tillkallade personerna torde, lika litet som bland andra, någon meningsskiljaktighet råda därom, att en karta i skalan 1:100,000, d. v. s. en s. k. *specialkarta*, vore att föredraga framför en *operationskarta* i skalan 1:200,000, *därest man skulle önska att med ledning uteslutande af sådana kartor lösa specialuppgifter*. De militära tillkallade hade helt naturligt ansett detta förhållande så själfklart, att de icke funnit behöfligt att i sitt yttrande särskildt betona detsamma, hvaremot de civila tillkallade i sitt yttrande framdragit de naturliga och allmänt väl kända orsakerna härtill, då de med hvarandra jämfört de under sommaren 1903 utförda försökskartorna öfver Sundsvallstrakten i de båda skalorna.

En 1:200,000-karta kunde ej och finge ej hafva annat ändamål än att, med uteslutande af en mängd detaljer, inom en trång ram framställa en redig och i det hela sann bild af ett jämförelsevis stort terrängområde, där vägnätet och vattendragen samt det karaktäristiska af terrängens beskaffenhet i öfrigt trädde klart i dagen. Tydligen måste därvid afsevärda inskränkningar göras särskildt beträffande sådant, som ej lämpligen genom olika färger åskådliggjordes, nämligen habitationer och namn, hvaremot genom särskilda färger olika slag af terrängskiljaktigheter utan olägenhet kunde bringas att skarpare framträda. Väntade man sig emellertid att på en karta i så liten skala äfven för tätt bebyggda orter kunna finna habitationernas antal ens närmelsevis riktigt, så hade man otvifvelaktigt uppställt fordringar, hvilka ej kunde uppfyllas. Hade man icke de 1:200,000-kartornas rätta mål för ögonen, så antingen misslyckades deras utgifning, såsom de af alla utdömda kartbladen Sundsvall och Hudiksvall nogsamt visade, eller löpte man fara att, såsom kartverkskommissionen, misstaga sig beträffande kartornas ändamål. Hvad beträffade kommissionens yttranden rörande den färglagda åker- och ängsmarken å det utförda försöksprovet, torde böra anmärkas, dels att afsikten ingalunda kunde vara att förvandla kartan till topografisk-ekonomisk, dels att färgerna inlagts fullständigt efter det i ekonomiska kartverket befintliga färglagda konceptet för åker och äng.

De militära tillkallade, som så lifligt förordat fullbordandet snarast möjligt af kartnätet i 1:200,000 öfver Norrland, hade tydligen gifvit åt kartor i denna skala en helt annan och med nådiga brefvet den 12 november 1897 öfverensstämmande innebörd, nämligen att de, intilldess 1:100,000-specialkartor öfver de i 1:50,000-uppnätta områdena hunne utgifvas, såsom nämnda nådiga bref ställt i utsikt, skulle utgöra lätthandterliga *operationskartor* öfver större områden, framställande icke blott kommunikationslederna i deras inbördes sammanhang utan ock terrängens karaktäristiska utseende, under det att för detaljuppgifters lösning reproduktioner af konceptkartorna i skalan 1:50,000 kunde och borde användas. Nödvändigheten af att snarast möjligt ett sammanhängande kartnät i enhetlig skala blefve fullbordadt torde nog bäst kunna bedömas af dem, som hade till sin uppgift att tänka sig in i olika krigslägen inom Norrland och för deras studerande ävägabringa fredsöfningar af olika slag. Beträffande sådana kartors komplettering genom användande tillika, där så för vissa ändamål behöfdes, af reproducerade konceptkartor i 1:50,000 vore man dessutom i Västerbotten och Västernorrland samt en del af Jämtland vida lyckligare lottad än i Norrbotten, där ingen karta i större skala finnes, än den för *specialuppgifters* lösning oanvändbara 1:200,000-kartan, och beklagligen icke heller på många år syntes kunna komma till stånd.

Kartverkskommissionen hade låtit sig synnerligen angeläget vara att försöka visa ohållbarheten af de skäl, de militära tillkallade anført för fullbordandet af det norrländska kartverket i enlighet med den fastställda enhetsskalan, men dessa försök syntes på intet sätt öfvertygande.

De militära tillkallade hade framhållit, att genom en utgifning i skalan 1:200,000, kartor — *tillräckligt* användbara för att tillsammans med aftrycken i skalan 1:50,000 *tills vidare* (d. v. s. till dess 1:100,000-specialkartor hunne utgifvas) tillgodose behofven — långt *förr* kunde åstadkommas, än om den fastställda utgifningsskalan nu skulle utbytas mot skalan 1:100,000. Kartverkskommissionen hade medgifvit, att nu nämnda skäl utan tvifvel vore ett verkligt sådant, men endast under antagande, att en karta i 1:200,000 verkligen kunde utföras så, att den blefve för afsedda militära ändamål fullt användbar, hvarmed kartverkskommissionen synbarligen menade, att ifrågavarande karta borde utan komplettering af 1:50,000-kartan kunna ensam för sig fylla alla de anspråk, som ställdes på en specialkarta i 1:100,000, hvilket kommissionen med rätta funne omöjligt. Då emellertid, enligt hvad ofvan vore anfördt, en karta i 1:200,000 icke, såsom ock framginge af

[10.] nådiga brevet den 12 november 1897, kunde afse att ensam ersätta en specialkarta, utan afsåges för *annat militärt ändamål*, hvars uppfyllande vore af obestriddlig vikt, torde det af kartverkskommissionen framställda villkoret för dess erkännande af de militära tillkallades skäl såsom »ett verkligt sådant» vara uppfyllt. Kartverkskommissionen hade alltså erkänt, att genom utbyte af den fastställda 1 : 200,000-skalan mot 1 : 100,000 det militära ändamål, för hvilket kartor i den förra skalan afsetts, icke på lång tid kunde blifva uppfyllt, men ansåge, att faran af ett dröjsmål ej borde vara af ödesdiger art, då senast ett halfår efter fältmätningen af ett gradblad detta kunde utgifvas såsom ljustryck i skalan 1 : 50,000, eller den för taktiskt bruk allra lämpligaste skalan.

De militära tillkallade hade vidare såsom skäl för behovet af en enhetskarta framhållit angelägenheten af att angränsande kartblad kunde med hvarandra konnekteras. Icke ens detta allmängiltiga kraf hade vunnit erkännande af kartverkskommissionen, i det den, med stöd af sitt fasthållande vid redan införda olika beteckningssätt för habitationer m. m. inom olika zoner, förklarade fördelen med konnekteringen vara af allt för liten betydelse för att därvid borde fästas afseende. Här återfunnes samma ängsliga omsorg om detaljer, hvilka för de ändamål 1 : 200,000-kartorna afsett och borde afse att fylla vore af underordnad betydelse, under det att kommissionen icke syntes finna ringaste olägenhet af att krigs- eller öfningsoperationer kunde komma att utföras på skarfvar mellan 1 : 50,000-, 1 : 100,000- och 1 : 200,000-kartblad. De militära tillkallades skäl angående därmed förenade olägenheter vore icke vederlagda af kartverkskommissionens motskäl.

De militära tillkallade hade slutligen framhållit, att den genom nådiga brevet den 12 november 1897 fastställda gränslinjen mellan utgifningsskalorna för södra Sverige i 1 : 100,000 och för norra Sverige i 1 : 200,000 vore vald med fäst afseende vid, att olägenheterna af öfvergången från den ena kartskalen till den andra måtte med hänsyn till sannolika öfningstrakter och operationsområden varda de minsta möjliga. Kartverkskommissionen hade påpekat, att hvarken i nyssnämnda nådiga bref, hvarigenom gränslinjen mellan utgifningsskalorna för norra och södra Sveriges kartor blifvit uppdragen, eller i kartverkschefens skrifvelse i samma fråga eller i kartverkskommissionens yttrande därofver detta motiv till delningen anförts, men medgifvit, att detsamma dock kunnat, särskildt hvad öfningssynpunkten beträffade, göra sig gällande på den tiden, hvaremot kommissionen an-

såge, att numera, sedan 6:te arméfördelningen ökats med Hälsinge regemente — hvilken ökning enligt kommissionens förmenande borde göra det önskligt, att gränslinjen mellan de olika kartskalorna förlades så långt norrut som möjligt — det af de militära tillkallade personerna framdragna forna motivet till delningen i alla händelser ej fortfarande kunde anses gällande. Oafsedt att det anförda motivet ingalunda behöfde vara i de ofvannämnda akterna anfördt, men det oaktadt kunnat göra sig gällande, kunde det icke annat än väcka förvåning, att kartverkskommissionen kunnat förblanda uttrycket »operationsområden» med en arméfördelnings förläggingsområde. De förra bestämdes ju af landets krigspolitiska läge samt dess geografiska och topografiska beskaffenhet men ingalunda af ett arméfördelningsområdes tid efter annan växlande utsträckning i en eller annan riktning. Ett så oförnuftigt stort arméfördelningsområde som det 6:te inneslöte inom sig flera mer och mindre sannolika operationsområden, hvilka alla så långt möjligt borde i fredstid studeras, till följd hvaraf de äfven blefve öfningstrakter; och följde man från öster till väster den zon, som genom den fastställda gränslinjen vore bestämd till öfvergång mellan de båda kartskalorna, torde man lätteligen finna, att den sträckte sig söder om ett ingalunda osannolikt utan ganska viktigt operationsområde. Skulle gränzonen förläggas längre norrut, komme den antagligen att skära något sannolikt operationsområde, hvilket icke syntes önskligt. I alla händelser torde det vara svårt inse, hvarför 6:te arméfördelningens ökning med Hälsinge regemente skulle göra en dylik förändring önskvärd.

Mot det af de tillkallade framställda önskemålet, »att särskildt beträffande Norrland, de trakter, som under sommaren fältmätts, måtte under påföljande vinter genomresas af rekognoscörer för kartkonceptens fullständigande genom inritning af vintervägar», hade kartverkskommissionen inlagt en bestämd gensaga, på den grund att de vintervägar, som ägde bestående vikt och värde, enligt kommissionens mening torde framträda i terrängen nästan lika tydligt sommar- som vintertid. Om så vore förhållandet, vore det önskvärdt, att de under fältmätningarna också verkligen inlades på koncepten, ty i annat fall komme vid inträffande krigsutbrott den försvarande i sämre ställning än en inbrytande fiende, då intet hindrade hvilken utlänning som helst att under fredstid i detta afseende förskaffa sig noggrannare kännedom om framkomligheten i svensk terräng vintertiden, än som af våra egna kartor kunde inhämtas. Där för vintervägarna å jämförelsevis stora

[10.] sträckor begagnades sjöar och andra lugnvatten, torde emellertid svårighet möta att endast genom sommarrekognosceringar vinna tillräcklig kännedom om vintervägarna.

Efter den kritik och det förkastande af allt hvad de militära tillkallade anført till stöd för sina åsikter om behovet af en *operationskarta* i enhetlig skala, som kommissionen uttalat, kunde man väntat sig finna kartverkskommissionen hafva kommit till ett slutresultat, fullständigt skiljaktigt från de förras yrkande. Så vore emellertid icke förhållandet, utan delade kommissionen de förras mening därom, att ett enhetligt kartverk i 1 : 200,000-skala öfver den del af Norrland, som i nådiga brefvet den 12 november 1897 vore bestämd, borde utgifvas, hvarvid kommissionen tillika, fullständigt i öfverensstämmelse med de militära tillkallades ofvan angifna uppfattning, framhållit en dylik kartas rätta karaktär. En stor del af kommissionens utlåtande ginge sålunda ut på att söka gendriva alla skäl för en åtgärd, som den i själfva verket erkände vara behöflig och som den slutligen funne sig själf böra föreslå.

Men kommissionen skilde sig från de militära tillkallade däruti, att den föreslagit, att med fortsatt utgifning af denna operationskarta i enhetsskala skulle uppskjutas 15 eventuellt 10 år för att sedan under loppet af 6 eventuellt 4 år fullföljas, under det de senare yrkade på, att det, som ginge fortast, först skulle fullbordas, helst det just vore innan 1 : 100,000-bladen hunne utgifvas, som behovet af 1 : 200,000-bladen gjorde sig *mest* gällande. Enligt det förra förslaget finge man alltså i Norrland under loppet af 15 eventuellt 10 år begagna sig af dels 1 : 50,000-, dels redan färdiga 1 : 200,000- och dels småningom färdiga 1 : 100,000-kartor utan någon enhetlig operationskarta, som först efter 21 eventuellt 14 år skulle blifva fullbordad. Enligt det senare förslaget finge man under loppet af 6 eventuellt 4 år begagna sig af dels 1 : 50,000-, dels redan och småningom färdiga 1 : 200,000-kartor, hvarefter man redan efter denna jämförelsevis korta tid skulle äga en enhetlig och öfversiktlig operationskarta, kompletterad för detaljerna af 1 : 50,000-kartorna, samt under loppet af ytterligare 15 eventuellt 10 år finge därtill småningom kartor i 1 : 100,000-skala. Skulle de tillkallade personernas sammanjämningsförslag följas, finge man redan tidigare 1 : 100,000-blad öfver det af dem angifna området, hvaremot fullbordandet af operationskartan i 1 : 200,000-skalan i sådant fall måste något fördröjas, därest icke anslagsökningen beräknades med hänsyn till den öfver berörda område föreslagna *samtidiga* utgifningens påskyndande.

Valet mellan dessa olika förslag utgjorde frågans kärnpunkt.

Härjämte har chefen för rikets allmänna kartverk i underdånig skrifvelse den 10 oktober 1903 anfört följande.

I följd af Eders Kungl. Maj:ts proposition i ärendet medgaf 1894 års Riksdag, att — med uteslutande ur riksstaten af den under sjätte hufvudtiteln å ordinarie stat uppförda anslagstitel »rikets ekonomiska kartverk, *reservationsanslag*» tillika med det därunder anvisade anslag, 6,000 kronor — i stället bland anslagen å riksstatens sjätte hufvudtitel under anslagstitel »rikets allmänna kartverk» å ordinarie stat uppfördes ett anslag å 178,600 kronor; och hade detta anslag sedermera, efter jordbruksdepartementets inrättande, öfverflyttats till nionde hufvudtiteln.

I det förhållande att samma anslag vore af den natur, att de å anslaget tilläfvventyrs uppstående besparingarna under ett år icke kunde påräknas för ett följande års arbeten, syntes kartverkschefen emellertid ligga ett hinder för rikets allmänna kartverk att för minsta möjliga kostnad lämna största möjliga arbetsprodukt.

Vid utöfvandet af kartverkets väsentligaste och mest kräfvande verksamhet, nämligen de sommartiden pågående fältarbetena, vore af helt naturliga skäl arbetets såväl kvalitet som kvantitet i mycket hög grad beroende af väderleksförhållandena, och kunde ofta, när dessa vore ogynnsamma — såsom exempelvis under åren 1902 och 1903 inträffat — det ej anses med god hushållning förenligt eller vid sträfvan efter ett tillförlitligt resultat önskligt, att personalen, utan motsvarande valuta för kartverket, förbrukade hela den i årets stat uppförda fältarbetsafföningen samt att dryga handtlangningskostnader samtidigt utgäfves. Kartografer m. fl. borde, syntes det kartverkschefen, under sådana år, i den utsträckning som af arbetenas art betingades, tidigare än eljest hemkallas till hufvudstationen; och enär arbetsplanen redan vore i öfrigt uppgjord och personalförhållandena därefter ordnade, kunde det då ofta visa sig omöjligt att under årets sista del på ändamålsenligt sätt å byråarbeten använda den genom fältarbetenas afbrytande erhållna besparingen. Ett annat år däremot, då väderleksförhållandena ställde sig gynnsamma, kunde det i kartverkets intresse vara önskligt, att fältarbetena påginge längre, än staten för året medgäfvde, då härigenom olägenheterna af den kortare arbetstiden ett föregående år kunde uppvägas; men om den under ett sådant föregående år vunna besparingen ej kunde för ändamålet användas, måste kartverkschefen afstå från att begagna det gynnsamma tillfället.

[10.]

Kartverks-
chefens
skrifvelse
af den 10
oktober 1903.

[10.] Mycket ofta inträffade äfven, att ett särskildt arbete i trakter långt från hufvudstationen ej hunne på beräknad tid afslutas. Om detta afslutande ej kunde ske, utan att staten för året öfverskredes, nödgades kartverkschefen — om ingen behållning från föregående år kunde användas — gifva befallning om arbetets afbrytande för att nästa år återupptaga detsamma, hvarvid ofta annan, med ortsförhållandena obekant personal måste användas och i alla händelser ny resekostnadsersättning för ett ej sällan kortvarigt arbete utbetalas. Genom utvägen att disponera en ett föregående år möjligen uppkommen besparing blefve däremot kartverkschefen iståndsatt att ordna dylikt arbete på ändamålsenligaste och billigaste sätt.

Slutligen vore att beakta, det kartverkets personal — oafsedt afgång och tillkomst bland den ordinarie delen — mycket växlade till antalet, på det sätt att ena året ett större och andra året ett mindre antal officerare och underofficerare sökte anställning vid topografiska afdelningen. Detta kunde vid ringare verklig tillgång på dylika arbetskrafter än i staten tilläfventyrs beräknats medföra en besparing vid årets slut; och vore det synnerligen önskvärdt, om denna besparing kunde ett följande år användas och därigenom undvikas, att då möjligen inkommande ansökningar från ett större antal kompetenta personer måste af brist på medel afslås.

Af nu nämnda skäl, och då en förändring af här omhandlade anslags natur därhän, att besparingar, som å detsamma uppstått under ett år, måtte kunna användas för ett kommande, syntes kartverkschefen tjäna till att möjliggöra kartarbetenas ändamålsenligare anordnande äfvensom befordra en god hushållning, har kartverkschefen i underdånighet anhållit, att Eders Kungl. Maj:t behagade för Riksdagen framlägga nådig proposition därom, att det å riksstatens nionde hufvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget, 178,600 kronor, till rikets allmänna kartverk måtte förändras till reservationsanslag.

Öfver denna framställning har statskontoret den 14 november 1903 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande samt däruti anført hufvudsakligen.

Enligt hvad kartverkets räkenskaper gäfve vid handen, hade å anslaget till kartverket vid nedan nämnda års slut förefunnits behållningar till följande belopp, nämligen:

år 1895	kronor	4,987: 45
» 1896	»	8,070: 78
» 1897	»	7,424: 50
» 1898	»	5,465: 50
» 1899	»	12,453: 55
» 1900	»	11,098: 64
» 1901	»	19,493: 78
» 1902	»	6,888: 37.

[10.]

Den af kartverkschefen nu gjorda framställningen om anslagets förändring från bestämdt till reservationsanslag afsåge tydligen, att sådana behållningar som de nyssnämnda, i stället för att ingå till vederbörande hufvudtitels besparingsfond, skulle äfven efter anslagsårets utgång fortfarande stå till chefens för kartverket disposition för de med anslaget afsedda ändamål.

Hvad då först beträffade den till fältarbeten m. m. anvisade delen af anslaget, torde med hänsyn till hvad af chefen för kartverket anförts samt med jämväl fäst afseende därå, att åtskilliga, åtminstone i viss mån likartade anslag, särskildt under fjärde hufvudtiteln, hade naturen af reservationsanslag, icke något vara att erinra mot framställningen i denna del.

Vidkommande därefter den del af anslaget, som enligt kartverkets för hvarje år särskildt fastställda stat anvisades till arfvoden, förekomme visserligen, att inom den svenska statsförvaltningen anslag till löner och arfvoden i allmänhet icke vore reservationsanslag; men då det belopp, hvartill nu ifrågavarande arfvoden uppginge, icke vore en gång för alla fast bestämdt, utan växlade år från år, bland annat i följd därå, att de tjänsteinnehafvarne tillkommande ålderstillägg, hvilka utginge från samma anslag, gifvetvis varierade i mån af skeende förändringar inom personalen, samt då de jämförelsevis mindre betydande besparingar, som tilläfventyrs kunde uppkomma på arfvodena, torde vara erforderliga för fältarbetena, ansåge statskontoret hinder icke böra möta för att äfven denna del af anslaget, som på grund af det anförda icke torde kunna till visst belopp af anslaget i dess helhet fixeras, erhöile karaktären af reservationsanslag.

På grund af hvad sålunda anförts har statskontoret i underdånighet hemställt, det täcktes Eders Kungl. Maj:t, med bifall till den gjorda framställningen, i nådig proposition föreslå Riksdagen, att det under

- [10.] riksstatens nionde hufvudtitel uppförda ordinarie anslaget, 178,600 kronor, till rikets allmänna kartverk måtte förändras till reservationsanslag och således erhålla samma natur som det före år 1895 befintliga anslaget till rikets ekonomiska kartverk.

Kartverkskommissionen har i sitt förberörda utlåtande af den 8 september 1904, med instämmande i de skäl, som anförts af kartverkschefen i hans nyssnämnda skrifvelse den 10 oktober 1903, tillstyrkt bifall till ifrågavarande framställning.

Anställande
af militär
personal vid
topografiska
afdelningen.

Öfver den hemställan, som af kartverkskommissionen i dess underdåniga utlåtande af den 8 september 1904 gjorts beträffande anställning af militär personal vid generalstabens topografiska afdelning (sid. 195), hafva cheferna för de särskilda arméfördelningarna äfvensom militärbefälhafvaren på Gottland anmodats att afgifva yttrande.

Yttranden af
arméfördel-
ningschefer
m. fl.

Chefen för I arméfördelningen har därvid förklarat sig anse, att det af kartverkskommissionen uti ifrågavarande hänseende afgifna förslag icke skulle komma att betrygga kartarbetets fullgoda utförande, men däremot verka skadligt för utbildningen af infanteriets truppförband. Arméfördelningschefen förordar i stället uppsättandet af en särskild militär topografkår.

Chefen för II arméfördelningen har i hufvudsak intet emot kartverkskommissionens förslag att erinra.

Chefen för III arméfördelningen framhåller, att ett bifall till kommissionens framställning skulle ytterligare öka de svårigheter vid trupptjänstens uppehållande, som redan nu förefinnas, och håller före, att kartverkets rekrytering från armén bör, såsom hittills, ske på frivillighetens väg. Arméfördelningschefen har infordrat yttranden från cheferna för de till arméfördelningen hörande infanteriregementen samt chefen för lifregementets husarer, och yttrar sig af dessa endast chefen för Västgöta regemente afstyrkande, under det cheferna för Skaraborgs, Älfsborgs och Bohusläns regementen under vissa villkor tillstyrka förslaget samt chefen för lifregementets husarer icke har någon erinran mot detsamma att framställa.

Cheferna för IV och V arméfördelningarna hafva i hufvudsak icke heller något att erinra emot kommissionens ifrågavarande hemställan, hvaremot chefen för VI arméfördelningen förklarar sig anse, att kartverkets behof af militär personal med anlitande af befäl, aflönadt på truppförbandens stater, icke kunde tillgodoses utan på bekostnad af en

tillfredsställande tjänstgöring vid dessa truppförband, samt hemställer, att den nuvarande anordningen för fyllande af berörda behof måtte i hufvudsak oförändrad bibehållas.

[10.]

Militärbefälhafvaren på Gottland har förmålt sig icke hafva någon erinran att framställa mot kartverkskommissionens ifrågavarande förslag.

Sedan chefen för generalstaben anmodats att häröfver afgifva yttrande, har bemälda chef i skrifvelse den 23 november 1904 anfört hufvudsakligen följande.

Yttrande af
chefen för
general-
staben.

Hvad först anginge den ifrågasatta förpliktelsen för högre truppchefer att ställa truppofficerare och underofficerare till kartverkets förfogande, torde den däri innefattade tvångskommenderingen, hvilken visserligen borde såsom en absolut nödvändig garanti finnas, knappast komma att i praktiken äga rum, då i betraktande toges, att den erforderliga kontingenten ej ens utgjorde 1 % af arméns samtliga kompaniofficerare och underofficerare.

Beträffande därefter svårigheten från synpunkten af tjänstens uppehållande vid trupperna att undvara för kartverkets räkning erforderligt antal befäl, beräknadt till 29 officerare och underofficerare, syntes af de hörda myndigheterna allenast chefen för I arméfördelningen och chefen för Västgöta regemente hysa den åsikt, att denna svårighet vore af den art, att trupputbildningen skulle genom förslagets antagande i afsevärd mån eftersättas. Då nämligen cheferna för III och VI arméfördelningarna, oaktadt de afstyrkte kommissionens förslag, hänvisade till frivillighetens väg för fyllande af kartverkets behof af truppofficerare, hade dessa bägge arméfördelningschefer — liksom cheferna för II, IV och V arméfördelningarna samt militärbefälhafvaren på Gottland och de i ärendet hörda öfriga regementschefer — därmed äfven förklarat, att armén kunde undvara den kontingent af truppofficerare och underofficerare, som af kartverkskommissionen ansetts erforderlig.

Men frågan måste äfven skärskådas ur synpunkten af befälets egen utbildning, och vore då af vikt att pröfva, huruvida en tjänstgöring i generalstabens topografiska afdelning kunde för samma befäl — och därmed äfven för armén — vara af sådan nytta, att därigenom minskningen i ren truppbefälsutbildning uppvägdes, samt om ej äfven fordran på fortsatt utbildning i sistnämnda hänseende kunde i väsentliga delar tillgodoses, utan att kartverket i sin ordning blefve lidande därpå. Utfallet af en dylik undersökning vore beroende af det sätt,

[10.] hvarpå man kunde lösa frågan om tjänstgöringssättet inom topografiska afdelningen och tjänstgöringstiden därstädes.

Hvad tjänstgöringssättet vid sagda afdelning beträffade, ville generalstabschefen uttala den åsikt, att, därest detta blefve det riktiga, de topografiska arbetena ej hade ringa värde för den militära uppfostran. Ordnades tjänstgöringen så, att vederbörande officerare och underofficerare, jämlikt noggranna föreskrifter och under vägledande inspektion, icke allenast användes vid afbildningen af landets ytformer m. m., utan också samtidigt utförde de för kännedomen af en trakt nödvändiga såväl rent militära som statistiska och ekonomiska undersökningarna, sedermera sysselsattes med det sålunda insamlade materialets bearbetning i militärgeografiskt och militärstatistiskt hänseende samt biträdde vid planers utarbetande till fullföljandet af dylika arbeten, kunde generalstabschefen ej finna annat än att — när man fränsåge det taktiska bedömande på fältet, som blefve en följd af olika förutsättningar angående fingerade truppers uppträdande — dylik tjänstgöring i många hänseenden vore af samma natur som de fältöfningar, hvarunder liknande arbeten utfördes, blott att man vid de topografisk-statistiska arbetena, hvilkas resultat borde hafva mer bestående värde, ginge mer långsamt och metodiskt tillväga.

Mer än fältarbetenas värde kunde ifrågasättas det militära värdet af en del under rubriken »byråarbeten» fallande förrättningar, såsom tidsödande heliogravyrritning och färgläggning m. m. Under nuvarande förhållanden hade kartverket nödgats att af brist på civila arbetskrafter äfven för dessa arbeten använda officerare, men i och med det att kartverkskommissionens förslag blefve tillämpadt och civila biträden jämte underofficerare blefve anställda, komme officerarne hufvudsakligen att intaga ledande ställningar eller att användas till arbeten, vid hvilka den militära fackkunskapen kunde och borde göra sig gällande.

Under de förutsättningar, generalstabschefen sålunda angifvit, och hvilka äfven vore i kartverkskommissionens förslag beaktade, såge han intet hinder för att en militär kommendering till generalstabens topografiska afdelning kunde betraktas på samma sätt som andra militära kommenderingar; och ansåge generalstabschefen, att den eventuella förlusten härunder i rent militär rutin uppvägs af förvärfvade kunskaper och färdigheter uti andra äfvenledes till den militära utbildningen hörande stycken.

I fråga om den föreslagna tjänstgöringstiden vid topografiska afdelningen, ansåge generalstabschefen, att tjänstgöringsreglementets nuvarande bestämmelser därom, att officer eller underofficer, som efter sin första kommendering erhåller förnyad sådan flera år i följd, skall hvartannat år tjänstgöra vid sitt regemente under vapenöfningarna, borde bibehållas och därvid afbrotten i tjänstgöringen vid kartverket inträda med maj månad och upphöra efter tilländagångna regementsöfningar samma år. Då emellertid trupperna företrädesvis under regementsöfningarna vore i behof af så talrikt befäl som möjligt, ville generalstabschefen icke yttra sig afstyrkande i fråga om ett framställt förslag, att officer eller underofficer, som erhållit fortsatt kommendering, skulle årligen deltaga i regementsöfningarna, helst generalstabschefen förutsatte, att i sådant särskildt fall, då en dylik anordning skulle för kartverket medföra större olägenhet, befrielse från de åsyftade öfningarna skulle kunna utverkas.

I afseende å ifrågasatt användande vid kartverket af reservofficerare och reservunderofficerare har generalstabschefen af närmare angifna skäl funnit så stora svårigheter möta för att dylikt befäl anställdes såsom ersättning för officerare och underofficerare på stat, att man måste afstå därifrån.

Med anledning af yttrande utaf en arméfördelningschef och en regementschef har generalstabschefen anført, att, ehuru i kartverkskommissionens utlåtande blott infanterivapnet tagits i betraktande vid beräkning af befälsstillgången, borde jämväl befäl från specialvapnen kunna kommenderas till kartverket, men att härvid ett frivilligt åtagande i första rummet borde ligga till grund.

Angående de former och regler, hvilka vid eventuella kommanderingar till kartverket borde följas, har generalstabschefen förklarat sig finna det vara en klok anordning, att förslaget till första anställning utginge från vederbörande truppchef, då denne ägde bästa kännedom både om den föreslagnes egenskaper och om möjligheten att undvara honom vid trupptjänsten, men ej mindre klokt syntes det vara, att det vid fortsatt eller förnyad anställning blefve kartverkschefen, som afgåfve förslaget, då det här gällde att besätta en post inom verket, hvars kraf på innehafvaren han bäst kände, och då han äfvenledes kunde bäst bedöma vederbörandes förmåga att motsvara dessa kraf.

Då generalstabschefen härefter öfvergått att yttra sig angående den kontingent ur generalstaben, hvilken enligt kartverkskommissionens förslag, jämfördt med chefens för generalstaben underdåniga skrifvelse

[10.] den 6 april 1903, beräknats skola tjänstgöra vid topografiska afdelningen, har han till en början meddelat, att generalstabsofficerskontingenten enligt nu gällande plan för rikets allmänna kartverk vore beräknad till 7, af hvilka 1 eller 2 vore afsedda till tjänstgöring vid ekonomiska kartverket. Nödvändigheten att för generalstabstjänstens uppehållande i öfrigt förfoga öfver topografofficerarne hade emellertid haft till följd, icke allenast att officer ur generalstabens reserv måst uppehålla tjänsten vid ekonomiska kartverket, utan äfven att generalstabsofficerarnes användande vid topografiska afdelningen så ofta måst för andra ändamål afbrytas, att när summan af de där under de sista 10 åren anställda officerarnes tjänstgöringstid på afdelningen dividerades med nämnda antal år, kvoten blefve allenast 5. Endast 5 generalstabsofficerare, afdelningschefen inberäknad, finge därför anses hafva varit ständigt tjänstgörande på afdelningen. Större antal kunde ej heller för framtiden beräknas, så framt ej ökningen äfven omfattade hela generalstabens. Då numera ingen officer i reserven kunde användas för ekonomiska kartverkets räkning, måste härtill förordnas någon af den på stat uppförda personalen, hvilkens syssla då kunde betraktas såsom fullständigt civil. I alla händelser måste han frånräknas det å topografiska afdelningen tjänstgörande antalet generalstabsofficerare, hvadan dessas numerär redan under nuvarande förhållanden ej öfverstege 4. Kartverkskommissionens beräkning af allenast 4 generalstabsofficerare vid topografiska afdelningen — afdelningschefen häri innefattad — innebure alltså ingen förändring i de förhållanden, som på senare tid så att säga gifvit sig själfva.

Det af chefen för I arméfördelningen framställda förslaget om kartverkets ombildning till en särskild topografkår med personal åtminstone till största delen fast aflönad på kartverkets stat vore grundadt, bland annat, på förutsättning att de tillkallade personernas påstående om en på senare tid minskad arbetsskicklighet hos kartverkspersonalen vore riktigt. Detta påstående hade emellertid kartverkskommissionen ansett sig hafva gendrifvit (sid 67—69 i dess utlåtande). Hvad arbetskvantiteten anginge, hade densamma, enligt hvad en verkställd beräkning utvisade, under senare tid ökats både i afseende å årligen fältmätta arealer och individernas arbetsprodukt. Med anledning af förslaget har generalstabschefen anställt en jämförelse mellan den af kartverkskommissionen förordade organisationsformen för kartverket, innebärande en utveckling af den nuvarande organisationen, samt den form, som benämnts »en hufvudsakligen militär organisation af den topografiska afdelningen med blott *en del* militärpersonal fast aflönad

å kartverkets stat», och som innefattade bildandet af en militär-topografkår. I det förra fallet hade kartverkskommissionen beräknat den ökade kostnaden för aflöningar m. m. till 16,027 kronor och i det senare till 56,242 kronor. Därest emellertid vid sistnämnda organisationsform det förfaringssätt tillämpades, att generalstabsofficerare kommanderades till den nya kåren alldeles som till kommandoexpeditionen och fördelningsstaberna, kunde enligt verkställd beräkning kostnadsökningen begränsas till 44,422 kronor. Generalstabschefen funne dock ej anledning att i sådan egenskap yttra sig annorlunda än han redan gjort såsom ledamot i kartverkskommissionen. Han ville emellertid ej underlåta att betona, att äfven vid en lösning af frågan på det sist anförda sättet erfordrades, att hvarje år till kartverkets fältarbeten beordrades 15 officerare eller underofficerare, samt att sagda arbeten icke syntes kunna utföras enligt den plan, kartverkskommissionen framlagt, såvida ej liknande garanti åstadkommes för denna personals rekrytering och användning för kartverkets räkning, som kartverkskommissionen hemställt skola gifvas för möjliggörande af den organisation, kommissionen förordat.

[10.]

Sedan jag sålunda redogjort för den förberedande behandling, frågan om vissa förändringar beträffande rikets allmänna kartverk undergått, anhåller jag att, efter samråd med chefen för landtförsvarsdepartementet, få för egen del yttra mig i ärendet.

Departementschefens
yttrande.

Hvad då först vidkommer den *mätskala*, som bör användas vid uppmätning af ännu återstående del af Norrland, tillåter jag mig erinra, att genom nådiga brefvet den 25 maj 1894 mätskalan bestämts till 1 : 100,000 med undantag likväl för dels vissa delar af det inre Jämtland och dels kustlandet söder om 63° 30' n. br. De tillkallade personerna hafva ansett det böra tagas i öfvervägande, huruvida icke för kostnadernas nedbringande en förminskad mätningsskala af 1 : 100,000 kunde användas för alla blad, som ännu icke blifvit mätta. Efter kartverkskommissionens hörande öfver berörda framställning fann emellertid Eders Kungl. Maj:t den 31 december 1903 vid fastställande af arbetsplan för rikets allmänna kartverk för år 1904 icke skäl att beträffande fältarbetena under nämnda år föreskrifva afvikelse från gällande bestämmelser angående uppmätningsskalan. Ej heller för innevarande år är någon dylik afvikelse anbefalld. Med hänsyn till hvad kartverkskommissionen i denna del af ärendet anført uti sitt yttrande af den 8 december 1903 kan jag icke tillråda utsträckt användning

[10.] af den mindre mätningsskalan, utan finner mig tvärtom böra, i betraktande af hvad uti kommissionens utlåtande af den 8 september 1904 anförts och i enlighet med den i samnå utlåtande gjorda hemställan, tillstyrka, att uppmätningsskalan bestämmes till 1 : 50,000 jämväl för gradbladen Björna, Holmön, Degerfors och Löfånger, oaktadt dessa blad enligt nu gällande bestämmelser skulle uppmätts i skalan 1 : 100,000.

Hvad därefter angår *utgifningsskalan* för ännu outgifna kartblad till generalstabens karta öfver Norrland, gäller härom enligt nådiga brefvet den 12 november 1897, att den för utgifning af karta i skalan 1 : 200,000 öfver Norrbottens och Västerbottens län fastställda plan skall tillämpas jämväl för hela området söderut intill 61° 30' n. br., där i skalan 1 : 100,000 utgifna kartblad möta, och att sedermera, då karta i skalan 1 : 200,000 blifvit i ofvan nämnda utsträckning fullbordad, såsom komplettering därtill kartor i skalan 1 : 100,000 skola såsom specialblad utgifvas öfver sådana mindre områden öfver Norrland, där omständigheterna därtill föranleda och kartan i skalan 1 : 200,000 ej synes tillfyllestgörande. I afseende å dessa bestämmelser hafva, såsom Eders Kungl. Maj:t af den lämnade redogörelsen torde finna, ett flertal ändringsförslag framställt, och anser jag mig för öferskådlig hetens skull böra i största korthet sammanfatta hufvudpunkterna i dessa ändringsförslag.

De tillkallade militäre personerna hafva ansett, att hela det norrländska kartverket i skalan 1 : 200,000 snarast möjligt borde fullbordas, men att härvid borde tillämpas det beteckningssätt och den färgläggning, som användts för kartorna öfver Norrbottens län och det öfver Sundsvallstrakten genom de tillkallade personernas försorg utförda kartprof i sistnämnda skala (försök litt. A, bilagan A). Äfven de redan utgifna, otillfredsställande kartbladen Hudiksvall och Sundsvall borde därvid omarbetas till likhet med den sålunda förordade karttypen.

De tillkallade civile personerna hafva däremot ansett, att skalan 1 : 100,000 borde, liksom för sydligare delen af landet, tillämpas äfven å södra Norrlands närmast norrut angränsande kustområde, nämligen intill 2° väster om Stockholm och åt norr intill 63° 30' n. br., dock att den vid norrländskartan följd aindelningen i gradafdelningar bibehölles, att gränzoner inlades för underlättande af kartbladens konnektering, samt att kartbladen Brämö, Indal, Härnösand, Sollefteå, Örnsköldsvik och Husum utgäfves, innan utgifvande i skalan 1 : 100,000 skedde af bladen Hudiksvall och Sundsvall. I afseende å de kartor, som äfven enligt de civiles mening borde utgifvas i skalan 1 : 200,000, hafva desse,

i likhet med de militäre, ansett dem böra förfärdigas i hufvudsaklig [10.]
öfverensstämmelse med försöket litt. A.

Samtliga de tillkallade personerna hafva emellertid enat sig om att tillstyrka åtgärder för ett samtidigt utförande i skalorna 1 : 100,000 och 1 : 200,000 af de i de civiles förslag först omförmälda sex blad, utan att därigenom utgifningen af kartverket i dess helhet fördröjdes.

Kartverkskommissionen har icke blott instämt med de civile tillkallade personerna i fråga om utgifning af kartor i skalan 1 : 100,000 — dock med undantag beträffande förslaget om gränzoner, hvilket af kartverkskommissionen afstyrkts — utan har till och med utsträckt det område, som föreslagits till utgifning i skalan 1 : 100,000, till de trakter norr därom, som innefattade bladen Umeå, Holmön, Degerfors och Löfånger samt lämplig del af bladet Björna. Såsom en framtids tanke har kartverkskommissionen därjämte ställt i utsikt utgifning i sistnämnda skala af kartor öfver kustlandet äfven längre norrut. I afseende på ordningsföljden vid utgifningen har föreslagits, att de af de tillkallade personerna i främsta rummet förordade bladen måtte först utgifvas, därefter de af kartverkskommissionen tillagda och senast bladen Hudiksvall och Sundsvall. Öfver det sålunda angifna området borde dock äfven enligt kartverkskommissionens åsikt kartor utgifvas jämväl i skalan 1 : 200,000, men borde detta uppskjutas, tills utgifningen i skalan 1 : 100,000 fullbordats, eller det dessförinnan kunde ske, utan arbetenas störande. Bladen Hudiksvall och Sundsvall borde dock ej ånyo utgifvas i skalan 1 : 200,000. Mot det af de tillkallade personerna såsom typ för en karta i skalan 1 : 200,000 framlagda försöket litt. A har kartverkskommissionen framställt anmärkningar i åtskilliga hänseenden och uttalat, att det ingalunda syntes lämpligt att följa den där använda kartritningsmetoden.

Efter öfvervägande af de sålunda framlagda olika förslagen har jag funnit mig böra biträda det af kartverkskommissionen afgifna. Till stöd för detsamma hafva enligt min mening anförts öfvertygande skäl, hvilka jag icke kan finna vederlagda af hvad de militäre tillkallade uti sina påminnelser anført. Genom antagande af kartverkskommissionens förslag kommer att öfver de tätast bebyggda och jämväl i strategiskt hänseende viktigaste trakterna af den ännu icke kartlagda delen af Norrland på kortaste tid erhållas kartor, som i afseende å tillförlitlighet samt lätthet att läsa kunna anses fullt tillfredsställande.

I afseende å hvad de civile tillkallade anført i fråga om konceptkartornas uppritning och användande såsom original för provisoriska

[10.] kartblad i mätningsskalan finner jag, med hänsyn till hvad kartverkskommissionen härom yttrat, något särskildt beslut icke erforderligt.

Beträffande de tillkallade personernas förslag att i kartverkskommissionen måtte insättas en ledamot med speciell kännedom om de tekniska förfaringssätten vid kartors framställande, ansluter jag mig till hvad kartverkskommissionen häremot anfört och finner alltså detta förslag icke böra föranleda någon åtgärd.

Såväl af de tillkallade personerna som af kartverkschefen samt kartverkskommissionen har framhållits såsom önskvärdt, att de namn, som skola å karta upptagas, blifva före kartans publicerande reviderade af någon på detta område sakkunnig, och synes mig ett sådant förfaringssätt vara ägnadt att medföra beaktansvärda fördelar. Sedan kartverkschefen i sådant syfte gjort framställning om samarbete med den af Eders Kungl. Maj:t på ecklesiastikdepartementets föredragning tillsatta kommitté för forskning angående ortnamnen i Sverige, har, enligt hvad kartverkskommissionen uti dess senare utlåtande meddelat, dylikt samarbete kommit till stånd. På af mig gifven anledning har nämnda kommitté afgifvit yttrande angående beloppet af de kostnader, hvartill de afsedda ortnamnsundersökningarna för kartverkets räkning kunde beräknas uppgå, och har kommittén därvid meddelat, beträffande de ekonomiska kartorna, att saken syntes böra så ordnas, att, innan sagda kartor lades under gravyr, kommittén finge tillfälle att fullständigt undersöka och bearbeta samtliga ortnamnen i de trakter, berörda kartor omfattade, hvilket, därest ett dylikt arbetssätt blefve kommittén medgifvet, kunde ske utan särskildt anslag. Hvad de topografiska samt ekonomiskt-topografiska kartorna anginge, har kommittén ansett tillräckligt, om densamma genom personer, som ägde full kännedom om dialektuttalet i orten, finge å ort och ställe låta undersöka de namn, som skulle upptagas å kartbladen, hvarefter kommittén efter jämförelse med jordeboken och eventuellt särskilda undersökningar skulle hafva att uttala sig om namnens form och stafning. Kostnaderna för en undersökning af sistberörda omfattning syntes kunna anslås till omkring 600 kronor för helt kartblad räknadt, med någon mindre förhöjning i tätare bebyggda trakter. För egen del anser jag en dylik namnundersökning vara synnerligen önskvärd och böra komma till stånd; och torde ett belopp af 1,000 kronor böra afses för bestridande af de med dylik namnundersökning förenade kostnader under innevarande och nästa år.

I fråga om *organisationen* af rikets allmänna kartverk har kart-

verkskommissionen föreslagit en utveckling af den nuvarande organisationsformen, sålunda att, på sätt i kommissionens förslag närmare utvecklats, garanti lämnas för att erforderligt antal topografer må kunna erhållas från truppernas officerare och underofficerare, hvarjämte föreslagits, att 3 nu på generalstabens topografiska afdelning placerade generalstabsofficerare skulle utbytas mot lika antal truppofticerare, att 5 nya militärtopografer skulle anställas för revideringsarbeten, att nya ritar- och gravörbeställningar skulle inrättas för kartreproduktionens påskyndande samt att i ändamål att frigöra flere kartografer för dessas egentliga åligganden 2 nya kartografbeställningar skulle tillsättas. Tillika har på anförda skäl i samband härmed föreslagits, att kartografers och geodeters arfvoden måtte höjas med 500 kronor samt att en del med personalökningen och andra föreslagna ändringar i samband stående ökningsar på åtskilliga andra utgiftsposter måtte äga rum.

Hvad beträffar höjningen af kartografers och geodeters arfvoden, på sätt kartverkskommissionen föreslagit, finner jag densamma af nöden, om en tillfredsställande rekrytering af denna personal skall kunna äga rum, och finner jag ingen anledning till erinran mot de på grund där af föreslagna ändringarna i nuvarande aflöningsbestämmelserna, liksom ej heller mot de omredigeringar af sagda bestämmelser, som föranledts dels där af, att närmaste ledningen af de ekonomiska kartarbetenas utförande framdeles må kunna anförtros äfven annan än officer, och dels där af, att äfven geodet må kunna förordnas att biträda vid kartarbetenas öfvervakande och ledning. Jag anser äfven den föreslagna ökningen af ritar- och gravörpersonalen — hvartill i bilagan D upptagits 3,000 kronor »till elever och ökad betingsarbete» — vara behöflig, om utgifningen af kartor skall hålla jämna steg med fältmättningsarbetet. Jag skulle ej heller tvekat att tillstyrka den i öfrigt föreslagna ändringen och tillökningen i fråga om kartverkets personal, om ej, beträffande dennas militära del, chefen för landtförsvarsdepartementet, på grund af en del af de från arméfördelningscheferna i ämnet infordrade yttrandena, hyst betänkligheter emot, att den garanti för sagda militära personals fulltalighet lämnas, som af kartverkskommissionen föreslagits. Då jag i följd här af ej kan för närvarande räkna med, att den erforderliga topografpersonalen hålles fulltalig genom från armén kommenderade officerare och underofficerare, och chefen för landtförsvarsdepartementet lika litet som jag anser, att under nuvarande förhållanden en militärtopografkår — på sätt kartverkskommissionen alternativt föreslagit — bör organiseras af på kartverkets stat fast anställda topografofficerare och -underofficerare,

[10.] har jag, dels af nu anförda skäl dels för att möjligheten att använda civila topografer må undersökas, tänkt mig att tillsvidare den brist i antalet topografer, som i följd af nuvarande organisations ofullkomlighet uppstått, bör kunna fyllas genom tillfällig anställning af civila topografer. Därvid har jag dock äfven tänkt mig, att — dels i följd af den större kostnaden för dylik personals anställning och dels i följd af den svårighet, som torde uppstå att på en gång anskaffa ett större antal civila topografer — dessa civila topografer jämte de militära, som nu synas kunna anskaffas, ej skulle komma att tillsammans uppgå till större antal än det, som behöfves för fält- och byråarbetenas bedrivande till samma omfång, som hittills under normala förhållanden skulle blifvit fallet. Någon ökning skulle sålunda för närvarande ej förekomma för revideringsarbetenas skull, hvarjämte ej heller någon förändring i fråga om generalstabsofficerares tjänstgöring på topografiska afdelningen förutsattes. Likaledes skulle ej heller för närvarande någon ökning af antalet kartografer äga rum.

I fråga om det lämpligaste sättet att på dylika grunder ordna personalfrågan samt för att kunna bedöma, hvilka kostnader en sådan organisation skulle medföra, har jag inhämtat chefens för rikets allmänna kartverk mening.

Sagde chef har först i fråga om det antal militära topografer, som synes vara att under den närmaste framtiden påräkna, meddelat, att, af de inkomna ansökningarnas och bestående kommenderingarnas antal att döma, militärtopograferna torde komma att innevarande år uppgå till 10 truppofficerare och underofficerare, hvarjämte 4 generalstabsofficerare — afdelningschefen icke medtagen — synas vara att påräkna. Såsom topografer under fältarbetena skulle äfven kunna användas 3 af de civila ritarna. Med nuvarande personaltillgång synas alltså 17 topografer kunna för fältarbetena beräknas. Skola emellertid såväl fält- som byråarbetena kunna bedrivas till den omfattning, jag ofvan angifvit, har kartverkschefen ansett, att kartverket behöfver påräkna 27 topografer under sommaren och 20 under vintern. Under sommaren behöfvas alltså — utöfver ofvannämnda 17 personer — ytterligare 10 topografer, och då 13 militärtopografer torde vara att påräkna äfven under vintern, synas 7 af nyssnämnda 10 civila topografer äfven böra kvarstanna i vintertjänstgöring. Af de civila topograferna skulle alltså 7 behöfvas för tjänstgöring året om och ytterligare 3 för tjänstgöring blott under sommarens fältarbeten.

Hvad beträffar tjänstgöringstider och aflöning för såväl den nu-

varande som den ifrågasatta topografpersonalen, har chefen för rikets allmänna kartverk vidare meddelat följande. [10.]

Den militära personalens fältarbeten börja i regeln i midten af maj och räcka till de sista dagarne af augusti, hvarefter i allmänhet tjänstgöring vid regementsöfningarna vidtager. I medeltal pågår alltså tjänstgöringen vid fältarbetena 105 dagar. Vintertjänstgöringen pågår under återstående del af året, alltså — när tiden för regementsöfningarna och resor frändrages — 225 dagar. Anställas civila topografer, torde, under förutsättning att de ej såsom värnpliktige fullgöra vapenöfning, intet hinder möta, att de, liksom kartograferna, tjänstgöra 150 dagar vid sommarens fältarbeten och återstående del af året vid byråarbetena.

Hvad beträffar aflöningen, utgår denna till officerare och under-officerare i form af dagaflöning med växlande belopp allt efter grad och tjänstetid, men är i medeltal, under fältarbetena, för lägre grader 4 kronor 50 öre och varierar under byråarbetena, likaledes för lägre grader, mellan 3 kronor och i medeltal 3 kronor 50 öre. För civila topografer torde, för undvikande af nytt aflöningssätts införande, aflöningsgrunderna böra göras lika med kartografernas och kartograf-aspiranternas vid ekonomiska kartverket, dock så att topografaspirant, som endast tjänstgör under sommaren, ej bör erhålla något arfvode utan — jämte reseersättning och kvadratmilspenningar — endast dag-aflöning à 6 kronor.

Med tillämpning af dylika aflöningsgrunder och i betraktande däraf, att samtliga nyanställda civila topografer komme att till en början tillhöra lägsta löneklass, skulle i fråga om arfvoden och dag-aflöning följande aflöningssätt komma att för dem tillämpas:

a) topografaspiranter, endast tjänstgörande under sommarens fält-arbeten: 6 kronor om dagen;

b) topografaspiranter, tjänstgörande äfven vintertiden: årsarfvode af 1,200 kronor (= 100 kronor i månaden) samt under sommarens fältarbeten 6 kronor om dagen;

c) topograf (hvilken alltid skulle tjänstgöra hela året): årsarfvode af 2,000 kronor (= 166 kronor 67 öre i månaden) samt under som-marens fältarbeten 6 kronor om dagen.

Ifråga om anställningstid torde till en början vara lämpligt, att första anställningen såsom topografaspirant sker i början af maj samt att befordran till topograf sker efter ett års väl vitsordad tjänstgöring.

Chefen för rikets allmänna kartverk har emellertid äfven erinrat därom, att, i den händelse civila topografer skulle komma att vid rikets

[10.] allmänna kartverk anställas, topograftjänsten är af den beskaffenhet, att hela det första året måste betraktas såsom läroår, hvadan det — om undantagen fränses — först är under de därpå följande åren, som dylik topografs arbete kan för kartverkets räkning användas. Anställas sålunda erforderliga civila topografer först år 1906, innebär detta, att de först 1907 äro så utbildade, att deras arbete blir fruktbärande, och såväl 1905 som 1906 skulle alltså förflyta, utan att kartverket kunde förfoga öfver andra än de alltför otillräckliga militärtopograferna, hvilket innebär både en nedgång i total arbetskvantitet och en misshushållning — detta dessutom under en tid, då det med anledning af öfvergången till en större utgifningsskala i Norrland gäller att påskynda arbetena. Af denna anledning föreslår kartverkschefen, att medel må beviljas för anställning redan i maj *innevarande* år af det antal civila topografer, som ofvan beräknats.

För att afhjälpa de olägenheter, som härflyta däraf, att civila topografer ej kunna väntas vara i stånd att insamla de militärstatistiska uppgifter, som vid generalstabens topografiska afdelning insamlas af de militära topograferna, samt däraf att de ej heller kunna afgifva redogörelse för militärgeografiska iakttagelser, har kartverkschefen tillika föreslagit, att under fältarbetena vederbörande afdelningschefer skola till sitt biträde erhålla två officerare, hvilka under namn af kontroll-officerare ständigt skulle befinna sig på resande fot dels för att kontrollera de civila topografernas arbeten och dels för att insamla statistiska och militärgeografiska uppgifter.

Med tillämpande af ofvan angifna grunder har chefen för rikets allmänna kartverk uppgjort följande:

Beräkning

[10.]

af kostnadsökning vid 10 topografofficerares och -underofficerares ersättande genom civila topografer, aflönade enligt samma grunder som kartografer och kartografaspiranter vid ekonomiska kartverket.

	Kronor.	Kronor.
År 1905		
<i>10 topografaspiranter anställda, däraf 7 från 1 maj till årets slut och 3 från 1 maj till 1 oktober.</i>		
Beräkning af ökad kostnad för 1 person:		
a) för sommararbete:		
topografaspirant 150 dagar à 6 kr. = 900 kr.		
officer eller underofficer 105 „ à 4,50 „ = 472,50 „		
Ökad kostnad 427,50 kr.		
b) för vinterarbete:		
topografaspirant 3 månader à 100 kr. = 300 kr.		
officer eller underofficer 90 dagar à 3 „ = 270 „		
Ökad kostnad 30 kr.		
10 topografaspiranter för sommararbete ökad kostnad à 427,50 kr.	4,275	
7 „ „ vinterarbete „ „ à 30 „	210	
Rescersättning (ökad) för 2 kontrollofficerare à 1,000 „	2,000	6,485
År 1906		
<i>10 topografer och topografaspiranter anställda, däraf 7 hela året (däraf 4 månader såsom aspiranter och 8 månader såsom topografer) och 3 topografaspiranter från 1 maj till 1 oktober.</i>		
Beräkning af ökad kostnad för 1 person:		
a) för sommararbete:		
topograf, dagaflöning 150 dagar à 6 kr. = 900 kr.		
arfvide 5 månader à 166,67 „ = 833,35 „ 1,733,35 kr.		
officer eller underofficer 105 dagar à 4,50 kr. 472,50 „		
Ökad kostnad 1,260,85 kr.		
topografaspirant 150 dagar à 6 kr. = 900 kr.		
officer eller underofficer 105 „ à 4,50 „ = 472,50 „		
Ökad kostnad 427,50 kr.		
b) för vinterarbete:		
arfvide: topografaspirant 4 månader à 100 kr. = 400 kr.		
topograf 3 „ à 166,67 „ = 500 „ 900 kr.		
dagaflöning: officer eller underofficer 225 dagar à 3 kr. 675 „		
Ökad kostnad 225 kr.		
7 topografer för sommararbete ökad kostnad à 1,260,85 kr.	8,826	
7 „ (och aspiranter) för vinterarbete ökad kostnad à 225 „	1,575	
3 topografaspiranter för sommararbete ökad kostnad à 427,50 „	1,283	
Rescersättning (ökad) för 2 kontrollofficerare à 1,000 „	2,000	13,684
Summa för åren 1905 och 1906	—	20,169

[10.] Af denna beräkning inhämtas alltså, att den i följd af civila topografers anställning ökade kostnaden skulle komma att uppgå under år 1905 till 6,485 kronor och under år 1906 till 13,684 kronor — tillhoppa 20,169 kronor eller i rundt tal 20,200 kronor — för att vid personalens uppflyttning i högre löneklasser under kommande år ytterligare stiga. Mot denna beräkning har jag icke funnit anledning till erinran.

I händelse den af mig sålunda ifrågasatta organisation kommer att tillämpas, följer af densamma, att en del kostnader, som nu finnas uppförda å bilagan D. vid detta protokoll, komma att inbesparas, och har angående dessa besparade kostnader af kartverkschefen verkställt följande:

Beräkning

af minskning i anslagsbehof, om personalen ej ökas med officerare för utförande af revideringsarbeten och ej heller med tvenne nya kartografer samt likaledes ej generalstabsofficerare utbytas mot truppofficerare.

	Kronor.	Kronor.
B. För arbetena vid generalstabens topografiska afdelning.		
<i>b) Fältarbeten.</i> Föreslagen ökning:		
till revidering och ommätning		6,000
<i>c) Utgifnings- och byråarbeten.</i> Föreslagen ökning:		
till dagaflöning	5,670	
„ rit- och skrifmaterialier, delvis	250	
„ instrument och inventarier, delvis	250	
„ diverse utgifter, delvis	130	6,300
För de ekonomiska och stomkartearbetena.		
<i>a) Arfvoden.</i> Föreslagen ökning:		
till 2 kartografer ² / ₁₆ 34,500 kr. i rundt tal ...	4,500	
„ ökade arfvoden åt 2 kartografer à 500 kr.	1,000	5,500
<i>b) Fältarbeten.</i> Föreslagen ökning:		
till reseersättning och dagtraktamente för 2 kartografer à 6 kr. i 150 dagar	kr. 1,800	
„ dagsverkskostnader	„ 100	1,900
<i>c) Redaktions- och byråarbeten.</i>		
Föreslagen ökning		800
Summa		20,500

Då dessa besparingar alltså beräknats till 20,500 kronor, skulle vid en tillämpning *blott i öfriga delar* af kartverkskommissionens förslag den erforderliga anslagshöjningen för år 1906 endast uppgå till 20,200 kronor.

I fråga om de poster, som sålunda skulle kvarstå af de i bilagan D såsom »ökning» angifna, anhåller jag få erinra, att jag i det föregående tillstyrkt förslaget om ökade arfvoden till geodeter och kartografer, hvilket skulle medföra en ökad utgiftssumma af 9,500 kronor, däraf 1,500 kronor för 3 geodeter och 8,000 kronor för 16 kartografer. Likaledes har jag tillstyrkt förslaget, att ett belopp af 3,000 kronor måtte afses till elever och ökad betingsarbete.

Jämväl förslaget om uppförande af ytterligare 500 kronor till inspektion af arbetena vid topografiska afdelningen finner jag mig på de af kartverkskommissionen anförda skäl böra tillstyrka.

Anskaffandet af så kallade högplåtar till undvikande af vådorna genom själfva kopparplåtens förslitning synes mig önskvärdt, och tillstyrker jag därför att, i enlighet med kartverkskommissionens förslag, ett belopp af 500 kronor må afses för »galvanoplastik.»

Till bekostande af rit- och skrifmaterialier, instrument och inventarier samt diverse utgifter, allt för utgifnings- och byråarbeten vid den topografiska afdelningen, synas mig ökade medel vara erforderliga till de belopp, som, efter de af kartverkschefen uti hans härofvän sist intagna beräkning vidtagna reduktioner, återstå af de uti bilagan D för dessa ändamål ifrågasatta öknningar.

För inrättande af en ritkurs och anordnande af föreläsningar i geologi, hufvudsakligen för nyantagne fältmätare, har kartverkskommissionen föreslagit en anslagsökning af 2,400 kronor. Då ett genomförande af detta förslag synes mig vara ägnadt att på ett lämpligt sätt befrämja utvecklingen af yrkesskicklighet hos fältmätarne och väl äfven därigenom bör kunna föranleda stegrad arbetsprodukt, anser jag mig böra biträda detsamma.

Sedan jag nu yttrat mig angående samtliga de särskilda omständigheter, som af kartverkskommissionen ifrågasatts böra föranleda höjning i kartverkets anslag, vill jag beträffande inkomstsidan å tabellen i bilagan D endast erinra, att Eders Kungl. Maj:t den 8 december 1904 vid fastställande af stat för rikets allmänna kartverk för innevarande år, med hänsyn därtill att generalstabens aspiranter numera tjänstgöra vid kartverket endast ett år i stället för, såsom förut, två, förklarar, att kostnaden för dessa aspiranters utbildning vid kartverket icke skall till någon del gäldas af kartverket. Då emellertid kartverket förut erhöi godtgörelse för halfva kostnaden under hela tiden, kommer ingen

[10.] ändring i inkomstsumman att ske därigenom, att kartverket numera skall erhålla godtgörelse för hela kostnaden under halfva tiden mot förut.

Såsom ofvan anförts skulle, efter uteslutande ur bilagan D. af de uti kartverkschefens häröfvan sist införda beräkning upptagna poster, af det i nämnda bilaga uppvisade ökade anslagsbehovet, 40,700 kronor, återstå 20,200 kronor. Emellertid utgör summan af de af mig tillstyrkta, uti nämnda bilaga upptagna poster endast 16,600 kronor, alltså 3,600 kronor mindre än sistnämnda belopp. Äfven uti själfva bilagan D utgör summan af de ökade utgiftsposterna, $20,900 + 16,200$, endast 37,100, under det att den begärda ökningen är 3,600 kronor större, eller 40,700 kronor. Detta beror därpå, att de uti staten för år 1904, som uti bilagan utgjort grundval för jämförelsen med de begärda särskilda ökningarna, upptagna utgifter — efter afdrag af de beräknade inkomsterna — tillhoppa öfverstiga årsanslaget, 178,600 kronor, med nämnda belopp, 3,600 kronor. Till gäldande af de utgifter, som alltså i staten för år 1904 beräknats erforderliga utöfver anslaget, har Eders Kungl. Maj:t medgifvit, att besparingar å föregående års anslag till kartverket finge användas. Det synes emellertid oundgängligen nödigt, att ifrågasvarande anslag bestämmes lika med summan af de konstanta, i staten för kartverket upptagna utgifterna, och anser jag därför, att anslaget bör höjas med hela det förut omförmälda beloppet af 20,200 kronor.

Hvad däremot de ökade utgifter vidkomma, som finnas upptagna å kartverkschefens häröfvan först intagna, af mig i allo biträdda beräkning, och som afsetts till bestridande af de ökade kostnaderna för anställande under en del af innevarande år samt under nästa år af ökad civil personal, så enär denna anordning tillsvidare blott får karaktären af ett försök, samt sagda beräkning endast torde kunna få anses såsom approximativ, finner jag lämpligast, att medel därtill äskas på extra stat. Detsamma synes äfven böra ske beträffande förberörda belopp af 1,000 kronor till bestridande af kostnaderna under innevarande och nästa år för ofvan omförmälda namnundersökningar.

Beträffande slutligen den af kartverkschefen gjorda samt af statskontoret och kartverkskommissionen tillstyrkta framställning om anslagets till rikets allmänna kartverk förändrande till reservationsanslag, finner jag mig, särskildt med hänsyn till hvad statskontoret anført, böra biträda detsamma. Redan hittills har, såsom nyss antydts, besparingar å anslaget plägat af Eders Kungl. Maj:t ställas till kartverkschefens disposition för ett kommande år, hvadan anslaget i viss mån äfven hittills behandlats såsom reservationsanslag.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag, beträffande den

fortsatta bearbetningen af generalstabens topografiska karta öfver Norrland, föreslå [10.]

att, med ändring af hvad härutinnan föreskrifvits genom nådiga brefvet den 25 maj 1894 och instruktionen för rikets allmänna kartverk den 20 december 1894 samt nådiga brefven den 12 november 1897 och den 29 maj 1903, utgifningsskalan för gradbladen Brämö, Indal, Härnösand, Sollefteå, Örnsköldsvik, Husum, lämplig del af Björna samt Umeå, Holmön, Degerfors och Löfänger må blifva såväl 1 : 100,000 som 1 : 200,000 samt att bladen Hudiksvall och Sundsvall må utgifvas i skalan 1 : 100,000;

att, där ej arbetenas ändamålsenliga ordnande någon gång föranleder afvikelser, den hufvudregel vid utgifningen må följas, att samtliga 1 : 100,000-blad utgifvas före 1 : 200,000-bladen, gradbladen mellan 62° 30' och 63° 30' n. br. jämte Brämö före de norr därom belägna samt dessa före 1 : 100,000-bladen Hudiksvall och Sundsvall;

att — äfvenledes med ändring af nuvarande bestämmelser — uppmätningsskalan för gradbladen Björna, Holmön, Degerfors och Löfänger må blifva 1 : 50,000; samt

att kartläggningen må ske med iakttagande af den ritmetod och de beteckningssätt, som af Eders Kungl. Maj:t för hvardera skalan på förslag af chefen för rikets allmänna kartverk och efter kartverkskommissionens hörande fastställas.

Med fattande af nådigt beslut i anledning af hvad jag sålunda i underdånighet föreslagit, torde emellertid böra anstå, till dess Riksdagen pröfvat de frågor om ökade anslagsmedel till kartverket m. m., hvilka äro af natur att böra Riksdagens pröfning underställas.

I sistnämnda hänseende tillåter jag mig hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

Departementschefens hemställan.

dels att medgifva, att — utan ändring i öfrigt af hvad Riksdagens år 1894 fattade beslut angående aflöningsförmånerna för personal vid rikets allmänna kartverk innehåller — i fråga om arfvodena för de ekonomiska kartarbetenas ledare samt för kartografer och geodeter följande ändrade bestämmelser må blifva gällande, nämligen:

att arfvode till kartograf äfvensom till geodet bestämmes till 2,000 kronor med tre ålderstillägg å 500 kronor, hvilka utgå efter respektive 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring;

att den, som förordnas att handhafva närmaste ledningen af de ekonomiska kartarbetenas utförande, må tilldelas ett årligt arfvode af 1,000 kronor; samt

att högst tre årliga arfvoden, hvart och ett å 500 kronor, må tilldelas de kartografer eller geodeter, som förordnats att biträda vid kartarbetenas öfvervakande och ledning;

[10.]

dels att medgifva, att vid rikets allmänna kartverk anställd civil topograf skall i fråga om aflöningsförmåner vara likställd med kartograf;

dels att höja ordinarie anslaget till rikets allmänna kartverk, nu 178,600 kronor, med 20,200 kronor eller till 198,800 kronor, äfvensom medgifva, att anslaget må i riksstaten uppföras såsom reservationsanslag;

dels ock att för *anställande af ökad civil personal vid rikets allmänna kartverk m. m.*, på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 21,200 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att, för anställande af dylik personal m. m. under innevarande år, låta utaf nämnda belopp förskottsvis under samma år af tillgängliga medel utanordna 7,000 kronor.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag, som i riksstaten för innevarande år finnas å nionde hufvudtiteln uppförda, har jag icke att föreslå någon ändring.

Vidare anförde departementschefen:

Nionde hufvudtitelns ordinarie anslag uppgå för innevarande år till kronor 4,960,300: —

Vid bifall till de af mig framställda förslag om höjning i anslagen:

till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar med	kronor	22,000: —
„ fiskerinäringens understöd med	„	4,000: —
„ domänstyrelsen med	„	9,000: —
„ skogsväsendet med	„	35,400: —
„ rikets allmänna kartverk med	„	20,200: —

äfvensom om uppförande å denna hufvudtitel af det förut å åttonde hufvudtiteln upptagna anslag till veterinärundervisningen med „ 58,500: —

Summa kronor 149,100: —

skulle alltså de ordinarie anslagen ökas med „ 149,100: —
 eller till kronor 5,109,400: —

Extra anslag.

I fråga om de anslag på extra stat, som kunde erfordras utöfver det redan omförmälda anslaget å 21,200 kronor för anställande af ökad civilpersonal vid rikets allmänna kartverk m. m., anförde departementschefen beträffande:

Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

Uti underdånig skrifvelse den 23 november 1903 har styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna anmält, att, i anseende till det mindre tillfredsställande sätt, på hvilket hufvudbyggnaden vid Ultuna, använd till undervisningslokaler och elevbostäder, från början blifvit uppförd, densamma vore i hög grad eldfarlig, samt att i anledning häraf och då byggnaden äfven i öfrigt vore bristfällig, styrelsen låtit besiktiga den af sakkunniga personer.

[11.]
Anslag till
ändrings- och
reparations-
arbeten å huf-
vudbyggnaden
vid landtbruks-
institutet vid
Ultuna.

Dessa besiktningsmäns utlåtande, hvilket, jämte fyra af den ene af besiktningsmännen, arkitekten Ture Stenberg, upprättade ritningar till förändringsarbeten uti ifrågavarande byggnad, bifogats institutsstyrelsens berörda skrifvelse, är af följande lydelse:

»Till Styrelsen för Ultuna Landtbruksinstitut.

Undertecknad, som på uppdrag verkställt besiktning af elevbyggnaden vid Ultuna landtbruksinstitut, har därefter uppgjort förslag till förändringar inom densamma, som här bifogas jämte ett af byggmästare J. E. Gustafsson lämnadt anbud å desamma, slutande å kronor 27,968: 77.

Vid besiktningen framgick:

1) Att byggnadens inre i sin helhet tarfvade en grundlig reparation, då däremot byggnadens yttre befanns vara i fullgodt skick. Många kakelugnar voro utbrända och måste ersättas af nya, en del torde kunna sättas om och kompletteras. Golfven voro utslitna, borde upp-
brytas och nya inläggas. Väggar och tak behöfva lagas, skrapas och vattrifvas. Fönstren behöfva öfverses och repareras liksom alla beslag och lås å dörrar. Allt snickeri såsom dörrar, fönsterbågar, socklar

[11.] m. m. behöfver målas liksom äfven väggar och tak i korridorer, vestibul och trappa samt i alla bostadsrum och klubbrum väggarne tapetseras och taken limfärgas.

2) Att trappan var både bristfällig, opraktisk, svårtrafikabel och eldfarlig. Föreslås därför, att en ny trappa af annan konstruktion uppsattes i enlighet med det bifogade ändringsförslaget.

3) Att nuvarande klosetter voro mörka och otillfredsställande liksom att badrum saknas. Föreslås därför, att nya klosetter och badrum på annat ställe anordnas, som förslaget utvisar.

4) Korridoren i våningen 2 tr. upp, som nu belyses mycket otillfredsställande genom s. k. skylights, borde utsträckas till gaffarne för att där erhålla direkt belysning genom fönster och skyligheten igsättas såsom varande högst eldfarliga. I hvardera ändan af de tvenne öfre våningarnes korridorer borde ett större fönsterparti med dörr anordnas och därutanför s. k. fireescapes med järnstegar ned till marken uppsättas, så att i händelse af eldsolycka man icke är hänvisad endast till stora trappan.

5) Att byggnaden var ytterst eldfarlig, enär brandbotten saknades och vinden vore försedd med skylight. Då nu bjälkarne knappast tillåta belastning med brandbotten af tegel, torde fyllning med kalkgrus kompletteras öfver bjälkarne.

6) Att anatomisalen med tillhörande rum i källarvåningen var i ett högst bristfälligt skick och behöfde grundligt repareras och fördes med nytt asfaltgolf, och att nya källardörrar borde insättas.

7) Att då nu många kakelugnar måste ersättas med nya, andra omsättas och kompletteras och de öfriga inom den närmaste framtid måste utbytas, föreslås, att förslag och anbud på centraluppvärmning anskaffas, och torde en sådan anläggning betinga en kostnad af c:a 15,000 kronor.

8) Att som nuvarande utrymme för samlingarne ej är tillräckligt, föreslås, att nuvarande klubblokal flyttas en trappa upp öfver där den nu är belägen och i den gamla klubblokalen beredes plats för samlingar.

Upsala i juli 1903.

Ture Stenberg.

J. E. Gustafsson.»

Uti sin förenämnda underdåniga skrifvelse har institutets styrelse vidare anfört följande.

Med hänsyn till det ändamål, för hvilket ifrågavarande byggnad användes, och det stora antal personer, som vore boende i densamma,

syntes åtgärder i främsta rummet böra vidtagas för att minska eldfarligheten och åtminstone bereda de inneboende möjlighet att vid inträffande eldsolycka rädda sina lif. Till detta ändamål borde reservutgångar beredas, lämpligast genom anordnande af balkonger med järnstegar, s. k. fireescapes, och den mellan andra och tredje våningen ledande trappan, som vore af trä, utbytas mot en annan af brandfritt material, hvaraf blefve en följd, att äfven den i alla hänseenden olämpliga trappan mellan första och andra våningen måste ombyggas. Genom anordnande af lämplig centraluppvärming skulle vinnas fördelar såväl ifråga om minskning af byggnadens eldfarlighet som för besparing af bränsle och betjäning. Enär större delen af de nu befintliga kakelugnarne vore i sådant skick, att de inom den närmaste framtiden måste utbytas mot nya eller åtminstone omsättas, hvilket enligt ett skrifvelsen bifogadt förslag skulle draga en kostnad af omkring 3,000 kronor, vore anläggande af värmeledning nu särdeles lämpligt, då nyssnämnda belopp härigenom kunde inbesparas och då, så vida öfriga ifrågasatta reparationsarbeten kunde samtidigt utföras, ej heller någon särskild kostnad behöfde beräknas för de efterlagnings- och målningsarbeten, som eljest skulle blifva en följd af värmeledningens inläggande.

Då ökad utrymme erfordrades såväl för botaniska och andra öfningar som för bibliotek och samlingar, borde hela nedre våningen, med undantag af de nuvarande biblioteksrummen, som lämpligen kunde anordnas till bostad för en vaktmästare, reserveras till undervisningslokaler och elevernas samlingsrum förflyttas till våningen en trappa upp. För detta ändamål skulle visserligen 6 af de nuvarande 46 elevrummen behöfva tagas i anspråk, men denna olägenhet motvägdes till en del däraf, att genom införande af värmeledning några af elevrummen, som nu under den kallare årstiden vore nästan obeboeliga, skulle blifva fullt användbara. Då härtill komme, att det särskildt vid en del öfningar mötte mycket stora svårigheter att bereda utrymme för eller sysselsätta större antal elever än 20 i hvarje årskurs, funne styrelsen det enligt förslaget erhållna antal elevrum eller 40 komma att visa sig tillräckligt. I sammanhang med dessa arbeten nödvändiggjordes dessutom en äfven eljest behöflig grundlig reparation af byggnadens inre, bestående i målning, väggarnes putsning, onläggning af golf och dylikt.

För samtliga ofvanberörda arbeten hade styrelsen låtit uppgöra kostnadsförslag, och skulle, enligt af byggmästaren J. E. Gustafsson i Uppsala inlämnadt, styrelsens ifrågavarande skrifvelse bilagdt anbud, kostnaderna för desamma blifva följande:

[11.] anbringande af s. k. fireescapes medelst balkonger och räddningsstegar	kronor	2,280: —
nya trappor af järn och kalksten	..	6,500: —
anordnande af toaletter och badrum	..	4,170: 80
reparation af kakelugnar	..	3,000: —
ny saulingsal för eleverna	..	350: —
reparationer af elevrum, undervisningslokaler och korridorer	..	11,667: 97
eller tillsammans kronor		27.968: 77.

Enligt ett af ingenjören Hugo Theorell i Stockholm upprättadt förslag till införande af varmvattensvärmeledning uti elevbyggnaden skulle kostnaden därför uppgå till 14,700 kronor, hvadan, om värmeledning infördes, i hvilket fall förenämnda post om 3,000 kronor för reparation af kakelugnar bortföлле, kostnaden i dess helhet skulle uppgå till 39,668 kronor 77 öre.

Af de ifrågasatta förändringsarbetena kunde anordnandet af reservutgångar ej utan våda uppskjutas, och hade styrelsen därför beslutat att ofördröjligen låta utföra nämnda arbete, hvartill medel kunde beredas af institutets besparingar. De öfriga arbetena, hvilka lämpligast borde i ett sammanhang utföras, vore däremot af den omfattning, att de ej kunde med institutets medel utföras. De besparingar å institutets stat. som kunnat göras, hade till afsevärd grad uppstått genom afknappning af de till undervisningsmaterial eller eljest till särskilda institutioner anslagna belopp, ett tillvägagångssätt, som visserligen utan alltför stor olägenhet kunnat tillämpas för ett eller annat år, men icke kunde följas för en längre tidsperiod, utan att undervisningen blefve lidande därpå. Möjligen uppkommande besparingar vore för öfrigt väl behöfliga till underhållet af institutets öfriga byggnader, hvilket på grund af den stora mängden äldre byggnader alltid måste blifva jämförelsevis kostsamt.

Under aberopande af hvad sålunda anförts, har institutsstyrelsen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till styrelsens förfogande ställa ett belopp af 37,388 kronor 77 öre för omändring och reparation af hufvudbyggnaden vid Ultuna samt införande af värmeledning i samma byggnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med arkitekten Stenbergs och ingenjören Theorells förenämnda ritningar och förslag.

Landbruksstyrelsen, som genom nådig remiss anbefallts att häröfver afgifva underdånigt utlåtande, har uti underdånig skrifvelse den 18 maj nästlidna år till en början anmält, att på gifven anledning

rektorn vid landtbruksinstitutet vid Ultuna från ingenjören Theorell införskaffat uppgift om den ungefärliga bränsleåtgången för den af honom föreslagna värmeledningen, enligt hvilken uppgift den årliga bränsleåtgången beräknats uppgå till omkring 1,200 hektoliter god kox eller 100 s. k. storfamnar grof och torr barrved, hvarjämte rektorn för egen del uppgifvit, att i medeltal för åren 1899—1903 vid institutet åtgått 85 storfamnar ved och 74 hektoliter kox till ett sammanlagdt värde af omkring 1,400 kronor, att, om för uppvärmning af laboratoriet och frökontrollägenheten frånräknades 12—15 famnar ved, för elevbyggnaden sålunda återstode 70—75 famnar ved och 74 hektoliter kox eller, om koxen reducerades till ved, 80 famnar ved, samt att därvid vore att märka, att ett antal elevrum icke begagnats, äfvensom att museer, bibliotek och korridorer hittills knappast kunde sägas hafva varit uppvärmda, på grund hvaraf kunde antagas, att vid full uppvärmning af hela byggnaden bränsleåtgången skulle hafva uppgått minst till den af ingenjören Theorell beräknade. [11.]

För egen del har landtbruksstyrelsen, då den af styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna avvägabragta utredningen gäfvit vid handen, att de föreslagna ändringarna och reparationsarbetena å hufvudbyggnaden vid Ultuna vore nödiga samt att anordnande af värmeledning därstädes enligt förberörda förslag skulle medföra afsevärda fördelar, utan att åsamka institutet större kostnad än en fullständig vanlig uppvärmning af ifrågavarande byggnad skulle medföra, och då landtbruksstyrelsen, hvars chef, efter vid institutet tagen kännedom om hufvudbyggnadens beskaffenhet, kunde vitsorda behovet af de föreslagna anordningarna, icke hade något att erinra mot de uppgjorda ritningarna och kostnadsförslagen, förordat bifall till institutsstyrelsens förevarande framställning.

Till följd af nådig remiss har härefter öfverintendentsämbetet den 19 juli nästlidna år afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet och därvid ifråga om de till ärendet hörande ritningarna icke haft annat att erinra än att, till minskande af eldfara inom ifrågavarande byggnad, de väggar, som omslöte de föreslagna toalett- och badrummen i vänin-garna 1 och 2 trappor upp, lämpligen syntes böra uppföras af tegel i stället för, såsom å ritningarna angifvits, af trä, hvilket syntes kunna ske utan höjning af den i detta afseende beräknade kostnaden. Be-träffande de i kostnadsförslaget upptagna material- och arbetspris hade ämbetet funnit desamma, såvidt ämbetet vore i tillfälle att bedöma, icke vara för högt tilltagna. Ämbetet ville emellertid ifrågasätta, huru-vida det finge anses nödigt och lämpligt att inom ifrågavarande byggnad

[11.] anordna centraluppvärmning, och vore ämbetet icke för sin del öfvertygadt om, att de fördelar, som härigenom stode att vinna, vore af den betydelse, att därigenom skulle uppvägas den väsentligt ökade kostnad, som af anbringandet af dylik uppvärmning föranleddes, i anledning hvaraf och med hänsyn jämväl därtill att, enligt hvad af handlingarna i ärendet framginge, bränsleåtgången icke skulle genom anbringande af centraluppvärmning komma att minskas, ämbetet hölle före, att kostnadsförslagets slutsumma borde minskas med 11,700 kronor, motsvarande skillnaden i kostnad mellan förslagen till centraluppvärmningsanordning och till reparation af de i byggnaden befintliga kakelugnarna.

Med anledning af hvad öfverintendentsämbetet sålunda anfört beträffande värmeledningen, har rektorn vid institutet till mig aflämnat en promemoria i ämnet af hufvudsakligen följande innehåll.

Vid användning af värmeledning kunde visserligen bränsleåtgången beräknas blifva något ökad, från 80 till 100 storfamnar barrved årligen, men borde hänsyn tagas till att för närvarande åtskilliga lokaler inom byggnaden alls icke eller endast ofullständigt uppvärmdes, hvilket exempelvis vore fallet med bibliotek, museum och korridorer. En tillräcklig uppvärmning af dessa senare vore med nuvarande anordningar ej ens möjlig, hvilket bland annat medfört den olägenheten, att en del öfningar, som af utrymmesskäl måste hållas i museet, icke kunde äga rum annat än under den varmare årstiden, ehuru de härigenom komme att förläggas till en för själfva undervisningen olämplig tid. Medelst värmeledning skulle äfven samtliga eleverum kunna effektivt uppvärmas, hvilket för närvarande icke kunde sägas vara fallet, särskildt beträffande en del af de mot norr vettande rummen. Den för värmeledningen beräknade ökningen i fråga om bränsleåtgång torde därför ej kunna sägas vara större, än som motsvarade det ökade antalet lokaler, som af densamma skulle komma att uppvärmas, och såsom den vinst af värmeledningens anläggande skulle alltså erhållas den ökning af värmetillgång och ventilation, hvartill ingenjör Theorell förklarat sig hafva tagit hänsyn vid bränsleförbrukningens beräkning. Att en någorlunda tillfredsställande ventilering, särskildt af föreläsningssalar och andra till undervisningsändamål använda lokaler, måste anses önskvärd, därom torde ingen meningsskiljaktighet behöfva råda, lika litet som att de nuvarande förhållandena i detta hänseende ej kunde anses tillfredsställande.

En annan omständighet, som i sammanhang härmed borde framhållas, vore, att eldning med torfbränsle, hvilken med nuvarande eld-

stadsanordningar icke torde kunna genomföras utan betydligt ökade kostnader för betjäning, däremot efter anordnande af centraluppvärmning borde med lätthet kunna komma till användning, så snart torfbränslet erhöles till sådant pris, att det kunde konkurrera med öfriga bränsleslag. [11.]

Genom anordnande af centraluppvärmning borde vidare betjäningen kunna inskränkas, hvilket utan vidare syntes framgå däraf, att nu ett 60-tal kakelugnar skulle eldas, ofta två eller flera gånger om dagen. Å andra sidan kräfde ju äfven värmeledningen skötsel, dock ej vidlyftigare, än att den kunde omhänderhafvas af samma person, som skötte institutets gasverk, utan att någon afsevärd löneförhöjning syntes erfordras. Äfven om besparingen i fråga om betjäning ej blefve särdeles stor i pekuniärt hänseende, vunnnes i alla händelser den fördelen, att mindre betjäning erfordrades, hvilket vore en sak af vikt för en institution, som vore förlagd å landsbygden, där svårigheter mötte för anskaffande af extra biträden, då sådana kunde vara erforderliga.

En synpunkt, som af styrelsen för institutet framhållits sasom en af de viktigaste, men af öfverintendentsämnet lämnats helt och hållet utan afseende, vore, att genom anordnande af centraluppvärmning byggnadens eldfarlighet skulle i hög grad minskas. Att eldfaran vid eldning i ett 60-tal kakelugnar måste vara ganska stor, syntes knappast kunna förnekas, och det måste anses vara en lycklig tillfällighet, att hittills ingen svårare eldsolycka inträffat.

Af hvad i detta ärende förekommit, torde otvifvelaktigt framgå, att den till undervisningslokaler och elevbostäder använda hufvudbyggnaden vid Ultuna, hvilken, uppförd på 1860-talet, sedermera icke undergått någon genomgående reparation, icke allenast är i hög grad eldfarlig, utan jämväl befinner sig i ett uti många afseenden synnerligen bristfälligt skick, samt att genomgripande förändrings- och reparationsarbeten äro nödvändiga, för att byggnaden fortfarande skall kunna utan verklig fara och olägenhet till nämnda ändamål användas. De af landtbruksinstitutets styrelse i detta syfte föreslagna och af landtbruksstyrelsen tillstyrkta åtgärderna synas mig innebära en god lösning af frågan. Hvad särskildt angår den föreslagna centraluppvärmningsanordningen kan jag, med hänsyn till hvad institutets rektor i detta afseende numera anfört, icke ansluta mig till den af öfverintendentsämnet uttalade uppfattningen. Tvärtom måste jag anse ådagalagdt, att genom en dylik anordning så stora fördelar i flera hänseenden stå att vinna, att de mer än väl

[11.] uppväga den ökning i kostnaden för byggnadens istandsättande, som däraf skulle föranledas.

Vid sådant förhållande och då jag icke funnit anledning till erinran vare sig mot de föreliggande ritningarna eller mot de, med frånräknande af kostnaden för reservutgångarna, 2,280 kronor, å 37,388 kronor 77 öre eller i afrundadt tal 37.400 kronor slutande kostnadsberäkningarna, samt institutets medel tydligen icke kunna lämna tillgång till gäldande af denna betydliga utgift, tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, till *bestridande af kostnader för ändrings- och reparationsarbeten inom hufvudbyggnaden vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt för anordnande af centraluppvärmning i samma byggnad*, på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 37.400 kronor.

[12.]

*Förhöjda
understöd af
landtbruksskolorna i Väster-
norrlands, Västerbottens och
Norrbottens län.*

Med bifall till af Eders Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har Riksdagen för hvarje år från och med år 1902 anvisat å extra stat ett anslag af 6,000 kronor för höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det till enhvar af de inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län inrättade tre landtbruksskolor utgående understöd af statsmedel.

Nu har landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 19 november nästlidna år meddelat, att den förändring i skolornas organisation, som med anlitande af ifrågavarande medel ernåtts, fortfarande visat sig fullt ändamålsenlig, samt förklarat sig anse, att medel äfven för år 1906 borde beredas, för att skolorna måtte under sagda år kunna uppehållas efter den förändrade plan, som med den beviljade förhöjningen af anslaget afsetts, eller att genom lärokursernas förändring från att vara tvååriga till ettåriga söka bereda möjlighet för skolorna att erhålla tillräckligt antal för yrket lämpliga lärningar.

Då jag delar den af landtbruksstyrelsen sålunda uttalade uppfattning om önskvärdheten af det nya systemets fortfarande tillämpning vid dessa skolor under år 1906, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för *höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det till enhvar af de inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län inrättade tre landtbruksskolor utgående understöd af statsmedel*, å extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 6,000 kronor.

Veterinärundervisningen.

I afvaktan på slutlig lösning af väckt fråga om ny stat för veterinärinstitutet i Stockholm aflät Eders Kungl. Maj:t till 1904 års Riksdag proposition om beredande af medel till fyllande af åtskilliga behof vid institutet, hvilkas tillgodoseende ej längre kunde utan allvarsam olägenhet undanskjutas, och beviljade Riksdagen med anledning häraf på extra stat för år 1905, bland annat, för anställande vid institutet af ett biträde vid den patologiskt-anatomiska och bakteriologiska afdelningen 2,000 kronor, en adjunkt vid den ambulatoriska kliniken med den undervisningsskyldighet därjämte, som af direktionen för institutet honom ålades, 3,500 kronor, däraf 2,500 kronor skulle betraktas såsom lön och 1,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, en port- och telefonvakt 800 kronor samt en nattvakt 900 kronor.

I underdånig skrifvelse den 9 september 1904 har nu direktionen för institutet, under framhållande att den personal, till hvars anställande medel sålunda beviljats, vore äfven efter år 1905 för institutet oafvisligen nödvändig, hemställt om beredande af enahanda anslag jämväl för år 1906.

På grund häraf får jag i underdånighet tillstyrka, det Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1906 anvisa för aflönande vid *veterinärinstitutet i Stockholm* af ett biträde vid den patologiskt-anatomiska och bakteriologiska afdelningen 2,000 kronor, en adjunkt vid den ambulatoriska kliniken med den undervisningsskyldighet därjämte, som af direktionen för institutet honom ålägges, 3,500 kronor, däraf 2,500 kronor betraktas såsom lön och 1,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, en port- och telefonvakt 800 kronor samt en nattvakt 900 kronor, eller tillhopa 7.200 kronor.

Med bifall till en af Eders Kungl. Maj:t år 1901 aflåten proposition beviljade Riksdagen, för tillgodoseende af vissa i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 1 mars 1901 närmare angifna behof vid veterinärinrättningen i Skara på extra stat för år 1902 ett anslag af 20,680 kronor, däraf 200 kronor till aflönande af vikarie åt föreståndaren, 100 kronor till löneförbättring åt två drängar samt 599 kronor 25 öre såsom bidrag till bestridande af utgifter för ved och lyse för

[13.]
Ökning af
lärar- och
tjänstepersonal
vid veterinär-
institutet i
Stockholm.

[14.]
Veterinär-
inrättningen i
Skara.

[14.] elever och undervisningslokaler, undervisningsmateriell och onera m. m. För hvar och ett af åren 1903—1905 anvisade Riksdagen till enahanda ändamål, som nämnts i de tre nu specificerade posterna, ett anslag af 900 kronor.

Med underdänig skrifvelse den 20 juli 1904 har medicinalstyrelsen öfverlämnat en af styrelsen för veterinärrättningen i underdänighet gjord ansökning, däri styrelsen anför, att samma skäl för höjning med 900 kronor af det till inrättningen utgående årsanslaget, som omför-mälles i styrelsens uti berörda statsrådsprotokoll åberopade underdäniga skrifvelse af den 27 augusti 1900, alltjämt föreläge, hvadan inrättningen fortfarande vore i behof af ett extra anslag å 900 kronor; och har medicinalstyrelsen, under åberopande af sina beträffande motsvarande anslag förut och senast i underdänigt utlåtande den 28 augusti 1903 afgifna yttranden, tillstyrkt, det Eders Kungl. Maj:t täcktes bereda veterinärrättningen, i enlighet med hvad som ägt rum för år 1905, ett anslag på extra stat för år 1906 af 900 kronor för angifna ändamål.

Med anledning af hvad sålunda förekommit, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1906 anvisa åt *veterinärrättningen i Skara* ett anslag af 900 kronor, hvaraf 200 kronor till aflönande af vikarie åt föreståndaren, 100 kronor till löneförbättring åt två drängar samt återstoden såsom bidrag till bestridande af utgifter för ved och lyse för elever och undervisningslokaler, undervisningsmateriell och onera m. m.

Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

[15.] Under åberopande af hvad jag här ofvan under punkt 5 anför i fråga om behofvet af byggnader och anläggningar för den af mig föreslagna centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, till bestridande af *kostnader för byggnader och anläggningar vid landbruksakademiens experimental-fält*, på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 222.500 kronor.

Jänlikt landtbruksstyrelsens uti underdänig skrifvelse den 5 oktober nästlidna år därom gjorda framställningar, tillstyrker jag att, i likhet med föregående år, Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att å extra stat för år 1906 anvisa

såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för *allmänna landbruksmöten* 7,500 kronor;

[16.]

*Allmänna
landbruks-
möten.*

till *prisbelöningar vid allmänna landbruksmöten* för husdjur, redskap och maskiner samt ladugårdsprodukter. sädesslag och andra jordbruksalster 12,500 kronor; samt

[17.]

*Prisbelöningar
vid allmänna
landbruks-
möten.*

såsom bidrag till underhåll af *åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behof* — inom de orter, där landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än äfven aflöningen till desse och laboratorietjänaren äfvensom årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp af böcker och inventarier för stationens behof — 4,000 kronor för hvarje station eller tillhopa 32,000 kronor.

[18.]

*Agrikultur-
kemiska stationer.*

I enlighet med en af Norrbottens läns hushållningssällskap gjord. af landtbruksstyrelsen i underdånigt utlåtande den 5 oktober nästlidna år förordad ansökning, tillstyrker jag, att, i likhet med föregående år, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[19.]

*Kemisk-växt-
biologisk anstalt
inom Norr-
bottens län.*

att, såsom bidrag till underhåll af en för öfre Norrland afsedd *kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län* — under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lännas till anstaltens underhåll med sammanlagdt minst 6,750 kronor — på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 11,250 kronor.

I enlighet med hvad landtbruksstyrelsen uti förberörda underdåniga skrifvelse den 5 oktober nästlidna år hemställt, tillstyrker jag, att, i likhet med föregående år, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[20.]

*Frökontroll-
anstalter.*

att på extra stat för år 1906 till Eders Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett anslag af 10,000 kronor för att med högst 1,000 kronor för hvarje anstalt användas till understöd åt sådana *frökontrollanstalter*, som af landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, understödjas med minst samma belopp som statsbidraget och hvilka anstalter vilja underkasta sig de villkor och föreskrifter i afseende på analysmetoder och öfriga förhållanden, som af Eders Kungl. Maj:t fastställas.

[21.]
Sveriges ut-
södesförening.

Med anledning af inom Riksdagen väckta motioner beviljade nästlidna års Riksdag på extra stat för innevarande år ett anslag å 25,000 kronor att under de villkor, Eders Kungl. Maj:t kunde finna för godt bestämma, utgå såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsödesförenings praktiskt-vetenskapliga verksamhet. I den skrifvelse, hvarmed detta beslut anmälles, anförde Riksdagen, bland annat, att berörda förening vore väl förtjänt af understöd från det allmännas sida, och att Riksdagen, beträffande det belopp, som i sådant afseende borde utgå, ansett, att af föreningen begärddt bidrag af 40,000 kronor borde densamma beredas. Då emellertid Riksdagen inhämtat, att föreningen alltsedan år 1894 af Eders Kungl. Maj:t tillagts ett bidrag af 15,000 kronor från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanärningar, och anledning syntes förefinnas till antagande, att sådant bidrag äfven för den närmaste framtiden komme att med enahanda belopp af Eders Kungl. Maj:t beviljas, ansåge Riksdagen icke erforderligt, att Riksdagen för ändamålet anvisade högre anslag än 25,000 kronor.

Riksdagens i ämnet fattade beslut blef af Eders Kungl. Maj:t godkändt den 17 juni nästlidna år. och tacktes Eders Kungl. Maj:t den 25 november samma år dels anbefalla statskontoret att efter ingången af år 1905 till föreningen utanordna berörda anslag, dels ock, med anledning af särskild framställning, därutöfver bevilja föreningen för innevarande år ett anslag å 15,000 kronor till främjande af föreningens praktiskt-vetenskapliga verksamhet. Därjämte stadgade Eders Kungl. Maj:t vissa särskilda villkor och förbehåll för anslagens åtnjutande.

Nu har ifrågavarande förening gjort underdånig framställning om afåtande af nådig proposition till Riksdagen därom, att äfven för år 1906 måtte åt föreningen anvisas ett anslag af 25,000 kronor; och har därvid anförts, bland annat, att planen för föreningens verksamhet under år 1906 vore afsedd att i allt väsentligt fortsätta och sammanfalla med den för år 1905 för Riksdagen förebragta, samt att därför också uti ett vid ansökningen fogadt förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för år 1906 inga andra förändringar vidtagits i jämförelse med motsvarande förslag för år 1905, än som betingades af under tiden vunnen ökning i anslagen från rikets hushållningssällskap och i samband därmed stående ökade arbeten utanför Svalöf.

Landtbruksstyrelsen har i underdånigt utlåtande den 14 oktober nästlidna år tillstyrkt ifrågavarande framställning, och hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt-vetenskapliga verksamhet, på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 25,000 kronor, att utgå under de villkor. Eders Kungl. Maj:t kan finna godt bestämma.

[21.]

Bifalles detta, lär Eders Kungl. Maj:t vilja angående villkoren för anslaget åtnjutande meddela enahanda bestämmelser, som stadgats i fråga om de till föreningen för innevarande år anvisade anslag och sålunda, bland annat, föreskrifva, att ett för statens räkning utsedt ombud, för hvilket kostnaden bör bestridas af föreningen, skall deltaga i revisionen af föreningens förvaltning, med skyldighet att om revisionen afgifva yttrande till jordbruksdepartementet, samt att föreningen fortfarande skall i afseende å sin verksamhet vara underkastad särskild inspektion från statens sida, hvilken inspektion framdeles, liksom för innevarande år, bör tillkomma landtbruksstyrelsen.

I enlighet med hvad landtbruksstyrelsen uti förberörda underdåniga skrifvelse den 5 oktober nästlidna år hemställt, tillstyrker jag, att, i likhet med föregående år, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[22.]

*Elev i boskaps-
skötsel och
mejerihushåll-
ning.*

att, till utbildande af en *elev i boskapskötsel och mejerihushållning*, på extra stat för år 1906 anvisa 1,000 kronor.

Med bifall till Eders Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning beviljade Riksdagen nästlidna år, för anställande af en förste och en andre torfingenjör samt två torfassistenter, på extra stat för år 1905 ett anslag af 25,000 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att, för anställande från och med den 1 maj 1904 af en andre torfingenjör och ytterligare en torfassistent, låta utaf nämnda belopp förskottsvis under samma år af tillgängliga medel utanordna 6,000 kronor.

[23, 24.]

*Torfindustriens
befrämjande.*

Den 22 april nästlidna år bemyndigade Eders Kungl. Maj:t landtbruksstyrelsen att från och med den 1 därpåföljde maj till slutet af samma år antaga en andre torfingenjör och ytterligare en torfassistent samt anvisade till arfvoden äfvensom rese- och traktamentsersättningar åt dessa tjänstemän tillhopa 6,000 kronor.

Den 25 november 1904 behagade Eders Kungl. Maj:t därefter fastställa reglemente för statens torfingenjörer äfvensom bemyndiga landtbruksstyrelsen att för innevarande år antaga dels en förste och en andre torfingenjör mot åtnjutande af arfvoden, den förre å 3,500 kronor och den senare å 2,500 kronor, dels ock två torfassistenter, hvardera med arfvode å 2,000 kronor. För bekostande af torftjänste-

[23. 24.] männens resor under år 1905 anvisades samtidigt, för hvardera af torfingenjörerna 2,500 kronor och för hvardera af assistenterna 2,000 kronor. Sammanlagda beloppet af dessa för innevarande år beräknade arfvoden och ersättningar uppgår alltså till 19,000 kronor.

I underdånig skrifvelse den 7 december nästlidna år har nu landtbruksstyrelsen redogjort för torftjänstemännens verksamhet under år 1904 samt hemställt om åtgärder för beredande af medel till anställande under år 1906 af torfingenjörer och torfassistenter till samma antal och med samma aflöningsförmåner som under innevarande år.

Äfven jag anser det vara af behovet synnerligen påkalladt, att jämväl under år 1906 må i statens tjänst finnas anställda torftjänstemän, i likhet med hvad för innevarande år finnes bestämdt. Vid beräkandet af härför erforderliga medel anser jag böra tagas i betraktande å ena sidan att, af skäl, för hvilka jag här ofvan vid behandlingen af frågan om reglerandet af instruktörernas i boskapsskötsel och mejerihushållning aflöningsförhållanden närmare redogjort, den torfingenjörerna, hvilka i fråga om grunderna för reseersättnings utgående likställts med förenämnda instruktörer, nu tillerkända rätt att vid resor, som de på uppdrag af landtbruksstyrelsen företaga inom landet i torftekniskt syfte, uppbära resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente synes böra från och med år 1906 upphöra, och dylik ersättning för dem därefter alltid beräknas endast efter fjärde klassen i berörda reglemente, och å andra sidan att, på det icke härigenom oskälig minskning i deras inkomst af tjänsten skall uppstå, hvardera torfingenjörens arvode torde böra något höjas. Jag anser sålunda, att arfvodena till dem för år 1906 böra beräknas, för förste torfingenjören till 4,000 kronor och för andre torfingenjören till 3,000 kronor. Däremot bör ett belopp af 2,000 kronor blifva tillräckligt för bekostande af hvardera torfingenjörens resor, därest ersättningen städse kommer att utgå efter fjärde klassen. Någon ändring af det för torftjänstemännens anställande erforderliga anslagets slutsumma synes mig alltså icke behöfva förorsakas af de af mig förordade förändringarna, utan anser jag ett anslag af 19,000 kronor böra för år 1906 af Riksdagen äskas för anställande af en förste och en andre torfingenjör samt två torfassistenter.

I sammanhang härmed anhåller jag få erinra, hurusom, sedan Riksdagen på extra stat för år 1902 anvisat till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å 100,000 kronor för vidtagande af sådana åtgärder, som kunde finnas vara ägnade att främja lösningen af frågan

angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torfmossar [23, 24.] befintliga bränsletillgång, Riksdagen nästlidna år ej mindre för samma ändamål ytterligare anvisade på extra stat för år 1905 ett anslag å 25,000 kronor, att i mån af behof användas, än äfven medgif Eders Kungl. Maj:t rätt att under år 1905, likaledes i mån af behof, för enahanda ändamål disponera hvad vid utgången af år 1904 icke blifvit användt af nämnda anslag å 100,000 kronor. Enligt hvad jag meddelade till statsrådsprotokollet den 12 januari 1904, hade vid slutet af år 1903 af sistberörda anslag disponerats omkring 93,500 kronor, hvadan då återstått ett belopp af ungefär 6,500 kronor. Häraf hafva under år 1904 icke andra dispositioner ägt rum, än att Eders Kungl. Maj:t anvisat dels ett belopp af 3,000 kronor till fortsättande af försöken med bränn-torfberedning vid Koskivara i Norrbottens län och dels 352 kronor till ersättande af kostnader, som landtbruksstyrelsen fått vidkännas för försök med torfeldning.

Förutseende att de anslagsmedel, som för ofvanberörda ändamål under innevarande år stå till Eders Kungl. Maj:ts förfogande, eller ungefär 28,150 kronor, måhända icke komma att under året tagas i anspråk till hela sitt belopp, anser jag, att, i enlighet med hvad landtbruksstyrelsen hemställt uti särskild underdånig skrifvelse den 7 december nästlidna år, framställning bör hos Riksdagen göras om medgifvande för Eders Kungl. Maj:t att under år 1906 för samma ändamål disponera möjligen blifvande öfverskott å berörda anslag.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

dels att, för anställande af en förste och en andre torfingenjör samt två torfassistenter, på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 19,000 kronor,

[23.]
Anställande af torfingenjörer och torfassistenter.

dels ock att medgifva, att Eders Kungl. Maj:t må, för vidtagande af sådana åtgärder, som kunna finnas vara ägnade att främja lösningen af frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång, under år 1906, i mån af behof, disponera hvad vid utgången af år 1905 icke blifvit användt af de utaf Riksdagen till Eders Kungl. Maj:ts förfogande för vidtagande af åtgärder i ofvan angifna syfte på extra stat anvisade anslag å 100,000 kronor för år 1902 samt å 25,000 kronor för år 1905.

[24.]
Åtgärder för att främja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång.

Svenska mosskulturföreningen, hvilken år 1888 antog detta namn i sammanhang med att föreningens verksamhet utsträcktes att omfatta hela landet, har från och med år 1890 åtnjutit statsanslag, hvilka af

[25.]
Svenska mosskulturföreningen.